

T.C.

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TURİZM İŞLETMECİLİĞİ VE OTELCİLİK ANABİLİM DALI

**TRABZON VE EKOTURİZM: YERLİ ZİYARETÇİLERİN YÖREYİ
DEĞERLENDİRMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sedat TAŞ

Balıkesir, 2012

T.C.

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TURİZM İŞLETMECİLİĞİ VE OTELCİLİK ANABİLİM DALI

**TRABZON VE EKOTURİZM: YERLİ ZİYARETÇİLERİN YÖREYİ
DEĞERLENDİRMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sedat TAŞ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Sebahattin KARAMAN

Balıkesir, 2012

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı'nda 201012501023 numaralı Sedat Taş'ın hazırladığı "Trabzon ve Ekoturizm: Yerli Ziyaretçilerin Yöreyi Değerlendirmesine Yönelik Bir Araştırma" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca ~~01.10.2011~~ tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına ~~OY ÇOKLUGU~~ OY BİRLİĞİ/ ile karar verilmiştir.

Doç. Dr. Durmuş BOZOK
Başkan.....İmza.....
Ünvanı, Adı-Soyadı

Yrd. Doç. Dr. Sebattin KAZANAN
Üye.....İmza.....
Ünvanı, Adı-Soyadı (Danışman)

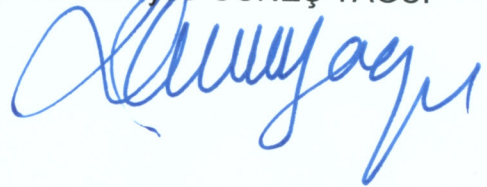
Yrd. Doç. Dr. İsmet KAYA
Üye.....İmza.....
Ünvanı, Adı-Soyadı

Üye.....İmza.....
Ünvanı, Adı-Soyadı

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylım.

05.07.2012

Enstitü Müdürü
Doç. Dr. Zübeyde GÜNEŞ YAĞCI

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, ülkemizde yaygınlaştırılmaya çalışılan ekoturizm üzerinde durulmuş ve eko turizmin uygulandığı her alanda ekoturizmin geliştirilmesi gereği vurgulanarak konular, çevrenin ekonomik, ekolojik ve sosyokültürel boyutlarını kapsayan bütünsel bir yaklaşım içinde ele alınmıştır. Ekoturizm prensiplerinin ortaya konulması, planlanması ve yönetiminde rehberlik edecek temel bilgilerin verilmesi bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu kapsam içerisinde ekoturizm potansiyeli çok yüksek olan araştırma bölgesi Trabzon İlinin ekoturizm çerçevesinde doğal kaynakları araştırılarak, alanda yapılabilecek ekoturizm uygulamaları hakkında bilgiler verilerek ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmada, çalışmanın her aşamasında bilimsel görüş ve desteklerini aldığım değerli danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Sebahattin KARAMAN' a teşekkür ederim.

Gerek ders, gerekse tez aşamasında gösterdikleri yakın ilgi ve desteklerinden dolayı değerli hocalarım, Sayın Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT' a, Yrd. Doç. Dr. Ahmet KÖROĞLU' na, Doç. Dr. Düriye BOZOK' a, Yrd. Doç. Dr. İsmet KAYA' ya, Yrd. Doç. Dr. Bayram ŞAHİN' e, Arş. Gör. Göksel Kemal GİRGİN' e, Arş. Gör. Serkan TÜRKMEN'e ve benden emeğini ve ilgisini esirgemeyen, burada adlarını sayamayacağım bütün hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca benden yardımlarını ve dostluklarını esirgemeyen Emel Morel GÖKGÖZOĞLU'na, Gökhan AYDIN'a ve Kürşat BAŞKAN' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, eğitim hayatım boyunca, benden maddi manevi hiçbir desteğini esirgemeyen sevgili babam Sezgin TAŞ'a ve canım annem Melek TAŞ'a, içten sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

TRABZON VE EKOTURİZM: YERLİ ZİYARETÇİLERİN YÖREYİ DEĞERLENDİRMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

TAŞ, Sedat

**Yüksek Lisans Tezi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı
Tez Danışmanı Yrd. Doç. Dr. Sebahattin KARAMAN
2012, 177 sayfa**

Tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de, çeşitli turizm faaliyetlerinin gerçekleştirme imkanları mevcuttur. Dolayısıyla da pek çok turizm türünün ortaya çıktığı görülmektedir. Bu turizm türleri içerisinde özellikle insanların eğitim seviyelerinin ve çevre bilincinin artması, sürdürülebilir turizm anlayışının önem kazanmasıyla birlikte, son yıllarda özellikle doğal ve kültürel açıdan hassas alanlara yönelik seyahatler hızla gelişme göstermektedir. Bu gelişim ve değişimler sonucunda ise farklı bir teknoloji ve anlayışın söz konusu olduğu ekoturizm türü dikkat çekmektedir.

Araştırma bu anlamda, Trabzon’un ekoturizm potansiyelini analiz etmeyi, Trabzon ve çevresinde ekoturizm faaliyetine katılan yerli ziyaretçilerin, Trabzon yöresinde ekoturizme yönelik algılamaları, memnuniyet düzeylerini ve tekrar bu yöreyi tercih etme eğilimlerini araştırıp, ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çalışma ile araştırma alanı olan Trabzon ve çevresinin sahip olduğu turizm değerleri ve yörede yapılan veya yapılabilecek ekoturizm faaliyetleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde konuyla ilgili kuramsal açıklamalara yer verilmiştir. İkinci bölümde Trabzon bölgesinin genel özellikleri, doğal, tarihi, kültürel ve arkeolojik çekicilikleri incelenmiş ve konu itibarıyla araştırılmakta olan Trabzon bölgesinin tarihçesi, coğrafi konumu, ulaşımı, mevcut ekoturizm potansiyeli ele alınmıştır. Araştırmanın üçüncü bölümünde ise yerli

ziyaretçilere yönelik olarak Trabzon Bölgesi'ndeki ekoturizme yönelik algılamaları, ekoturizme yönelik memnuniyetleri ve tekrar bu yöreye tercih etme eğilimleri saptanmaya çalışılmış olup, bu yöreyi tercih etme nedenleriyle birlikte, ekoturizm olanaklarının belirlenmesine yönelik bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Alan araştırması sonucu elde edilen veriler değişik istatistik analiz yöntemleri ile test edilmiş, bulgular ve yorumları yapılmıştır. Son olarak araştırma bulgularından hareketle sonuçlar değerlendirilmiş ve öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekoturizm, Trabzon, Turizm, Ekoturist, Ekoturizm Türleri

ABSTRACT

TRABZON AND ECOTOURISM: A STUDY ON EVALUATION OF LOCAL VISITORS FOR THE REGION

TAŞ, Sedat

Master Thesis Tourism Management and Hotel Department

Thesis Advisor Yrd. Doç. Dr. Sebahattin KARAMAN

2012, 177 pages

In Turkey as all countries in the world, there is a variety of tourism activities to perform. Therefore, many new types of tourism has been observed. In recent years, in these types of tourism with importance of concept of sustainable tourism and increasing educational levels and environmental awareness of people, natural and cultural travels to the sensitive areas have been developing rapidly. As a result of these improvements and changes, ecotourism that has a different technology and understanding is remarkable.

In this sense study aims to analyze the ecotourism potential of Trabzon and research perceptions towards ecotourism and levels of satisfaction and tendencies to prefer the region again of the local visitors participating in ecotourism activities in Trabzon and around. By this study, information is given about the tourism values of Trabzon and its surroundings and existing or potential ecotourism activities in region.

The research has 3 parts. Theoretical explanations about the topic are placed in first part. In second part, general, natural, historical, cultural and archeological aspects of Trabzon are examined and history, geography ,transportation ,tourism and ecotourism of Trabzon are discussed. In third part of the research, local people's perception of ecotourism in Trabzon, ecotourism satisfaction and tendency of

coming this region again are tried to be ascertained ,and region research in determining ecotourism possibility has been implemented with their reason of choosing this region . Acquired datas at the end of the research have been tested with different statistical analysis methods, findings and mentions have been made. Consequently, results have been evaluated through findings and suggestions have been tried to be improved.

Key words: Ecotourism, Trabzon, Tourism, Eco-tourists, Types of Ecotourism

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÇİZELGELER LİSTESİ	xi
GRAFİKLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR	xiv
1. GİRİŞ	
1.1 Problem	1
1.2 Araştırmanın Amacı	2
1.3 Araştırmanın Önemi	3
1.4 Varsayımlar	4
1.5 Sınırlılıklar	4
1.6 Tanımlar/Terimler	5
1.6.1 Turizm	5
1.6.2 Sürdürülebilir Turizm	5
1.6.3 Ekoturizm	5
1.6.4 Ekoturist	5
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Ekoturizmin Tanımı ve Özellikleri	6
2.2 Ekoturizmin Çıkış ve Gelişme Nedenleri	13
2.3. Ekoturizmin Önemi, Amacı ve İlkeleri	14
2.4 Ekoturist	17
2.5 Ekoturizm Kapsamında Yer Alan Faaliyet Türleri	18
2.5.1 Botanik Turizmi	20
2.5.2 Atlı Doğa Yürüyüşü	20
2.5.3 Dağ Turizmi	21
2.5.4 Dağ-Doğa Yürüyüşü (Trekking)	24
2.5.5 Mağara Turizmi	25
2.5.5.1 Turizme Açık Mağaralar	27
2.5.5.2 Ekipmanlı Normal Ziyaretçilerin Rehber Eşliğinde Ziyaret Edebilecekleri Mağaralar	27
2.5.5.3 Ekipmanlı Profesyonel Ziyaretçilerin Girebileceği Mağaralar	28
2.5.6 Yayla Turizmi	29

	Sayfa
2.5.7 Tarım (Agro) ve Çiftlik Turizmi	33
2.5.8 Yaban Hayatı (Fauna) Gözlemciliği	36
2.5.9 Kuş Gözlemciliği (Ornitoloji)	36
2.5.10 Av Turizmi	39
2.5.11 Akarsu Turizmi (Rafting-Kano)	40
2.5.12 Macera Turizmi	42
2.5.13 Hava Sporları	44
2.4.14 Sportif Olta Balıkçılığı	44
2.5.15 Sualtı Dalış Turizmi	44
2.5.16 Bisiklet Turizmi	45
2.5.17 İpek Yolu Turizmi	47
2.6 Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik, ve Sosyo-Kültürel Etkileri	48
2.6.1 Ekoturizmin Çevresel Etkileri	48
2.6.2 Ekoturizmin Ekonomik Etkileri	52
2.6.3 Ekoturizmin Sosyo-Kültürel Etkileri	55
2.7 Dünyada Ekoturizm	58
2.8 Türkiye'de Ekoturizm	63
2.9 Araştırma Alanı Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi	67
2.9.1 Araştırma Alanı Hakkında Genel Bilgiler	67
2.9.1.1 Araştırma Alanının Tarihi	67
2.9.1.2 Araştırma Alanının Konumu	68
2.9.1.3 Araştırma Alanının Bitki Örtüsü	69
2.9.1.4 Araştırma Alanının İklimi	70
2.9.1.5 Araştırma Alanının Nüfusu	70
2.9.1.6 Araştırma Alanının Ekonomisi	71
2.9.1.7 Araştırma Alanının Ulaşımı	71
2.9.1.8 Araştırma Alanının Tesis ve Konaklama Sayıları	72
2.9.2 Araştırma Alanının Ekoturizm Kaynakları	74
2.9.2.1 Araştırma Alanının Gölleri	74
2.9.2.1.1 Sera Gölü	74
2.9.2.1.2 Balıklı Gölü	74
2.9.2.1.3 Uzungöl ve Krater Göller	74
2.9.3 Araştırma Alanının Korunan Alanları	75
2.9.3.1 Altındere Vadisi Millî Parkı	75
2.9.3.2 Uzungöl Tabiat Parkı	76
2.9.3.3 Sera Gölü Tabiat Parkı	78
2.9.4 Araştırma Alanının Mağaraları	79

	Sayfa
2.9.4.1 Çalköy Mağarası	79
2.9.4.2 Akarsu Köyü Mağarası	79
2.9.5 Araştırma Alanının Piknik ve Dinlenme Yerleri	79
2.9.6 Araştırma Alanının Yaylaları ve Turizm Merkezleri	81
2.9.6.1 Maçka Şolma Turizm Merkezi	81
2.9.6.2 Trabzon-Tonya-Armutlu-Gümüşhane-Kürtün- Erikbeli Turizm Merkezi	81
2.9.6.3 Akçaabat-Karadağ Turizm Merkezi	82
2.9.6.4 Araklı-Pazarcık Turizm Merkezi	83
2.9.6.5 Araklı Yeşilyurt Yılantaş Turizm Merkezi	83
2.9.6.6 Maçka-Çakırgöl Yaylası	84
2.9.6.7 Sazalan Yaylası	84
2.9.6.8 Sisdağı Yaylası	84
2.9.6.9 Sultan Murat Yaylası	85
2.9.6.10 Maçka-Kiraz Yaylası	85
2.9.6.11 Kulindağ Yaylası	85
2.9.6.12 Kadırga Yaylası	86
2.9.6.13 Harmantepe Yaylası	86
2.9.6.14 Maçka-Mavura Yaylası	86
2.9.6.15 Düzköy (Haçka Obası) Yaylası	86
2.9.6.16 Hıdırnebi ve Kuruçam Yaylaları	87
2.9.6.17 Lapazan Yaylası	87
2.9.6.18 Diğer Yaylalar	87
2.9.7 Araştırma Alanının Manastırları	88
2.9.7.1 Vazelon Manastırı / Maçka	88
2.9.7.2 Sümela Manastırı (Meryem Ana Manastırı-Maçka)	89
2.9.7.3 Gregorius Peristera (Kuştul-Hızır İlyas Manastırı)	92
2.9.7.4 Kaymaklı Manastırı	93
2.9.8.5 Kızlar Manastırı (Panagia Keramesta)	94
2.10 Araştırma Alanında Yapılan Ekoturizm Faaliyetleri	95
2.10.1 Dağ turizmi	95
2.10.2 Doğa Sporları	95
2.10.3 Yayla Turizmi	96
2.10.4 Doğa Fotoğrafçılığı	97
2.10.5 Av ve Yaban Hayatı	98
2.10.6 Kuş Gözlemciliği	99
2.10.7 Mağara turizmi	100

	Sayfa
2.10.8 İnanç Turizmi	100
2.10.9 Kamp ve Karavan Turizmi	101
2.10.10 Festival ve Şenlikler	102
2.10.11 Kıyı (Plaj) Turizmi	104
2.10.12 Yat turizmi	104
2.10.13 Sportif Olta Balıkçılığı	105
2.10.14 Su Sporları Turizmi	105
2.11 Kaynak Özetleri	106
3. YÖNTEM	112
3.1 Araştırmanın Modeli	113
3.2 Evren ve Örneklem	115
3.3 Veri Toplama Aracı ve Teknikleri	117
3.4 Verilerin Analizi ve Güvenilirlik	118
4. BULGULAR VE YORUMLAR	119
4.1 Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	119
4.2 Araştırmaya Katılanların Tatil Tercihlerine İlişkin Bulgular	122
4.3 Araştırma Alanına İlişkin Bulgular	124
4.3.1. Ekoturizm Algılaması Ölçeğine İlişkin Bulgular	131
4.4 Güvenilirlik Analizine İlişkin Bulgular	132
4.5 T Testi (Bağımsız Örneklem) Sonuçları ve Hipotezler	135
4.6 Tek Faktörlü (Yönlü) Varyans (Anova) Analizi Sonuçları ve Hipotezler	138
4.7 Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular ve Hipotezler	147
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	153
5.1 Sonuçlar	153
5.2 Öneriler	159
KAYNAKÇA	163
EKLER	172
EK-1 Anket Formu	172
EK-2 Korelasyon Analizi Sonuçları	175

ÇİZELGELER LİSTESİ	Sayfa
Çizelge 1 Bakanlıkça Ulkemizde Turizm Merkezi İlan Edilen Yaylalar	32
Çizelge 2 Tarımsal Turizm Türleri ve Faaliyet Şekilleri	34
Çizelge 3 Ülkemizde Akarsu Turizmi (rafting, kano gibi) İçin Uygun Akarsular	42
Çizelge 4 Macera Turizmi Aktiviteleri	43
Çizelge 5 Ekoturizmin Başlıca Olumsuz Çevresel Etkileri ve Sonuçları	50
Çizelge 6 Dünyadaki Önemli Ekoturizm Destinasyonları	60
Çizelge 7 Araştırma Alanının Yıllara Göre Nüfusu	70
Çizelge 8 Araştırma Alanının Tesis ve Konaklama Sayıları	73
Çizelge 9 Araştırma Alanının İlçelerine Göre Turizm Bakanlığı Onaylı Tesisler ve Belediye Onaylı Tesislerde Ziyaretçilerin Konaklama Sayıları	73
Çizelge 10 Trabzon İlinin Mesire Alanları ve Genel Bilgileri	80
Çizelge 11 Doğa Sporları Parkurları	96
Çizelge 12 Trabzon İlinin Yayla Şenlikleri ve Festival Tarihleri	103
Çizelge 13 Belli Evrenler İçin Kabuledilebilir Örnek Büyüklükleri	116
Çizelge 14 Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	120
Çizelge 15 Tatil Tercihlerine İlişkin Bulguların Dağılımı	122
Çizelge 16 Ekoturizm Teriminin Katılımcılar Tarafından Ne Anlama Geldiğine Dair Bulguların Dağılımı	124
Çizelge 17 Katılımcıların Trabzon Yöresini Seçerken Kullandıkları Bilgi Kaynaklarının Dağılımı	125
Çizelge 18 Katılımcıların “Trabzon ismini duyunca aklınıza gelen <u>ilk turizm alanı</u> neresidir?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	126
Çizelge 19 Ekoturizmi Tercih Nedenleriniz Dağılımı	127
Çizelge 20 Katılımcılara “Ne olması durumunda Trabzon’a gelmekten vazgeçersiniz” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	128
Çizelge 21 Katılımcıların “Trabzon Bölgesinde Geliştirilebilecek Alternatif Ekoturizm Türü Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	129
Çizelge 22 Trabzon yöresinde yapılan ekoturizm faaliyetlerinden memnun oldunuz mu? Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	129
Çizelge 23 Gelecekte Trabzon’daki Ekoturizm Faaliyetlerine Katılmak İster misiniz? Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	130
Çizelge 24. “Ekoturizm Yönelik Algılama” İfadelerine İlişkin Verilerin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	131
Çizelge 25. “Ekoturizm Yönelik Algılama” İfadelerine İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonuçları	133
Çizelge 26. Demografik Özelliklere Göre Aritmetik Ortalamalar, Bağımsız Örneklem T testi ve Tek Faktörlü (Yönlü) Varyans (Anova) Analizi Sonuçlarına İlişkin Bulgular	134

	Sayfa
Çizelge 27 Cinsiyet Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılanması, Değişkenlerinin Karşılaştırılması	135
Çizelge 28 Cinsiyet Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılanması Değişkenleri İçin Bağımsız Örneklem T Testi	136
Çizelge 29 Medeni Durum Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılanması, Değişkenlerinin Karşılaştırılması	137
Çizelge 30 Medeni Durum Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılanması Değişkenleri İçin Bağımsız Örneklem T Testi	137
Çizelge 31 Yaş Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılanması Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Tanımlayıcılar Tablosu	139
Çizelge 32 Yaş Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılanması Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Çizelgesi	139
Çizelge 33 Yaş Değişkeni Açısından Trabzon Bölgesi'nde Ekoturizm Faaliyetinde Bulunan Yerli Turistlerin Memnuniyeti Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Tanımlayıcılar Tablosu	140
Çizelge 34 Yaş Değişkeni Açısından Trabzon Bölgesi'nde Ekoturizm Faaliyetinde Bulunan Yerli Turistlerin Memnuniyeti Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Çizelgesi	141
Çizelge 35 Eğitim Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılanması Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Tanımlayıcılar Tablosu	142
Çizelge 36 Eğitim Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılanması Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Çizelgesi	143
Çizelge 37 Eğitim Değişkeni Açısından Trabzon Bölgesi'nde Ekoturizm Faaliyetinde Bulunan Yerli Turistlerin Memnuniyeti Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Tanımlayıcılar Tablosu	144
Çizelge 38 Eğitim Değişkeni Açısından Ekoturizm Memnuniyeti Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Çizelgesi	144
Çizelge 39 Seyahat Sıklığı Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılanması Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Tanımlayıcılar Tablosu	146
Çizelge 40 Seyahat Sıklığı Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılanması Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Çizelgesi	146
Çizelge 41 Seyahate Kiminle Gidildiği Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılanması Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Tanımlayıcılar Tablosu	147
Çizelge 42 Seyahate Kiminle Gidildiği Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılanması Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Çizelgesi	147
Çizelge 43 Hipotez Sonuçları Çizelgesi	152

GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa

Grafik 1 Doğu Karadeniz Bölgesine Gelen Turistlerin İllere Göre Dağılımı
(2009 Yılı Sonu)

117

KISALTMALAR

ABD:	United States of America (USA) / Amerika Birleşik Devletleri
AFF:	Accelerated Free Fall / Hızlandırılmış Serbest Düşüş
ÖKA:	Önemli Kuş Alanları
DHMI:	Devlet Hava Meydanları İşletmesi
Ha:	Hektar Alan
m:	Metre
SCBUA:	Self Contained Underwater Breathing Apparatus / Kendi Üzerinde Taşınabilen Sualtında Solunma Aygıtı)
SSCI:	Sosyal Bilimler Atıf İndeksi (dergi)
Ta Tu Ta:	Ekolojik Tarım Turizm Bilgi ve Tecrübe Takası
THK:	Türk Hava Kurumu
TIES:	The International Ecotourism Society / Uluslararası Ekoturizm Topluluğu
UNESCO:	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization / Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
WTO:	World Trade Organization / Dünya Turizm Örgütü

GİRİŞ

Dünyadaki ekonomik, sosyal ve teknolojik değişimlere bağlı olarak, turizm sektöründe önemli değişmeler gözlenmektedir. Lüks turizm hareketlerine katılım gitgide azalmakta, alışılmış turizm merkezlerinden uzaklaşma yönünde bir eğilim yaşanmaktadır. Turistler artık deniz-kum-güneş üçlüsünden uzak, bireysel ve küçük gruplar halinde doğayla içiçe olup, doğal ve kültürel değerleri yerinde görmek istemektedir. Kitle turizmine bir tepki olarak gelişme gösteren ve herhangi bir mevsimle sınırlı olmayan ekoturizm, kırsal ve kültürel turizm unsurlarını da içermekte olup, doğal ve kültürel alanlarda geliştirilebilecek en uygun turizm türü olarak görülmektedir. (Kaypak, 2012: 11).

Ekoturizm, turizm endüstrisi içerisinde hızla gelişen bir turizm türü olarak dikkat çekmektedir. Özellikle yükselen eğitim seviyeleri ile birlikte turistlerin seyahatler konusunda daha bilinçli ve çevreye duyarlı oluşları ekoturizm seyahatlerine olan talebi artırmaktadır. Ekoturizm, getirdiği ilkelerle doğal alan doğal alanlara ve hassas ekosistemlere yönelik olarak gerçekleştirilen bu faaliyetleri bir disiplin altına alması bakımından büyük önem taşımaktadır. 2002 yılının Birleşmiş Milletler tarafından “Uluslararası Ekoturizm Yılı” olarak ilan edilmiş olması ekoturizmin taşıdığı önemin bir göstergesidir.

1.1 Problem

İnsanların eğitim seviyelerinin ve çevre bilincinin artmasıyla birlikte, son yıllarda özellikle doğal ve kültürel açıdan hassas alanlara yönelik seyahatler hızla gelişme göstermektedir. Uluslararası turizm talebinin yapısındaki bu değişiklikler ekoturizm seyahatlerine olan talebi de arttırmaktadır. Ekoturizm, getirdiği ilkelerle hassas alanlara yönelik olarak gerçekleştirilen bu faaliyetler bir disiplin altına alması bakımından büyük önem taşımaktadır (Çevirgen, 2004: 46).

Doğu Karadeniz'de yer alan Trabzon bölgesi, gelişmiş yayla turizmi yanında sahip olduğu diğer doğal, kültürel, tarihi ve arkeolojik kaynakları açısından önemli bir çekim gücü yaratmaktadır. Altındere Milli Parkı, Uzungöl Tabiat Parkı ve Sera Gölü Tabiat Parkı ile bu alanların çevrelerinin sunduğu doğal ve kültürel değerler bakımından zengin bir ekoturizm potansiyeline sahiptir.

Bu araştırmanın problemi, Trabzon ve çevresinin ekoturizm etkinlikleri açısından yeterli olup olmadığı saptanarak, hangi ekoturizm etkinliklerinin yapılabileceği ve araştırmaya katılan yerli turistlerin Trabzon bölgesinde yapılan ekoturizm etkinliklerinden memnun olup olmadıklarıdır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Trabzon'un ekoturizm potansiyelini analiz etmek ve Trabzon ve çevresinde ekoturizm faaliyetine katılan yerli turistlerin, Trabzon yöresinde ekoturizme yönelik algılamaları, memnuniyet düzeylerini tekrar bu töreyi tercih etme eğilimlerini araştırıp, ortaya koymaktır.

Bu çalışma ile araştırma alanı olan Trabzon ve çevresinin sahip olduğu turistik değerlerin bir tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Böylelikle bölgenin sahip olduğu turistik potansiyel ve bu potansiyelin ekoturizm adına değerlendirilmesi veya değerlendirilememesi önündeki eksiklikler tespit

edilerek öneriler geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla yapılacak olan araştırmada, aşağıdaki sorular yanıtlanmaya çalışılmıştır;

- ✓ Araştırma alanı yeterli derecede ekoturizm potansiyeline sahip midir?
- ✓ Araştırmaya katılan yerli turistlerin yaş faktörüne bağlı olarak, ekoturizm algılamasında farklılıklar meydana gelmekte midir?
- ✓ Trabzon ve çevresi ekoturizm kapsamında ziyaretçilerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek altyapıya sahip midir?
- ✓ Yerli turistlerin bölgede gelişebileceğini düşündükleri ekoturizm çeşitleri nelerdir?
- ✓ Araştırmaya katılan yerli turistlerin eğitim seviyeleri yükseltikçe, ekoturizm memnuniyetleri de artmakta mıdır?
- ✓ Yörede ekoturizm faaliyetlerini gerçekleştiren ziyaretçiler tekrar Trabzon'u ziyaret etmeyi düşünmekte midir?
- ✓ Trabzon ve çevresinde yapılan ekoturizm faaliyetlerinden memnun kalmışlar mıdır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Trabzon ve çevresi doğal kaynakları, sosyo-kültürel değerleri, tarihi mekanları, coğrafi konumu, ekonomisi, arkeolojik değerleri, mesire yerleri, piknik alanları ve ticaret alanındaki üretimleri ile dikkat çeken bir kenttir. İnsanlık tarihinin eski yerleşim yerlerinden biri olan ve tarih akışı içerisinde birçok medeniyetin izlerini taşıyan Trabzon, sahip olduğu turistik değerleriyle ekoturizm açısından önemli bir potansiyeli barındırmaktadır. Trabzon, ekoturizm açısından yayla, inanç ve kültür turizmi, doğa sporları, su sporları, dağcılık, av ve yaban hayatı, kuş gözlemciliği, kamp-karavan turizmi ve daha birçok ekoturizm faaliyetini içerisinde potansiyel olarak taşıyan bir bölgedir.

Araştırma bu bağlamda bölgenin ekoturizm potansiyeli hakkında fikir vermesi, Trabzon bölgesinde hangi ekoturizm faaliyetlerinin yapılabileceği hakkında bilgiler verirken ayrıca da bunlara yönelik çözüm önerileri sunması açısından önem taşımaktadır.

1.4 Varsayımlar

Yöreyi ziyaret eden turistler tarafından ekoturizme yönelik algıları, memnuniyetleri ve tekrar yöreyi tercih etme eğilimleriyle aralarındaki ilişkilerin tespitine yönelik anket formu hazırlanmıştır. Bu anket formunda yer alan soruların Trabzon bölgesindeki ekoturizm faaliyetinde bulunan yerli turistler tarafından dürüstçe ve tarafsız yanıtlanacağı varsayılmıştır. Araştırmada kapsamında hazırlanan anket soruları Uzungöl Tabiat Parkı, Sera gölü Tabiat parkı, Altındere Milli Parkı ve Sümela Manastırı ile çevrelerindeki ziyaretçilere uygulanmıştır. Bu alanların seçilme nedeni ise, ekoturizme yönelik talebin bu alanlarda daha yoğun olduğu varsayımdır. Bunun yanı sıra Doğu Karadeniz Bölgesinde en çok ziyaret edilen şehrin Trabzon olduğu varsayımdır.

Zaman ve kaynak kısıtlılığı nedeniyle, birincil kaynaklardan araştırma sorunlarına ilişkin verilerin toplanabilmesi amacıyla, araştırmanın anket yöntemiyle yapılmasının daha güvenilir olacağı düşünülmüştür.

1.5 Sınırlılıklar

Bu çalışmanın kuramsal çerçevesi ulaşılabilen alan yazın, araştırma ise, Trabzon bölgesindeki yerli turistler sınırlandırılmıştır. Araştırmanın evreninin çok geniş bir alana yayılması, zaman ve bütçe sıkıntıları nedeniyle Trabzon bölgesinde turizm talebinin en yoğun olduğu Uzungöl Tabiat Parkı, Sera gölü Tabiat parkı, Altındere Milli Parkı ve Sümela Manastırı ile çevresi ile sınırlı tutulmuştur. Bunun yanı sıra araştırma devam ederken araştırmaya katılan yerli turistlerin ekoturizm etkinliklerine (tatillerine) devam ediyor olmaları da diğer bir sınırlılık olarak belirtilebilir. Hiçbir örneklemin ana kütle ile aynı nitelikleri taşıması beklenemez. Bu nedenle sosyal bilimlerde seçilen örneklem yoluyla yapılan analizler ve elde edilen bulgular birebir ana kütle ile aynı özellikler taşıyamaz. Bu durum diğer bir sınırlılık olarak belirtilebilir. Başka bir sınırlılık ise çalışmanın Trabzon bölgesine ne kadar uyarlanabileceğidir.

1.6 Tanımlar

1.6.1 Turizm

İnsanların sürekli ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan gereksinimlerini karşıladıkları yerler dışında yerleşmemek ve ekonomik gelir elde etmemek koşuluyla dinlenme, eğlenme, merak, spor, sağlık, kültür, deneyim kazanma, akraba ziyareti, kongre ve seminere katılma, dini gereksinimlerini yerine getirme vb. nedenlerle kişisel ya da toplu olarak yaptıkları seyahatlerden ve gittikleri yerlerde en az bir geceleme yaparak turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep etmelerinden ortaya çıkan iş ve ilişkiler bütünüdür (Hacıoğlu vd., 2003: 3).

1.6.2 Sürdürülebilir Turizm

Sürdürülebilir turizm, insanın etkileşim içinde bulunduğu ya da bulunmadığı çevrenin bozulmadan veya değiştirilmeden korunarak, kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı sürdüren sistemlerin idame ettirildiği ve aynı zamanda tüm kaynakların ziyaret edilen bölgedeki insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarını doyuracak şekilde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri biçimde yönetildiği bir kalkınma şeklidir (Altan, 2006: 72).

1.6.3 Ekoturizm

Uluslararası Doğa Koruma Birliği'nin (IUCN) tanımına göre ekoturizm, doğayı ve kültürel kaynakları korumaya teşvik eden, düşük ziyaretçi etkisine sahip olan ve yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan, bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyaretlerdir (Wood, 2002: 9).

1.6.4 Ekoturist

Ekoturist, ekoturizmin özelliklerine uygun olarak seyahat eden, risk almayı seven, eğitim seviyesi yüksek, çevre bilincine sahip olan ve ayrıca birazda maceraperest yönü ağır basan kişilerdir (Bozok, 2004:439).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Ekoturizmin Tanımı ve Özellikleri

Turizm, çevrenin sunduğu değerler üzerinde şekillenen ekonomik bir sektördür. Bu yüzden çevre ve turizm birbiriyle ilişki içindedir. Günümüzde çevresel sorunlar tehlikeli boyutlara ulaşırken, öte yandan çevreyi korumaya yönelik duyarlılığın da geliştiğini görülmektedir. (Soykan, 2003: 7).

Batı toplumlarında doğaya yönelik seyahatler oldukça eskidir. Başlangıcı, 1872 yılında Amerika'da Yellowstone Park, 1879 yılında Avustralya'da Royal Park ve 1885 yılında Kanada'da Banff Park ve Niyagara Şelalesi gibi doğal alanların devlet tarafından "Milli Park" olarak korumasına ve rekreasyon amacıyla tahsis edilmesine kadar dayanmaktadır. Bu ilk girişimler bir trendin de başlangıcı olmuştur (Yılmaz, 2008: 86).

Bilinmeyen yerlerin bulunması ve merak duygusunun giderek artması, bozulmamış doğal alanlara doğru bir turistik yönelimi getirmiş, 1980'li yılların sonlarında turizm kavramı içinde "sürdürülebilirlik" olgusu gündeme gelince, doğayı tahrip etmeden gerçekleştirilebilecek turizm türleri tartışılmaya başlanmıştır (Kahraman ve Türkay, 2004: 33).

Ekoturizm kavramı; korumacı turizm, yeşil turizm, doğaya yönelik turizm, uygun turizm, sürdürülebilir turizm, ilerleyici turizm, sorumlu turizm (Gülüm ve Torun, 2009:112) doğa turizmi, doğa tabanlı turizm, yabanıl turizm, kırsal turizm, düşük etkili turizm, yumuşak turizm, macera turizmi gibi kavramın ekoturizmle ilgili faaliyetler için kullanıldığı görülmektedir (Bozok, 2004: 437). Bu kavramının başlangıcı kesin olarak bilinmemektedir (Erdoğan ve Erdoğan, 2005: 58). Zamanla ekoturizm ile ilgili çeşitli tanımlar ortaya

konmuş olsa da, bu konu hakkında tam bir fikir birliğine varılıp uluslararası kabul edilmiş bir tanım bulunmamaktadır (Rahemtulla ve Wellstead, 2001: 1). Ancak Hetzel ilk kullananlardan biri olarak kabul edilmekte ve ekoturizmi dört temel ilke ile tanımlandığı belirtilmektedir. Bunlar (Erdoğan ve Erdoğan, 2005: 58);

- ✓ Çevresel etkileri en aza indirmek.
- ✓ Ev sahibi kültüre saygı duymak.
- ✓ Yerel topluma faydaları maksimuma çıkarmak.
- ✓ Turist tatminini maksimuma çıkarmak.

Birçok araştırmada da belirtildiği gibi ilk resmi ekoturizm tanımı, 1983 yılında Hector Ceballos-Lascurain tarafından yapılan ve aynı zamanda en çok kabul gören tanımların başında gelmektedir. Hector Ceballos-Lascurain ekoturizmi; “Nispeten müdahale edilmemiş alanlarda doğal ve kültürel değerlerin keyfini yaşamak için yapılan, korumayı teşvik eden, yerel halkın sosyo-ekonomik yaşamına katkıda bulunan, ziyaretçi etkisi düşük, çevreye karşı duyarlı bir turizm anlayışı” olarak tanımlamıştır (Scheyvens, 1999: 245).

Eko turizm konusunda çalışan Elizabeth Boo (1993) ise ekoturizmi: doğayı koruyan ve sürdürülebilir turizmi geliştiren, doğaya dayalı turizm türü olarak tanımlamıştır. Bunu koruma alanları, parklar ve çevresinde bulunan topluluklar için para toplayarak, yerel halk ve turistler için çevresel eğitim programları oluşturarak yapılacağını belirtmektedir (Boo, 1993: 16).

Açık adıyla ekolojik turizm olan bu turizm türü, doğal kalmış, ekolojik yapısı bozulmamış yerlere yapılan turları içermektedir. Doğal bölgelere yapılan, doğal çevreyi korumayı, doğal çevre ile etkileşim içerisinde yaşayarak kendine ait bir kültür yaratmış olan yöre insanını ve kültürünü tanımayı amaçlayan sorumlu bir seyahattir(Erkut, 2005: 50).

1991 yılında Uluslararası Ekoturizm Topluluğu'nun yapmış olduğu ilk tanımlardan birine göre ekoturizm; "yerel halkın refahına katkıda bulunan ve çevreyi koruyarak (çevreye duyarlı) doğal alanlara yapılan seyahat" olarak tanımlanmıştır (Bagul, 2009:5).

Blamey'e (1997) göre ekoturizm, insanların ana amaçlarının, nispeten bozulmamış, evlerinden 40 kilometreden daha uzak doğal alanlara, yöredeki hayvanları, yabani bitkileri, manzaraları ve bunlarla birlikte alanda bulunan kültürel değerleri öğrenmek, onları korumak amacıyla yaptıkları bireysel faaliyetlerdir (Caldicott ve Fuller, 2005:8).

Tickel'e (1996) göre ekoturizm; doğal yaşama alanlarına ve insan kültürüne herhangi bir şekilde zarar vermeyen, dünyanın en harika çeşitliliğini içerisinde barındıran alanların keyfine varmak amacıyla yapılan bir seyahat olarak tanımlanmaktadır (Diamantis ve Ladkin, 1999: 39).

Arlen, ekoturizmi, yerel halkın refahını arttıran ve doğal çevreyi koruyan sorumlu turizm şeklinde tanımlarken; Freedman da benzer olarak ekoturizmi, yerel ekonomiye katkıda bulunurken, çevredeki alanlarda düşük etkiye sahip olan ve çevresel olarak bilinçlenmeyi teşvik eden, seyahat endüstrisinin bir bölümü olarak tanımlamıştır (Herbig ve O'hara, 1997: 231).

Kutay (1989)'a göre ekoturizm, toplumsal hayat içerisinde ekonomik sektörlerle açıkça ilişkilendirilen, biyolojik kaynaklar ile turizmin bir parçası olarak planlanarak doğal alanların kalkındırılmasında, büyümesinde ve geliştirilmesinde kullanılan bir model olarak tanımlamıştır (Rahemtulla ve Wellstead, 2001: 5).

Ekoturizm, "doğal ve kültürel değerlere saygılı, yerel ekonomiye katkı sağlayan, çevreye uygun tesisleri ile doğa temelli bir turizm olarak bilinmekte ve kitle turizmine çevreci bir alternatif" olarak belirtilmektedir (Erdoğan, 2003: 110).

Eko turizm; 'doğaya dayalı rekreasyon faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkilerinin artmasıyla birlikte kitle turizmine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Kitle turizminden farklı olarak, geçmişten günümüze kadar uzanan kültürel değerlerin bulunduğu yerlere yapılan seyahatlerin yanı sıra nispeten bakir, doğallığını kaybetmemiş, özellikle doğada yabanıl bitkileri ve hayvanları gözlemlene, inceleme amacıyla yapılan seyahatlerdir (Erkut, 2005: 60).

Ekoturizm, "korumacılığı geliştiren ve zararlı etkileri en aza indirmenin yolunu arayan doğal çevre temeline dayalı bir turizmi ifade etmektedir. En sade şekliyle vahşi yaşam ve bitki örtüsünün korunmasına, istihdam ve gelir yaratmaya destek olurken çevre ve yerel kültür üzerinde en düşük etkiyi yapacağını ileri süren bir endüstridir" (Demir ve Çevirgen, 2006: 55).

Özkan ve Kubaş ekoturizmi; doğal veya kültürel kaynaklardan yararlanma amacıyla yapılan ziyaretler olarak tanımlamıştır. Ekoturizm faaliyetlerinde ziyaretçiler aynı anda bir veya daha fazla destinasyon tercih edilebilir ancak temel motivasyon faktörü doğal alanlardır (Özkan ve Kubaş, 2012: 149).

Dünya Doğa Koruma Fonu (WWF) ekoturizmi; "vahşi doğa çevresinde, doğal çevreye etkisi en az olan ve bu arada yerel topluluklara ekonomik fayda sağlayan turizm türü" olarak tanımlamıştır (Yücel, 2002: 5).

Uluslararası Doğa Koruma Birliği'nin (IUCN) tanımına göre ekoturizm, doğayı ve kültürel kaynakları korumaya teşvik eden, düşük ziyaretçi etkisine sahip olan ve yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan, bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyaretlerdir (Wood, 2002: 9). Diğer bir deyişle; ekoturizmin özü, ekonomik yönden sorumlu olan ve çevresel açıdan sorunları olmayan turizm bir turizmdir. Doğaya yönelik, doğa içerisinde turizm aktivitelerinden turistlerin istifade etmesidir (Bozok, 2004:437).

Ecotourism Society'e göre; doğal ve kültürel çevreye, çevreyi koruyarak ve yerel halkın refahını gözeterek yapılan sorumlu yoğun bir seyahat olarak tanımlamıştır (Gaul, 2003:2).

2002 yılının Mayıs ayında, Kanada'nın Quebec kentinde, 133 ülkeden gelen 1.100 delegenin katılımıyla yapılan Dünya Ekoturizm Zirvesi'nde ekoturizm; "yeryüzünün doğal kaynaklarının sürdürülebilirliğini güvence altına alan, bunun yanı sıra yerel halkların ekonomik kalkınmasını sağlamayı amaçlayan, sosyal ve kültürel bütünlüklerini koruyup gözetilen bir yaklaşım ya da tavır" şeklinde tanımlanmıştır (<http://www.novitas.com.tr>).

2002 yılını Uluslararası ekolojik turizm yılı ilan eden Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu, konuyla ilgili olarak Dünya Turizm Örgütünü (WTO) görevlendirmiştir. Dünya Turizm Örgütü ekoturizm turizmin bileşenlerini aşağıdaki gibi açıklamıştır (Ovalı, 2007: 67);

- ✓ Biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunmak,
- ✓ Yerel halkın refahını gözeterek, turistlerin ve yerel halkın bilinçlendirilmesini sağlamak,
- ✓ Yerel halk ve turistlerin turizm sektörü içinde sorumlu hareket etmesini sağlamak,
- ✓ Küçük ölçekli işletmeler ile küçük turist gruplarına hizmet etmek,
- ✓ Turizm yönetimine yerel ölçekli katılımın önemini vurgulamak,
- ✓ Mülkiyetlerin ve istihdam olanaklarının yerel halk lehinde gelişmesini gözetmek,
- ✓ Geri dönüşümü olmayan kaynakların kullanımını en düşük düzeyde tüketilmesini sağlamak.

Tanımlar nasıl olursa olsun, ekoturizm hakkında üzerinde fikir birliği bulunan temel karakteristik özellikler şöyle sıralanabilir (Gökdeniz, 2003: 28-29; Demir ve Çevirgen, 2006: 55);

- ✓ Doğa temelli olması,
- ✓ Her şeyden önce ev sahibi toplumun doğal ve sosyo-kültürel kaynaklarını koruması,
- ✓ Bioçeşitliliğin korunmasına katkıda bulunması,
- ✓ Finansal kaynaklar yaratarak, yerel toplumların refahını desteklemesi,
- ✓ Olumsuz çevresel ve sosyo-kültürel etkilerin en aza indirgenmesi için aktivitelerin hem turistler, hem de yerel halkın sorumluluğunda düzenlenmesi,
- ✓ Yenilenemez kaynakların minimum kullanılmasını gerektirmesi,
- ✓ Yerel mülkiyetin ve yerel topluma dönük istihdam olanaklarının üretilmesini öngörmesidir.

Erdoğan (2003)'e göre, ekoturizmin üç temel belirleyici ögeyi içerdiği üzerinde genel bir ortak görüş vardır.

- ✓ Doğa temelli olması
- ✓ Kültürel olması
- ✓ Kaynağın değerini anlama

Ekoturizmin ne olduğu bu üç ögeyi içeren ve buna eklenen yerel ekonomiye fayda gibi diğer karakterler de kullanarak açıklanır. Bu öğeler birbirini destekleyecek şekilde kullanılarak, ekoturizme doğayı tanıma ve doğayı anlama, doğadan zevk alma ve doğayı gözetme karakteri verilir; ekoturizm doğa turizmi olarak nitelenir (Erdoğan, 2003: 110).

Doğaya yönelik olması, doğal ve kültürel kaynakları taktir etme bağlamında, ekoturizm sürdürülebilir turizm karakteri taşımaktadır. Turizm ile ilgili sürdürülebilirlik kavramı ve sürdürülebilir turizmi açıklayacak olursak;

- ✓ Turizm ile ilgili sürdürülebilirlik kavramı, “turizme kaynak olan bölgesel veya yerel özelliklerin konup geliştirilerek devamlılığının sağlanmasıdır” (Kaya, 1996: 25).

✓ Sürdürülebilir turizm ise, insanın etkileşim içinde bulunduğu ya da bulunmadığı çevrenin bozulmadan veya değiştirilmeden korunarak, kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı sürdüren sistemlerin idame ettirildiği ve aynı zamanda tüm kaynakların ziyaret edilen bölgedeki insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarını doyuracak şekilde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri biçimde yönetildiği bir kalkınma şeklidir (Altan, 2006:72).

Harrison vd., (2003) Dünya Turizm Örgütüne göre sürdürülebilir bir turizm gelişimi, gelecek nesiller için kaynakları korurken ve artırırken, şu anki turistin ve bölge halkının ihtiyaçlarını karşılar. Sürdürülebilir bir turizm gelişimi, kültürel bütünlüğün, ekolojik yapının, biyolojik çeşitliliğin ve yaşam destek sistemlerinin korunmasını sağlarken, sosyal, ekonomik ve estetik ihtiyaçların tamamen karşılanması yoluyla tüm kaynakların yönetimi için yol gösterici bir nitelik taşır (Yılmaz, 2008: 62). Weaver, (2001) ekoturizmin ayırt edici özelliğini ise, doğal, sosyo-kültürel ve ekonomik olarak sürdürülebilir bir şekilde gerçekleşmesi zorunluluğu olduğunu belirtmiştir. Elbette ki, bütün turizm çeşitleri bu şekilde gerçekleşmek zorundadır ancak ekoturizmi ayıran en önemli özellik, tanımında sürdürülebilirlik kavramının temel olduğu tek turizm çeşidi olmasıdır. Tüm turizm çeşitlerinin sürdürülebilir bir anlayışla gerçekleşmesi beklenirken, ekoturizm için bu özellik bir zorunluluk olmaktadır (Yılmaz, 2008: 62). Ekoturizmin temeli, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı amacına dayanmakta olduğu için ekoturizm, bir sürdürülebilir turizm etkinliği sayılmaktadır (Akın, 2006: 47).

Sonuç olarak ekoturizm; doğal ve kültürel değerler açısından cezbedici özelliği bulunan bir bölgenin, var olan değerlerinin korunarak sürdürülebilirliğini sağlayan, yerel halkın ekonomik kalkınmasına destek olan, doğal çevre temeline dayalı, bilinçli turistler tarafından doğaya doğru yapılan bir turizm türü olarak açıklanabilir.

2.2 Ekoturizmin Çıkış ve Gelişme Nedenleri

Tarihsel olarak ekoturizm teriminin 1983 yılında Ceballos-Lascurain tarafından ilk defa ortaya atılmış olduğu belirtilmesine rağmen (Erdoğan, 2003:109) literatürde araştırmacılar, 1978 yılında Kenton Miller tarafından kullanıldığını da belirtilmektedir (Rahemtulla ve Wellstead. 2001: 1).

1990'ların başında küresel konular çevre sorunlarına duyarlılığı arttırmıştır. Bugün, gündemde ormanların yok olması, iklim değişiklikleri, çölleşme ve ozon tabakasının incilmesi konuları dikkat çekmektedir. Bu konuların öncelik kazanmasıyla birlikte, çevre ve çevrenin korunmasına ilgi artmıştır. Turizm sektörü ise konuya iki şekilde yaklaşmaktadır. Birincisi, ekoturizm gibi yeni terimler kullanarak çevrenin bir pazarlama aracına dönüştürülmesidir. Bunun sonucunda büyüyen bir pazar ortaya çıkmış olup bazı firmalar ekoturizmle doğrudan ilgili programlar oluşturmaktadır. İkinci olarak, sektör, çevrenin değişim sürecinde kendisinin bir aracı olduğunun ve sürdürülebilirlik çerçevesinde tatil beldeleri ve turistik yerler oluşturmanın çok iyi bir iş olabileceğinin farkına varmış olmasıdır (Hudman, 1992: 28).

Ekoturizm, maksimum kar sağlamak isteyen kitle turizmi tersine, bireysel veya daha küçük gruplar halinde gelecek turistleri çekmeyi, turizm aktivitesini daha uzun bir alana yaymayı, farklı mekanlara yaygınlaştırmayı tercih eder. Böylece bu turizm türü, turistik destinasyonlarda kısa bir zaman diliminde çevreye büyük bir baskının yaratılmasını ve kalabalıklaşmayı da önleyecek niteliktedir (www.kentli.org).

Ekoturizmin ortaya çıkması, gelişmesi ve rolü ile ilgili olarak şu nedenleri belirtilmektedir (Erdoğan, 2003: 113);

- ✓ Korunan alanlar ve yerel toplum için sermaye artışı; Korunan alanların bütçe sıkıntıları vardır. Bu alanlara giriş ücretleri hiç yok ya da çok azdır. Fakat seyahatçiler de çevresel bakımdan bilinçli oldukları için bu alanların korunmasına destek olmak istemektedirler.

- ✓ Yerel halk için iş olanakları yaratılması; (tur rehberleri, park bekçisi, el dokumacılığı),
- ✓ Ziyaretçiler için çevresel eğitim; Çevrenin ve bozulmaların farkına varmanın artması, davranışları ve kullanım şekillerini değiştirir ve koruma için çevreye sahip çıkmayı artırır.
- ✓ Ekoturizm, bozulmuş, tahrip edilmiş peyzajların restorasyonu için teşvik edici bir rolü; Ek bir katkı da alan içinde katı atık uzaklaştırılması, habitat gözlemlene ve yürüyüş yollarının bakımı gibi etkinliklerin daha sistemli yapılmasını sağlamasıdır.

20. yüzyılın başlarında, ulusların refahını artırmada en önemli gösterge milli gelirin artırılması, yani ekonomik büyüme olmuştur. Ancak, geçen yüzyıl boyunca küresel bazda yaşanan çevre kirliliği sorunları ekonomik büyümenin bir gelişme-refah ölçütü olarak kullanılmasında bir takım eksiklikler olduğunu göstermiştir (Selimoğlu, 2004: 1).

2.3 Ekoturizmin Önemi, Amacı ve İlkeleri

Ekoturizme ilişkin yapılan tüm tartışmalar, son 10 yılda gelişen bir kavramın, geleceğin turizm biçimini belirleyeceğini göstermesi açısından önemlidir (Özyaba, 2001: 17).

Ekoturizm, genellikle küçük gruplar halinde, ailelerin işlettiği küçük tesislerde, geleneksel mimarinin ve yerel kaynakların kullanımını hedef almaktadır. Ekoturizmin amacına uygun gerçekleştirildiği takdirde, hassas ekosistemlerin korunması ve bu bölgelerin içerisinde ve çevresinde yaşayan nüfusun sosyo-ekonomik gelişmesi için kaynak yaratabilen bir araçtır. Önemli ekoturizm potansiyeli olan dağlık ve ormanlık bölgelerdeki köylerde yaşayan halkın yoksulluğu göz önüne alındığında, ekoturizmin sosyal sınıflar arasındaki dengesizliği azaltabilecek bir etken olduğu anlaşılabilir (Yürük, 2008: 1).

Bugün ekoturizm, ev sahibi ülkedeki halka, toplumsal katılımlı gelişme fırsatları sağlamak ve hassas alanlar ile tehlike altındaki doğal yaşam alanlarını korumak için umut verici yeni bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006: 55). Bununla birlikte turizmde artan insan faaliyetleri, bazen doğal ortamlara taşarak, doğal habitatlar ile ekosistemlerde tahribatlara neden olmuştur. Gelişmiş ülkelerdeki çevreye yönelik ilgi artışı sonucu, insanlar çevreyi korumak için yeni yollar aramaya başlamıştır. Bu doğrultuda ekoturizm sektörü, turizm sektörünün en hızlı büyüyen alt sektörlerinden birisi olmuştur (Yılmaz vd., 2010: 1). Ekoturizm faaliyetleri, doğal ve kültürel çevrelere doğru yapıldığından dikkatli bir şekilde yönetimini gerektirmektedir. Yapılacak etkinlik ve aktiviteler titiz bir şekilde planlanmalı ve ziyaretçi sayıları kısıtlanmalıdır (Demir ve Çevirgen, 2006: 55).

Ekoturizm mevcut alanların ekonomik yararları ve gelişimini çevre ile barışık bir şekilde bir arada değerlendirilmesine yardımcı olan önemli bir araçtır (Strong-Cvetich, 2007: 5). Doğal yapısı fazla bozulmamış alanlarda yaşayan insanların çevreyle etkileşimleri yöreye özgü bir plan ve program çerçevesinde düzenlenmelidir. Çünkü ancak böyle bir düzenleme ile doğal yapı örülenmeden ve doğal yapının temel ögesi olan insan incitilmeden yöresel kalkınmaya katkı sağlayabilir (Şahin, 2009: 73). Günümüzde ise, planlı olarak uygulandığında, özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerine sağladığı katkıların anlaşılmasıyla turizm endüstrisinin önemli bir bölümü haline gelmiştir. Bu durumun en önemli göstergesi ise, 2002 yılının Birleşmiş Milletler tarafından "Uluslararası Eko Turizm Yılı" olarak ilan edilmesi gösterilebilir.

Ekoturizmin amacı kitle turizminin tersine, turist sayısını aza indirmek ve turizmi yıl içinde yaymak, doğal çevreye yapılan baskıyı azaltmak, tahribatı düzeltmeye değil, önlemeye yönelik planlar yapmak ve uzun vadeli ekonomik çıkarları gözetmektir (Gülüm ve Torun, 2009: 113).

2002 yılında Quebec'te düzenlenen Dünya Ekoturizm Zirvesi'nden sonra, Dünya Turizm Örgütü (WTO) de ekoturizmin amaçlarını şöyle belirlemiştir:

- ✓ Turizmin, doğal ve geleneksel çevreye verdiği tahribatın en alt düzeye indirilmesi,
- ✓ Turistlere ve yerel halka, doğanın ve geleneksel sosyo-kültürel çevrenin korunmasına yönelik eğitim verilmesi,
- ✓ Turizmin, yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayan, yerel yönetim ve halkla işbirliği içinde gelişen sorumlu bir ticaret olarak özendirilmesinin sağlanması,
- ✓ Koruma kapsamındaki doğal ve sosyo-kültürel alanların yönetimi için kaynak ayrılması,
- ✓ Turizmin negatif etkisinin en alt düzeye indirilmesi amacıyla, sosyo-kültürel ve doğal çevreye yönelik uzun vadeli takip ve değerlendirme programlarının desteklenmesi,
- ✓ Turizmin, yerel halkın geçimine katkı sağlayacak şekilde geliştirilmesi,
- ✓ Turizmin gelişiminin yörenin sosyal ve çevresel kapasitesini artıracak şekilde gelişmesinin temini,
- ✓ Çevreyle uyumlu, doğal ve geleneksel sosyo-kültürel yaşamla iç içe geçen, yöresel bitki ve yaban hayatını koruyan turizm şekline uygun altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesidir (Kuter, 2009: 334).

Eko turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde uyulması gereken ilkeler Uluslararası Eko Turizm Topluluğu tarafından şu şekilde sıralanmıştır (www.ecotourism.org);

- ✓ Doğal ve kültürel etkileri minimum düzeye indirmek.
- ✓ Çevresel ve kültürel bilinç ve saygı oluşturmak.
- ✓ Hem ziyaretçiler hem de ev sahibi toplum için olumlu deneyimler sağlamak.
- ✓ Korumaya yönelik doğrudan finansal yararlar sağlamak.
- ✓ Finansal fayda sağlama yoluyla yerel halkı güçlendirmek.
- ✓ Ev sahibi ülkenin politik, çevresel ve sosyal ortamına duyarlılığını arttırmak.
- ✓ Uluslararası insan haklarını, iş anlaşmalarını desteklemek.

2.4 Ekoturist

Ekoturizmin özelliklerine uygun seyahat eden, eğitim seviyesi yüksek, çevre bilincine sahip, risk almayı seven ve birazda maceraperest yönü ağır basan kişilerdir (Bozok, 2004:439).

Bolton (1997) ise ekoturisti; “kıymet bilirlilik, katılımcılık ve duyarlılık ruhu içinde, nispeten doğal özellikleri korunan alanları ziyaret eden kişi” olarak tanımlamıştır. Eko turist, yaban hayatını ve doğal kaynakları kullanırken tüketici bir anlayışla yaklaşmaz, yöre insanların ekonomik refahına ve alanın korunmasına, doğrudan faydalanmaya yönelik istihdam yaratması açısından da ziyaret edilen alana katkıda bulunur (Akay ve Zengin, 2012: 116).

Ekoturistlerin gerçekte kim olduklarının belirlenmesinde ekoturizmin özelliklerinden yararlanılabilir. Bu özellikler şunlardır (Çevirgen, 2004: 48-49):

- a) *Turist Tipi*: Doğal alanlara ve kültürel çevrelere seyahati seven, yerel kültürleri ve bölgeleri öğrenme ve değerini anlama isteğinde olan kişilerden oluşur.
- b) *Yer*: Genellikle doğal, bazen koruma alanları veya kültürel çekicilikleri kapsar.
- c) *Faaliyetler*: Çevreye en düşük etki ile kaynakların kullanılması ve çevresel eğitimin desteklenmesine dayanır.
- d) *Olanaklar*: Çevre dostu teknolojilerin ve yerel kaynakların kullanılmasını gerektirir.
- e) *Gelişine Yaklaşımı*: Ekonomik gelişme ile koruma amaçlarının birleştirilmesine dayanır.
- f) *Gelişme Süreçleri*:
 - ✓ Toplum ve çevre üzerinde en az seviyede olumsuz etkiler oluşturmali ve yerel halkı aktif olarak kapsamalidir,
 - ✓ Yerel topluluğa ekonomik faydalar sağlamalidir.

Ekoturistlerin doğa ve kırsal yaşamla etkileşim, sosyal etkileşim, bilme, tanıma, keşfetme, eğitim, bilimsel merak, bilgilenme, risk arayışı, kendini keşfetme, kendini gerçekleştirme, ekoturizmde teorik olarak doğanın kıymetini bilme, doğayı seyretme, bozmadan kullanma, doğayla iç içe olma, doğadan bir şekilde zevk alma gibi amaçları vardır (Erdoğan, 2003: 193).

2.5 Ekoturizm Kapsamında Yer Alan Faaliyet Türleri

Ekoturizm kapsamında, yapılan başlıca etkinlikler şu şekilde sıralanabilir (www.kultur.gov.tr):

- ✓ Botanik Turizmi
- ✓ Dağ Turizmi
- ✓ Dağ-Doğa Yürüyüşü (Trekking)
- ✓ Atlı Doğa Yürüyüşü
- ✓ Yaban Hayatı Gözlemciliği
- ✓ Kuş Gözlemciliği (Ornitoloji)
- ✓ Av Turizmi
- ✓ Yayla Turizmi
- ✓ Mağara Turizmi
- ✓ Macera Turizmi
- ✓ Tarım (Agro) ve Çiftlik Turizmi
- ✓ Akarsu Turizmi (Rafting- Kano)
- ✓ Sportif Olta Balıkçılığı
- ✓ Sualtı Dalış Turizmi
- ✓ Hava Sporları Turizmi
- ✓ Bisiklet Turizmi
- ✓ İpekyolu Turizmi

2.5.1 Botanik Turizmi

Botanik; bitkileri inceleyen bilimdir. Bitkiler, insanoğlunun varoluşundan bu yana ilgi çeken ve uğrunda seyahat ettiği en temel ihtiyaçlardan biridir. Botanik turizmi, her ne kadar belli bir bölgede yetişen, özellikle de endemik türlerin görülmesi ve incelenmesi için yapılsa da, günümüzde özel amaçlarla oluşturulan botanik bahçelerinin ziyareti şeklinde gerçekleştirilmektedir. Botanik turizmi sadece aristokratların ve elitlerin bir etkinliği değil, tüm insanların faaliyeti haline gelmiştir. Şehir yaşamından bunalan insanlar, bir rekreasyonel etkinlik olarak parklar, botanik bahçeleri gibi bitkileri görebilecekleri, rahatlayabilecekleri yerlere gitmektedir (Kozak ve Bahçe, 2009: 176).

Turizm baskısının yoğun olduğu yörelerde doğanın korunması için Orman Bakanlığı tarafından milli park, doğayı koruma alanı, doğa parkı ve doğa anıtı gibi koruma amaçlı alanlar tesis edilerek özellikle endemik bitki türlerinin korunmasına çalışılmaktadır. Bu konuda turizmin, özellikle ekoturizmin ilkelerine bağlı olarak yapılan doğa turizmi etkinlikleri ile trekking, fotosafariler vb. faaliyetler endemik türlerin korunmasında etkili olabilecektir. Bu nedenle, özellikle Karadeniz Bölgesinde doğal ve tarihi güzelliklerin korunabilmesi için Orman Bakanlığı Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü bazı yöreleri koruma altına alınmıştır. Trabzon il sınırları içerisinde bulunan Maçka Altındere Vadisi, Tarihi Sümela Manastırı ile alanda endemik olan Doğu Iadinini (*Picea orientalis*) korumak amacıyla milli park ilan edilmiştir (Erdoğan, 2003: 139).

Zira dünyada sadece belli bir bölgede yetişen veya anavatanı belli bir bölge olan (endemik) bitkiler açısından Türkiye, Avrupa'dan üstün olmanın da ötesinde dünyanın birkaç yerinden biridir. Avrupa'nın endemik bitki çeşidi sayısı toplam 2.750 adet iken bu sayı Türkiye'de 3.000'dir (Sarı, 2007: 73; Selimoğlu, 2004: 11). Türkiye'de en çok endemik bitkiye sahip 3 şehrimiz bulunmaktadır. Bunlar, 578 bitkiyle Antalya, 478 bitkiyle Konya ve 366 bitkiyle İçel'dir (Selimoğlu, 2004: 11).

Günümüzde de Türkiye hiçbir Avrupa ülkesinde olmayan bir şekilde 3 farklı bitki alanının kesişme noktasında yer almaktadır. Bu bitki alanları;

1. Akdeniz Bitki Toplulukları (Akdeniz ve Ege bölgeleri)
2. Avrupa Sibiryaya Bitki Topluluğu (Karadeniz ve Marmara bölgesi)
3. İran Turan Bitki Alanı (Bozkırlar) (İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgesi)

Türkiye’de yetişen diğer bitki türleri (www.kultur.gov.tr);

- ✓ Alpin
- ✓ Kuşak Bitki Topluluğu
- ✓ Endemik (Özgün) Bitki Türlerimiz
- ✓ Yemeklik Endemik Bitkilerdir.

2.5.2 Atlı Doğa Yürüyüşü

Atlı doğa yürüyüşleri genellikle patika yollarda ve kendine özgü bir şekilde atın dizginlerinden tutarak yavaş yavaş gezinme şeklinde bazı sahil ve dağlık alanların dışındaki yerlerde belirli bir yolu takip ederek yapılan bir rekreasyon faaliyetidir (Newsome vd., 2002: 52). Amacı, kırsal alanda, bölgenin kültürünün ve coğrafi yapısının turistler tarafından gezilerek görülmesi ve tanınmasıdır. Turistler at ile yapılan geziler sayesinde, doğayı, hayvanları, çevre kültürünü, geleneklerini, bölge halkı ve kültürünü tanıma gibi olguları barındırırlar (Oruç, 2004: 34).

Atlı geziler: Temel eğitimini almış olanların veya geliştirmek isteyenlerin katılabileceği faaliyetlerdir. Grup lideri denetiminde, temposu hafif, dik iniş ve çıkışları olmayan, molalar dâhil en fazla iki saatlik atlı gezilerdir.

Safari: Temel eğitimini almış ve atlı gezileri rahatlıkla yapabilenlerin katılabildiği, belirli oranlarda sportifliği ve vücut esnekliğini, eğlence ile beraber yorgunluğu da göze almayı gerektiren, grup lideri gözetiminde, temposu hızlı, gerektiğinde dik iniş ve çıkışları içeren faaliyetlerdir (Erdoğan, 2003: 133).

Türkiye’de atlı doğa yürüyüşleri, Kapadokya, Bayburt, Kastamonu, Gaziantep, Aksaray, Antalya, Muğla gibi şehirlerde daha yoğunlukla gerçekleştirilmektedir (Selimoğlu, 2004: 15).

Dünya’nın birçok yerinde mevcut olan bu tür alternatif turizm tesisleri, farklı mimari yapıları ve sundukları hizmetler açısından çeşitlilik göstermektedir. Dünyada at sırtında geziler düzenleyen turizm tesislerinin yoğunlaştığı bölgeler; Türkiye, Ürdün, Hindistan, Avustralya, Yeni Zelanda, Güney Afrika, Botswana, Kenya, Malawi-Zambia, Morocco, Namibia, İngiltere, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Portekiz, İskoçya, İspanya, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin, Brezilya, Şili, Kosta Rika, Ekvator, Meksika ve Peru gibi devletlerdir (Oruç, 2004: 34).

2.5.3 Dağ Turizmi

Dağcılığın birçok dildeki adı “Alpinizmdir”. Bu etkinliğin bir spor dalı şekline yaygınlaşması, büyük ölçüde Alp Dağlarında olduğu için bu isim uygun görülmüştür. Himalayalar’da dağcılığa himalayalizm, And Dağlarında yapılarına Andizm denilmektedir. Türkçe’de bu etkinliğe verilen isim ise İngilizce’deki gibi genel anlamda “dağcılık” sözcüğü benimsenmiştir (Erdoğan, 2003: 124).

Dağların ilk olarak turizme açılması sportif etkinliklerden, dağcılık ve kayak sporu sayesinde olmuştur. Dağcılara ulaşım, konaklama, ağırlama ve rehberlik gibi hizmetlerin verilmesi alpinizm olarak adlandırılan turizm çeşidini, dağların kayak sporuna uygun alanlarının konaklama, ağırlama ve

eğlence tesislerinin yapımıyla kayak merkezine dönüşmesi dağ turizmini ortaya çıkarmıştır (Erkut, 2005: 27).

Dağ Turizmi; dağlık ortamda bulunma, dinlenme ve tatil ile dağ sporları yapmayı kapsayan bir turizm hareketidir (Koşan ve Güneş, 2008: 224). Dinlenme ve tatil geçirme amaçlı bu yer değiştirme olayı, dağ araştırmaları, geziler, yürüme, tırmanma ve kış sporları gibi sportif amaçlı hareketleri de bünyesine alarak günümüzde yaygın olarak yapılan ve birbirine bağımlı olarak gelişen dağ turizmi ve sporlarının gelişmesini sağlamıştır (Minbaeva, 2010: 80-81). Bunlar; doğa yürüyüşleri, dağ bisikletiyle geziler, tırmanma gibi çeşitli rekreasyonel faaliyetler ve sağlam kayaçların olduğu dik yamaçlarda kaya tırmanışı, yamaç paraşütü, asılma planörü, karda ve buzda botla kaymak (snow-speerafting), kızak (snowscating), buzul kayağı (heli-skiing), balon kayağı (baloon-skiing) ve snow-boardinggibi sportif aktivitelerdir (Erdoğan, 2003: 125).

Türkiye ortalama yükseltisi 1.100 metrenin üzerinde olan bir ülkedir. Batıdan doğuya doğru gidildikçe Ege ve Marmara bölgelerinde 2.000 metrenin üzerindeki dağlarla başlayan bu sınırlar, en doğuda Ağrı Dağı'nda 5.137 metre ile noktalanır. Bu iki uç arasında 1.000 metrenin üzerinde kalan dağ ve zirvelerin sayısı 435'i bulmaktadır. Bu durum ülkenin dağ turizmi için büyük bir potansiyele sahip olduğunun göstergesidir (Yavuz, 2011: 23).

Türkiye, farklı yüksekliklerde, zengin jeo-morfolojik ve tektonik yapıya sahip, flora ve faunası olan ormanlara sahip, zengin av ve yaban hayatı olan dağlarıyla hem kış turizmi hem de dağ yürüyüşü ve tırmanışları için dağcılık sporunu sevenlere olağanüstü çekici ve ilginç olanaklar sunar. Türkiye'yi her yıl dünyanın çeşitli yerlerinden dağ tırmanışı ve yürüyüşü için gelen turistler ziyaret etmektedir (www.kultur.gov.tr).

Ülkemizde tırmanışa uygun olan dağlarımız (www.kultur.gov.tr; Erdoğan, 2003: 125-126);

- ✓ Ağrı-Ağrı Dağı: Ağrı dağı 5.165 metre yükseklikte olup, Anadolu Yarımadası ve Avrupa'nın en yüksek doruğudur. Tırmanışlar için en uygun zaman Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarıdır. Kış aylarındaki tırmanışlar zorlu ancak zevklidir.
- ✓ Antalya-Beydağlar: 3.069 metre yüksekliğe sahip olup, yılın her mevsimi gezi ve tırmanışlar için uygundur. Kış ayları dışında en uygun zaman Nisan, Mayıs ve Haziran aylarıdır.
- ✓ Kayseri-Erciyes Dağı: 3.916 metre yüksekliğe sahiptir. Yaz tırmanışları için en uygun zaman Mayıs-Ekim ayları arasındadır.
- ✓ Mersin-Bolkar Dağları: 3.524 metre yüksekliğe sahip olup, yaz aylarındaki tırmanışlar için en uygun zaman 15 Mayıs-15 Ağustos tarihleri arası, kış aylarındaki tırmanışları için en uygun zaman ise Aralık sonu, Ocak başı ile Şubat sonu, Mart başıdır.
- ✓ Niğde-Aladağlar: 3756 metre yüksekliğe sahiptir. En uygun zaman Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül aylarıdır.
- ✓ Rize-Kaçkar Sıradağları: 3.932 metre yüksekliğe sahip olup, yaz tırmanışları için en uygun zaman Ağustos ve Eylül ayları olup, kış tırmanışları için en uygun zaman Şubat ve Mart aylarıdır.
- ✓ Tunceli-Mercan (Munzur) Dağları: 3.370 metre yükseklikindedir. Tırmanış için en uygun zaman 15 Haziran-30 Ağustos tarihleri arasındadır.
- ✓ Van-Süphan Dağı: 4.058 metre yükseklikindedir. Tırmanış için en uygun zaman Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül aylarıdır.

Dünyanın Önemli Yüksek Dağları ise şunlardır (Yalçın, 2007: 152);

- ✓ Asya-Everest (8.848 metre)
- ✓ Güney Amerika-Acorcogua (6.960 metre)
- ✓ Avrupa Elbruz – Kafkasya (5.642 metre)
- ✓ Afrika Kilimanjero – Kenya dağları (5.199 metre)
- ✓ Mont Blange (4.857 metre)
- ✓ TienShan, Pamir, Himalaya

1992 yılında Rio de Jenerio’da yapılan Yeryüzü Zirvesi’nden sonra, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 1998 yılında aldığı bir kararla 2002 yılını “Dünya Dağlar Yılı” ilan etmesi son derece önemlidir. Dünyanın dağlık bölgelerinin sürdürülebilir kalkınması açısından önemli olan bu karar, dağlık alanlarda yaşayan toplumlar için memnuniyet vericidir (Somuncu, 2004: 2).

2.5.4 Dağ ve Doğa Yürüyüşü (Trekking)

Trekking’in kelime anlamı “kağrı arabası, atla veya yaya olarak yapılan uzun zorlu seyahat” demektir. Çağdaş anlamı ise, “bir bölgenin dağlık kesimlerinde, dağcılık tekniği gerektirmeden, zor ve sarp yerlere girmeden, küçük patikaların takip edildiği, belirli zorlukla ve özellikler gösteren doğa koşullarında, yaş gruplarına uygun ve zamanla sınırlı olarak düzenlenen uzun yürüyüşlerin” genel adıdır. Bir doğa yürüyüşü (Yılmaz, 2008: 70);

- ✓ Uzun süren ve uzun mesafeli yürüyüşler,
- ✓ Yöresel bir köy ziyareti ve yöre haklıyla etkileşim kurarak aynı yaşamı paylaşmak,
- ✓ Doğa ile baş başa kalmak,
- ✓ Doğal güzellikleri seyretmek ve doğal dokuyu incelemek,
- ✓ Yaban hayatını gözlemlemek
- ✓ Maceralı deneyimler yaşamak (Örneğin, ip köprüler kullanarak akarsu geçmek, dağı aşmak vb.) gibi bir takım aktiviteleri içerir.

Alp himalaya kıvrım kuşağı üzerinde yer alan Türkiye’nin dağ ve sıradağları, flora ve faunasıyla çok zengindir. Dolayısıyla dağ-doğa yürüyüşüne elverişli önemli bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin planlı bir yaklaşımla turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesi, böylece turizmin tür ve aktivitelerinin zenginleştirilerek arz kapasitesinin geliştirilmesi, alternatif turizm alanlarının koruma-kullanma dengesi içerisinde hizmete sunulması, tanıtılması, farklı yörelerin turizmin ekonomik ve sosyal katkılarından yararlandırılması açısından önemlidir (Akpınar ve Bulut, 2010: 1581).

2.5.5 Mağara Turizmi

Uzun yıllar içinde doğal süreçler sonucunda oluşmuş veya insan eliyle oyularak yapılmış yeraltı oyuğu “mağara” olarak adlandırılmaktadır. Mağaraların turizm açısından en önemli özelliği, mağara ortamında damlama, akma, buharlaşma, durgun su ortamı gibi çökeltme mekanizmaları nedeniyle oluşan speleotem (mağara oluşumu) adı verilen şekillerin biçim, renk, yoğunluk ve boyutları açısından sunduğu görselliktir (Soykan vd., 2008: 393).

Mağaracılık, bilimsel ve sportif amaçlarla yürütülen bir uğraştır. Sportif mağaracılık dünyanın en tehlikeli doğa sporlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bireysel olarak yapılabildiği gibi, grup olarak da yapılabilir. Doğa turizminde mağaralar, görsel amaçlı kullanımlar için speleotem (mağara oluşumu) şekiller bakımından zengin, dolaşımın kolay olması bakımından yatay yönde gelişmiş, ulaşım olanağı sağlanabilen mağaralar seçilirler. Mağara girişi düzenlenerek, mağara içinde özel donanıma ihtiyaç duyulmadan turistlerin dolaşması sağlanıp, aydınlatılarak turizme açılırlar ve müze şeklide gezilirler. Sportif amaçlı kullanımlar için derinlik ve uzunluk daha çok önem kazanmaktadır. İçinde düzenleme yapılmayan bu mağaralar, özel donanımlı mağaracılar gezebilirler (Altan, 2006: 60). Turizm amacıyla kullanılacak mağaraların özellikleri şunlardır (Arpacı vd., 2012: 62; www.kultur.gov.tr);

- ✓ Korunması gerekli şekil ve canlı bulunmaması
- ✓ Can güvenliğini tehlikeye sokacak riskler taşımaması
- ✓ Kullanımından kaynaklanacak yerel ve bölgesel kirlenmenin doğmaması
- ✓ İlginç mağara içi şekil ve yapılara sahip olunması
- ✓ Mağaranın fiziki yapısının, insanların rahatlıkla gezmelerine olanak verecek boyutlarda olması
- ✓ Ana yollar ve büyük yerleşim yerlerine yakın olması

- ✓ Mağara yakınında destek ünitelerin kurulabileceği veya çevre düzenlemesinin yapılabileceği yeterli arazinin bulunması (Arpacı vd., 2012: 62).
- ✓ Doğal etkenlerle oluşan mağaraların yanı sıra insanların barınak, sığınak, ibadet yeri ve depolamacılık gibi amaçlar için kazdıkları veya oydukları yapay mağaralar da bulunmaktadır. Bu özellikteki mağaraların arkeolojik ve kültürel değer taşıması
- ✓ Mağaraya girişin ve çevresinin oraya gelen ziyaretçilere hizmet vermeye uygun düzenleme yapılmasına (otopark, kafeterya vb.) elverişli olması gerekmektedir (www.kultur.gov.tr).

Dünyadaki diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye “mağara cenneti” olarak adlandırılabilir. Mağara oluşumları bakımından önemli bir jeolojik-jeomorfolojik nitelik olan karstlaşma (karstik alanlar) Batı ve Orta Toros Dağlarında (Muğla, Antalya, Isparta, Burdur, Konya, Karaman, İçel ve Adana) yer almaktadır. Türkiye’de de yaklaşık 40.000 adet mağara bulunmaktadır.

Türkiye'nin en uzun (Beyşehir Gölü batısındaki Pınarözü Mağarası, 16 km) ve en derin mağaraları (Anamur'un kuzeyinde Çukurpınar Düdeni, 1880m) Toros Dağları kuşağında yer almaktadır. Önceleri bilimsel ve sportif amaçlarla ziyaret edilen mağaralar, çeşitli çevresel düzenlemelerle turizmin hizmetine sunulmuştur. Günümüze kadar tüm yerli ve yabancı mağaracı gruplarının inceleyerek belgelendirdiği mağara sayısı 800'dür (Selimoğlu, 2004: 15).

Türkiye’de Mağara Turizmi; Ülkemizin hemen hemen her bölgesindeki mağaralardaki çeşitlilik ve zenginlik görsel ve sportif amaçlı mağara turizmi açısından büyük bir potansiyel oluşturmaktadır. Ancak on binlercesi bulunan bu zenginlikten sadece 33 tanesinden Türkiye’de yararlanılmaktadır. Ne yazık ki diğerlerinde gerektiği gibi yararlanılamamaktadır.

2.5.5.1 Turizme Açık Mağaralar

Kültür ve Turizm Bakanlığı ülkemizde bulunan ve turizm açısından önemli potansiyele sahip mağaraları ziyarete açmıştır. Kültürel, doğal, dini veya sağlık özelliği olan ve ziyarete açılan bu mağaralarımız aşağıda belirtilmiştir (www.kultur.gov.tr);

- ✓ Damlataş Mağarası – Antalya
- ✓ Dim Mağarası – Antalya
- ✓ Zeytintası Mağarası – Antalya
- ✓ Gürcüoluk Mağarası – Bartın
- ✓ İnsuyu Mağarası – Burdur
- ✓ Kaklık Mağarası – Denizli
- ✓ Dodurgalar Mağarası – Denizli
- ✓ Karaca Mağarası – Gümüşhane
- ✓ Zindan Mağarası – Isparta
- ✓ Mencilis Mağarası – Karabük
- ✓ Dupnisa Mağarası – Kırklareli
- ✓ Tınaztepe Mağarası –Konya
- ✓ Ballica Mağarası – Tokat
- ✓ Gökgöl Mağarası – Zonguldak

2.5.5.2 Ekipmanlı Normal Ziyaretçilerin Rehber Eşliğinde Ziyaret Edebilecekleri Mağaralar

Bilindiği üzere mağara ziyaretleri ziyaretçiler açısından tehlikeli olabilecektir. Zor şartlarda gezilebilecek mağaralar için belirli ekipmanların olması da şart olacaktır. Bakanlık bu mağaralarda gezi güvenliğini ön planda tutarak bazı mağaraların rehber eşliğinde ve ekipmanlarla birlikte yapılmasını uygun bulmaktadır. Bu şekilde gezilecek mağaralarda bakanlıkça belirlenmiştir. Bu mağaralar şunlardır (www.kultur.gov.tr);

- ✓ Yerköprü Mağarası – Antalya
- ✓ Oylat Mağarası – Bursa
- ✓ Ayvaini Mağarası – Bursa
- ✓ Gilindire Mağarası – İçel
- ✓ İkigöz Mağarası – İstanbul
- ✓ İncesu Mağarası – Karaman
- ✓ Ilgazini Mağarası – Kastamonu
- ✓ Baltaini Mağarası – Konya
- ✓ Körükini Mağarası – Konya
- ✓ Suluin Mağarası – Konya
- ✓ Yanasu Mağarası – Kırklareli
- ✓ Çayırköy Mağarası – Zonguldak

2.5.5.3 Ekipmanlı Profesyonel Ziyaretçilerin Girebileceği Mağaralar

Ekipmanlı rehber eşliğinde ve ekipmanlı olarak gezilmesi uygun görülen mağaralar yanında sadece ekipmanlı profesyonel ziyaretçilerin gezebileceği daha zor şartlara sahip mağaralarda bakanlıkça belirlenerek açıklanmıştır. Bu mağaralar ise şunlardır (www.kultur.gov.tr);

- ✓ Altınbeşik Mağarası – Antalya
- ✓ Pınarözü Mağarası – Isparta
- ✓ Gürleyik Mağarası – Karaman
- ✓ Sakaltitan Mağarası – Konya
- ✓ Susuz Güvercinlik Mağarası - Konya
- ✓ Pınarbaşı Mağarası - Konya
- ✓ Kızılelma Mağarası - Zonguldak

Dünyada Mağara Turizmi: Dünyada turizme açılan mağara sıralamasında ABD 229 mağara ile birinci sırada, Fransa 114 mağara ile ikinci sırada, Japonya 93 mağara ile üçüncü sıradadır. Türkiye ise 33 mağara ile onuncu sıradadır. (Arpacı vd., 2012: 62).

2.5.6 Yayla Turizmi

“Yayla” kelimesi eski Türkçe de “Yaylag” kelimesinden gelmektedir. Kelime anlamı ise dağ tepelerindeki düzlüklerdir. Yaylalar genellikle yükseklerde yer almaları nedeniyle, yüksek yerlerdeki düzlükler, otluk alanlar içinde yayla deyimi kullanılır (Bilgiç, 2007: 26).

Yaylanın hukuki açıdan tanımı şöyle yapılmaktadır; devlete ait yerlerden iken, bir tahsis belgesine veya öncesi bilinmeyen süreden bu yana tahsisli olduğuna dair bir hakka dayanarak bir veya birkaç köy ve kent halkının birlikte ikamet ettiği ve hayvanlarını, bu bölgelere çıkararak otundan ve suyundan yararlandığı yüksek yerlerdir (Zengin ve Bilgiç, 2009: 28). Bu tanımlamadan dört unsur ortaya çıkarabilir; devlet malı olması, tahsis edilmesi, ortak olarak kullanılması ve köy halkının hayvanları ile birlikte belirli mevsimlerde kullanmasıdır (Zengin ve Bilgiç, 2009: 28).

Genel olarak bakıldığında yayla turizmi; doğayla iç içe yaşamayı sevenler veya macera tutkunlarının genellikle gününbirlik veya kısa süreli konaklama amacıyla, yüksek rakımlı yerlerde yaptıkları turizm faaliyetidir. Yayla turizminde amaç, ülkenin kendine özgü doğal ve kültürel değerleri olan yaylaların ve yayla yaşamının, koruma ve kullanma dengesi dikkate alınarak turizm faaliyetleri içinde değerlendirilmesidir (Uluslan, 2009: 39).

Türkiye’de yaylacılık faaliyetleri üç grupta değerlendirebilir. Bunlar (Dinçer vd., 2011: 179);

- a) Göçebe yaylacılık: hayvancılıkla geçimlerini sürdüren köy topluluklarının yaptıkları yaylacılık faaliyetleridir.
- b) Sabit yaylacılık: eski günlerin hatırlanması açısından yılın belirli bir zamanında yaylaya çıkma ve yayla şenlikleri biçiminde sürdürülen faaliyetlerdir.
- c) Tarımla kombineli yaylacılık: çevre sorunlarıyla boğuşan kentlerden belirli bir süre de olsa uzaklaşmak, temiz bir doğayla kucaklaşmak amacıyla gerçekleştirilen yayla turizmi faaliyetleridir.

Yaylalar mevki oluşumuna göre; taban, yamaç ve plato, mülkiyet haklarına göre; ortak, özel, kiralık ve yükseklik durumuna göre; alçak, orta ve yüksek yaylalar olmak üzere gruplandırılırlar (Zengin, 2008: 139).

- a) Mevki durumuna göre: Plato, yamaç, sırt, boyun, taban v.b.
- b)Yükseklik durumuna göre: Alçak yayla (900-1.200 metre). Orta yükseklikteki yaylalar (1.200-1.600 metre arası) ve yüksek yaylalar (1.600 metreden yüksek).
- c) Mülkiyet haklarına göre: Müşterek, özel, kiralık v.b gibi

Yaylacılık kültürü; fazla engebeli olmayıp düz ve otlaklarla kaplı, suyu bol olan yaylalar, hayvancılıkla geçimlerini sağlayan topluluklarca yılın belirli aylarında hayvanlara taze ot temini ve aynı zamanda hayvansal üretimlerini (süt, peynir, yağ gibi) yapmak amacıyla kullanılmasıdır (Subaşı, 2004: 1). Bunun yanında köy/köylerin, her yıl geleneksel olarak düzenledikleri ve çevre illerin de yoğun ilgi gösterdiği şenliklerin organize edildiği alanlardır (Yücel, 2004: 13).

Günümüzde büyük şehirlerde yaşayan insanların şehrin gürültüsü ve kirliliğinden kaçıp doğal güzelliklere sahip olan sessiz alanları tercih etmelerinin doğal bir sonucu olarak (Kozak vd., 2001: 26) yaz aylarında yaylalara gitmeleri ve orada konaklayarak tüm ihtiyaçlarını sağlayabilmeleri yayla turizmini yaratmaktadır. Ayrıca yaylalardaki etkinlikler, yayla kültürü ile bozulmamış doğada yaşamak diğer insanların da ilgisini çekmiş ve bu yaşam tarzına katılmalarını sağlamıştır. Sonuç olarak da bu turizm hareketleri yayla turizmi şeklinde bir turizm çeşidi ortaya çıkarmıştır (Bakırcı, 1992: 79).

Ekoturizm etkinlikleri arasında en fazla talep yayla turizmine olmaktadır. Yaylalar, doğal güzellikleri, etnolojik ve diğer çekicilik yaratan özellikleri ile ekoturizme yönelik kullanım ve ekonomik kazanç olanakları sunmaktadır. Anadolu kültüründe yaylalar yaşamın önemli bir parçası olarak yer alır. Yaşam tarzına bağlı olarak yaylaların kullanım biçimlerinde de farklılıklar gözlenmektedir. Ülkemiz bozulmamış doğal yapısıyla bir yayla cenneti olarak kabul edilebilir (Akpınar ve Bulut, 2010: 1582).

Çizelge 1. Bakanlıkça Türkiye’de Turizm Merkezi İlan Edilen Yaylalar

	Yalnız Yayla Özelliğine Sahip Olanlar (22 Adet)	Hem Kayak Merkezi, Hem Yayla Özelliğine Sahip Turizm Merkezleri (3 Adet)	Hem Termal Turizm, Hem Yayla Özelliğine Sahip Turizm Merkezleri (1 Adet)
1.	Artvin Kaçkar	Bayburt Kop Dağı	Rize Çamlıhemşin Ayder Kaplıcası
2.	Artvin Kafkasör .	Giresun Bektaş Yaylası	
3.	Gaziantep Islahiye Huzurlu Yaylası	Gümüşhane Zigana	
4.	Giresun Kümbet Yaylası		
5.	Giresun Yavuzkema1 Yaylası		
6.	Manisa Spil Dağı		
7.	Ordu Çambaşı Yaylası		
8.	Ordu Akkuş-Argın Yaylası		
9.	Ordu Aybastı Perşembe Yaylası		
10.	Ordu Mesudiye Keyfalan Yaylası		
11.	Rize Anzer		
12.	Sinop Ayancık Akgöl		
13.	Sinop KozfındıkBozarmut Yaylası		
14.	Sinop Türkeli Kurugöl		
15.	Trabzon Akçaabat Karadağ		
16.	Trabzon Tonya Armutlu,		
17.	Gümüşhane Kürtün Erikbeli		
18.	Trabzon Maçka Şolma		
19.	Trabzon Araklı Pazarcık Yaylası		
20.	Antalya İbradı Maşata Yaylası		
21.	Ordu Mesudiye Yeşilce Topçam Yaylası		
22.	Trabzon Araklı Yeşilyurt Yılantaş Yaylası		

Kaynak:<http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/belge/1-41742/yayla-turizm-merkezleri.html?vurgu=yayla+merkezleri>

Geleneksel Türk kültürünün önemli bir parçası olan yaylacılık faaliyetleri yoğun olarak; Akdeniz, Ege, Karadeniz, İç Anadolu ve kısmen Doğu Anadolu Bölgelerimizde devam etmekte olup, Türkiye'nin en zengin yayla potansiyeline Doğu Karadeniz Bölgesi sahiptir (Dinçer vd., 2011: 179).

2.5.7 Tarım (Agro) ve iftlik Turizmi

Kırsal alanlarda ekonomik refah düzeyini arttırmak için kullanılan bir turizm türü olan tarım turizminin değişik tanımları mevcuttur. Bazı tanımlarda tarım turizmi, çiftlik turizmi olarak ifade edilmektedir. Ancak kırsal turizm veya sadece ziyaretçinin bir çiftlikte konaklamasını içeren çiftlik turizmi aslında birbirinden farklı aktivitelerdir. Bu farklılık, tarım turizminin gününbirlik yapılabilir, çiftlik turizminde ise geceleme olması gerektiği yolundadır (McGehee ve Kim, 2004: 161-162).

Diğer bir deyişle; kırsal alanlarda konaklama ve etkinlikler köy yerinde yapılıyorsa bu turizm türü çiftlik turizmi olarak adlandırılmaktadır. Herhangi bir kırsal yerleşimde ekonomik etkinlik tarım ise ve turistik uygulamalar da ağırlıklı olarak tarıma dayalı olarak yapılıyorsa, bu tür turizme tarım turizmi denilmektedir. Özellikle ekoturizme yönelik olarak çiftliklerde, doğal hayatı birebir yaşamak isteyen turistlerin sayısı giderek artmaktadır. Türkiye’de bu anlamda oldukça büyük bir potansiyele sahiptir (Akpınar ve Bulut, 2010: 1590).

Tarım turizmi; insanların devamlı ikamet ettikleri yerler dışındaki kırsal yörelere ziyaretleri, buralarda yöre halkının ürettikleri mal ve hizmetleri, yörenin doğal dokusuna uygun mekanlar da talep ederek, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkilerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (Küçükaslan vd., 2009: 532). Agroturizm olarak da adlandırılan tarım turizmi, tarımsal üretimin yoğun olduğu yörelerde gerçekleştirilmektedir. Bu özelliği ile tarım turizmi üreticilere bir ek gelir kaynağı yaratmaktadır. Böylece tarımsal üretimin turizm ile yer değiştirmesi yerine, turizm ile bütünleştirilmesi amaçlanmaktadır. Yani, özellikle gelişmekte olan yörelerde sıkça görülen tarım alanlarını turizm işletmeciliği adına yok eden değil, tersine tarımla birlikte turizmi de geliştiren yeni bir turizm faaliyet alanıdır. Gündüz (2004)’e göre tarımsal turizm türleri ve faaliyet şekilleri şu şekilde belirtilmiştir (Ertan ve Güzel, 2008: 83);

Çizelge 2. Tarımsal Turizm Türleri ve Faaliyet Şekilleri

Turizm Türleri	Faaliyet Şekilleri
Dış Mekan Rekreasyonu	Binicilik, doğal yaşamı izleme ve fotoğrafçılık, ücretli balıkçılık, kampçılık, piknik, ücretli avlanma, kızak biniciliği, maket araba sürücülüğü, kayak, av oyunları, kuş vuruculuğu, offroad taşıtları.
Doğrudan Tarımsal Satışlar	Çiftlikte satış, yol kenarı stand satışları, tarımsal kökenli hediyelikler, kendin topla operasyonlarından oluşmaktadır.
Eğitimsel Deneyimler	Okul turları, fidanlık turları, bağ turları, tarımsal teknik kurslar, tarımsal fuarlar, ürün tanıtım programları, işletme turları (şarap işletmeleri/fabrikaları), egzotik hayvansal işletmeler, vb.
Üretim	Çiftlik ziyaretleri, kendin topla aktiviteleri, ağaçkiralama aktiviteleri, vb.
Barınma	Çiftlik konaklamaları (yatak ve kahvaltı dahil), binicilik /işletme tatilleri, misafir binicilik, öğrenci değişimleri, genç turist yurtları vb.
Davetler	Konserler veya özel olaylar, festivaller veya fuarlar, ev hayvanları bahçesi, avcılık eğitimi / köpek eğitimi, vb.
Muhtelif	Tarihi-kültürel değerleri görme isteği, rehber/teçhizat operasyonu, üretici pazarları

Kaynak: Ertan, Adnan ve Güzel Özlem.(2008). Tarım Turizmi Kavramı ve Isparta'nın Tarım Turizmi Açısından Değerlendirilmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 2008/1, Sayı: 7, (ss:81-96).

Ayrıca tarımsal turizmin bir başka önemli faaliyet ilgi alanı da organik tarım alanlarına yapılan ziyaretleri kapsamaktadır. Organik tarım, tarımsal bir ürünün üretim ve işleme aşamalarında çevreyi koruyan yöntemler kullanılarak üretilme ilkesine dayanır. Bu bağlamda, alternatif tarım yöntemi olarak kullanılmaya başlanan teknik “organik tarım” olarak tanımlanmaktadır. Organik tarım da, kaynakların sürdürülebilirliğini sağlayacak tarımsal faaliyetlerin başında gelmektedir. Bu nedenle de organik tarıma yönelik çiftliklerin tarım turizmi açısından özel bir önemi ve avantajı olacaktır (İçöz ve Pınar, 2009: 557).

Agro turizm, büyük illerde yaşayan insanların, şehrin gürültü ve koşturmacasından kurtulmaları, doğayla daha yakın ilişki kurabilmelerinin sağlanması ve uzun zamandır unutulmuş olan şeylerle; ekmek pişirmek, geleneksel tatlı-pasta yapımı, kilim-halı dokuma, atbiniciliği, ormanda bir gezinti, zeytin toplamak, vb. tanıştırmak anlamında çok başarılı bir yöntemdir. Yerel halkların gelişme ve büyümelerine katkıda bulunduğu gibi, geleneksel

ürünlerin (reçel, kilim, halı, el sanatları, oya, dantel, hoş kokulu bitkiler, yemekler vb.) üretimini arttırarak ve destekleyerek, aksi takdirde yok olacak ve unutulacak geleneksel ürünlerin korunması ve geliştirilmesine de katkıda bulunmaktadır (Erkut, 2005: 37-38).

Çiftlik turizmi ise, insanların sürekli yerlerin dışında, faaliyette olan bir çiftliğe gelerek gününbirlik veya daha uzun süreli konaklamalarla bu çiftlikteki tarımsal faaliyetlere katılmalarıyla oluşan bir turizm türüdür. Çiftlik turizminin yapıldığı çiftliklerde asıl amaç; tarımsal faaliyetler yapmak, hayvancılık ve üretilen tarımsal ürünlerin satılmasıdır. Aynı zamanda bu çiftlikler turizm aktivitelerini de faaliyetlerine dahil ederek sanayileşmiş ülkelerde (şehirlerde) yaşayan insanlara rahatlama, doğayla baş başa olma imkanı sağlamaktadır. Çiftliklerde ziyaretçilere konaklama, yeme-içme imkânları ve bir takım açık hava aktiviteleri sunulmaktadır (Yılmaz, 2008: 111). Turistlerin ise bu turizm türüne katılma amaçları ise; kişisel ilişkileri güçlendirmek, yeni insanlar tanımak, sağlıklı olmak, dinlenmek, macera yaşamak, alışılmışın dışına çıkmak, kişilerin çocuklarını doğayla kaynaştırmak olarak özetlenebilir (Özgen, 2009: 542).

Turizm ekonomilerini desteklemede tarım turizminin kullanıldığı bir ülke Kamboçya'dır. Türkiye'de tatil çiftliğine en güzel örneklerden birisi Antalya'da faaliyete geçen Naturland'dır. Doğal ortamda yiyeceklerin bulundurulduğu, hayvanlarla iç içe sağlıklı yaşam olanakları sunması bakımından bu turizm türünün yurdumuzda gelişeceği öngörülmektedir (Tunç ve Saç, 1998: 34).

Ta Tu Ta (Ekolojik Tarım Turizm Bilgi ve Tecrübe Takası) projesi; Türkiye'nin 34 farklı noktasında bulunan 72 çiftlikte tarım turizmi yapma olanağı sağlamaktadır. Alanya Belediyesi'nin konuya ilişkin uluslararası programları vardır. Fethiye'de ekolojik tarım çiftliği özellikleri taşıyan Pastoral Vadi çiftliklerinde, organik tarım ürünleri konuklara ikram edilirken, isteyen konuklar çiftlikte gönüllü çalışarak hem tarım yapmanın hem de ücretsiz tatilin tadını çıkarabilmektedirler (İçöz ve Pınar, 2009: 566).

2.5.8 Yaban Hayatı (Fauna) Gözlemciliği

Yaban hayatı gözlemciliği son yıllarda dünyada ve Türkiye’de popüler olmaya başlamış bir turizm çeşididir. Pek çok ülke, doğal yaban hayatı alanlarını insanların seyrine sunarak büyük gelirler elde etmektedirler. Ekoturizm etkinliği açısından bakıldığında sadece yaban hayatını gözlem ve inceleme değil aynı zamanda yaban hayvanı türlerinin korunması, üretilmesi, envanterinin çıkarılması, bakımı, geliştirilmesi yanında türlerin yaşam alanlarının korunması, onarılması, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi gibi etkinlikler de gerçekleştirilmelidir. Yaban hayatının ekoturizm kapsamında değerlendirilmesinde en çok kuş gözlem ve inceleme önemli bir yer tutmaktadır. Bunun dışında diğer yaban hayatını da (dağ keçisi, tavşan, sincap, kurt, çakal, saz kedisi, yaban kedisi, vaşak, kızıl geyik vb.) gözlem, inceleme, koruma ve iyileştirilmesi kapsamında ekoturizmle ilişkilendirmek mümkündür (Nayir, 2009: 19).

Türkiye’de 40.000 hayvan türünün yaşadığı saptanmış olup gelecekte yapılacak ayrıntılı çalışmalarla bu sayının 80.000 hatta 100.000’e ulaşacağı sanılmaktadır. Avrupa kıtasında 60.000 kadar hayvan türünün yaşadığı düşünülürse Türkiye’nin fauna açısından ne kadar zengin olduğu görülmektedir (Erdoğan, 2003: 138)

2.5.9 Kuş Gözlemciliği (Ornitoloji)

Kuş gözlemciliği doğayı kuşların dünyasından tanımayı sağlayan bir gözlem sporudur. Her türlü yaşam ortamında bulunan kuşlar, sağlıklı bir çevrenin en iyi göstergesidir (www.kultur.gov.tr).

Kuş gözlemcilerini, kuş gözlemlemeye yönelten güdüler ve bu faaliyetten farklı beklentilerinin olması nedeniyle, kuş gözlemciliği, her bir kuş gözlemcisi tarafından farklı şekilde tanımlanabilmektedir. Kuş gözlemciliği “kuşları yaşam alanlarında gözleme ve tanımlama faaliyeti” şeklinde tanımlanmaktadır (Şekercioğlu 2002: 282).

Kuşlar oldukça hassas canlı türler olduğu için kuş gözlemcilerinin bu alanlarda çok dikkatli olmaları gerekmektedir. Özellikle de kuşların yumurtlama ve kuluçka dönemlerinde daha hassas olunmalıdır (Erdoğan, 2003: 137). Özellikle kıtalar arasında, güney-kuzey ve kuzey-güney bazen doğu-batı ve batı-doğu yönünde göç eden kuşların kullandıkları köprülerden en önemlilerinden biri, belki de en önemlisi Türkiye'dir. Türkiye RAMSAR sözleşmesine taraf olmuş ve uluslararası öneme sahip pek çok Ramsar sitesi (sulak alanı) bulunmakta ve bölgelerde pek çok kuş türü kışlayıp, üremektedir (Bozok ve Özdemir, 2004: 130). Kuş gözlemciliğinin mevsimi, zamanı da sınırlı değildir; 365 gün 24 saat yapılabilir. Türkiye'de şimdiye kadar 450 çeşit kuş türü kaydedilmiştir. Türkiye'nin önemli sulak alanlarında (Manyas, İzmir, Göksu Deltası vb gibi) kuş gözlem istasyonları ve gözlem kuleleri kurularak kuş gözlemciliği ile ilgili atılımlar yapılmıştır. Türkiye'deki kuşlar açısından önem taşıyan alanların, kamuoyu bilinci oluşturma, lobi etkinlikleri ve kampanyalarla korunması, alanlardaki gelişmelerin sürekli izlenmesi amacıyla 1990 yılında Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları Projesi başlatılmıştır (Selimoğlu, 2004: 16).

Türkiye' de kuş gözlemciliği yapılan alanlar (Erdoğan, 2003: 137);

- ✓ Kızılırmak Deltası Bafra/SAMSUN
- ✓ Gediz Deltası/Menderes Irmağı
- ✓ Göksu Deltası Silifke/MERSİN
- ✓ İnciraltı Tuzlası/İZMİR
- ✓ Manyas Kuş Cenneti/BALIKESİR
- ✓ Sultan Sazlığı/KAYSERİ

Kuşların yaşamları boyunca buldukları alanların sayısı sonsuzdur. Dolayısıyla tüm bu alanların etkili bir şekilde korunabilmesi imkansızdır. Önemli Kuş Alanları (ÖKA) yaklaşımında, korunmaları ve iyi yönetilmeleri durumunda, kuşların ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına en verimli katkıyı sağlayacak öncelikli alanlar belirlenir. ÖKA, 1989 yılında Uluslararası Kuşları Koruma Konseyi tarafından başlatılan ve dünyanın birçok ülkesinde yürütülen bir projedir. Doğal Hayatı Koruma Derneği başlangıcından itibaren projenin Türkiye bölümü için gerekli çalışmaları başlatmış, 1997 yılında ÖKA kitabını yayınlamıştır. Halen yeni değerlendirme çalışmaları yapan dernek bir taraftan da izleme çalışmalarını sürdürmektedir (www.kultur.gov.tr).

Kuş gözlemciliğinin olumlu ve olumsuz çevresel etkileri vardır. Kuş gözlemcileri veya turistlerin bölgelere yapmış olduğu ziyaret sayısı arttıkça, yerel halkın da kuş türlerini koruma bilinci artmakta ve nesli tükenmekte olan kuş türlerinin bulunduğu alanların da koruma altına alınması sağlanmaktadır. Ayrıca, ÖKA'ların kuş gözlemcileri tarafından çekim merkezi haline gelmesiyle, doğal kaynakların kullanımıyla ilgili eğitim programlarının da sayısı artabilmektedir. (Şekercioğlu, 2002: 284).

Kuş gözlemciliğinin başlıca olumsuz etkileri şöyle sıralanabilir (Çakıcı ve Harman, 2006: 163);

- ✓ Kuş gözlemciliğinden elde edilen gelirin yerel halk arasında eşitsiz dağılması,
- ✓ Nesli tehlike altındaki türlerin rahatsız edilmesi,
- ✓ Ziyaretçilerden kaynaklanan çevre kirliliği nedeniyle doğal döngünün bozulması,
- ✓ Yerel halkın bölgeyi ziyaret eden kuş gözlemcilere karşı hoş olmayan davranışları,
- ✓ Yaban hayatı tacirlerinin dikkatlerinin nesli tehlike altında olan türlere çekilmesi,
- ✓ Hassas zamanlarında (üreme, kuluçka) kuşların rahatsız edilmesi.

2.5.10 Av Turizmi

Av turizmi, av ve yaban hayatı kaynaklarının denetim altında yerli ve yabancı avcılarının kullanımına sunulmasını, bu kaynakların rekreasyonel ve turistik yönlerden değerlendirilerek ülke turizmine ve ulusal ekonomiye katkıda bulunmasını amaçlayan etkinliklerdir (Şafak, 2003: 135). Av turizmi belli bir eğitime dayanarak, doğaya zarar vermeden yapılan, sadece olgunluğa erişmiş hayvanların avlanması olayıdır (Ulusan ve Batman, 2010: 248). Türkiye'de ilk av turizmi, devlet tarafından izinli olarak Antalya'nın Düzlerçam'ı ormanlarında, 1981 yılında dağ keçisi ve domuz avı ile başlatılmıştır. Daha sonra 1984 yılında Devlet Orman İşletmesi av turizminden 110.000 dolar gelir elde etmiştir. Bu örnek çalışmalarından sonra Artvin Yusufeli ilçesinde bozayı ve dağ keçisi avı başlatılmıştır (Akat, 2000: 28).

Türkiye'de avlanılmasına izin verilen yaban hayvanları türlerine ve avlanma sürelerine göre yıldan yıla değişmektedir. Bu değişiklikler her yıl düzenlenen Merkez Av Komisyonu kararları ile belirlenir. Günümüzde, av turizmine açılacak avlaklar, ülkemizin av hayvanı potansiyeli dikkate alınarak, Orman Bakanlığı (Milli Parklar, Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü) tarafından tespit ve ilan edilmekte ve yabancı turist avcılar, Orman Bakanlığınca A Grubu Seyahat Acentelerine verilen Av Turizmi İzin Belgesi ile avlanabilmektedirler (www.kultur.gov.tr).

Büyük av hayvanlarından ayı, çengel boynuzlu dağ keçisi (şamua), yaban keçisi (bezoar), yaban domuzu, vaşak, kurt, çakal, tilki, av turizmi başlığı altında yerli ve yabancı avcılarının kullanımına bedeli karşılığı sunulmuştur. Bunların dışında kalan avların, yabancı avcılara avlatılması sadece özel avlaklarda mümkündür. Yabancı avcılar özel avlakların haricinde, yukarıda adı geçen av hayvanlarından başka av hayvanlarını avlayamazlar (www.kultur.gov.tr).

2.5.11 Akarsu Turizmi (Rafting- Kano)

Vahşi amaca uygun botla akış yönünde kat etme olarak tanımlanabilecek bir spor türüdür. Rafting; raft adı verilen kauçuktan yapılmış şişme botlarla debisi yüksek akarsularda yapılan bir spordur. Takım halinde yapılır ve takımın başında mutlaka bu sporu profesyonel olarak yapan bir rehber vardır. Teknik malzeme olarak can yeleği, kask ve su geçirmeyen elbiseler kullanılır. Her mevsim yapılabilir fakat mevsime göre nehirlerin seviyeleri değiştiği için kışın parkurlar daha zorlu olabilir (Erkut, 2005: 32).

- ✓ Kanoculuk: zevkli olduğu kadar zor da olan bu spor şişme iki kişilik kanolarla yapılır.
- ✓ Rafting: beş ya da dokuz kişilik botlarla yapılan akarsu sporudur.

Kano ve rafting tamamıyla doğal şartlarda gerçekleştirildiğinden çevre ile uyumlu, betonlaşmaya ve çevre kirliliğine yol açmayan ve doğal güzellikleri ön plana çıkarma özelliğine sahiptir (Erdoğan, 2003: 150).

Türkiye’de rafting sporu 1990’lı yılların başlarında icra edilmeye başlanmış, 1991 yılında raftingin yaygınlaşması için çaba gösteren bir uluslararası kuruluş olan Project Raft Bakanlığının himayesindeki 4.Dünya Rafting Şampiyonası düzenlenmiştir. Rafting Türkiye’nin alternatif turizm türleri arasında önemli potansiyellerden birini oluşturmakta olup başta Çoruh nehri olmak üzere, Köprülüçay, Dalaman ve Melen çaylarında son yıllarda heyecan verici aktiviteleri gerçekleştirilmektedir (Türksoy ve Yürük, 2008: 265).

Akarsular uluslararası zorluk derecelerine göre sınıflandırılmaktadır. Bunlar (Tunç ve Saç, 1998: 34-35);

Sınıf 1: su güçlü akmaz, yatağı yeterince geniştir, kolay geçişler vardır.

Sınıf 2: kolay geçişler, düzenli akış, küçük kaya ve dalgalar vardır.

Sınıf 3: zor geçişler, düzenli büyük dalgalar, kısıtlı görüş mesafesi, küçük düşüşler olmaktadır.

Sınıf 4: çok zor geçişler, büyük dalgalar, anafolu sular, tehlikeli kayalar vardır.

Sınıf 5: yüksek debi ve akıntı, dik yamaçlar, arka arkaya gelen düşüşler vardır.

Sınıf 6: sular köpüklü olup, süratli akar ve geçilemez.

Rafting herhangi bir beceri ya da fiziksel kondisyon gerektirmediğinden, dileyen herkes tarafından bu spor yapılabilir. İlk iki derece için yüzmeyi bilmek gerekmez ancak adrenalin isteyen bir rafting yapabilmek için yüzmeyi bilmek şarttır. Ayrıca bu sporda katılımcıları yönlendirecek ve bilgilendirecek bir rehber olması gerekir. Yani rafting yapabilmek için bir kursa gidilmesine gerek yoktur. Bütün güvenlik önlemleri, 45 dakika süren kısa bir eğitimle katılımcılara öğretilir ve gerekli malzemeler rafting hizmeti veren işletmeler tarafından temin edilir. Botta yer alan rehber ve yardımcısı sürekli olarak telkinde bulunur ve herhangi bir zorlukla karşılaşıldığında ne yapılması gerektiği konusunda katılımcılara yardımcı olurlar.

Başlangıç aşamasında olan rafting katılımcıları her nehirde rafting yapma şansına sahip olmayabilir, çünkü daha önce de belirtildiği gibi nehirlerin zorluk dereceleri mevcuttur. Örneğin; dünyanın en sert akan ikinci nehri olan Çoruh Nehri'nde rafting yapmak, ancak tecrübeliler için mümkün olabilir. Ancak akıntının azaldığı yerlerde yeni başlayanlar için uygun koşullar bulunabilir. Yeni başlayanlar için Türkiye' deki en ideal yer Köprülü Kanyon olarak gösterilmektedir (www.paradoks.org). Türkiye'nin Akarsu Turizmine (rafting, kano gibi) uygun alanları, bölgelere göre Çizelge 3'de belirtilmiştir (Akpınar ve Bulut, 2010: 1587).

Çizelge 3. Türkiye’de Akarsu Turizmi (rafting, kano gibi) İçin Uygun Akarsular

Akdeniz Bölgesi	✓ Antalya- Köprüçay, ✓ Alara ve Dim Çayı, ✓ Manavgat Çayı, ✓ Anamur (Dragon Çayı), ✓ Adana-Feke-Göksu Nehri
İç Anadolu Bölgesi	✓ Zamantı Irmağı
Ege Bölgesi	✓ Muğla Dalaman Çayı
Karadeniz Bölgesi	✓ Altıparmak- Barhal Çayı, ✓ Fırtına Deresi,
Doğu Anadolu Bölgesi	✓ Çoruh Nehri
Güneydoğu Bölgesi	✓ Anadolu Fırat Nehri’nin bir kısmı

Kaynak: Akpınar, Elif ve Bulut Yahya.(2010). Ülkemizde Alternatif Turizm Bir Dalı Olan Ekoturizm Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı ve Uygulama Alanları, III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, (20-22 Mayıs 2010), Cilt: IV, (ss.1575-1594).

Rafting sporunda dünyanın en çok dikkat çeken bazı destinasyonları; ABD’deki Arizona, Colorado, Ocoee, Nantahala nehirleri, Zambiya ile Zimbabve sınırındaki ünlü Viktorya Şelalelerinin de bulunduğu Zambezi Nehri, Nepal’de Himalaya vadisindeki Trisuli, Seti, Marshyangdi, Kalişandaki, Sunkoshi, Karnali nehirleri; Sili’nin Patagonya bölgesindeki Futaleufu nehri; Tayland’da KhaoYai Milli Parkı’ndaki, The Kaeng Hin Phoeng nehri ve Türkiye’de de dünyanın en hızlı akan 10 nehrinden birisi olan Çoruh nehridir (Yücel, 2006: 3-4).

2.5.12 Macera Turizmi

Macera turizmi, değişiklik arayan, tehlikeden ve yüksek riskten hoşlananların katıldıkları bir turizm türüdür. Bu turizm faaliyetleri insanları içinde buldukları stresli ortamdaki uzaklaştırdıkları ve onlara yeni şeyler öğrenme ve görme olanağı sağladıklarından giderek yaygınlaşmaktadır (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002: 188).

Macera turizmi riskle beraberdir. İyi planlanmış veya iyi planlanmamış olsun risk taşır. Macera turizmi bu risk faktörüne rağmen, fiziksel aktivite ve keyif, ferahlık, kişisel hedefler kurulması, nefesi durdurucu eylemler, soluk kesici manzaralar, son derece heyecanlı yanlarıyla macera severleri çekmektedir (Erdoğan, 2003: 147). Ayrıca, macera turizmi fazlaca ticarileşmiş olması nedeniyle, bunun ticaretini yapan işletmelerin de azami derecede önlem almasını gerektirmektedir. Maceracı turistlerinin güdüleri ile ilgili üç farklı yaklaşıma aşağıda yer verilmektedir (Kozak ve Bahçe, 2009: 255);

- ✓ Bu yetişkinler için bir oyundur.
- ✓ Tekrar bir çocuk olmak ve oyun oynamak gibi bir şeydir.
- ✓ Macera, oyun oynayan bir çocuk gibi özgür olmaktır.

Macera turizmine konu olan temel aktiviteler ve çağdaş macera turizmi aktiviteleri aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir (Kozak ve Bahçe, 2009: 256).

Çizelge 4. Macera (Özel İlgi) Turizmi Aktiviteleri

Karada Macera	Suda Macera	Havada Macera	Karma (Kara/Su/hava)
İple iniş	Vücut sörfü	Balon	Macera yarışları
Otostop	Kano	Bungeejumping	Yardım yarışları
Bisikletle mağaracılık	Kanyon turları	Kaya atlayışları	Koruma sergileri
Tırmanış	Kruvaziyer turlar	Kayma	Kültürel deneyimler
Köpek kızıağı	Kayak	Planör uçuşu	Üniversite öncesi
Yürüyüş	Yelkencilik	İki kişilik uçak	Zevk deneyimleri
Avlanma	Tüplü dalış	Yamaç paraşütü	Ruhsal aydınlanma
Binicilik	Snorkerli su dalışı	Paraşütle atlama	Vahşi hayat izleme
Orman keşfi	Sörf	Aerobik paraşüt	
Motor bisiklet	Su kayağı		
Dağ bisikleti	Azgın su raftingi		
Dağcılık	Rüzgar sörfü		
Kır koşusu			
Dört tekerli motor			
Bisiklet			
Motorkros			
Çim kayağı			
Snowboarding			
Kar motoru			
Kar ayakkabılı Yürüyüş			
Vahşi yaşam deneyimi			

Kaynak: Kozak, Meryem Akoğlan ve Bahçe, Sadık. (2009). Özel İlgi Turizmi. Ankara: Detay Yayıncılık.

2.5.13 Hava Sporları

Hava sporları yamaç paraşütü, yelken kanat, planör, paraşüt ve balon gibi araçlar yardımıyla uçmaya dayalı olarak yapılan sporlardır. Heyecan vermesi ve uçuş duygusunun tatmin edilmesi nedeniyle bu spora bağlı olan seyahatleri de artırmaktadır. Dolayısıyla, bu sporlarla ilgilenenlerin katıldığı farklı özel alan faaliyetleridir (Kozak ve Bahçe, 2009: 194).

2.5.14 Sportif Olta Balıkçılığı

Rekreasyonel amaçlı yapılan balıkçılık çoğunlukla, tüketim amacının ikincil bir amaç olduğu düşünülerek, spor amaçlı ve boş zaman geçirme amacıyla, bireysel bir şekilde yürütülen balık tutma faaliyeti olarak ifade edilmektedir (Yılmaz, 2008: 73).

Sportif, rekreasyonel ve animatif faaliyetler, bu yöndeki ihtiyaçları karşılayarak, konaklama süresini uzatan, dolayısıyla turizmin ekonomik katkısını arttıran faaliyetler olarak Türkiye büyük önem taşımaktadır. Ancak yapılan araştırmalar sonucu, Türkiye'ye gelen turistlerin kalış sürelerinin, diğer Akdeniz ülkelerine oranla düşük olması ülkemizdeki rekreasyonel faaliyetlerin sınırlı kalmasına bağlanmaktadır (Bozok ve Yılmaz, 2008: 129).

2.5.15 Sualtı Dalış Turizmi

Su altı dalış turizmi; su altı dünyasının flora, fauna ve arkeolojik kültür varlıklarını görmek, fotoğraflamak, filme almak ve sportif balık avlama amaçlı olarak gerçekleştirilen tanıtım, sportif ve eğitim amaçlı dalışlar ile kıyıda verilen konaklama ve ağırlama hizmetleri içine alan bir turizm çeşididir (Yaşar, 2011: 36).

Denizaltına dalmak, dalgıç olmak derinlerde dolaşmak mavi dünyanın gizemli güzelliklerini keşfetmek olağanı seyrederek görmek bu spor dalının en güzel mistik bir yönüdür. Denizaltı mavisinde bu yaşam ortamı doğal olarak kendi kendisini tamamlayan bir ruh âlemi gibidir. Bu cennet misali yapılanmanın karşısında insanlar hayret içerisinde kalmaktadır. Ancak bu turizm türü SCBUA (Self Contained Underwater Breathing Apparatus, Kendi Üzerinde Taşınabilen Sualtında Soluma Aygıtı) dalıcılığını öğrendikten sonra mavi dünyanın derinlikleri görülebilmekte, video ve fotoğraf çekim alanları tespit edilmektedir (Sofular, 2002: 17).

Uygun donanımla dalma sınırı, 30 metredir. Eğitsel amaçla bu sınır 42 metreye çıkarılmıştır. 30 metreyi geçen dalışlar uygun dalış ve tüp donanımıyla yapılmalıdır (www.tbb.gen.tr).

Türkiye batıklar ve sualtı mağaraları açısından da zenginlik göstermektedir. Bazı dalış bölgeleri; Antalya-Kemer, Kalkan, B-24 Amerikan Savaş Uçağı Batığı, Uluburun Antik Batığı, Gelidonya Antik Batığı, Fransız (Sosyete) Batığı, Falezler, Sıçan Adası, Kas Uçak Batığı, Gök Mağarası, Paris Batığı, Suluin Mağarası, Balıkesir-Ayvalık, Muğla-Datça, Marmaris, Bodrum, Çanakkale-Saros, Gökçeada, Bozcaada ve Mersin olarak sıralanabilir (www.turizm.gov.tr).

2.5.16 Bisiklet Turizmi

Ekoturizm kapsamında ve daha çok gençlere yönelik olarak geliştirilen bisiklet turizmi, doğanın daha derinlerine yol olmayan yerlerine gidebilmek, her yerden rahatlıkla geçebilmesi, gerekirse elinize alıp taşınabilecek kadar hafif olması ile kısa sürede çok yer gezebilmek, aynı zamanda sürat yapıp kötü arazi koşulları ile de mücadele edebilmenin verdiği macera duygusu ile yaygın bir spor olmuştur (Erdoğan, 2003: 143).

Bisiklet turizmi yeni yaygınlaşmaya başlayan bir turizm türüdür. Bütün dünyada hızla yayılan doğa turizmi anlayışına paralel olarak ülkemizde de bisiklet turları son yıllarda seyahat acenteleri tarafından doğal güzelliklere sahip kırsal alanlarda düzenlenmektedir. En eski motorsuz ulaşım araçlarından biri olan bisiklet, performans geliştirmenin yanı sıra doğayı keşfetmenin verdiği zevkle bütünleşir (Akpınar ve Bulut, 2010: 1588).

Bisiklet turizminin gelişmesi için alınması gereken önlemler bir araştırmada şöyle sıralanmaktadır (Çontu, 2006: 26);

- ✓ Doğal güzellikleri olan alanları birbirlerine bağlayan tali yol ağları amaçla düzenlenmeli,
- ✓ Amatör bir sporcunun günde ortalama 15-20 kilometre, profesyonel bir sporunda günde 40 kilometre yol alabileceği dikkate alınarak mola yerleri düzenlenmelidir (köy evi, çadırlar, kamp yerleri v.b.),
- ✓ Bu doğrultuda, tur güzergahlarının belirlenmesi, tanıtılması amacıyla seyahat acentalarının bu yönde faaliyetlerde bulunmalıdır.

Türkiye’de bisiklet turları yapmaya uygun bölgelerde bisiklet turlarının yapılacağı parkurların tespiti ve bu parkurların üzerinde gerekli düzenlemelerin yapılması amacı ile Turizm Bakanlığı tarafından çalışmalar yapılmaktadır. Bu turlardan en önemli olanları (Akpınar ve Bulut, 2010: 1588; Erdogan,2003: 145);

- ✓ Karadeniz turu
- ✓ Bandırma rotası
- ✓ Polonezköy turu
- ✓ Erciyes ve Kapadokya (Ihlara Vadisi)
- ✓ Tuz gölü

2.5.17 İpek Yolu Turizmi

İpek yolu, tarihte Çin'den Orta Asya üzerinden Güney Asya, Batı Asya, Avrupa ve Kuzey Afrika'ya uzanan, daha doğrusu eski dünya kıtaları arasında kara ticaretini sağlayan yoldur. Bu yol, medeniyetler arasında doğrudan temas ve kültürel alışveriş yapılmasına da olanak sağlaması açısından önemlidir. İpek Yolu, coğrafi keşiflerden sonra önemini kaybetmiştir. Ancak, İpek Yolu'nun dünya medeniyetinde oynadığı rol, UNESCO tarafından yeni bir araştırma projesi haline getirilmiş ve yolun doğu ile batı arasındaki diyalogu arttırması nedeniyle "Diyalog Yolu" olarak adlandırılmıştır (Kozak ve Bahçe, 2009: 160).

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, turizmin ülke sathına ve tüm yıla yaygınlaştırılması politikası çerçevesinde yürüttüğü çalışmalardan birisi olan "İpek Yolu Projesi" ile kültürel mirası en önemli unsurlarından olan ve çoğu doğaya ve çevresel etkenlere yenik düşmüş bulunan bu hanların (kervansarayların) korunması, bir koruma-kullanma dengesi içinde yaşatılarak "Tarihi İpek Yolu" nun canlandırılması planlanmıştır (www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr).

Bu kapsamda yapılan ön çalışmalarda, ana tur güzergahları ile çakışan İpek Yolları üzerinde yer alan 11 kervansaray belirlenmiştir. Bunlar.;

- 1- Aksaray-Sultan Hanı
- 2- Aksaray-Ağzıkara Han
- 3- Aksaray-Alay Han
- 4- Antalya-Şarapsa Han
- 5- Antalya-Alara Han
- 6- Burdur-Susuz Han
- 7- Burdur-İncir Han
- 8- Denizli-Ak Han
- 9- Denizli-Çardak Han
- 10- Malatya-Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı
- 11- Nevşehir-Sarı Han

Adı geçen kervansarayların turizm amaçlı kullanılabilmelerine olanak sağlayacak bir işbirliği protokolü Vakıflar Genel M¼d¼rl¼ė¼ ve K¼lt¼r ve Turizm Bakanlığı arasında 22 Şubat 1993 tarihinde imzalanmıştır. Bu protokol ile, Vakıflar Genel M¼d¼rl¼ė¼ tarafından idare edilen eski eser nitelikli hanların (kervansaraylar), 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'na ve Bakanlığımız işbirliği ile ihale edilerek, restore et-işlet-devret modeli çerçevesinde turizme kazandırılmaları hedeflenmektedir (www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr).

2.6 Ekoturizmin evresel, Ekonomik ve Sosyo-K¼lt¼rel Etkileri

2.6.1 Ekoturizmin evresel Etkileri

Çevresel kaynaklar turizm talebini y¼nlendiren en ¼nemli etkindir. Çevresel değerlerin zenginliği, bir ¼lkeye, b¼lgeye ve y¼reye turist çeken ekicilikler olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, bu değerler ¼zerinde meydana gelecek bir tahribat o destinasyonun çekim merkezi olmasını engelleyecektir. Ekoturizm yaklaşımı kapsamında değerlendirilen turizm eşitleri incelenecek olursa, hepsinin doğa temelli turizm eşitleri olduğu g¼r¼lebilir. Ayrıca, ekoturizm iyi uygulandığı takdirde, b¼lgede çevresel koruyuculuk rol¼ oynadığı unutulmamalıdır (Yavuz, 2011: 36). Ekoturizmin evresel olumlu etkileri;

- ✓ Y¼re ekonomisinde çeşitlilik oluşturarak, ¼zellikle tarıma dayalı faaliyetlerden yeterli istihdam sağlayamayan y¼re halkına doğrudan veya dolaylı olarak yeni iş imkânları sağlamaktır.
- ✓ Ekoturizm çevreyle dost ve s¼rd¼r¼lebilmek potansiyeli y¼ksek alternatif ¼zg¼n aktiviteler sunarak, ekoturizme elverişli yerlerin ve kaynakların uzun vadeli korunması fırsatını sağlar.

- ✓ Ekosistemin ve biyolojik çeşitliliğin korunarak, yok edilmesinin engellenmesinde önemli bir fırsat oluşturur (Akın, 2006: 49).
- ✓ Dünyanın birçok bölgesinde hükümetler değerli doğa alanlarını doğal park ya da koruma alanı haline getirmekte, bunları tarım, kereste ticareti ya da madencilik gibi çevreye zarar veren faaliyetlere karşı koruma altına almaktadır.
- ✓ Lüksten uzak kulübelerde enerji kaynağı olarak elektrik ya da odun değil propan, gaz yağı, güneş ya da rüzgar enerjisi kullanılmakta, ev içinde su tesisatı bulunmamakta ve mümkün olduğu kadar az atık üretilmektedir. Kosta Rika'nın en gözde ulusal parklarından Manuel Antonio'daki Si Como No tatil köyünde güneş enerjisi kullanılmakta, ulaşım araba ya da yürüyüş yolu yerine hava köprüleriyle sağlanmakta, erozyonu engelleme aracılığı ile bölgeye özgü bitkiler yetiştirilmektedir (Kuter ve Ünal, 2009: 151).

Ekoturizm her ne kadar çevre dostu hedeflere sahip olsa da doğru yönetilmediğinde olumsuz etkileri olabilir. Zaten en hassas, nadir ve çoğu zaman savunmasız çevresel ve kültürel değerlerin var olduğu yerlerde yapılabilecek ekoturizmin olumsuz çevresel etkiler konusunda büyük bir tehdit de oluşturabileceğini söylemek mümkündür. Ekoturizmin olası etkileri arasında aşırı kalabalığın yarattığı tehdit, erozyon, ormanların tahribi, artan ulaşım olanaklarının ve inşaa faaliyetlerinin yarattığı tahribat, nadir kaynaklar için artan rekabet ortamı, tüm bu etkileri sönmleme yeteneğinin çok az olduğu ekoturizm merkezlerinde yıkıcı etkilere yol açacaktır. Bununla beraber ekoturizm, çok olumlu çevresel ve sosyal etkilere de yol açabilir. Zaten bu nedenle ekoturizmin üzerine bu kadar çok düşülmektedir (Pekçetinöz, 2006: 10-11).

Çizelge 5. Ekoturizmin Başlıca Olumsuz Çevresel Etkileri ve Sonuçları

Faktörler	Etkiler ve Sonuçlar
Aşırı kalabalık	Çevresel stres ve yaban hayatında davranış bozukluğu, taşıma kapasitesi aşılması, stres, yer değiştirme
Aşırı yapılaşma	Mimari açıdan kent benzeri gelişim ve görsel kirlilik, estetik değerlerin azalması, doğallığın bozulması
Yol ve patikalar	Doğal hayata zarar, değişen su yolları, hayvanlara geçişzorluğu, estetik bozulmalar, bitki örtüsüne zarar
Motorlu ulaşım	Yaban hayatını rahatsız etme, hava kirliliği, estetik kirlilik, doğallığın kaybı, gruplar arası rekabet
Gürültü	Doğal seslerin bozulması, yaban hayatı ve ziyaretçiler rahatsız etme ve stres yaratma
Çöpler	Görsel kirlilik, yaban hayatının çöple beslenmeye alışması, böcekler, sağlığa zarar
Tahrikçilik	Doğal ve kültürel değerlerin tahribi ve bozulması
Araçlarla hız yapma	Yaban hayatına zarar ve bazen ölümü, güvenliğin azalması, rahatsız edici ses ve toz, kirlilik
Arazide araç kullanma	Toprak sıkışması, bitkilere ve yaban hayatına zarar vermesi, doğal alanların bozulması, yaban hayatının tahrip olması
Atıklarla beslenme	Yaban hayatında beslenme ve avlanma davranışlarındabozulmalar, turistler için tehlike, hayvan ölümü
Hatıra eşya toplanması	Doğal ve kültürel değerlerin kaybı, uygun olmayan davranışların görülmesi
Enerji hatları	Bitki tahribi ve erozyon, estetik bozulmalar

Kaynak: Erdoğan, Nazmiye. (2003). Çevre ve (Eko)turizm. Ankara: Genel Yayın ve Dağıtım.156.

Yukarıda sayılan olası tehditlerin gerçekleşmesi durumunda alanın sahip olduğu özgün değerlerin yok olabileceği ön görülmektedir. Bu nedenle alanda gerçekleştirilecek bir ekoturizm faaliyeti için gerekli planlama ve organizasyonların (alt ve üst yapı) yapılması bu gibi sorunların önlenmesi açısından gerekli görülmektedir.

Doğal alanlarda turizmden kaynaklanan bazı olumsuz etkilerin olması, bu alanların turizmde kullanılmayacağı anlamına gelmez. Uygun yönetim ve planlama ile turizmin doğal çevre üzerindeki olumsuz etkileri azaltılabilir.

Ekoturizm faaliyetlerinin yapıldığı doğal çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmada yardımcı olası tedbirlerden bazıları şunlardır (Akın, Gökçe, ve Tokmak, 2008: 343-344);

- ✓ Ekoturizm faaliyetlerinin yapıldığı bölgelere girişte ücret alınması,
- ✓ Yörenin ekolojisine ilişkin bilimsel nitelikteki bilgilerin bu faaliyetlerin programlarına dahil edilmesi,
- ✓ Nesli tükenmekte olan canlıların korunması, üremelerinin sağlanması,
- ✓ Doğal çevrenin rehabilitasyonuna ve ağaçlandırılmasına önem verilmesi
- ✓ Koruma altındaki bölgelerde izin kâğıdı kullanılması,
- ✓ Tesis yapımlarını, turizmin gereksinimlerini karşılayacak düzeyde tutmak,
- ✓ Korunan alanlara turistlerin ziyaret çeşitlerini ve sayılarını sınırlamak (gerekli görüldüğü takdirde)

Daha basit ve sade hizmetlerle yetinebilen ekoturistler olumsuz çevresel etkileri minimize edebilmektedir. Ekoturizm faaliyetlerinin çoğu milli parklar ve koruma altına alınmış diğer alanlarda gerçekleştiği için, bu alanlarda ekoturizmin doğru ve yeterli kaynaklarla yönetilmesi önem arz etmektedir. Aksi takdirde süreç içinde ekoturizmin aşırı kullanım, çevresel tahribat ve potansiyel faydaların gittikçe azalması gibi olumsuz etkileri görülmesi kaçınılmaz olacaktır (Yücel, 2002: 15). Çevresel değerlerin bütünü oluşturulan biyolojik çeşitlilik, sulak alanlar, kıyı alanları, milliparklar, tabiat parkı gibi turizmin faydalandığı ve talep oluşturan bölgelerin bozulmadan gelişmesi için, koruma ve kullanma dengesi gözetilerek planlamalar yapılmalıdır (Dindar, 2002: 263).

Ekoturizmin çevreyi olumsuz yönde etkilemesi ile ilgili olarak verilebilecek en önemli örneklerden biri, Antartika'da meydana gelen bir çevre felaketidir. Antartika'nın çevresinde 300 kadar ekoturisti taşıyan bir gemi 250.000 galon (yaklaşık 947.000 lt) yağını kazara 20.000 penguenin yuva yaptığı bir bölgenin denizine dökmüştür (Çakır, 2011: 72).

Çevre üzerinde olumsuz etkileri ile ilgili önemli konulardan biri, ekoturizmin yabani hayata verdiği zarardır. Ekoturizm çerçevesinde yapılan bazı turizm türlerinde hayvanlarla kurulan yakın etkileşim, genellikle hayvanların anormal davranışlar göstermesine neden olmaktadır. Kuş gözlemciliğinde, kuş gözlemcilerinin yakından gözlemlemek amacıyla kuşlara ısıklık çalması ve müzik açılması gibi davranışları kuşların etkilenmesine ve buldukları bölgeleri terk etmelerine neden olabilmektedir (Salam vd. 2000: 63). Dolayısıyla tüm bu olumlu ve olumsuz etkiler ile verilen örnekler veya bilgiler, ülkedeki otoritelerin ve girişimcilerin, ekoturizmin potansiyel etkilerini çok iyi değerlendirmelerini ve gerekiyorsa olumsuz etkilerini en aza indirecek önlemleri almalarını gerektirdiğini göstermektedir (Çakır, 2011: 72).

2.6.2 Ekoturizmin Ekonomik Etkileri

Ekoturizm, doğal güzelliğe sahip ve kültürel açıdan eşsiz olan alanlar için gelecek vadeden ekonomik gelişme fırsatı sağlar. Doğası gereği ekoturizm, bozulmamış ekosistemleri korur ve bunun sonucunda da sistemin bir kısmını çıkaran maden endüstrilerinden daha uzun süreli ekonomik fırsatlar sağlayabilir. Ekoturizm, toplumlar için ekonomik çeşitlilik getirmiş ve tek sektör bağımlılığını önlemeye yardımcı olmuştur (Kuter ve Ünal, 2009: 152).

Ekoturizmin gelişme gösterdiği bölgelerde yaratacağı olumlu ekonomik etkiler şunlardır (Demir ve Çevirgen, 2006: 71) ;

- ✓ Turizmle ilgili olarak oteller, restoranlar, hediyelik eşya satan dükkanlar, seyahat hizmetleri gibi yöredeki diğer ekonomik faaliyetlerin gelişmesine katkıda bulunur.

- ✓ Yerel ekonomide çeşitlilik yaratarak, özellikle tarıma dayalı aktivitelerle yeterli istihdam sağlayamayan yerel halka doğrudan veya dolaylı yeni iş imkanları yaratır.
- ✓ Turistlerden elde edilecek gelirlerle destinasyona ve özellikle yerel halka doğrudan bir ekonomik katkı sağlar.
- ✓ Yöreye has el sanatları ve yiyecekler gibi yerel ürünlere olan talebi arttırır. Yerel halka kültürel öğeler taşıyan el sanatları ürünlerini satma fırsatı yaratarak, sağladığı ekonomik katkı ile aynı zamanda yerel kültürün korunması için bir araç olabilir.
- ✓ Arazilerin marjinal tarımsal amaçlı kullanımını önleyerek, doğal bitki örtüsünü yok etmeyecek şekilde verimli kullanılmasını teşvik eder.
- ✓ Eğer iyi yönetilirse, koruma alanları ve park yöneticileri için kendini finanse edebilecek bir sistemi oluşturabilir. Böylece doğal alanların korunmasında bir araç olarak önemli bir fonksiyonu üstlenebilir (Demir ve Çevirgen, 2006: 71).

Ekoturizmin geliştiği bazı destinasyonlarda belirtilen olumlu ekonomik etkilere ilişkin somut örnekler şunlardır;

- ✓ 1993 yılında Dominik Hükümeti'nin teşvikiyle Karayip'liler doğal ve kültürel kaynaklarının korunması ve ekonomik teşvik sağlanması amacıyla ekoturizmi geliştirmek için bir yöntem planı oluşturmuşlardır. Bu plan yerel halkın katılımı ile onların kültürü, çevresi ve yaşam şartlarını geliştirecek şekilde kaynakların yönetimini sağlamıştır. Böylece yerel halk ürettikleri sepetler, el çantaları gibi el sanatları ve yerel tarım ürünlerinden önemli bir gelir elde etmeye başlamıştır. Örneğin bir el sanatları işçisi aylık 320 Amerikan Doları gelir elde etmekte ve Dominik Cumhuriyeti'nin gayri safi milli hasılasına yılda 1.000 Amerikan Doları katkı sağlamaktadır. Ayrıca turizm, yerel halka kendilerine ait mülklerde küçük konaklama olanakları sunmaları, taksi şoförlüğü, tur rehberliği gibi yeni istihdam olanakları yaratmıştır (Demir ve Çevirgen, 2006: 71-72).

- ✓ Merkez ve kuzey Saskatchewan bölgelerinde, kereste ve tarım ekonomileri ekonomik istikrarsızlıkla karşı karşıya kaldığı için ekoturizm, giderek daha cazip ve sürdürülebilir yerel ekonomik kalkınma seçeneği haline gelmiştir (Kuter ve Ünal, 2009: 152).
- ✓ Galapagos adaları ekoturizm kapsamında incelenmiş ve 1980'li yılların sonlarında bölgede ekoturizmin gelişmesiyle birlikte insanların yaşam standartlarının yükseldiği ve iş olanaklarının genişlediği görülmüştür. SSCI tarafından taranan 10 dergide, ekoturizmin etkileri ile ilgili yayınlanan 62 çalışma incelenmiş ve bu çalışmaların 15'inde ekoturizmin ilgili bölgelerde %50 istihdam artışı sağladığı tespit edilmiştir (Yavuz, 2011: 35).
- ✓ Costa Rica'nın Tortuguero köyünde yapılan iki araştırma sonucuna göre, istihdam ve ekonomik kazanç bakımından yerel halkın memnuniyeti tespit edilmiştir. Fakat gerçek yaşam standardının yükselmesiyle ilgili bir sonuca ulaşılamamıştır (Erdoğan, 2003: 161).
- ✓ Diğer başarılı bir örnek olarak gösterilen Küba'da, ekoturizmin ülke genelinde sağlayacağı istihdam ve diğer ekonomik faydalarla yakın gelecekte başlıca endüstrilerden biri durumuna geleceği beklenmektedir. Gaul (2003)'e göre ekoturizmin olumsuz ekonomik etkilerinden biri yerel enflasyona sebep olması'dır (iş gücüne ödenen ücretler ve yerelde üretilen mallarda artış). TIES'e göre ekoturizmin ortaya çıkarabileceği olumsuz ekonomik sonuçlar ise şunlardır (Demir ve Çevirgen, 2006: 72)

Son olarak ekoturizmin olumsuz ekonomik etkileri aşağıdaki gibi açıklanabilir (Çakır, 2011: 77; Yılmaz, 2008: 78-79).

- ✓ Yörede fiyatların artmasına neden olur (Kaynakların işletmeler tarafından aşırı tüketilmesi, arazi satışları gibi etkenler bölgedeki

fiyatların artmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda kırsal alanda çok miktarda enerji tüketimi yaratarak zaman zaman kesintilere neden olur).

- ✓ Vergi kaçakçılığı, yabancı girişimci ve yöre halkından olmayan çalışan (yöre halkından olmayan uzman personellerin varlığı vb.) istenmeyen durumlar ortaya çıkabilir.
- ✓ Yaban hayatı korunurken, yabani hayat tarafından yöredeki diğer ürünlere zarar verilebilir (Yılmaz, 2008: 78-79).
- ✓ Yerel toplumun ekoturizme yönelik beklentilerinin sınırlı olması, onların doğal ve kültürel kaynaklarını koruma konusundaki isteklerini azaltmak gibi bir sonucu da beraberinde getirmektedir.
- ✓ Yöredeki oteller ve benzeri tesislerin su ve enerji gibi kaynakları aşırı tüketmeleri, bölgedeki fiyatları arttırmakta, elektrik ve su kesintilerine neden olabilmektedir (Çakır, 2011: 77).

2.6.3 Ekoturizmin Sosyo-Kültürel Etkileri

Farklı kültürler ve farklı ırklardan insanları bir araya getiren ve yerel toplum saygısını artıran ekoturizmden elde edilen gelir yerel halka kazanç sağlamakta ve iş bulmak için yapılan göçleri de kontrol altında tutmaktadır. Böylece yerel bilgiler de toplum içinde kalarak devamlılığı sağlanmaktadır.

Gaul (2003)'e göre ekoturizmin olumlu sosyal ve kültürel etkileri; yerel halk için yiyecek ve içme suyu temin etmesi, gelişmiş sağlık hizmetleri, yerel bölgelerde yaşayanlar için geliştirilmiş eğitim, geleneksel kültür elemanlarının yeniden değerlendirmeye alınması ve konfor ve yaşam şartlarının geliştirilmesi olarak belirlenmiştir (Kurter ve Ünal, 2009: 153).

Ekoturizmin ekonomik yararını doğrudan ve dolaylı yararları şeklinde ikiye ayırabilir:

Doğrudan etkiler, turistin yöredeki faaliyetleri için yerinde doğrudan ödediği paradır. Ancak, örneğin bir restoran aldığı bu doğrudan bedeli ürünlerinin hammaddesini kendisine sağlayan, ya da ürünleri hazırladığı araç gereci üreten diğer sektörler vermektedir. Bu da **dolaylı etki** olarak tanımlanmaktadır (Pekçetinöz, 2006: 9). Ekoturizm için doğrudan ekonomik faydanın yanı sıra, dolaylı ekonomik faydanın da bölgede kalması çok önemlidir. Eğer turistlere sunulacak ürünler için gerekli malzemeler dışarıdan alınıyorsa burada '**leakage**' yani 'ekonomik gelirin dışarıya sızması' yaşanmaktadır (Yücel, 2002: 3).

Ekoturizmin sosyo-kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkileri ise (Demir ve Çevirgen, 2006: 72);

- ✓ Festivaller, şovlar, gösteriler gibi kültürel faaliyetlerin bir ticari etkinlik olarak turistlere sunulmaya başlanması bu değerlerin orijinal yapısını bozmakta ve kültürel bozulmalara neden olabilmektedir.
- ✓ Ekoturizmin yerel sosyal sistem üzerinde olumsuz etkileri görülebilmektedir. Bu etkiler; konaklamalar, hizmetler, alt yapı gibi yerel olanakların turistlerle paylaşılması, yönetim ve profesyonel kadrolar için yöre dışından büyük yetki ve yüksek ücretlerle istihdam sağlanması, kumar, çeşitli suçlar, alkol tüketimi gibi faaliyetlerin artması, ziyaretçi sayılarının artmasıyla dilde ve yerel kültürde bir erozyon olması gibi durumların ortaya çıkardığı rahatsızlıklar şeklinde belirtilebilir.

Dünya Bankası'nın yapmış olduğu araştırmaya göre, gelişmekte olan ülkelerin turizmden elde ettikleri gelirlerinin yaklaşık % 55'i turist gönderen ülkelere geri dönmektedir. Örneğin Kenya, her yıl milli parklarını ziyaret eden ve safarilere katılan kişiler için yazılmış rehber kitapları ve bu turlarda kullanılan araçları dışarıdan ithal ederek, elde etmiş olduğu gelirlerin yaklaşık % 45' ini başka ülkelere geri vermektedir. Dışarıya sızdırma oranı büyüdükçe, ekoturizmin bölgede yarattığı doğrudan ekonominin, bölgedeki koruma ve sürdürülebilirlik etkinlikleri için oluşturulacak fonlara gitme olasılığı azalacağı gibi, yerel halkın da ekoturizmden beklediği faydayı elde edememesi sonuçlarını doğuracaktır. Ekoturizmin ekonomik katkısı yerel girişimcilere yönelik olmalı, araç kiralama, rehberler, rekreasyon ve el sanatları gibi mal ve hizmetler yerel girişimcilerce karşılanmalıdır (Gökçe, Akın ve Tokmak, 2008: 343-344).

Ekoturizm yerel halk tarafından, özellikle turistlerin en sık gittikleri gelişmekte olan ülkelerin yerel halkı tarafından bazen pek hoş karşılanmaz. Çünkü gelen turist zenginken, yerliler çok fakirdir. Örneğin Nepal'deki "Chitwan Milli Parkı"nı ziyaret eden turistlerin çoğunun Nepal'de olmaması ve yabancıların yerel sorunlarla ilgilenmemesi bu hoşnutsuzlukları arttırmaktadır. Parktaki yaban hayatı (gergedanlar yılda 3-5 kişi, kaplanlar yılda 1 kişi) her yıl yerlileri öldürmekte ve tarım ürünlerine zarar vermektedir. Ayrıca yerel fiyatların artışı ve yerlilerin parkta oldukça sınırlı çalışma imkânları milli parklara karşı hoşnutsuzluk oluşturmaktadır (Erdoğan, 2003: 160).

2001 yılında Otavalo Deklarasyonunda Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (The International Ecotourism Society) tarafından, ekoturizmin olumsuz sosyal ve kültürel etkilerini en aza indirmeye yönelik hazırlanan uyum projesinde, öncelikle turizmin yukarıda sıralanan bu etkilerinin değerlendirilmeye alınması gerektiği bildirilmiştir. Çalışmada ekoturizmin olumsuz sosyo-kültürel etkilerinin minimum düzeye indirilmesi ile ilgili olarak yapılan öneriler şu şekilde ifade edilmiştir (Çakır, 2011: 75);

- ✓ Turizm ürünlerinin olumlu sonuçlar vermesi için tarafsız bir şekilde eğitim ve öğretim fırsatlarının sunulması,
- ✓ Toplumların kimlik, dil, örf ve adetlerini ifade eden değerlerine, sembollerine ve kültürel unsurlarına saygı gösterilmesi ve bunların sonuna kadar korunması,
- ✓ Bölgesel ve ulusal bir düzeyde temsil edilen toplumların örgütsel yeteneklerinin güçlendirilmesi,
- ✓ Dünya çapındaki diğer toplumlar ve kültürlerle dayanışmanın güçlü bir duyarlılıkla güçlendirilmesini kolaylaştırmak için toplumlar arasındaki değişim sürecinin geliştirilmesi.

Ayrıca, turizmin geliştirilmesi amacıyla yerel ve doğal alanlarda önemli değişiklikler yapılmaktadır. Yerel topluluklarda, insanlar topraklarından ve yüzlerce yıldır kullandıkları deniz ve doğadan mahrum bırakılmaktadır. Geleneksel üretim faaliyetleri ortadan kaldırılmakta onun yerine mevsimlik faaliyete dayanan bir kültür ve ticari bir ilişki biçimi kurulmaktadır. Böylece, bir kültür tümü ile ortadan kaldırılarak turizm endüstrilerine fonksiyonel bir yapı kurulmaktadır (Erdoğan, 2003: 159). Gaul (2003)'e göre ekoturizmin olumsuz sosyal ve kültürel etkileri; hızlı nüfus artışı, yerel halkın memnuniyetinde azalma, yerel halkın yeme alışkanlıklarında değişiklikler, yereldeki sosyal ilişkilerde bozulmalar, suç oranlarında artış, HIV/AIDS gibi bulaşıcı hastalıklarda artış, yerelde yaşayanlarda sağlık problemlerinin artması ve yerel dil ve lehçenin uluslararası dillerle yer değiştirmesi gibi etkilerin olduğunu belirtmiştir (Kurter ve Ünal, 2009: 153).

2.7 Dünyada Ekoturizm

Dünyadaki gelişmelerde de ekoturizm oldukça kabul gören aktiviteler arasına girmiştir ki; 2002 yılı Dünya Turizm Örgütü tarafından ekoturizm yılı olarak ilan edilmiştir. Dünya Turizm Örgütüncü 2002 yılını Dünya Ekoturizm Yılı olarak ilan etmesinde; ekoturizmin büyük oranda ekonomik gelişme potansiyeline sahip alanlarda giderek artan bir önem kazanması ve aynı

zamanda da ekoturizmin iyi planlandığı, geliştirildiği ve idare edildiği takdirde doğal çevrenin korunması için güçlü bir araç olma özelliği arz etmesi nedenleri önemli bir rol oynamıştır (Arslan, 2003: 38).

Uluslararası ekoturizm yılı çerçevesinde Dünya Turizm Örgütü tarafından Almanya, Kanada, İspanya, İtalya ve İngiltere’de yapılan araştırmalarda; ekoturizm pazarındaki turist profili 30-59 yaş arası, yüksek gelir sahibi ve yüksek eğitilmiş, gastronomi ve kültüre ilgi duyan kişiler olarak belirlenmiştir (www.ekoturist.com).

Dünyada ekoturizme yönelik varış noktalarının birçoğu tropikal bölgeler, ada ülkeleri, dağlık bölgelerden oluşan az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdir. Günümüzde dünyada ekoturizm açısından önemli bölgeler arasında Latin Amerika, Karayipler ve Pasifik Adaları, Güneydoğu Asya, Güneydoğu Afrika, Antarktika ve Avustralya sayılabilir. Kenya, Ruanda ve Nepal ekoturizmden hatırı sayılır miktarda döviz girdisi sağlamaktadır. Nepal sadece Himalayalar’ın coğrafya, kültür ve doğasına gelen turistlerden kazandığı para, 1983 yılında 45 milyon dolardı. Gerçekten de Nepal, koruma ve yerel gelişmenin ikili amacına ulaşmadaki hareketin lideri konumundadır. Ancak ekoturizm gelirleri sadece bu ülkelerle sınırlı değildir. Brezilya, Arjantin, Endonezya ve Kosta Rika gibi ülkeler bozulmamış doğal alanlarının büyük bölümlerini korunan alan olarak ilan edip ekoturizm etkinlikleri ile kalkınmayı önemli oranda desteklemektedirler (Albayrak, 2010: 34). Dünyada önemli ekoturizm destinasyonlarından bazılarında aşağıda yer verilmiştir (Demir ve Çevirgen, 2006: 133-137; Orhan, 2008: 35-40).

Çizelge 6. Dünyadaki Önemli Ekoturizm Destinasyonları

KARAYİPLER	<p>Karaimbler’de, mercan resiflerine yapılan turistik dalışlardan yılda yaklaşık 1 milyar \$ gelir elde edilmektedir. Yöre halkı, resiflerin değeri konusunda bilinçlendirilmiş olup, kaynakları sıkı sıkıya korumaktadırlar. Ekoturizm açısından zengin biyoçeşitliliğe ve doğal kaynaklara sahiptir. Yağmur ormanları, zengin kuş çeşitliliği ile dünyada kuş gözlemciliği için önemli bir bölgedir.</p>
RUANDA	<p>Afrika’nın doğusunda yer alan Ruanda’da ekoturizmle birlikte, dağ gorilleri yoğun avlanma nedeniyle yok olma tehlikesi içindeydiler. Günümüzde ise, “Goril Turizmi” yörenin korunmasında ve kalkınmasında kullanılan, yılda 10 milyon \$ gelir getiren bir kurtarıcı olmuştur. Virunga Dağları’nın Ruanda’daki uzantısını içinde barındıran Volcanoes Ulusal Parkı (ParcDesVolcans) 13,000 hektarlık bir alana sahiptir. Virunga dağ gorillerinin sayısı günümüzde yaklaşık 300 kadar kalmış olup yarıya yakın bölümü Ruanda’daki Volkanlar Ulusal Parkı’nda yaşamaktadırlar. Ayrıca bu parkta koruma altındaki türlerden bir diğeri de Altın Maymunlar (<i>CercopithecusKandti</i>)’dır. Bu tür, yalnızca Büyük Çatlak Vadisi’nin Albertine Çatlagı bölgesine mahsus ve özellikle de Volkanlar Ulusal Parkı’nda yaşamaktadır. Bu hayvanları görmek için gelen turistlere bazı kısıtlamalar getirilmiştir. Örneğin, gorilleri toplam 1 saatten fazla ziyarete müsaade edilmemekte, günde en fazla 8 kişilik tek bir grup tarafından ziyaret edilebilmekte ve buna göre rezervasyon alınmaktadır.</p>
KENYA	<p>Afrika’nın doğusunda, Afrika’daki en eski ve en büyük turizm endüstrisine sahip ülkelerden biridir. Kenya dünya ekoturizm uygulamalarında en önemli örneklerden biri olup, yıllardır önemli gelir sağlayan bir destinasyondur. Değişik doğa sporları, safari turları, kuş gözlemciliği ve botanik turizmi için yaptığı yatırımlarla ekoturizmde patlama yaşanmasını sağlamıştır. Weaver (1999) yılında yapmış olduğu araştırma sonucunda, Kenya’da 1963 yılında 110.000 olan yabancı ziyaretçi sayısı, 1994 yılında 863.000’e yükselmiştir. 1987 yılından beri turizm, Kenya’ya döviz sağlayan en büyük sektörlerden biridir ve 1994 yılında tüm döviz girdilerinin %34’ünü turizmden elde etmiştir. Klasik kıyı turizmindeki gelişmenin yanında, 1993 yılında yabancı ziyaretçilerle yapılan bir araştırmada doğa ve yaban hayatı %70.6’lık bir oranla turistlerin Kenya’yı tercih etmelerinde etkili olan ilk çekicilik olarak belirtilmiş, plajlar ise %32.6’lık oranla ikinci sırada yer almıştır (Orhan,2008:35-36).</p>

Çizelge 6'nın devamı

KOSTARIKA	<p>Orta Amerika'nın en önemli ekoturizm destinasyonu olan Kosta Rika ülkenin ekolojik zenginliği, milli parkları ve vahşi yaşam ortamlarının ticarileşmesi karşısında ekoturizm anlayışını geliştirerek günümüzde ülke genelinde ekosistemin bütünlüğüne zarar vermeden önemli bir ekoturizm endüstrisi oluşturmuştur. 1987 yılında Osa Yarımadası'nda ormanlık ekosistemin sürdürülebilirliğinin sağlanması için Boscosa Projesi, Kosta Rika Ulusal Eko Tarım Kooperatifi Ağı'nın (KRUETKA) üyesi 6 çiftlik kooperatifi çeşitli ekoturizm projeleri gerçekleştirmiştir. Örneğin 1999 yılında, Kosta Rika Turizm Enstitüsü (ICT) o yıl için olan 1 milyar dolarlık turizm gelirin %41'inin kuş gözlemciliğinden geldiğini hesaplamıştır. Talamanca'nın Gandoca Plajı bölgesinde ekoturizm açısından önemli bir çekicilik yaratan deri sırtlı kaplumbağaların koruma altına alınmasıyla önemli bir gelir elde edilmiştir. Bu projelerden 100'ün üzerinde yerel aileye tur rehberliği, yerel konaklama ve yerel ürünlerin satışı ile ilgili olarak istihdam olanağı sağlanmıştır. Kurumsal seviyede birçok üniversite doğa ile ilgili turizm konusunda programlarına dersler koymuş ve Kosta Rika Üniversitesi ekolojik turizm adı ile bir bölüm açmıştır.</p>
AVUSTRALYA	<p>Avustralya'nın ekoturizmdeki başarısının altında, ekoturizmle ilgili olarak yerel toplumu ve yerlileri de kapsayacak şekilde birçok aktörü, akademisyenleri, tur operatörlerini, planlama konusundaki uzmanları ve hükümeti bir araya getirebilmesi yatmaktadır. Ekoturizm pazarının en önemli ülkelerinden biri olan Avustralya'da Ulusal Ekoturizm Akreditasyon Programı (UEAP) oluşturulmuştur.</p>
EKVATOR	<p>Galapagos Adaları ile Latin Amerika'da yer alan önemli bir ekoturizm destinasyonudur. Ekvator Galapagos'dakiler de dahil olmak üzere 4000 endemik bitki türü ile etkileyici bir biyolojik çeşitliliği sahip olup, dünyada devlete ait alanlar içinde %39'luk oran ile en yüksek koruma alanına sahip bir destinasyondur. Ekvator'daki Galapagos Milli Parkı bir dünya mirasına, biyosfer ve deniz rezervine sahip olup Galapagos hala jeolojik oluşumunu sürdüren dünya üzerindeki en yeni kara formudur. Kitalardan ayrılmış, dünyadaki eşsiz kara kaplumbağaları, iguanalar, açık denizlerde yaşayan kuşlar, dev kaktüsler gibi çok çeşitli fauna ve flora sahiptir. Bu hassas ekosisteme gelen ziyaretçi sayıları da sınırlı tutulmakta, taşıma kapasiteleri ve onlara sunulacak hizmetlerle orantılı olarak yavaş ve sabit bir hızla artmaktadır.</p>

Çizelge 6'nın devamı

MEKSİKA	Meksika da yüksek biyolojik çeşitliliğe sahip bir destinasyondur. 137 çeşit endemik hayvan türü ile Kuzey ve Orta Amerika'nın kombinasyonu olan 10.000–15.000 arasında bitki türüne sahiptir. Turizmdeki kontrolsüz gelişmenin sonucu olarak, ekoturizm potansiyeline sahip alanlar oldukça azalmıştır. Parkların ve rezerv alanlarının çoğu doğa hakkında bilgi edinmekten çok yerli turistler tarafından piknik, spor gibi rekreasyon amaçları için kullanılma eğilimindedir
ABD	Sahip olduğu çok sayıda rekreasyon alanları ve milli parkları, ekoturizm açısından önemli kaynak değerlerini oluşturmaktadır.
BREZİLYA	Ekoturizm açısından önemli kaynak değerleri Amazon bölgesindeki yağmur ormanlarıdır.
BOTSWANA	Güney Afrika'da bozulmamış doğası, yaban hayatı ve diğer biyolojik çeşitlilikleriyle turizm pazarında ilgi gören önemli bir ekoturizm destinasyonudur.
NEPAL	Özellikle Himalayalar gibi çok popüler doğa yürüyüşü alanlarına sahip ve oldukça fazla turist çeken bir ekoturizm destinasyonudur.
TAYLAND	Sahip olduğu çok sayıda rekreasyonel alanları ve milli parkları, ekoturizm açısından önemli kaynak değerleri oluşturmaktadır.
KANADA	Ekoturizm açısından çoğu bozulmamış egzotik alanlarında kutup ayılarını, ayı balıkları ve balina gözlemlene alanları sunar.

Kaynak: (Demir ve Çevirgen, 2006: 133-137; Orhan, 2008: 35-40).

1990 yılında Amerika'da macera seyahatleri ile ilgili bir araştırmada, ekoturizmle aktivitelerine yönelik çeşitli destinasyonlar için şu programlar oluşturulmuştur (Şahin ve Şahin, 2009: 1225);

- ✓ Doğa yürüyüşü: Arjantin, Hindistan, Nepal, Pakistan, Peru, Türkiye,
- ✓ Doğa tarihi: Antartika, Brezilya, Kostarika, Ekvator, Madagastar,
- ✓ Vahşi doğada safari: Orta Afrika, Kenya, Tanzanya'dır

Belirtilen destinasyonlarla birlikte günümüzde dünyada ekoturizm açısından önemli bölgeler arasında Latin Amerika, Karayipler ve Pasifik Adaları, Güneydoğu Asya, Güneydoğu Afrika, Antartika ve Avustralya sayılabilir. Mısır, Cezayir, Irak, Afganistan, İran gibi ülkeler ekoturizm

açısından fırsatlara sahip olmakla birlikte gelişme gösterememiştir. Bu bölgede ekoturizm açısından en avantajlı ülke üç kıta arasında kalan Türkiye'dir (Çekmez, 2009: 33).

2.8 Türkiye'de Ekoturizm

Dünyada artık keşfetmek amaçlı olarak yapılan ekoturizm, son yıllarda Türkiye'de de sık sık gündeme gelmekte, fakat sadece yayla turizmi olarak düşünülmektedir. Oysa bir bütün olarak ele alınması gereken ekoturizm, sosyal ve kültürel faaliyetleri de içine alan, geniş alanlarda bir çok aktiviteyi kapsayan bir etkinliktir (www.ekoturist.com). Türkiye, dört mevsimi yaşayabilen üç tarafı denizlerle çevrili, farklı kültürlerin ve inançların bir arada uzun yıllar ve hala yaşadığı bir ülke olduğu için ekoturizm açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Dağları, ormanları, yaylaları, kıyıları, gölleri, akarsuları gibi doğal varlıkları; gerek flora ve faunası ve gerekse mağaraları ve kanyonları gibi ilginç jeolojik oluşumları açısından diğer ülkelerle kıyaslanamayacak düzeyde bir zenginliğe sahiptir ve bu zenginlikler Türkiye'yi gündemde olan ekoturizm için oldukça ilgi çekici bir ülke konumuna getirmektedir (Yürük, 2008: 3).

Türkiye'nin ekoturizmdeki potansiyeli Akdeniz çanağındaki Avrupalı rakiplerine oranla çok somut biçimde daha fazladır. Türkiye'nin henüz gelişmekte olan bir ülke olması, doğal ve kırsal kültürel değerlerinin ve mirasının büyük bölümünün varlığını canlı biçimde sürdürüyor olması, Türkiye'nin birçok yöresinde sürdürülebilir ekoturizm için büyük bir potansiyelin varlığını göstermektedir (Kart, 2009: 7).

Türkiye'nin ekoturizm açısından 1.295.546 hektarlık yüz ölçümü ile 76 adet uluslararası öneme sahip sulak alanlar oluşturmaktadır. 76 adet sulak alanın 72'si su kuşları, 4'ü balıklar ve 16'sı ise hem su kuşları hem de balıklar bakımından uluslararası öneme sahiptir. Bu alanlar ekosisteme birçok fayda sağlamakla birlikte, zengin biyolojik çeşitliliği ve özellikle de barındırdığı kuş türleri ile önemli bir çekicilik yaratmaktadır. Türkiye sulak alanlar bakımından

Avrupa ve Orta Doğu'nun en zengin sulak alanlarına sahiptir. Sulak alanlar güzel manzarası, biyolojik çeşitliliği, kuş gözlemleme, yürüyüş ve benzeri aktiviteleri ile ekoturizm açısından önemli kaynaklardır. Ekoturizmin bu alanlarda gelişmesi doğal kaynakların korunması, yönetimi ve civarında yaşayan halk için ilave bir gelir kaynağı yaratması bakımından önem taşımaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006: 139-140).

Ekoturistlerin ilgi duydukları alanlardan biri de su altı ekosistemidir. Su faunası ve florasının gözlemlenmesi, su altı fotoğrafçılığı veya bilimsel amaçlı olarak su altına aletli olarak yapılan dalışlar veya şnorkel ile su yüzeyine yakın olarak yüzerek su altını gözlemlemek ilgi duyulan aktiviteler arasındadır. Fakat bu faaliyetler ekoturizmin ilkelerine ve etik kurallara uygun olarak yapılmalı ve su altı ekosistemine zarar vermeden yapılmalıdır. Türkiye bu açıdan oldukça önemli bir potansiyele sahiptir. Trakya kıyılarında İbrice Limanı dalış turizmi ve su altı gözlemleme açısından önemlidir. Tüneller, fok mağarası, cennet cehennem, delikli kaya buradaki önemli dalış noktalarıdır. Su altı gözlemleme ve balıkçılık faaliyetleri yapılmaktadır (Çekmez, 2009: 34).

T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın (2011 yılı) verilerine göre Türkiye'de, 41 adet Milli Park, 180 adet Tabiat Parkı, 31 adet Tabiatı Koruma Alanı, 106 adet Tabiat Anıtı, 14 adet Özel Çevre Koruma Bölgesi ve toplam alanı 1 milyon hektarı aşan 1.000'den fazla sulak alan bulunmaktadır. Uluslararası Ramsar Sözleşmesi kriterleri dikkate alındığında ise, uluslararası öneme sahip sulak alan sayısı 135 adet olup, bu alanların 12 adedi Ramsar Alanı olarak ilan edilmiştir. Doğal miras olan yaban hayvanı türlerini ve onların yaşadığı habitatları korumak için 41 ilde 80 adet yaban hayatı geliştirme sahası ilan edilmiştir. 2011 yılı sonu itibariyle Milli Park 897.657 ha. Tabiat Parkı 82.801 ha., Tabiatı Koruma Alanı 46.575 ha., Tabiat Anıtı 5.541 ha., Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 1.201.285 ha., Özel Çevre Koruma Bölgesi 1.211.254 ha., Ramsar Alanı ise 179.482 ha. alandan oluşmaktadır (Yavuz, 2011: 40).

Ancak hemen belirtmek gerekir ki, ekoturizmden beklentilerin en iyi düzeyde gerçekleşebilmesi için, salt gelişmiş altyapı ve yüksek potansiyel varlığı yeterli değildir. Söz konusu doğal değerlerin, zenginliklerin akılcı, bilimsel temelli, küresel yaklaşımları dikkate alan politikalarla yönetilmesi gereklidir. Bugüne kadar Türkiye'nin söz konusu turizm kaynaklarının ve potansiyelinin rasyonel kullanıldığı söylenemez. Ulusal turizm politikaları ve uygulamalarında turizm getirisi ve karına öncelik verilmesi, en çok turizm amaçlı kullanımların temel ögesi olan doğal zenginliklerimiz üzerinde olumsuz baskıya neden olmuştur (Akesen, 2009: 370-371).

Türkiye 'de en önemli ekoturizme yönelik kaynaklarını başlıca Milli Parklar, Tabiat Anıtları, Tabiatı Koruma Alanları, Tabiat Alanları, Özel Çevre Koruma Bölgeleri ve Sulak Alanlar oluşturmaktadır.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023'de Türkiye'de kıyı turizminin yanı sıra, alternatif turizm (sağlık ve termal turizm, kış sporları dağ ve doğa turizmi, yayla turizmi, kırsal ve ekoturizm, kongre ve fuar turizmi, kruvaziyer ve yat turizmi, golf turizmi, v.b.) gibi turizm türleri açısından da eşsiz imkânlarla sahip olduğu vurgulanmaktadır.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı 2013, Türkiye'nin doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi değerlerini koruma-kullanma dengesi içinde kullanmayı ve turizm alternatiflerini geliştirerek Türkiye'nin turizmden alacağı payı arttırmayı hedef almaktadır. Söz konusu turizm kaynaklarının noktasal ölçekte planlanması yerine gelişimleri boyunca turizm koridorları, turizm bölgeleri, turizm kentleri ve ekoturizm bölgeleri oluşturacak şekilde ele alınması, bu değerlerin tanıtımı ve kullanım ölçütlerinin belirlenmesi açısından daha doğru bir yaklaşım olarak görülmektedir (Yavuz, 2011: 40).

Türkiye'de turizmin çeşitlendirilmesi, 12 aya yaygınlaştırılması politikası doğrultusunda, çeşitli yörelerimizin turizm potansiyelinin belirlenmesi, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir (Orhan, 2008: 42). Kültür ve Turizm Bakanlığı turizm ürünlerini çeşitlendirmeyi ve kıyı alanları üzerindeki turist baskılarını azaltacak ve turizmin sosyo-ekonomik faydalarını daha az gelişmiş bölgelere dağıtacak şekilde tatilleri yaymayı amaçlayan bir politika ortaya koymaktadır. Bu hedefle bazı projeler geliştirilmiştir. Bu projeler (Bekiroğlu, 2008: 24);

- * Atak Projesi
- * Yayla Turizmi Projesi
- * Mavi Bayrak Projesi
- * Belek Yönetim Planı
- * Yayla Turizmi Projesi
- * Dağ-Doğa Yürüyüşü Projesi (Trekking)
- * Akarsu Turizmi (Kano-Rafting) Projesi
- * Bisiklet Tur Güzergahlarının Geliştirilmesi Projesi
- * Atlı-Doğa Yürüyüşü Projesi
- * Mağara Turizmi Projesi
- * Sportif Olta Balıkçılığı
- * Kuş Gözlemciliği (Ornitoloji)
- * Botanik (Bitki İnceleme) Turizmi
- * Av Turizmi

Türkiye'nin en önemli sorunlarından biride, işsizlik, altyapısızlık ve sosyal donanımsızlık nedeniyle kırdan kente yoğun nüfus akımıdır. Bu akım bir yandan kırsal alanı ıssızlaştırırken bir yandan da kentlerde aşırı nüfus yığılmalarına ve buna bağlı olarak gecekondulaşmaya, orman alanları da dahil, kamu mülkiyetindeki taşınmazların yağmalanmasına, altyapı yetersizliğine, işsiz genç nüfusun ve suçluluk oranının artmasına neden olmaktadır. Kırsal alanda ek iş yaratılması, bu işin turizm sektörü gibi sosyal yönü zengin bir alanda olması, gelişmiş kentsel yörelerde az gelişmiş kırsal alana hem ekonomik hem de sosyal katkı sağlayacaktır (Pekçetinöz, 2006: 12-13).

2.9 Araştırma Alanının Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi

2.9.1 Araştırma Alanının Hakkındaki Genel Bilgiler

2.9.1.1 Araştırma Alanının Tarihi

Dünyanın eski şehirlerinden biri olan Trabzon'a, Pesler Hurşid Abad (Güneş Ülkesi), Araplar Bahri Trabuzanda ve batılılar da Trapezuz, Trabizionda demişlerdir. Tabakhane ve Zağnos dereleri arasında kalan ve düzgün olmayan yüksek bir masa formundaki alanda kentin bilinen en eski yerleşim kalıntılarının tespit edilmesi ve burada şehre ait, en eski para üzerindeki şekillerin bir masaya benzemesi ilin adının kaynağını oluşturduğu düşünülmektedir (Seyyar, 2010: 2). Çünkü Trabzon adının eski Grekçe masa ya da trapez/yamuk biçimi karşılığı olarak "trapezos" kelimesinden geldiği görüşü ağırlık kazanmıştır. 4 Trabzon adına, Trapezos olarak ilk kez, Yunanlı komutan Kesnophon tarafından kaleme alınan, M.Ö. 4. yüzyılda geçen olayların anlatıldığı "Anabasis" adlı antik kaynakta rastlanmıştır. Kronolojik olarak tarihsel gelişimi (www.trabzon.gov.tr).

- ✓ M.Ö. 5500 - İlk yerleşim (Turani Kavimler)
- ✓ M.Ö. VII. YY. - Miletoslu Koloniler
- ✓ M.Ö. VI. YY. – Persler
- ✓ M.Ö. 334 - Makedon Krallığı (Büyük İskender)
- ✓ M.Ö. 280 - Pontus Devleti
- ✓ M.Ö. 66 - Roma İmparatorluğu
- ✓ IV. YY. -Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans)
- ✓ IX. YY. -Müslüman Türk devletleri
- ✓ 1204 -Komnenos Krallığı
- ✓ 1461 -Osmanlı İmparatorluğu olarak sıralanmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Trabzon önemli bir ticaret, kültür, sanat ve liman kenti olmuştur. Günümüzde de bu özelliğini devam ettirmektedir. İl, 1916 yılında Ruslar tarafından iki yıl işgal altında tutulmuşsa da, 1918 yılında kurtarılmıştır (Baldıran ve Ulubay, 2008: 373).

Türkiye'nin eşsiz güzellikleri ile donanmış Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan, mavinin ve yeşilin kucaklaştığı yerde bulunan Trabzon ili; doğal, tarihi ve kültürel açılarından zengin bir yapıya sahiptir. Tarihin eski çağlarından beri önemli kültürlerle ev sahipliği yapan bu kentin zengin bir kültür mirası bulunmaktadır (Yaraşlı, 2007: 33). Roma-Pontus ve Osmanlı dönemlerine ait birçok tarihi esere sahip bulunan ilin en önemli tarihi eseri Sümela Manastırı'dır. Doğal turizm arzusu olarak da Uzungöl ve yaylaları bölgenin en önemli doğal güzelliklerini oluşturmaktadır (Baldıran ve Ulubay, 2008: 373-374).

2.9.1.2 Araştırma Alanının Konumu

Çalışma alanını oluşturan Trabzon Bölgesi, Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, 39°07' ile 40°30' doğu boylamları ve 40°33' ile 41°07' kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. Yüzölçümü 4685 km² dir.

Trabzonun doğusunda Rize, güneydoğuda Bayburt, güneyde Gümüşhane, batıda Giresun illeri, kuzeyde Karadeniz ile çevrilidir. 17 ilçeye sahip olan Trabzon'un, 9 İlçesi 130 kilometrelik sahil şeridinde sıralanmıştır (Gürdal, 2001: 453).

Trabzon ili, Doğu Karadeniz bölümünün orta kesiminde denize kıyısı bulunan, iç kesimlere doğru yükselen bir alanda kurulmuştur(Baldıran ve Ulubay, 2008: 373). Trabzon İli, Çoruh vadisi ile Melet çayı arasında sahile paralel uzanan dağlardan teşekkül eden yaklaşık 325 kilometre uzunluğundaki çok arazili platformun kuzey kısmını kaplar. Topraklarının % 30'u dağlık, %60'ı denizden uzaklaştıkça yükselen eğilimde engebeli arazi, %10 'u düzlüktür (www.ttso.org.tr).

2.9.1.3 Araştırma Alanının Bitki Örtüsü

Ilıman ve her mevsim yağışlı iklim şartları, farklı türlerden oluşan bitki örtüsü, farklı türlerden oluşan bitki örtüsü kuşaklarını meydana getirmiştir (www.trabzonkulturturizm.gov.tr). İlin bitki örtüsü arazinin yapısına paralel olarak çeşitlilik göstermektedir. Bitki örtüsü çay ve fındık ile doğudaki yağış alan alanlar ve il merkezinde ormanlardan oluşur (www.ttso.org.tr). Buna göre; 0-300 metre arası yükseltilere Akdeniz bitki türlerinin sokulduğu alanlar da (Trabzon hurması, akçaağaç, şimşir, karayemiş, defne, , muşmula, katran ardıcı, kocayemiş... gibi) dağılışı gösterirken, kıyıya yakın kesimlerden itibaren geniş yapraklı etek ormanları yer almakta (kızılağaç, kestane, meşe türleri, dışbudak, ıhlamur, adi fındık, beyaz söğüt, kavak, doğu çınarı ... gibi), bu katın üzerinde geniş yapraklıların hakimiyetindeki geniş-iğne yapraklı karışık ormanlar (Avrupa kestanesi, adi kızılağaç, adi gürgen, adi fındık, doğu gürgeni, meşe, akçaağaç, üvez, çitlenbik, defne, mor çiçekli ormangülü, kayın, ladin ve köknar) ve daha yukarıda da iğne yapraklıların hakimiyetindeki ormanlar (sarıçam, ladin, mor çiçekli ormangülü ve bazı çalı türleri) dağılışı göstermektedir (www.trabzon.gov.tr). Bitki çeşitliliği bakımından, Türkiye genelinde yetişen 2.500 bitki türünün yetişmesine

elverişli olmakla birlikte bölgeye has 440 çeşit bitki türü de mevcuttur. İl ve bölge sınırları dahilinde bulunan ormanlık alanlarda; şahin, doğan, kartal gibi yırtıcı kuşlar ile, kurt, çakal, tilki, boz ayı, domuz, çengel boynuzlu dağ keçisi ve karaca gibi hayvan türlerine sıkça rastlanır (www.trabzonkulturturizm.gov.tr).

2.9.1.4 Araştırma Alanının İklimi

Trabzon'un kıyı kesimi, Kradenizin etkisiyle ılıman iklim tipine sahiptir. Yazları genellikle nemli ve serin, kışları ise ılık geçer. Güneyde bulunan dağlık bölgelerde ise iklim karasal özellik gösterir. Trabzon'un merkezinde en sıcak ay olan Ağustos ortalaması 23.1°C, en soğuk ay olan Şubat ortalaması ise 7.3 °C'dir. Yıllık ortalama yağış miktarı 830.8 milimetre olup, deniz suyu sıcaklığının yıllık ortalaması ise 16.1 °C'dir (Gürdal, 2001:453).

2.9.1.5 Araştırma Alanının Nüfusu

31 Aralık 2011 tarihi itibarıyla açıklanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Trabzon İl'inin nüfusu 757.353 ile Türkiye sıralamasında 27. sırada yer almaktadır (www.tuik.gov.tr).

Çizelge 7. Araştırma Alanının Yıllara Göre Nüfusu (31 Aralık 2011)

Trabzon ve ilçe merkezleri		Belde ve köyler		Toplam	
2010	2011	2010	2011	2010	2011
415.652	421.504	348.062	335.849	763.714	757.353

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10736>

Bölge genelinde sanayinin az gelişmiş olması nedeniyle oluşan ekonomik durgunluk Trabzon İlindeki nüfusun başka şehirlere doğru göç etmelerine neden olmuştur.

2.9.1.6 Araştırma Alanının Ekonomisi

Ilıman ve yağışlı bir iklimi olan Trabzon'da ekonomi tarım ve ticarete dayalıdır. İpekyolu güzergâhında bulunması nedeniyle, tarihin çeşitli dönemlerinde de önemli ticaret merkezlerinden birisi olmuştur (Baldıran ve Ulubay, 2008: 373). Trabzon ekonomisinin büyük bir kısmını tarımsal ürünler oluşturmaktadır. Bu ürünlerin başında fındık, çay ve diğer alternatif tarım ürünleri gelmektedir. Trabzon mutfağına has; tereyağı, özel peynir ve mısır unu ile yapılan kuymak ve hamsi de ekonomiye katkı sağlamaktadır. Kafkasya, Orta Asya ve batı arasında bir köprü görevi üstlenen Trabzon, ticarete önemli bir rol oynamaktadır. Şehirde gelişen turizm potansiyeli, modern limanı, havalimanı, Karadeniz Teknik Üniversitesi ve özel üniversiteleri ile çağdaş bir kent durumundadır (Anonim, 2011c: 6).

2.9.1.7 Araştırma Alanının Ulaşımı

Trabzon, tıpkı Türkiye gibi, Asya ile Avrupa arasında bir köprü vazifesi gören stratejik bir noktada yer almaktadır. Kent sadece limanı ile değil, havalimanı ve transit yollarıyla da lojistik bir üs konumdadır. Dünya üzerinde kullanılan dört ulaşım ve taşıma şeklinin 3'ü (Denizyolu, Havayolu, Karayolu) Trabzon İlinde bulunmakta olup, diğeri (Demiryolu) için de girişimler sürdürülmektedir (Burnaz, 2007: 37).

Trabzon'un 6 kilometre doğusundaki Trabzon Havalimanı 1957 yılında hava trafiğine açılmıştır. 1987-1994 Yıllarında yapılan genişletme ve onarım çalışmaları sonucu 1996'da DHMİ Yönetim Kurulu Kararıyla hava limanı statüsüne kavuşmuştur. Halen DHMİ tarafından işletilen hava limanı yurtiçi ve yurtdışı sivil hava ulaşımında 24 saat hizmet vermektedir (Kadioğlu, 2007:175).

Kuruluş itibariyle 414 metre uzunluğundaki tek rıhtımı ve 850 metre mendireği ile hizmet veren Trabzon Limanı İran Transit Ticaretinin başlamasıyla ihtiyaçları karşılamada zorlanmış, 1980 yılında başlayan geliştirilme çalışmaları sonucunda 320 dönüm arazi üzerine kurulu, 1630 metre uzunluğunda 5 rıhtımı bulunan bir liman haline getirilmiştir. Karadeniz, Akdeniz ve Ege'deki bütün ülke limanları ile denizyolu bağlantısı bulunan Trabzon Limanı, çeşitli ülkelerden gelen gemilere her türlü hizmeti veren, mevcut rıhtımları ile aynı anda 15 gemiden yükleme ve boşaltma yapabilen, bir defada 500 bin ton eşyanın depolanabildiği açık ve kapalı antrepolarıyla yılda 3,5 milyon ton yükleme boşaltma kapasitesiyle 24 saat hizmet veren Doğu Karadeniz Bölgesi'nin en büyük limanıdır (Burnaz, 2007: 38). Doğu Karadeniz Bölümü'nün en önemli limanının bulunduğu Trabzon, bölgeyi E-390 Karayolu ile Gümüşhane üzerinden Erzurum'a; oradan da E-23 Karayolu ile Doğubayazıt Sınır Kapısı üzerinden İran'a bağlar. Trabzon limanından Ortadoğu ülkelerine yapılan karayolu taşımacılığı geçtiğimiz yıllarda önemli boyutlara ulaşmıştır. Bölgenin tomografik özelliği nedeniyle en önemli karayolu ulaşımı, sahilden geçen ve kıyı yerleşmelerini ülkemizin diğer alanlarına bağlayan Devlet Sahil Yolu'dur. Bu ana hattın dışındaki diğer yollar oldukça bozuktur. Çetin doğa koşulları yörede yolların iyileştirilmesini bir nevi engellemektedir (Mor, 2006: 117).

2.9.1.8 Araştırma Alanının Tesis ve Konaklama Sayıları

Trabzon'da, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan alınan 2009 verilerine göre, 24 adet Turizm Bakanlığı Onaylı, 139 adet Belediye Onaylı olmak üzere toplam 163 adet konaklama tesisi bulunmaktadır. Bu tesislere ait yatak kapasitesi Turizm Bakanlığı Onaylı tesislerde 2.876, Belediye Onaylı tesislerde ise 5.211'dir. Bu tesislerin Trabzon'un ilçelerine dağılımını incelediğimizde, Turizm Bakanlığı Onaylı Tesislerinin %71'i Trabzon Merkez'de, %29'u diğer ilçelerde yer almaktadır. Belediye Onaylı Tesislerin ise % 68'i yine Merkez'de; % 22'si Çaykara'da bulunmaktadır (Anonim, 2010c: 25).

Çizelge 8. Araştırma Alanının Tesis ve Konaklama Sayıları (2009 Yılı)

OTELLER					Turizm Bakanlığı Onaylı Tesisler (Toplam)	Turizm Bakanlığı Onaylı Tesislerde Toplam Konaklama	Belediye Onaylı Tesisler (Toplam)	Belediye Onaylı Tesislerde Konaklama	Toplam Konaklama
5*	4*	3*	2*	Diğer					
1	5	6	11	1	24	193.999	139	311.303	505.302

Kaynak: Anonim, (2010c). Türkiye Turizm Piyasaları Araştırması 2010. İstanbul Gayrimenkul Değerleme ve Danışmanlık A.Ş., İstanbul.

Konaklama (tesise giriş) istatistiklerine baktığımızda ise, konaklama için en çok tercih edilen ilçe yine, talebin ve bunun sonucundaki tesis yoğunluğunun da bir sebebi olarak konaklamaların yoğunlaştığı Trabzon Merkez'dir. 2009 yılında, Trabzon'da yaklaşık 500.000 adet konaklama hesaplanmıştır. Bu konaklamaların %64'ü Merkez'de, %36'sı diğer ilçelerde gerçekleşmiştir.

Çizelge 9. Araştırma Alanının İlçelerine Göre Turizm Bakanlığı Onaylı Tesisler ve Belediye Onaylı Tesislerde Ziyaretçilerin Konaklama Sayıları (2009 yılı)

İlçe	Turizm Bakanlığı Onaylı Tesisler	Belediye Onaylı Tesisler	TOPLAM
Merkez	119.278	207.647	326.925
Akçaabat	26.513	29.002	55.515
Çaykara	--	63.583	63.583
Yomra	32.581	--	32.581
Diğer	15.627	11.071	26.698
TOPLAM	193.999	311.303	505.302

Kaynak: Anonim, (2010c). Türkiye Turizm Piyasaları Araştırması 2010. İstanbul Gayrimenkul Değerleme ve Danışmanlık A.Ş., İstanbul.

2.9.2 Araştırma Alanının Ekoturizm Kaynakları

2.9.2.1 Araştırma Alanının Gölleri

2.9.2.1.1 Sera Gölü

Trabzon'un Akçaabat ilçesinde yer alan ve sahile yaklaşık 1 kilometrelik mesafede olan göl, 1950'li yıllarda heyelan sonucu oluşmuş, doğal bir göldür. Gölün yüzey alanı 160 dekar ve en derin yeri 25 metredir (Zengin ve Kurtoğlu, 2006: 6). Barajın arkasında vadi boyunca 4 kilometrelik bir uzunluk gösterir. Genişliği 150-200 metre arasında değişir. Gölü oluşturan toprak, baraj oluştuğu tarihten buyana aşındığı için su yüzeyi yavaş yavaş azalmaktadır (www.trabzonkulturturizm.gov.tr). Gölün çevresinde üç adet restoran hizmet vermektedir.

2.9.2.1.2 Balıklı Gölü

Balıklı Gölü Akçaabat İlçesinde, Balıklı Yaylası'nın (Acısu-Koryana) Köyü yaylası) her iki yanından geçen derenin sonunda yapılmıştır. Çevresi ağaçlıklarla kaplıdır. Gölete kaz, ördek vb. hayvanlar gelmektedir. Balıklı derelerinde ayrıca kırmızı benekli alabalık yetişmektedir. Günümüzde mesire amaçlı olarak kullanılmaktadır (Anonim, 2011b: 313).

2.9.2.1.3 Uzungöl ve Krater Goller

Haldizen deresi vadisinde heyelan sonucu dere yatağının tabii baraj şeklinde kapanmasıyla oluşan göl, çevresindeki ladin ormanları ile çekici bir manzaraya sahiptir. Trabzon'a 99, Çaykara ilçesine 19 kilometrelik bir mesafede olan göl " Uzungöl" olarak bilinmektedir. Uzungöl'ü geçtikten sonra Çaykara'yı ve Uzungöl'ü Bayburt'a bağlayan yayla yolunu takiben soğanlı geçidine doğru çıkıldıkça zirveye yakın varılan yaklaşık 2.500 rakım üzerinde bulunan irili ufaklı göllerdir (www.trabzonkulturturizm.gov.tr).

2.9.3 Araştırma Alanının Korunan Alanları

Korunan alanlar, öncelikle biyolojik çeşitliliğin, doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilir korunmasını sağlamak amacıyla ayrılmış, çeşitli yönetim statüleri altında kendine özgü yasalar ve araçlarla yönetilen kara ve deniz parçalarıdır (Çakır, 2011: 12).

2.9.3.1 Altındere Vadisi Millî Parkı

Altındere Vadisi Millî Parkı, 09.09.1987 tarihinde Trabzon'un Maçka ilçesi sınırları içerisinde 4.800 hektarlık bir alanda tesis edilmiştir. Başta kültürel değerler (Sümela Manastırı) olmak üzere, doğal bitki örtüsü, hayvan varlığı, jeomorfolojik özellikler, manzara güzelliği ve rekreasyon imkânları millî parkın temel kaynak değerlerini oluşturmaktadır (Doğanay, 2003: 48).

Maçka'ya yaklaşık 17 kilometre asfalt yol ile bağlanan milli parkın idarî ve sosyal tesisler yer almaktadır. Önceleri misafirhane olarak kullanılan sınırlı sayıdaki birkaç ev konaklama için kiralanabilmektedir. Bu saha, orman içi dinlenme yeri olarak düzenlenerek gününbirlik kullanıma açılmıştır. Piknik masaları, yağmur barınakları, lokanta, WC, satış büfeleri, PTT ve orman evlerinin yer aldığı bu dinlenme alanı için ayrılan kısım 10 hektar büyüklüğündedir. Fakat yoğun bir kullanım söz konusu olduğunda bu alanın ihtiyaca cevap veremeyeceği kesindir (Mor, 2006: 139).

Alanın Milli Park ilan edilmesini; içerisinde 2.800 metre yüksekliğe çıkan oldukça dar tabanlı bir vadiden akan, küçük su düşüşleri gösteren çağlayanların olması, engebeli arazi yapısı, doğal yaşlı ormanları, bitki örtüsü ve hayvan varlığı ile peyzaj özellikleri bakımından zengin olması ve en önemlisi 1.636 rakımlı tepenin doğu yamacında dik ve sarp bir kayalıkta yer alan mağara içerisinde inşa edilmiş inanç ve kültür turizmi açısından büyük önem taşıyan Sümela Manastırının olması sağlamıştır. Milli Park içerisinde 2 adet büyük ve 5 adet küçük olmak üzere bungalov evler bulunmaktadır.

Ayrıca lokanta ve satış ünitelerinden mevcut bir kompleks de bulunmaktadır. Tüm bu tesisler 2003 yılında ihale yolu ile 2012' nin sonuna kadar 10 yıllığına özel sektöre kiralanmıştır. 2009 yılında resmi kayıtlara göre Milli Park sahasına giren araç sayısı 40.721, 2010 yılı Kasım ayı sonu itibariyle giriş yapan araç sayısı 45.310'dur. Tahmini ziyaretçi sayısı 450.000-500.000 kişidir (trabzon.cevreorman.gov.tr).

Milli Park, flora açısından da çok zenginlik içermekte olup yörenin hakim bitki örtüsünü doğu ladini oluşturmaktadır. Ayrıca bu alanda yapraklı ve ibrelili ağaçlardan köknar, ladin, meşe, ıhlamur, kestane, karaağaç, söğüt ve kavak orman toplulukları ile geyik, karaca, çengel boynuzlu yaban keçisi, yabani ayı, tavşan, kurt, çakal, tilki, yaban kedisi gibi türlerin yaşamasına ve çoğalmasına olanak sağlamaktadır (Gürdal, 2001: 455).

2.9.3.2 Uzungöl Tabiat Parkı

Uzungöl, Trabzon iline bağlı Çaykara ilçesinin, adını bu gölden alan Uzungöl nahiyesinde bulunan küçük bir göldür. Soğanlı dağlarının arasında yer alan Haldizen vadisinde bulunmakta olup gerek turizm ve gerekse su ürünleri potansiyeli açısından oldukça zengindir. Çevresinde bulunan sık ormanlarla örtülü yamaçların arasında uzanan Uzungöl'ün oluşturduğu manzara ve doğal güzellikler son yıllarda oldukça ilgi çekmektedir. Uzungöl beldesinin gölle bütünleşen yerel mimarisinin ve çevresindeki doğal zenginliklerin korunması için 1989 yılında Uzungöl sınırları içerisinde ve gölün çevresinde yer alan 1625 hektar ormanlık alan, bitki örtüsü, heyelan özelliği, yaban hayatı ve manzara güzelliğinden dolayı, Orman Bakanlığı tarafından 'Tabiat Parkı' olarak ilan edilmiştir (Verrep vd, 2002: 353).

Özellikle yakınındaki "Şerah" köyünün yöreye uygun tarzda yapılmış eski ahşap evler, doğanın güzelliğini tamamlar özelliktedir. Yerli ve yabancı turistlerin büyük ilgisini çeken Uzungöl, sahip olduğu turistik potansiyeli bakımından çok zengindir (Burnaz, 2007: 23).

Fotoğraf 1. Uzungöl' ün Tepeden Görünümü

Uzungöl Tabiat Parkına ait Gelişme Planlarının onaylanması ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca hazırlattırılan "Doğu Karadeniz Turizm Master Planı"nın uygulamaya koyulması ile korunan alanlar içinde kalan yaylalardaki doğal, kültürel, mimari yapının korunarak, ev pansiyonculuğu şeklinde ekoturizm faaliyetleri geliştirilmesine katkı sağlayacaktır (Anonim, 2011a: 99).

Bölgedeki hayvan varlığı olarak; dağ keçisi, karaca, ayı, kurt, yaban domuzu, sansar, porsuk, vaşak, çakal, tilki, tavşan, sincap, yaban ördeği, göl alabalığı ve dere alabalığına rastlamak mümkündür (trabzon.cevreorman.gov.tr).

Tabiat Parkının kullanma sezonu Nisan başlarından Ekim sonuna kadar sürmektedir. Gününbirlik piknik, göl çevresinde yürüyüş yapılabilir. Uzungöl'ün 10 kilometre güneyinde 3.000 metre yüksekliğindeki Nordizca dağlarına ulaşılmaktadır. Ayrıca Tabiat Parkının içerisinde konaklama üniteleri mevcuttur (www.kulturturizm.gov.tr).

Tabiat Parkı, her yıl yaklaşık 40.000 kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Çevrede trekking, kuş gözlem, botanik amaçlı turların yanı sıra daha yükseklerdeki dağların arasındaki göllere veya yakınlardaki Şekersu, Demirkapı, Yaylaönü gibi diğer yaylalara geziler düzenleme olanağı vardır (trabzon.cevreorman.gov.tr).

2.9.3.3 Sera Gölü Tabiat Parkı

Trabzon İli'nin Akçaabat İlçesi Yıldızlı Beldesinde bulunan ve bir heyelan gölü olan Sera Gölü, 2010 yılında Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Bu göl 1950 yılında Sera Deresi Vadisinde meydana gelen bir heyelan sonucu ortaya çıkmıştır. Küçük karakteristik bir set gölüdür (trabzon.cevreorman.gov.tr).

Fotoğraf 2. Sera Gölü Tabiat Parkının Tepeden Görünümü

Gölde, aynalı sazan ile balıklandırma çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca, göl etrafı kızılâğaçlarla çevrilidir. Göl ve orman birleşimi Sera Gölü için farklı bir manzara güzelliği oluşturmaktadır. Göl ve çevresinin görülmeye değer tipik bir görünüşü ile yerli ve yabancı turistler tarafından sıklıkla ziyaret edilmektedir.

2.9.4 Araştırma Alanının Mağaraları

2.9.4.1 Çalköy Mağarası

Dünyanın en uzun ikinci mağarası olarak da kabul edilen mağaranın içinden küçük bir dere akmakta olup, mağaranın üzerinde tarihi bir kale bulunmaktadır. Çal mağarası Trabzon İli Düzköy İlçesi'nin 5 kilometre güney batısında denizden 1.050 metre yüksekte Çalköy Beldesi içerisinde yer almaktadır. Mağara girişi Çal köyünden Çayırbağı köyüne giden Kulaklık Deresi üzerinde bulunmaktadır. Mağara içinde, dış atmosfere dolinlerle olan irtibat nedeniyle rahat bir hava hareketi vardır. Girişte kuru olan mağara atmosferinin nemi iç kısımlardadoğru gidildikçe artmaktadır (www.duzkoy.bel.tr).

2.9.4.2 Akarsu Köyü Mağarası

Mağara Maçka'nın Akarsu Köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Büyük bir mağaradır. Eskiden yerleşim yeri olarak kullanıldığı mağara içinde bulunan kalıntılardan anlaşılmaktadır. Rivayete göre içerisinde 72 oda mevcuttur. Mağarada bol miktarda sarkıt ve su varlığı saptanmıştır. Detaylı bir çalışma henüz yapılamamıştır (www.trabzonkulturturizm.gov.tr).

2.9.5 Araştırma Alanının Piknik ve Dinlenme Yerleri

Trabzon, tabii güzellikler yönünden önemli bir potansiyele sahiptir. Kıyıları, ormanları ve her mevsim zümrüt gibi yemyeşil örtüsüyle yurdumuzun en güzel köşelerinden biridir. Trabzon bölgesinde bulunan başlıca mesire yerleri aşağıda Çizelge 10'da verilmiştir.

Çizelge 10. Trabzon İlinin Mesire Alanları ve Genel Bilgileri

Mesire (Piknik) Alanı	Açıklama
Kayabaşı Mesire Yeri	Akçaabat İlçesi sınırları içerisinde 1994 yılında tesis edilen 120 hektar büyüklüğünde olan mesire yerinde; giriş-kontrol, büfe, kamelya, yağmur barınağı, WC, çeşme, çocuk oyun alanı, su deposu, kır kahvesi, otopark mevcuttur.
Boztepe	Trabzon kentini panoramik açıdan görünümünü sağlayan bölge, yaz mevsiminde gezi ve dinlenme alanı olarak kullanılmaktadır. Otomobil ile ulaşım mümkün olup yeme-içme tesisleri oldukça gelişmiştir.
Ağaçbaşı Mesire Yeri	2001 yılında mesire yeri olarak ilan edilen alan Trabzon İli Düzköy İlçesinde bulunmaktadır. 23.5 hektar büyüklüğünde olan mesire yerinde; 20 adet bungalov, kır gazinosu, spor tesisleri, kamelya mevcuttur.
Çal-Camili Mesire Yeri	2003 yılında mesire yeri olarak ilan edilmiş olup, Düzköy ilçesinde bulunmaktadır. 17 hektar büyüklüğünde olan mesire yerinde; giriş-kontrol, yağmur barınağı, WC, çeşme, kamerye, su deposu, bulaşık yıkama yeri, alışveriş ünitesi, patika yollar yer almaktadır.
Çamburnu Mesire Yeri	Sürmene İlçesi sınırları içerisinde 1967 yılında 5,1 alanda tesis edilen mesire yerinde; giriş-kontrol, büfe, yağmur barınağı, kır kahvesi, bekçi evi, WC, çeşme, manzara seyir terası, kır gazinosu, çocuk oyun alanı, su deposu, beton piknik masası, ahşap piknik masası, otopark, plaj kabini yer almaktadır.
Sazalan Mesire Yeri	1988 yılında mesire yeri olarak ilan edilmiş olup, Tonya ilçesinde bulunmaktadır. 5 hektar büyüklüğünde olan mesire yerinde; büfe, yağmur barınağı, kır gazinosu, WC, kamelya, su deposu yer almaktadır.
Görnek Mesire Yeri	Çaykara ilçesi sınırları dahilindeki 5,1 hektar alan A Tipi Mesire Yeri olarak 2010 yılında teklif edilmiştir.
Tilkibeli Mesire Yeri	2005 yılında mesire yeri olarak ilan edilen alan Araklı İlçesinde bulunmaktadır. 5,8 hektar büyüklüğündedir. Alanda yağmur barınağı, WC, çeşme, kamelya, su deposu, ahşap köprü, alışveriş ünitesi yer almaktadır.

Kaynak:http://trabzon.cevreorman.gov.tr/Trabzon/AnaSayfa/Birimler/DKMP_Sb_Md/Mesire_

Yerleri.aspx?sflang=tr, 25.03.2012

2.9.6 Araştırma Alanının Yaylaları ve Turizm Merkezleri

Yayla Turizmi, doğayla iç içe yaşamayı sevenler veya macera tutkunlarının genellikle günübirlik kullanım veya kısa süreli konaklama amacıyla yüksek rakımlı yerlerde yaptıkları turizm faaliyetidir. Yayla turizminde amaç, ülkemizin kendine özgü doğal ve kültürel değerleri olan yaylaların ve yayla yaşamının, koruma ve kullanma dengesi dikkate alınarak turizm faaliyetleri içinde değerlendirilmesidir. İldeki en aktif turizm türü yayla turizmidir. Trabzon iline özgü turizm çeşidi olan yayla turizmi çalışmaları kapsamında 6 yayla Bakanlar Kurulu Kararı ile turizm merkezi ilan edilmiştir (www.trabzon.gov.tr).

2.9.6.1 Maçka Şolma Turizm Merkezi

Maçka'ya 22 kilometre uzaklıktaki, 1700 metre yükseltili yayla 20 Mayıs 1991 tarihinde Turizm Merkezi ilan edilmiştir (Havuş, 2002: 294). Elektrik, su, telefon hizmetlerinin yanı sıra, bakkal, manav, kır kahvesi, kasap gibi küçük işletmelerde mevcuttur. Konaklama yeri bulunmadığından kamp malzemeleri getirilmelidir (Yücel, 2004: 5).

2.9.6.2 Trabzon-Tonya-Armutlu-Gümüşhane-Kürtün-Erikbeli Turizm Merkezi

Bakanlar Kurulu'nca 90/70 karar sayısı ile Turizm Merkezi olarak kabul edilerek 5 Mart 1990 tarih ve 20452 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Erikbeli Turizm Merkezi olarak kabul edilen bölgenin çekirdeğini oluşturan Erikbeli Yaylası, Tonya'ya 24 kilometre uzaklıkta 1.800 metre yükseklikte ve Gümüşhane-Trabzon il sınırındadır (Havuş, 2002: 294). Erikbeli yaylasına, yaz aylarında ticari taksi ve dolmuşlarla yolcu taşımacılığı yapılmaktadır. Yaylada alt yapı hizmetleri tamamlanmış durumdadır (www.trabzonkulturturizm.gov.tr). Fırın, kahvehane, bakkal ve telefon hizmetleri vardır (Ersin, 2007: 22). Erikbeli Turizm Merkezi, Kadırğa, Çatma

Obası, Sazalanı, Zigana, Ken yaylalarına giden yolların birleştiği kavşaktır. Erikbeli, Sazalanı, Ken, Sinlice, Şikkıranı ve Sis dağı yaylaları arası doğa yürüyüşü için idealdir (www.trabzonkulturturizm.gov.tr).

2.9.6.3 Akçaabat-Karadağ Turizm Merkezi

5 Mart 1990 tarih ve 20452 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Turizm Merkezi ilan edilmiştir. Yolu düşük nitelikli olup, yayla adını 1946 metrelik Karadağ tepesinden almıştır (www.trabzonkulturturizm.gov.tr)

Akçaabat-Düzköy yolunun 12'inci kilometresinden batıya dönülerek 28 kilometre toprak yolla gidilebilen yaylaya, yayla mevsiminde ticari taşıtlarla yolcu taşımacılığı yapılmaktadır. Alt yapı hizmetleri tamamlanmış olan yaylada hediyeelik eşya satış yerleri bulunmaktadır. Yaylada yaban hayatı da oldukça zengindir. 10 yataklı pansiyonda konaklanabilir. Yaylada bakkal, fırın, kır kahvesi ve lokanta hizmet vermektedir. (www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr).

Yaylada Ayeser Suyu diye bilinen ve yöre halkı tarafından şifalı olduğuna inanılan bir de kaynak bulunmaktadır. Ormanları, el sanatları, yöreye özgü ahşap evleri, temiz yayla havası ve doğal manzarası ile Trabzon'un en gözde turist çekim merkezleri arasındadır. Her yıl, başta Hıdırnebi yaylası olmak üzere etrafındaki yaylalarda da Temmuz ayının üçüncü haftası şenlikler düzenlenmektedir (Gürdal, 2001: 456).

Fotoğraf 3: Karadağ Turizm Merkezinde Yapılan Yayla Şenliklerinden Bir Görünüş

2.9.6.4 Araklı-Pazarcık Turizm Merkezi

20 Mayıs 1991 tarih ve 20876 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Turizm Merkezi ilan edilmiştir (www.trabzonkulturturizm.gov.tr). Karadere istikametinde Araklı'nın 60 kilometre güneyindedir. Yağmurdere'den Gümüşhane'ye, Aydıntepe üzerinden de Bayburt'a ulaşan yolların geçtiği bir yayla köy merkezidir. Telefon ve alışveriş imkanları mevcuttur (Burnaz, 2007: 22).

2.9.6.5 Araklı Yeşilyurt-Yılantaş Turizm Merkezi

11.01.1998 tarih ve 23227 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Turizm Merkezi ilan edilmiştir. Trabzon'a 64 kilometre, Araklı'ya ise 33 kilometre mesafede bulunan yayla, 10 kilometrelik stabilize bir yolla Yeşilyurt'a bağlanmaktadır. Yeşilyurt Yaylası 2.035 metre, Yılantaş Yaylası ise 2.020 metre yükseltiye sahiptir (Mor, 2006: 134).

2. 9.6.6 Maçka-Çakırgöl Yaylası

Maçka ilçesi Sümela Manastırı yolundan 95 kilometre mesafede ve 2504 metre yüksekliktedir (www.trabzon.bel.tr). Yaylaya Maçka - Meryemana yolunun 5'inci kilometresinden sağa ayrılan toprak yoldan 9 kilometre ilerledikten sonra ulaşılabilir. Yol üzerinde bulunan yaylaların çoğuna ticari araçlarla yolcu taşımacılığı yapılmaktadır. akırgöl yaylasına arazi tipi araçlarla gidilmesi daha uygundur (www.macka.bel.tr). Yaylanın çevresinde Armutluk, Kırantaş, Akarsu, Aykarsa, Livayda, Kurugöl, Mesaraş, Furnoba, Kasapoğlu, Camiboğazi, Ortaoba ve Dereboyu yaylaları mevcuttur (www.trabzon.gov.tr).

2. 9.6.7 Sazalan Yaylası

Tonya'ya 24 kilometre mesafedeki Erikbeli'nin, 5 kilometre batısında yer alan Sazalanı Yaylası'na, stabilize yolla ulaşılmakta olup, yayla mevsiminde ticari araçlarla yolcu taşımacılığı yapılmaktadır. 1. 700 metre yükseklikteki yaylada alt yapı hizmetleri tamamlanmış durumdadır (www.trabzonkulturturizm.gov.tr). Elektrik ve suyun bulunduğu yaylada, sezonu dahilinde kasap, lokanta, bakkal ve kahvehane gibi yapılar hizmet vermektedir. Yaylada konaklamak veya geceleme için herhangi bir tesis bulunmamaktadır. Sazalanı Yaylası'na Orman Bölge Müdürlüğü tarafından 1991 yılında dinlenme amaçlı bir bina inşa edilmiştir (Mor, 2006: 63).

2. 9.6.8 Sisdağı Yaylası

1.850 metre yükseklikte bulunan yaylaya, Erikbeli Turizm Merkezi yolundan 25 kilometre geçerek veya Giresun-Eynesil yakınlarında sahilden içeri giren yaklaşık 40 kilometrelik köy yolu ile ulaşılabilir. Burada çeşitli altyapı hizmetleri mevcuttur (www.trabzon.gov.tr). Trabzon ve Giresun illeri sınır bölgesinde yer alan bu yörede Temmuz başına kadar karlar erimez. Her

yıl Temmuz ayının 3'üncü Cumartesi günü yapılan "Sis Dağı Şenlikleri" yöredeki çok sayıda köy ve obadan gelenlerin katılımıyla kutlanır. Sis Dağı "C statüsünde Milli Park" olarak korunmaya alınmıştır. Sis Dağı Yaylası Bakanlığımızca Kış Turizmi Merkezi ilan edilmiştir (www.giresunkulturturizm.gov.tr). Konaklama için kamp malzemeleri getirilmelidir. Bakkal, kasap ve kır kahvesi bulunabilir.

2. 9.6.9. Sultan Murat Yaylası

Trabzon İli Çaykara İlçesine 25 km. mesafede olan ve Aydıntepe'nin 54 km. kuzeybatısında bulunan Sultanmurat Yaylasında elektrik, içme suyu ve wc bulunmaktadır. 1. Dünya Savaşından kalma siperler ve şehit mezarlarını her yıl binlerce insan ziyaret etmektedir (www.trabzon.gov.tr). Yaylada her yıl 23 Haziran günü şenlikler yapılmaktadır (Mor, 2006: 66).

2. 9.6.10 Maçka-Kiraz Yaylası

1.850 metre rakımlı yaylada alt yapı hizmetleri tamamlanmış durumdadır. Yaylanın içinden akan buz gibi suda alabalık avlanabilir, yaylada çim kayağı yapılabilir. Temmuz ayının üçüncü cuma günü "Ayeser Şenlikleri" kutlanmaktadır. Elektrik, PTT ve çeşme gibi altyapıya sahip yaylada, bakkal, kır kahvesi, kasap, et lokantası hizmet vermektedir (www.macka.bel.tr).

2. 9.6.11 Kulindağ Yaylası

Maçka ilçesinin 15 km kadar batısında bulunan yaylanın deniz seviyesinden yüksekliği 1700 m civarındadır. Kulindağ Yaylası, Şolma Turizm Merkezi yaylalar zincirinin Maçka istikametindeki bulunan ilk yayladır. Gürgen ve ladin ağaçlarının yanı sıra sarı ve mor renkli orman gülleriyle (yöresel adıyla gomar) yaylada hizmetler yetersiz olsa da, yanı başında bulunan Örnekan Köyü'nden tüm ihtiyaçlar karşılanabilmektedir. Yayla, Trabzon ve Maçka yerleşimlerine yakınlığından ötürü gününbirlik ve hafta sonu turizmi için oldukça uygun şartlar taşımaktadır (Mor, 2006: 65).

2. 9.6.12 Kadırğa Yaylası

2.300 metre yükselteli yaylada her yıl Temmuz ayının 3'üncü Cuma günü düzenlenen yayla şenlikleri ile ünlüdür. Yayla orman sınırının üstündedir. (Havuş, 2002: 296).

2.9.6.13 Harmantepe Yaylası

Köprübaşı İlçesi Yeşilyurt Beldesi sınırları içerisinde bulunan Harmantepe Yaylasında 1'inci Dünya Savaşından kalma siperler ve şehit mezarları vardır. Her yıl 29 Haziran tarihinde anma günü tertip edilir. Cöşk tepesi görülmeye değer yerlerden birisidir (www.trabzon.gov.tr).

2. 9.6.14 Maçka-Mavura Yaylası

Maçka'nın batısında, 18 kilometre mesafedeki yaylanın deniz seviyesinden yüksekliği yaklaşık olarak 1.750 metre olan Mavura Yaylası da Şolma Turizm Merkezi çevresindeki yaylalardan biridir (www.trabzonkulturturizm.gov.tr).

Elektrik ve su olan yaylada, yayla mevsiminde kır kahvesi, bakkal, kasap, manav hizmet vermektedir. Mavura yaylasıyla, Şolma yaylası arası 3,5 kilometre orman manzaralı toprak yol, yaya yürüyüş için idealdir (www.macka.bel.tr).

2. 9.6.15 Düzköy (Haçka Obası) Yaylası

1.784 metre yükseklikteki yaylaya Düzköy ilçesinden güneye 12 kilometre toprak yolla ulaşmak mümkündür. Elektrik, PTT, çeşme gibi altyapıya sahip olan yaylada, kasap, manav, fırın ve pansiyon mevcuttur (www.trabzon.gov.tr). Temmuz ayının üçüncü cuma günü Kadırğa, 14 Ağustos'ta Karaabdal şenlikleri yapılan yaylada Haçkalı Baba türbesi ilgi çekmektedir.

2.9.6.16 Hıdırnebi ve Kuruçam Yaylaları

İlin en tanınmış yaylalarından olan Hıdırnebi, Trabzon'a yaklaşık olarak 44 kilometre uzaklıkta olup, deniz seviyesinden 1.742 metre yüksekliktedir. Yaylaya 34 kilometrelik asfalt yoldan sonra toprak yoldan ulaşılmaktadır. Yolun bozuk olmasına karşın, yaylada bulunan TV vericisi nedeniyle yaz-kış ulaşımına açık tutulmaktadır. Hıdırnebi Yaylası'nın 1 kilometre uzaklığında ise kendisinden daha küçük bir alana yayılmış olan Kuruçam Yaylası yer almaktadır. Yaylalarda eski evlerin yanı sıra, gerek bu alanda daimî yaşayanların ve gerekse gezmek için gelenlerin yararlanacağı bakkal, kasap, manav, fırın, lokanta ve kahvehane gibi yapılar da bulunmaktadır. Bu yaylada 27 yataklı kapasiteye sahip iki adet pansiyon bulunmaktadır. Her yıl temmuz ayının 3'üncü cuma gününde başlayıp 3 gün devam eden ve çok sayıda insanın katıldığı şenliklerin düzenlendiği bu yayladan, sahilde yer alan tüm yerleşimleri görmek mümkündür. (Mor, 2006: 61).

2. 9.6.17 Lapazan Yaylası

27 kilometrelik bir stabilize yolla ulaşılabilen yayla, Maçka ilçesine bağlı Gürgenağaç köyünün güneyinde ve denizden mesafesi 2.200 metredir (www.trabzon.gov.tr).

2. 9.6.18 Diğer Yaylalar

Tonya yöresinde; Şihkıranı ve Kır yaylaları, Düzköy yöresinde; Hırsafa, Beypınarı, ve Taşlıoba Yaylaları, Maçka Yöresi'nde Güzelyayla (Fiyonoy) ve Büyükoba Yaylaları; Çaykara Yöresi'nde Limonsuyu Yaylası; Araklı yöresinde Pazarcık Yaylası, Gümüşhane il sınırları içerisinde kalan ve Çakırgöl'e (sirk gölü) kadar ulaşılan yol güzergâhı üzerinde bulunan Armutluk, Ayraksu, Kırantaş, Kurugöl, Livayda, Mesaros, Furoba, Kasapoğlu, Camiboğazı, Ortaoba ve Deveboynu Yaylaları'dır. Bu yaylalardan son dördü aslında Gümüşhane sınırları içerisinde kalsa da kullanımları Trabzonlulara aittir.

2.9.7 Araştırma Alanının Manastırları

2.9.7.1 Vazelon Manastırı / Maça

Maça'ya 8 kilometre uzaklıkta Gümüşhane karayolu üzerinde Kiremitli Köyü'nün çam ormanları arasında yer almaktadır. Manastırın ilk kurucusu ve yapım tarihi bilinmemektedir. Günümüze oldukça büyük değişikliklerle gelebilen manastırı, imparator Justinianus onartmıştır (www.trabzonkulturturizm.gov.tr). Yapının, Vazelon ismini kurulmuş olduğu "Zabulon Dağı" ndan aldığı görüşü kuvvetli ihtimaldir. Manastır ıssız, sakin yerde seçilmesi, ona daha kutsal bir hava vermek istenmesindedir (www.macka.bel.tr). Vazelon Manastırı, XIII. yy.dan sonra Maça'nın dini, kültürel ve ekonomik yapısında etkili olmuştur. Sümela Manastırı'nın da, yörenin en zengin manastırı olan Vazelon Manastırı'nın gelirleri ile yaptırıldığı söylenmektedir (Bingöl, 2007: 425).

Fotoğraf 4. Kayaya Oyularak Yapılmış Bir Manastır: Vazelon Manastırı

Üç nefli kilisenin kuzey dış duvarlarında yer alan cennet, cehennem ve son hüküm tasvirlerinin konu edildiği freskler, canlılık ve güzelliklerini halen korumaktadır. Yahya Peygamber'e adanan manastır 1923 yılında terkedilmiştir (Ersin, 2007: 33).

Tüm bunlara rağmen halen eski ihtişamının izlerini taşımaktadır. Vadi boyunca akan ırmakta kültür balıkçılığı, manastıra yakın bir alanda yetiştirilmektedir. Manastıra günü birlik turlar acentalar tarafından düzenlenmektedir. Ayrıca Maçka-Trabzon-Sümela Manastırı minibüs durağı, gününbirlik turlar düzenlenmektedir. Çömlekçi ve Maçka'dan Sümela Manastırı'na çok rahat bir şekilde ulaşım ziyaret edilebilir (macka.meb.gov.tr)

2.9.7.2 Sümela Manastırı (Meryem Ana Manastırı-Maçka)

Trabzon'un Maçka İlçesi'nde, Altındere Millî Parkı sınırları içerisinde bulunur. Vadi tabanından yaklaşık 300 metre yükseklikte, Karadağ'ın dik yamacında bir kaya kilise olarak inşa edilen manastır, sanatsal değeri yanında Hristiyanlık açısından da önemlidir (Akpınar, 2007: 91). Rivayete göre; Bizans İmparatoru I. Theodosius zamanında (385'te) Atina'dan gelen Barnabas ve Sophronios isimli iki rahip tarafından kurulmuş olan manastır 6. yüzyılda İmparator Justinianus'un manastırın onarılacak genişletilmesini istemesi üzerine generallerinden Belisarios tarafından tamir edilmiştir (Freely, 2008: 136). İki keşişin kurdukları iki odalı manastır, keşişlerin ölümünden sonra hem Katolik, hem de Ortodoks mezheplerinden olan Hristiyanlarca kutsal bir tapınak olarak kabul edilmektedir (www.kultur.gov.tr).

Fotoğraf 5. Sümela Manastırının Tepeden Görünümü

Trabzon'un 18 Nisan 1916'dan, 24 Şubat 1918'e kadar süren Rus işgali, burada bir Hristiyan Pontus devletinin tekrar kurulacağı ümitlerini doğurmuştu. Kurtuluş Savaşı sonunda, bu ümit kapılarını kapamak üzere 1923'te bütün Rumların Yunanistan'a gönderilmeleri ile Sümela Manastırı boşaltılmıştır (Ayvazoğlu vd., 2008: 276).

1923'te Rumların Yunanistan'a gönderilmesi sırasında kesişler en değerli eşyalarını St. Barbara Kilisesine gömerek diğer Rumlar gibi göç etmişlerdi. Tarsicio Succi adlı İtalyan papazın belirttiğine göre; Türk hükümetinden izin alan Amprosios adlı kesiş 25 Kasım 1931'de St. Barbara'ya gelerek Sümela'ya ait olan bu kıymetli eşya ve eserlerin bir kısmını Yunanistan'a götürmüştür. Bugün bu eşyalar, Atina'daki Bizans Müzesi'nde sergilenmekte ve "Türkiye'deki Bizans Eserleri" adlı periyodikte sürekli olarak aleyhimizde bir propaganda kanıtı olarak Meryemana Manastırının bugünkü durumu yayınlanmaktadır (Alikılıç, 2001: 308).

Cumhuriyetten sonra bir süre kaderine terk edilen manastır epey zarar görmüştür. 1972 yılında Trabzon Müze Müdürlüğü'nce ele alınan manastır, bir dizi restorasyon sonucu yeniden turizme kazandırılmıştır. Orman Genel Müdürlüğü'nce bir de kır kahvesi yaptırılan bu yere yabancı turistler büyük ilgi göstermektedir. Özellikle yaz aylarında turistlerin il genelindeki en uğrak yerini burası oluşturmaktadır (Mor, 2006: 88).

Manastır iki bölümden oluşur. Birinci bölümde tapınma yeri, kayadan üçlü olarak damlayan suyun düştüğü yerde bir ayazma ve 3-4 tane küçük kilise (şapel) bulunmaktadır. Tapınak yerinin içi ve dışı İncil'den alınmış konuların freskleriyle süslenmiştir. İkinci bölümü ise giriş kapısını geçip, içerdeki basamaklardan inerken, sağdaki yatak odaları, salonları, kitaplıkları, kilerleri, erzak odaları ve helaları kapsayan dört kattan oluşmuştur. Odaların, kayıtlardan 72 oda olduğu anlaşılmaktadır. Manastırın bu bölümüne dışardan 100 basamakla çıkılmaktadır. Doğanın eşsiz güzellikteki bir yerinde çok ilginç

bir yapı olmasından ve çeşitli devirlerde yapılan duvar ve tavan süslemelerinden dolayı Sümela Manastır büyük önem taşımaktadır. Her yıl 14 Ağustos'ta ayin yapılmaktadır. Manastırda restorasyon çalışmaları sürdürülmektedir (Bingöl, 2007: 424).

Trabzon'un tarih sahnesindeki bilinen ilk kütüphanesi Maçka'daki Sümela (Meryemana) Manastırı Kütüphanesi'dir. İmparator Konstantin döneminde (M.S. 325-364), imparator tarafından Sümela Manastırına pek çok el yazması kitap hediye edilmiştir (Alikılıç, 2001: 308). Manastırın kütüphanesinde evvelce kataloğu yapılan ve çoğunluğu XVII-XVIII. yüzyıllara ait çeşitli elyazılarından 66 tanesi Ankara Müzesinde, içinde minyatürler olan ve Bizans eseri bin tanesi (Dört İncil=Tetraevangelium) İstanbul'da Ayasofya Müzesi'ndedir. Ayrıca 150 kadar da baskı kitap vardır. Kilise hazinesindeki değerli eşyadan, Trabzon Prensi III. Manuel'in hediye ettiği gümüş salıp (stavrotek) ile elyazına bir eser ve çok sayıda belge Atina'da Bizans Eserleri Müzesi'ne, manastıra ait "Gül'lü Meryem" olarak adlandırılan ikona, İrlanda'da Dublin'de National Gallery'ye gitmiştir. Sultan Selim'in hediye ettiği gümüş şamdanlar 1877'de çalınmıştır. Manastıra ait başka bir Meryem ikonası da Oxford'da bir özel koleksiyondadır. Buradan çıkarılmış, üzerinde "Hristiyan üçlemesi" tasvir edilmiş gümüş madalyon ile 1438 tarihli işlemeli gümüş madalyon ile 1438 tarihli işlemeli bir örtü de (epitaphios) Atina'da Benaki Müzesi'ndedir (www.trabzon.bel.tr).

Altındere Vadisi'nin dik yamaçlarında doğal yapı ile bütünleşen manastır kompleksi; tasarım, malzeme, mimarlık ve işçilik açısından eşsiz bir yapı olarak UNESCO Dünya Miras Listesi'ne önerilecek adaylar arasında yer almaktadır (www.kulturvarliklari.gov.tr).

2.9.7.3 Gregorius Peristera (Kuştul-Hızır İlyas Manastırı)

Maça'nın 30 kilometre doğusunda, Şimşirli Köyü civarında bir tepe üzerinde kurulmuştur. 752 yılında yapılmış olan manastır, 1203 yılında yağmalandıktan sonra 14. yüzyılda yenilenmiştir. 1904'te meydana gelen yangından dolayı tamamen hasar görünce yeniden inşa edilmiştir. Cumont'un 1903'te çektiği resimden, büyük bir kilise, haç planlı başka bir kilise ile manastır yapılarından oluştuğu anlaşılmaktadır. (Mor, 2006: 83).

Fotoğraf 6: Kuştul- Hızır İlyas manastırı

Yapılan kazılarda manastırdan vadiye inen dar koridorların varlığı ortaya çıkmışsa da bunların bugün kullanımı imkansızdır. Bu manastır da Trabzon bölgesindeki diğer manastırlar gibi kutsal bir mağara ve ayazmanın etrafında kurulmuştur (www.macka.bel.tr).

2.9.7.4 Kaymaklı Manastırı

Trabzon'un 3 kilometre güneydoğusunda Boztepe'nin Değirmendere vadisine bakan yakasında kurulmuştur. 1424 yılında inşa edilmiştir. Yapılar topluluğu dikdörtgen alan içerisinde, ortada tek apsisli kilise, kuzey batıda çan kulesi, güney doğuda ise küçük bir şapel ve manastır hücrelerinden oluşmaktadır (www.trabzonkulturturizm.gov.tr).

Fotoğraf 7: Kaymaklı Manastırı

Manastır binası kesme taştan yapılmış ve 2450 m² alana sahiptir. Kaymaklı Manastırı; Hz. İsa'nın namına yapılmış, fakat yapıldığı vakit tepeden aşağıya düşen bir adam sapasağlam kaldığı için Çarhapan yani "fenalığı engelleyen" olarak adlandırılmıştır (Ersin, 2007: 36). Manastır'ın doğusunda mutfak ile yemekhanesinin, güneyinde de derslik ve keşiş hücreleri yer almaktadır. Manastır, 1914 yılında bir yangın geçirmiş ve onarımı hala yapılmamıştır (Bingöl, 2007: 421).

2.9.7.5 Kızlar Manastırı (Panagia Keramesta)

Trabzon İlinin Boztepe semtinin şehre hakim olan kuzeybatı yamacında 1340 yılında kurulmuş olup, Türkçe olarak bugünkü adı Kızlar Manastırıdır. Panagia Theoskepastos'a, " Tanrının Koruduğu Bakire" ye adanmıştır (Freely, 2008: 132). İki teras üzerine inşa edilen manastır yüksek bir koruma duvarı ile çevrilmiştir. Manastır III. Alexios zamanında (1349-1390) kurulmuş birkaç defa onarılmış son şeklini 19. yüzyılda almıştır. İlk olarak güneyde içinde kutsal su bulunan kaya kilisesi ve onun girişindeki şapel ve birkaç hücreden ibarettir. Kaya kilisesinin içerisinde kitabeler ve Alexios III karısı Theodora ve annesi Eirene' nin portreleri yer almaktadır (Bingöl, 2007: 421).

Daha sonra 19. yüzyılda manastırın başpapazı Konstantions(1893-1906) adına yaptırılan kilise ve ona ait mezar bulunmaktadır. 19. yüzyıldan sonra manastırı tamamlayan bir avlu etrafında sıralanan yapılar (www.trabzon.bel.tr);

- Ana kaya kilisesine bitişik hizmet binaları
- Hücreler
- Öğrenci odaları
- Avludaki çan kulesi
- Daha geç bir devre ait ikinci bir kilise ve en dıştaki misafir odalarıdır.

2.10. Araştırma Alanında Yapılan Ekoturizm Faaliyetleri

2.10.1 Dağ Turizmi

Doğu Karadeniz’de oruh Nehri ağzından Melet ayı vadisine kadar 400 kilometre boyunda ve 50-60 kilometre eninde bir kuşak üzerindeki dağ sıraları (yükselik 3000 metre, bazen 4000 metreye kadar ulaşır) turistik etkinlikler yönünden (insan ve hayvan barındırma kapasitesi dahil) bakir sayılabilecek zenginlik kaynağıdır. Trabzonda, bu değerlerin odaklaştığı kesimde yer alır.

Her ne kadar henüz dağcılık ve kaya tırmanışları için güzergâh belirlenmesi yapılmamışsa da farklı birçok özellikleri de göz önünde bulundurarak, Trabzon ve çevresindeki Zigana, Trabzon ve Çakırgöl Dağlarında, dağcılık aktivitelerinin ve tırmanışların gerçekleştirilebileceği alanlar mevcuttur. Dağ ve yayla turizminin gelişmesi; yörenin planlı bir takım tesislerle donatılmasına bağlıdır. Altyapıda ilk ele alınması gereken konularından başında gelmekle birlikte yeterli ve güvenilir bir yol şebekesinin yapılması gerekmektedir.

Dağcılık turizmi çerçevesinde, Beşikdüzü’nde bulunan Beşikdağ’ın, devam eden altyapı çalışmaları sonrasında Turizm Merkezi olarak değerlendirilmesi planlanmaktadır.

2.10.2 Doğa Sporları

Bölge, dağcılık, trekking, yamaç paraşütü, jeep-safari etkinliği açısından yüksek bir potansiyele sahiptir. Alanın sahip olduğu uygun iklim koşulları ve topoğrafyası, zengin flora ve faunası, yöre halkının sosyo-kültürel yapısı da doğa sporu parkurlarının geliştirilmesi ve kullanımında olumlu katkılar sağlamaktadır.

Çizelge 11. Doğa Sporları Parkurları

Dağcılık Parkurları	1) Uzungöl 2) Demirkapı 3) Karakaya
Trekking Parkurları	1) Maçka-Ocaklı-Kulindağı-Figanoy Yaylası-Lişer Yaylası
	2) Lişer Yaylası- Kayabaşı-Haçka Yaylası Düzköy İlçesi
	3) Çaykara Uzungöl Beldesi-Karastel Yaylası- ŞekersuYaylası
Yamaç Paraşütü İçin Uygun Yerler	1) Uzungöl Karastel Tepesi 2) Uzungöl- Karaçimah Tepesi (Yente)- Çayıroba 3) Hıdırnebi (Yayla Kent) önünden
Jeep- Safari Parkurları	1) Trabzon- Beşikdüzü- Şalpazarı- Sisdağı- Erikbeli- Kadırga-Haçka-Kayabaşı-Şolma Turizm Merkezi.
	2) Trabzon- Maçka- Sümela Manastırı- Camiboğazi-Taşköprü-Yağmurdere-Pazarcık-Turizm Merkezi- SoğanlıTaşköprü-Yağmurdere- Pazarcık-Turizm Merkezi- Soğanlı Geçidi- Uzungöl-Anzer- Çoruh Vadisi.
	3) Akçaabat-Düzköy-Kayabaşı Yaylası-Lişer Yaylası-Şolma Turizm Merkezi.- Maçka
	4) Trabzon-Vakıkebir-Tonya-Erikbeli-Kürtün-Örümcek Ormanları-Torul Karaca Mağarası-Zigana Dağı Maçka-Trabzon.
	5) Trabzon- Araklı- Dağbaşı- Aydıntepe-Yer Altı Şehri-Demirkapı Gölleri-Uzungöl-Çaykara- Of-Trabzon.
	6) Trabzon- Arsin- Yanbolu- Santa Harabeleri- Gümüşhanelikisu-Torul- Zigana Dağı- Maçka- Trabzon.
Kano Sportu Parkurları	1) Çatak-Kayaiçi-Taşgeçit-Çonkaya-Kestanelik-Erenler-Kestanelik- Pervane-Değirmencik-Araklı

Kaynak:<http://www.trabzonkulturturizm.gov.tr/belge/1-72015/doga-sporlari-turizmi.html>

2.10.3 Yayla Turizmi

Doğu Karadeniz Bölümü gerek yayla yerleşmeleri ve gerekse de yaylacılık faaliyetleri bakımından zengin bir potansiyele sahiptir. Çok sayıda yayla yerleşmesinin bulunduğu sahada bu faaliyet son yıllara kadar, başta hayvancılık olmak üzere daha çok ekonomik amaçlı olarak değerlendirilmiştir (Çavuş ve Altaş, 2010: 205).

Türkiye'nin alternatif turizm koşulları bakımından en uygun yörelerinden birisi de Karadeniz Bölgesidir. Karadeniz Bölgesi'nin coğrafi şartlarına en uygun turizm çeşidi ise "Yayla Turizmi"dir (Aydınöz, 2004: 205). Turizm Bakanlığınca deniz, güneş, kum ağırlıklı turizmin yanında, turizmin çeşitlendirilmesi ve 12 aya yayılması amacıyla başlatılan çalışmalar

içerisinde, Karadeniz Bölgesinde Kültür turizminin yanı sıra alternatif turizm olarak “Yayla Turizmi” ön plana çıkarılmış ve çalışmalara başlanmıştır.

Yayla Turizmini geliştirmek, özel sektörü teşvik etmek ve öncü örnek olmak amacıyla Trabzon Özel İdaresi tarafından biri Hıdırnebi Yaylası’nda diğeri Kayabaşı Yaylası’nda olmak üzere 2 adet Yayla Kent inşa edilmiş ve özel sektöre kiralanarak turizmin hizmetine sunulmuştur. Bir diğeri yayla kenti ise Haçka Yaylası, Savandoz Mevkiinde yapımı devam etmekte olup, çevre düzenlemesi aşamasına kadar gelmiştir. Son yıllarda Trabzon İlinde özel sektör tarafından yaptırılarak turizme açılan birçok turistik yayla tesisi mevcuttur (www.kultur.gov.tr).

Yaz aylarının sıcak ve nemli havasına karşılık; Trabzon yaylaları çok çeşitli flora ve faunaları, zengin ormanları, krater gölleri, ırmakları, coşkun dereleri, peyzaj görüntüleri, dağ ve doğa yürüyüşleri, rafting, kano ve kış sporları, av ve olta balıkçılığı, çim kayağı, şifalı suları, yöresel yemekleri, halkın kültürel yaşantısı gibi değerleri ile önemli bir potansiyel oluşturur. Bu bağlamda olmak üzere Turizm Bakanlığınca Trabzon ilinde 6 (altı) yayla Bakanlar kurulu kararınca Turizm Merkezi olarak ilan edilmiştir. Turizm merkezi ilan edilen bu yaylalarda Kamu kurum ve kuruluşlarınca alt ve üst yapı çalışmalarına başlanılmış, öncelikle ulaşım ele alınarak yolların standart hale getirilmesi için çalışmalar sürmektedir (www.trabzonkulturturizm.gov.tr). Elektrik, su, telekomünikasyon, wc, çeşme, gibi sosyal ihtiyaçları içeren yatırımlara bu bölgede ağırlık verilmelidir.

2.10.4 Doğa Fotoğrafçılığı

Bölgenin karayel rüzgarına açık bulunması, bitki örtüsünün gür olmasını sağlar. Kıyıda 1.200 metreye kadar olan yükseklikte yayvan yapraklı ağaçlara, yükseğe çıkıldıkça iğne yapraklı ağaçlara rastlamak mümkündür (Anonim, 2011c: 58). Trabzon ve çevresi; ormanlar, yeşil alanlar, bitki türleri ve yaban hayatı bakımından oldukça zengin bir coğrafyaya

sahiptir. Hemen hemen her türlü ağaç ve bitki türünün yetişmesi ve yaban hayvanlarının barınabilmeleri için elverişlidir (Anonim, 2010a: 74).

Bitki çeşitliliği bakımından, Türkiye genelinde yetişen 2.500 bitki türünün yetişmesine elverişli olmakla birlikte bölgeye has 440 çeşit bitki türü de mevcuttur (www.trabzonkulturturizm.gov.tr). Trabzon'da 85'i tür, 26'sı alt tür ve 16'sı varyete olmak üzere toplam 127 endemik bitki bulunmaktadır. Bunlardan 21'i Trabzon'dan bilim dünyasına kaydedilmiş olup, 11'i de Trabzon endemiğidir (Anonim, 2011a: 91).

Fotoğraf çekmek veya bazen de avlanmak için doğal yaşam alanlarına düzenlenen geziler olarak nitelendirebileceğimiz foto safari için Trabzon İli ve çevresi önemli bir potansiyeli barındırmaktadır Trabzon İlinin sahip olduğu tüm bu özelliklerinden dolayı Foto Safari (Doğa fotoğrafçılığı) ile uğraşanlar için önemli bir fotoğraflama alanıdır. Ayrıca fotoğraf toplulukları tarafından genellikle yaz aylarında etkinlikler, fotoğraf yarışmaları düzenlenmektedir. Uzungöl Tabiat Park, Sera gölü, Yaylalar ve Turizm Merkezleri, Altındere Tabiat Parkı fotoğraf tutkunlarının ilk olarak ziyaret ettikleri yerlerin başında gelmektedir.

2.10.5 Av ve Yaban Hayatı

Trabzon İli'nin topraklarının %10 kadarı düzlüktür. Geri kalan kısmında ise sahilden iç kısma gidildikçe engebeli ve dağlık alanlar kaplamaktadır. Fakat Trabzon av sahaları yönünden fazla zengin sayılmamaktadır (Anonim, 2011b: 314). Trabzon'da bitki örtüsünün yaygınlığına ve türüne bağlı olarak farklı kesimlerde, geyik, karaca, boz ayı, çakal, porsuk, kurt, tilki, domuz, çengel boynuzlu dağ keçisi ve sansar gibi çeşitli yaban hayvanları bulunmakta olup, bunlar genellikle Araklı'nın güneyindeki ormanlarda ve Maçka'nın dağlık kesimlerinde görülebilir (Anonim, 2011c: 58). Kanatlı hayvanlardan ise daha çok bıldırcın, çulluk, ördek ve kaz avlanmaktadır.

Bıldırcın Ağustos ve Ekim aylarında, çulluk, ördek ve kaz Ekim başından Şubat sonuna kadar, tavşan, çakal ve domuz gibi hayvanlar ise tarım arazilerine zarar verdikleri için her mevsim avlanılmaktadır. İlde Maçka-Kulindağı bölgesinde toplam 4.853 hektar büyüklüğünde bir adet avlak bulunmaktadır. 2007 yılı itibariyle tesis edilmiş bu alanda yıllık toplam 39 adet yaban domuzu hasat edilmektedir (Anonim, 2011b: 314).

Ayrıca Trabzon'da, dünyada yaşayan 18 adet Dağ Horozları-Paçalı Tavuklar (Tetraoninae) türünün Türkiye'de yaşayan tek temsilcisidir. Kafkasya endemiği olan bu tür, dağ horozlarının Avrasya'daki en dar yayılışa sahip olanıdır. Dağ horozunun en batıdaki popülasyonları Trabzon ili, Çaykara ilçesi, Uzuntarla Köyü mevkiinde yaşamaktadır. Bu nedenle tür için sığınma noktası olarak görev yapması amacıyla Uzuntarla Dağ Horozu Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak teklifi yapılmıştır (trabzon.cevreorman.gov.tr).

Ancak bölgedeki asıl amaç avcılıktan ziyade uzaktan gözlem ve seyir için kullanım alanlarının genişletilmesi olmalıdır. Bunun için avlanmanın tersine yaban hayatı potansiyeli zenginleştirilmeye çalışılmalıdır (Çakır, 2007: 155).

2.10.6 Kuş Gözlemciliği

Kuş gözlemciler için Trabzon yaylaları ve özellikle Altındere Vadisi Milli Parkı ziyaretçilere elverişli olanaklar sunmaktadır. Milli Park, Maçka ilçesi sınırları dâhilindedir. Biyoçeşitlilik ve kuş çeşitliliği açısından oldukça zengindir. Şahin, doğan, kartal gibi yırtıcı kuşlar görülebilmektedir. (Anonim, 2011c: 52).

Kuş türleri arasında ise; dağ horozu, kartal, şahin, puhu, sakallı akbaba, kulaklı orman baykuşu, atmaca, sıgırcık, çoban aldatan, guguk kusu, üveyik ve yeşil başlı ördek yer alır (Anonim, 2011a: 93).

2.10.7 Mağara turizmi

Dünyanın en uzun ikinci mağarası olarak da kabul edilen Çal Mağarasının içinden küçük bir dere akmakta olup, mağaranın üzerinde tarihi bir kale bulunmaktadır. Büyüklüğü ve içerisindeki sarkıtı, dikiti, kendiliğinden oluşmuş çeşitli ilginç şekilleriyle, şelaleleri ve havuzcukları ile Trabzon bölgesinde önemli bir turizm potansiyeli oluşturmaktadır. Çal Mağarası 2000 yılında Trabzon İl Özel İdaresi tarafından çeşitli düzenlemeler yapılarak turizme açılmıştır. 2003 yılında halkın ziyaretine açık hale getirilmiştir. Trabzon merkeze yakın olan Çal Mağarası birçok özelliği bulunan içerisindeki sarkıt ve dikitlerle ziyaretçilere ayrı bir güzellik sunmaktadır (www.duzkoy.bel.tr). Trabzon'un Maçka ilçesinin Akarsu Köyü sınırları içerisinde yer alan Akarsu Köyü Mağarası'nda gerekli restorasyon ve çalışmalar yapılırsa turizme kazandırılması için hiçbir engel bulunmamaktadır.

2.10.8 İnanç Turizmi

İnsanlık tarihinin üç büyük dini olan Müslümanlık, Hristiyanlık ve Musevilik dünyanın en büyük uygarlıklarını barındıran Anadolu topraklarında olgunlaşmış ve etkileri tüm dünyaya yayılmıştır. Ortodoks dünyasının kutsal dağ manastırları Trabzon çevresinde bulunmaktadır. Sümela (Meryem Ana) Manastırı, Konagio Thaoskepostas (Kızlar Manastırı), Kaymaklı Manastırı, Vazelon Manastırı ve Gregorius Peristere (Kustul) Manastırı bunlardan bazılarıdır. 88 yıl aradan sonra 15 Ağustos 2010 tarihinde Trabzon Valiliği'nin özel izniyle Sümela Manastırı'nda ibadete izin verildi. Bu sayede bölgeye günler öncesinden gelen Ortodoks'lar, turizm sezonunun son döneminde şehre tekrardan bir canlılık kazandırmış oldu. Trabzon Valiliği, inanç turizmi nedeniyle bugüne kadar ziyarete açık olmayan Vazelon, Kuştul ve Kızlar Manastırları ile birçok küçük kilisenin yer aldığı Gümüşhane il sınırında bulunan Santa Harabelerinin de gezilebilmesi için özellikle ulaşımı kolaylaştırmaya çalışmaktadırlar (www.uzungol.net.tr).

Bu amaçla da Trabzon ilinin Maça ilçesine bağlı Altındere köyü sınırları içerisinde bulunan Sümela Manastırı'nın var olan turizm potansiyelini çeşitlendirmek ve sadece Nisan-Ekim ayları arasındaki turizm aktivitesini bütün bir yıla yaymak için, inanç turizmi bakımından da mutlaka değerlendirilmesi gerekir. Çünkü Sümela Hristiyanlığın, özellikle de Ortodoks mezhebinin Anadolu'daki en eski ve en önemli kiliselerinden biridir. Böylece Ortodoks Hristiyanları için kutsal yerlerden biri olarak görülen Sümela Manastırı, bu nedenle inanç turizmi açısından çok büyük bir potansiyel oluşturmaktadır (Zaman, 2005: 2). Bundan dolayı Altındere Milli Parkıyla içiçe olan Sümela Manastırının turistik etkinlikleriyle gerçekleşen inanç turizmi, Trabzon Bölgesi'nde ekoturizm kapsamında değerlendirilebilir.

2.10.9 Kamp ve Karavan Turizmi

Günümüzde geliştirilmekte olan bir diğer ekoturizm türü de karavan turizmidir. Kamp kurma diğer turizm şekillerine oranla insana daha fazla doğayla başbaşa kalma olanağı sağlayan turizm şeklidir.

Özellikle doğal güzelliklerden yararlanmak, istenilen yerde mola verme rahatlığından yararlanmak isteyen turistler için geliştirilmiş bir turizm türüdür. Karavan turizminin gelişmesi aynı zamanda kamping türü tesislerin de gelişmesine neden olmuştur. Günümüzde karavan turizmi artık alternatif turizm kapsamında yer alan ve özellikle çevreci zihniyetle barışık olması nedeniyle dikkate alınan ve geliştirilmek istenen bir turizm türü olmaktadır (Yalçın, 2007: 157).

Trabzon ve çevresinde bulunan yaylaların ve göllerin birçoğunda kamp ve karavan turizmi için uygun tesisler bulunmaktadır. Bunlar (Anonim, 2011c: 52);

- Hıdırnebi Yaylakent – *Akçaabat-Trabzon yolu üzeri*
- Uzungöl İnan Kardeşler Kamping – *Çaykara-Uzungöl yolu üzeri*
- Sumelas Kamping – *Maçka-Sümela Manastırı yolu üzeri*
- Coşandere Kamping – *Maçka-Sümela Manastırı yolu üzeri*
- Sümela Kamping – *Maçka-Sümela Manastırı yolu üzeri*
- Verizana Kamping – *Maçka-Sümela Manastırı yolu üzeri*
- Altındere Milli Parkı – *Maçka-Sümela - Maçka*
- Sümer Alabalık Çiftliği – *Maçka-Sümela Manastırı yolu üzeri*
- Seragölü – *Akçaabat- Düzköy yolu üzeri*

Trabzon sahil şeridinde yer alan Beşikdüzü, Araklı, Çamburnu gibi yerleşimlerde ve Kayabaşı Yaylası ile Hamsiköy gibi yüksek plato yerleşimlerinde karavan turizmi yapılabilecek imkanlar mevcuttur. Yol standartlarının yükseltilmesi karavan turizminin gelişmesinde önemli bir ivme olacaktır (www.trabzonkulturturizm.gov.tr).

2.10.10 Festival ve Şenlikler

Festival, genellikle yerel bir topluluk tarafından belirlenmiş ve geleneksel olmuş gün ve tarihlerde kutlanan, yapıldığı yörenin imgesi hâline gelmiş etkinlikler bütünüdür. Günümüzde birçok yayla kendi festivallerine ev sahipliği yapar. Trabzon bölgesinde yapılan festival ve şenlikler Çizelge 12' de gösterilmiştir.

Çizelge 12.Trabzon İlinin Yayla Şenlikleri ve Festival Tarihleri

	Festival Adı	Yapıldığı Yer	Tarihi
1	Hıdırellez Bahar Bayramı	Acısu/Şalpazarı-Trabzon	Mayıs ayının ilk Pazar Günü
2	Şalpazarı Ağasar Kültür Şenliği	Şalpazarı-Trabzon	Haziran Ayının İlk Pazar Günü
3	Sultanmurat Şehitleri Anma Günü	Sultanmurat Yaylası/Çaykara-Trabzon	23.Haz
4	Harmantepe Şehitleri Anma Günü	Harmantepe/Köprübaşı-Trabzon	29.Haz
5	Deniz Eğlenceleri	Akçaabat-Trabzon	06.Tem
6	Soğuksu Şenlikleri	Ocaklı K.Liğer Yaylası/ Maçka-Trabzon	07.Tem
7	Hamsiköy ve Civar Köyler Sütlaç Festivali	Hamsiköy ve Civarı Maçka-Trabzon	Temmuz ayının ilk Cumartesi günü
8	Hırsafa Karadağ Şenlikleri	Karadağ/Düzköy-Trabzon	Temmuz ayının 3. C.tesi ve Pazar günü
9	Karadağ Yaylası Şenlikleri	Karadağ/Vakfıkebir-Trabzon	Temmuz ayının 2. C.tesi ve Pazar günü
10	Akçaabat Uluslararası Müzik ve Halkoyunları Festivali-Geleneksel Hıdırnebi Yayla Şenliği	Hıdırnebi Yaylası/Akçaabat-Trabzon	13-20 Temmuz
11	Kadırga Yaylası Şenlikleri	Tonya-Şalpazarı-Gümüşhane-Giresun Sınırında Kadırga Yaylası	Temmuz ayının 3. Cuma Günü
12	Alaca Yaylası Şenliği	Alaca Yaylası/Şalpazarı-Trabzon	Temmuz ayının 3. Pazar Günü
13	Taşköprü Kültür ve Yayla Şenliği	Arsin-Yomra Taşköprü Yaylası	Temmuz Ayının 3. Pazar Günü
14	Sisdağı Şenlikleri	Sis Dağı/Şalpazarı-Trabzon	Temmuzun 4. Cumartesi Günü
15	Kaldırım Yaylası Şenliği	Kaldırım Yaylası/Çarşıbaşı-Trabzon	Temmuzun 4. Cumartesi Günü
16	Keşan Kültür ve Balıkçılık Festivali	Çarşıbaşı-Trabzon	27-28 Temmuz
17	Fındık ve Karayemiş Festivali	Arsin-Trabzon	29-30 Temmuz
18	Sürmene Kültür ve Turizm Şenliği	Sürmene-Trabzon	31.Tem
19	Geleneksel Uğurlu Yayla Şenliği	Uğurlu/Akçaabat-Trabzon	Temmuz Ayının Son Pazar Günü
20	Uzungöl Kültür ve Turizm Şenliği	Uzungöl/Çaykara-Trabzon	1-2-3 Ağustos
21	Ulaslararası Maçka-Sümela Festivali	Maçka-Trabzon	Ağustos Ayının İlk Haftası
22	Kurtdağı Yayla Şenlikleri	Çaykara-Trabzon	Ağustos'un ilk hafta sonu
23	Yeşiltepe Yayla Şenliği	Maçka-Trabzon	Ağustos'un ilk Pazar günü
24	Ağa Konağı Şenliği	Üzümlü Köyü/Şalpazarı-Trabzon	Ağustos'un İlk Pazar günü
25	Ekmek ve Kültür Festivali	Vakfıkebir-Trabzon	4-5-6 Ağustos
26	Kuşmer Yaylası Şenliği	Kuşmer Yaylası/Çaykara-Trabzon	Ağustos'un 2. C.tesi ve Pazar Günü
27	Cumapazarı Belediye Dağ Şenlikleri	Cumapazarı/Of-Trabzon	Ağustos'un 2. C.tesi ve Pazar Günü
28	Akçaabat Kayabaşı Karaabdal Şenlikleri	Kayabaşı Yaylası/Akçaabat-Trabzon	Ağustos'un 2. Haftası Pazar Günü
29	Kamena Şenliği	Düzköy Yaylası -Trabzon	08.Ağu
30	Zarha Dağı Şenlikleri	Sürmene-Trabzon	Ağustos'un 2. Haftası
31	Ilaksa Yayla Şenliği	Mataracı Köyü/Maçka-Trabzon	Ağustos'un 2. Hafta Sonu
32	Akçaköy Harmancık Şenlikleri	Akçaköy/Akçaabat-Trabzon	Ağustos'un Ayının 3. Pazar günü
33	Sultanmurat Şenlikleri	Çaykara-Trabzon	20.Ağu
34	Honefter Şenliği	Honefter Yaylası/Düzköy-Trabzon	20.Ağu
35	Maçka Kültür Ve Sanat Fest.	Maçka-Trabzon	22-23-24 Ağustos
36	Çoban Derneği Şenliği	Alazlı Yaylası/Düzköy-Trabzon	27.Ağu
37	Tonya Tereyağ Festivali	Tonya-Trabzon	Ağustos Ayının Son C.tesi ve Pazar Günü

Çizelge 12'nin Devamı

38	İzmiş Şenliği	Tonya-Beşikdüzü ve Şalpazarı'nın Birleştiği Nokta Gökiriş Köyü İzmiş Tepesi Mevkii	Ağustos Ayının Son Pazar Günü
39	Kadiralak Yayla Şenliği	Tonya-Trabzon	Eylülün 1. Haftası
40	Karadağ Serda Şenliği	Karadağ Yaylası Düzköy-Trabzon	Eylülün 1 Haftası
41	Sivri Şenliği	Vakfikebir-Tonya Sivri Tepesi-Trabzon	04.Eyl
42	Uluslararası Kültür Sanat Festivali	Merkez-Trabzon	15-17 Eylül
43	Yomra Demirciler Köyü Kültür Sanat ve Ligarba Festivali	Yomra Demirciler Köyü	03-04 Eylül

Kaynak: <http://www.trabzonkulturturizm.gov.tr/belge/1-63626/yayla-senlikleri.html>

2.10.11 Kıyı (Plaj) Turizmi

Trabzon İli birçok ilçesiyle Karadeniz'e kıyısı bulunan bir ildir. 115 kilometrelik bir kıyı şeridine sahiptir. İklimin elverişli olmaması ve sahil yolunun kıyı dolgusu ile yapılması kıyı turizminin gelişmesini engellemektedir. Denize kıyısı olan ilçelerde bulunan başlıca plajlar, Çamburnu Halk Plajı, Çarşıbaşı Halk Plajı, Beşikdüzü Piriçlik Plajı, Akçakale Plajı, Remzi Tatil Köyü, Akasyalar Plajı, Kalecik Plajı, Salacık Plajı, Kaşüstü Aile Plajı ve Kerem Plajı'dır (Anonim, 2011b: 314).

2.10.12 Yat turizmi

Doğu Karadeniz Bölgesinin merkezi konumunda olan Trabzon'da, deniz turizmi için önemli bir adım atılmıştır. İl merkezinin yaklaşık 6 kilometre doğusunda bir yat limanı yapılmıştır. Trabzonspor Tesislerinin hemen yanında yapılan bu marina, yüksek kapasitede yat barındıracak büyüklüktedir. Ancak bu bölgede bu turizmin gelişmesi yönünde pek fazla adım atılmamıştır.

2.10.13 Sportif Olta Balıkçılığı

Sportif balıkçılar için, Trabzon'un akarsu ve göllerinde olta balıkçılığı yapılabilir. Sazan ve alabalık en çok tercih edilen balıklar arasında yer almaktadır (Anonim, 2011c: 52).

Ayrıca Faroz Mahallesi sahilinde istavrit, barbunya, çok az çıkmakla birlikte izmarit, ispariza, geceleri de yörede mavruşkil olarak bilinen ve yurdun başka yerlerinde eşkina olarak adlandırılan balıklar avlanabilmektedir.. İstavrit türü balıklar için kamışlarla atılan birkaç oltalı çapari, kumda gezinen barbunya için ise kurşun altına takılan oltalar kullanılabilir. Sadece gece av veren ve ağırlıkları birkaç kiloyu geçen mavruşkil için daha kalın misina ve büyük olta kullanmak gerekir. Faroz Balıkçı Barınağı'nda bulunan balıkçı kahvesi, kapalı ve açık bölümü ile hizmet vermektedir.

2.10.14 Su Sporları Turizmi

Trabzon'da su sporları etkinlikleri için mevcut olan su varlığı değerlendirilerek bazı turistik faaliyetlerde bulunulabilir. Kano sporu ve rafting gibi etkinlikler yapılabilir. Kano sporu, akarsular üzerinde yapılan bir su sporudur. Trabzon' da kano sporunun yapılabileceği bir parkur yer almaktadır. Başlangıcı Çatak olan bu parkur, Kayaiçi-Taşgeçit-Çonkaya-Kestanelik-Erenler-Kestanelik-Pervane-Değirmencik bölümlerini geçtikten sonra Araklı İlçesinde varılarak tamamlanır. Bölgenin bol yağış alması ve ilkbaharda karların erimesiyle artan suyun debisinden rafting amaçlı yatırımlar yapılabilir. Uzungöl ve çevresi, Maçka İlçesi ve çevresi ve Değirmendere, kano ve rafting sporu açısından incelenip uygun olmaları halinde bu spor türünün organize edilmesi, yöreye gelen turistler açısından turizme çeşitlilik getirecek bir faktör olacaktır. 2008 yılında Trabzon'un Maçka ilçesinde 1. Maçka Sümela Rafting Şenliği düzenlenmiş olup, küçük gruplar halinde bu etkinlik gerçekleştirilmiştir.

2.11 Kaynak Özetleri

Aşağıda ekoturizmin çeşitli bölgelerde uygulanmasına ilişkin bazı çalışmalardan örneklere yer verilmiştir.

Weaver (1999), "Kosta Rika ve Kenya' da ki ekoturizm potansiyelini anlatmış ve stratejik planları çerçevesinde yapılan faaliyetler konusunda bilgi vermiştir.

Wood (2002), çalışmasında, ekoturizme kavramsal yaklaşımlarda bulunacak, prensipler, politik yanları ve bunların ülkeye özgü olarak nasıl şekillendiğini anlatmıştır.

Özyaba, Murat (2001), Doğu Karadeniz Bölgesi Yaylalarında Ekoturizm Olanaklarının Araştırılması ve Kentsel Bölgesel Ekonomiye Olan Etkileri isimli doktora çalışmasında, Doğu Karadeniz Bölgesi yaylalarında var olan doğal potansiyellere dayalı olarak ekoturizm olanaklarını araştırmak ve mevcut turizm talebinin il ve bölge ekonomisine olan etkilerini ortaya koymaya çalışmıştır.

Rahemtulla ve Wellstead (2001), ekoturizmi anlamaya ve akademik ortamda yapılacak çalışmalara yönelik olarak uzmanlarla yapılan bir çalışmanın sonuçlarını aktarmış ve tartışmıştır.

Erdoğan (2003), çevre ve ekoturizm konusunda kavramsal yaklaşımlarda bulunmuş, çevre ve ekoturizmi ilişkilendirerek olumlu ve olumsuz etkilerini ortaya koymuştur. Ayrıca Türkiye' de çevre ve ekoturizm boyutu irdelenerek mevcut sorunlar ortaya konulmuş ve bu sorunlara çözümler önerilmiştir.

Çevirgen (2004), Edremit Yöresinde Ekoturizme Yönelik Bir Talep Araştırması isimli makalesinde, ekoturizm aktivitelerine katılan turistlerin tercihleri, motivasyonları ve demografik özelliklerini belirlemiş ve Edremit yöresinde ekoturizmin nasıl geliştirilebileceği konusunda önerilerde bulunmuştur.

Selimoğlu (2004), sürdürülebilir turizm ve alt bileşenlerini incelemiş, ekoturizme yönelik yapılan çalışmaların hem ülkemiz hem de dünya ölçeğinde bir değerlendirmesini yapmıştır.

Yalçınalp (2005), Yayla Turizminin Bir Ekoturizm Etkinliği Olarak İncelenmesi: Trabzon Örneği adlı çalışmasında yayla turizmi etkinliklerinin sürdürülebilir bir biçimde, doğal ve kültürel özelliklerinin korunarak nasıl yapılmasını amaçlayan ve çalışmada alanda bulunan ziyaretçilerin ve yerel halkın yayla turizmine yaklaşımlarının değerlendirildiği bir anket çalışması ve sonuçlarına yer verilen bir çalışma ortaya koymuştur.

Akın (2006), Türkiye’de Ekoturizmin Sürdürülebilir Gelişimi; Kaçkar Dağları Milli Parkı Örneği isimli çalışması ile Kaçkar Dağları Milli Parkındaki ekoturizm potansiyelini araştırmış ve mevcut turizm talebinin alana ve yakın çevresine olan sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerini ortaya koymuştur.

Altan (2006), çalışmasında, turizmin tanımı, çeşitleri ve turizmin ekonomi üzerinde olan etkilerini inceleyerek ülkemizde turizmin gelişimi, Türk ve Dünya ekonomisine olan katkıları ve payları konularını ele alınmıştır. Ekoturizm tanımlanmış, amaçları, çıkış ve gelişime nedenlerinin yanında çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerini de irdelemiştir. Ülkemizde ekoturizm uygulamaları, tanıtım ve gelişme politikaları, Türkiye’de ekoturizm gelirleri ve yatırımları, dünyada ve Türkiye’de ekoturizm sorunları ile Mersin ilinin ekoturizm faaliyetleri bölgesel ekonomiye katkıları açıklanmıştır.

Pekçetinöz (2006), çalışma alanı hakkında anket soruları oluşturmuş ve anket sonuçlarına göre İzmir Kuş Cenneti’nde ekoturizmin sorunları ve çözüm önerilerini ortaya koymuştur.

Gül ve Özaltın (2007), ekoturizm kavramının çerçevesi, temel özellikleri, önemi, prensipleri, ekoturizm etkinliklerinin temel özellikleri gibi konularda bilgi vermiştir.

Pirselimoğlu (2007), Trabzon İli Çalköyü Yayla Yerleşimlerinde Ekolojik Temelli Rekreasyon ve Turizm Planlama İlkelerinin Araştırılması isimli yüksek lisans çalışmasında, Bu araştırma kapsamında, öncelikle bölgenin doğal ve kültürel değerleriyle rekreasyon ve turizm potansiyelleri incelenerek, elde edilen verilerden yararlanılmış olan çalışmada, ekolojik temelli rekreasyon ve turizm planlama ilkelerinin ortaya konması sağlanmıştır.

Yalçın (2007), yapmış olduğu çalışmada, Çiftlik ilçenin doğal ve kültürel yönden araştırılması ve ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda yaptığı çalışmanın bölgenin ekoturizm alanı olarak değerlendirilmesinde ve tanıtımında etkili olacağı belirtilmiştir.

Gül ve Özaltın (2008), ülkemizde ve Isparta'da ekoturizm potansiyeli ve yaklaşımları belirlemeye yönelik çalışmalar yapmıştır.

Orhan (2008), çalışmada bölgedeki mevcut potansiyelin, doğal ve kültürel kaynaklar korunarak çevreye zarar vermeyecek şekilde yöre ekonomisine önemli katkı sağlaması ve bu alanların korunması için ekonomik faydalar üretebilecek bir ekoturizm planlamasıyla turizm sektörüne kazandırılması ve ekoturizm kaynaklarının sınıflandırılması hedeflenmiştir. Araştırmada yöntem olarak SWOT Analizi Tekniği kullanılmış olup, yörenin ekoturizm açısından güçlü, zayıf yanları ile fırsatlar ve tehditler belirlenmeye çalışılmıştır.

Altanlar ve Akıncı Kesim (2009), Akçakoca İlçesinin Ekoturizm Olanaklarının Değerlendirilmesi isimli makalelerinde son yıllarda önemsenen ekoturizm faaliyetlerinden, Akçakoca için uygulanabilir olanları araştırılarak potansiyel alanlar önerilmiş ve önerilen bu alanlarda koruma-kullanma dengesinin sağlandığı sürdürülebilir bir ekoturizm planlamasının nasıl olması gerektiği konusunda planıcı gözüyle bazı öneriler getirilmiştir.

Kuter ve Ünal (2009), Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi'nde yapmış oldukları sürdürülebilirlik kapsamında ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri isimli makalede ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda olumlu/olumsuz etkilerini ortaya konularak ekoturizm faaliyetlerinin amacına uygun olarak gerçekleştirilebilmesi için öneriler geliştirilmiştir.

Nayir (2009), yapmış olduğu çalışmada ekoturizm kavramının; kapsamı ve içeriğinin detaylı olarak ortaya konulması, Isparta yöresinin korunan doğal alanlarında gerçekleştirilen ekoturizm etkinliklerinin mevcut durumunun analiz edilmesi ve ekoturizme yönelik talepler, öncelikler ve eğilimlerin belirlenmesi amaçlayan bir çalışma ortaya koymuştur.

Şahin (2009), Erzincan İli'nin Turizm Potansiyeli ve İldeki Ekoturizm Uygulamaları isimli makalesinde Erzincan ilinde uygulaması mümkün olan ekoturizm faaliyet türlerini belirlenmiş, değerlendirme imkânları ve bu imkânların doğru projelerle uygulamaya geçilmesi için yapılması gerekenlere değinmiştir.

Uluslan (2009), yapmış olduğu araştırmasında; Konya'nın alternatif turizm potansiyeli, alternatif turizm faaliyetlerinin neler olduğu, bu faaliyetlerin bölgedeki turizm potansiyeline sağlayabileceği katkıların önemi ve buna yönelik olarak çözüm önerilerinin sunulmasını amaçlayan bir çalışma ortaya koymuştur.

Çolak (2010), Destinasyon Bazında Marka Denkliği ve Doğu Karadeniz Yaylalarının Ekoturizm Açısından Marka Denkliğine İlişkin Bir Uygulama isimli yapmış olduğu çalışmada, eko turistlerin Doğu Karadeniz sahil şeridindeki yaylaların marka denklik algılamasını ölçmeyi hedefleyen bir araştırma yapmıştır.

Aydın ve Türker (2010), Artvin-Borçka Camili Biyosfer Rezerv Alanındaki Ekoturizm Potansiyelinin Orman Köylüleri Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkilerinin İrdelenmesi isimli makalelerinde, Uzundere İlçesi'nin sahip olduğu mevcut potansiyelin, doğal ve kültürel çevreye zarar vermeyecek ve ekonomik faydalar üretebilecek ekoturizm planlaması ile turizm sektörüne alternatif sunulması ve kazandırılması hedeflenerek bunların nasıl değerlendirilebileceği üzerinde durulmuştur.

Akpınar ve Bulut (2010), Ülkemizde Alternatif Turizm Bir Dalı Olan Ekoturizm Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı ve Uygulama Alanları isimli makalelerinde ekoturizmin tanımı, kapsamı, hedefi, çıkış amaçları ve ülkemizde bölgelere göre ekoturizm çeşitleri ve uygulama alanları belirlemişlerdir. Ayrıca ekoturizm kapsamında doğal ve kültürel değerlerin korunmasına yönelik son zamanlarda yapılmakta olan çalışmalar irdelenerek, sürdürülebilir bir yaklaşımla doğal çevrenin koruma, kullanma ve gelecek nesillere aktarılması doğrultusunda öneriler getirmişlerdir.

Yılmaz (2010), Artvin Kenti ve Çevresinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi isimli makalesinde Artvin ili ve yakın çevresinde mevcut doğal ve kültürel kaynak değerleri eko turizm yönünden incelenerek, eko turizm potansiyeli ortaya konulmuştur. Bu kapsamda, sahip olduğu turizm kaynaklarının işlenmesi, çekiciliğinin ortaya çıkarılarak turiste sunulması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için öneriler getirilmiştir.

Koçan (2011), Mudurnu (Bolu) ve Yakın Çevresi Peyzaj Özelliklerinin Ekoturizm Kapsamında İrdelenmesi Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi'nde yayınlanan isimli makalesinde, Mudurnu'nun doğal ve kültürel değerlerini analiz ederek ekoturizm potansiyeli belirlemiş ve ekolojik dengeye zarar vermeyen turizm eğitimlerinin uygulanmasına yönelik önerilerde bulunmuştur.

Çakır (2011), tarafından yapılmış olan çalışmanın amacı; Kırklareli ilinde İğneada ve çevresinin ekoturizm açısından taşıdığı potansiyeli ortaya koymak, bu mevcut potansiyelin faaliyete geçirilmesini sağlayarak bölgedeki kırsal alanların kalkınmasında destekleyici bir unsur olarak ekoturizm potansiyelinin ele alınmasını sağlamaya yönelik sonuçları ortaya koymak olmuştur.

Akay ve Zengin (2012), Ekoturizm Kaynaklarının Geliştirilmesi: Doğu Marmara Bölgesi Örneği adlı makalelerinde Bu araştırmanın temel amacının; Doğu Marmara Bölgesi'nin potansiyel ekoturizm kaynaklarını belirlemek ve bu kaynakların turistik amaçlarla kullanılabilirliğini değerlendirmek olduğunu belirtmiş ve swot analizi yapmışlardır.

3. YÖNTEM

Yapılan araştırma, niceliksel (kantitatif) araştırma yöntemleri içerisinde girmektedir. Niceliksel araştırma, önceden hazırlanmış bir soru formuna bağlı kalınarak, sayısal yorum ve genelleme yapılabilen araştırma türüdür. Niceliksel araştırma yönteminde, araştırılan konuya ilişkin, evreni temsil edecek örneklerden sayısal sonuçlar elde edilmektedir elde edilen sonuçlar üzerinde gerekli istatistiksel ve matematiksel analizler yapılabilmektedir.

Bu çalışmada, yerli turistlerin Trabzon ilinin ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi ve algılanması hakkındaki görüşlerinin öğrenilmesinde, gerekli verilerin toplanabilmesi için anket yöntemi tercih edilmiştir. Hazırlanan anket formu Ek 1’de sunulmuştur. Ayrıca veriler, bizzat araştırmacı tarafından, birincil veri toplama yöntemlerinden yüz yüze mülakat yöntemi ile ve tesadüfî örnekleme yolu ile toplanmıştır. Anketlerin cevaplanması sırasında gerekli görüldüğü takdirde sorular ve ifadeler hakkında açıklamalarda bulunulmuş ve yapılan yorumların anında alınması sağlanarak, bu yorumlara göre düzenleme ve düzeltmeler yapılmıştır. Araştırmada kullanılan anket üç sayfa ve 33 sorudan oluşmaktadır. Bu soruların ilk beşi turistlerin demografik özelliklerini ölçmeye yöneliktir. Daha sonra yerli turistlerin tatil tercihlerini, araştırma alanının ve Trabzon’da ekoturizm kapsamında geliştirilebilecek alternatif turizm faaliyetlerinin yeterli ölçüde var olup olmadığı hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan sorular yer almaktadır. Bu soruların yanı sıra Trabzon ilinde yapılan ekoturizm faaliyetlerinden ziyaretçilerin memnun olup olmadığını ve tekrar gelmeyi düşünüp düşünmediklerini önem derecesine göre belirlemek amacıyla kapalı uçlu sorular sorulmuştur. Anketin 2. sayfasında Trabzon yöresine gelen yerli turistlerin ekoturizm algılamasını belirlemek amacıyla, 5’li likert ölçeği türünde 15 adet önerme verilerek, yerli turistlerin bu önermeleri “1-kesinlikle katılmıyorum ile 5-kesinlikle katılıyorum” arasında cevaplamaları istenmiştir.

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örneklem seçimi, seçilen örneklem üzerine uygulanan veri toplama araçları, teknikleri ve araştırmadan derlenen analizlerle ilgili bilgilere yer verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli; amacına uygun ve ekonomik olarak, verilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için gerekli koşulların düzenlenmesidir (Karasar, 2008: 76). Araştırma modeli araştırmanın tüm sürecini belirten ana özetidir. Araştırmaya ilişkin tüm değişkenlerin ve bu değişkenler arası etkileşimlerin ortaya konduğu araştırmaya yön veren fikri belirten gösterime araştırma modeli denir. Araştırmanın amacı esas alınarak araştırma modeli belirlenir. Bu araştırmanın modeli tanımlayıcı araştırma modelidir. Bu model; tanımlayıcı araştırma modellerinde temel amaç, inceleme konusu olan olayın, bu olayın değişkenlerini ve bu değişkenler arasındaki ilişkileri tanımlamak ve bu tanımlamalara dayanarak ileriye dönük tahminler yapabilmektir. Bu tür araştırmalarda amaç değişkenler arası ilişkileri saptamak ve tanımlamaları gerçekleştirebilmektir (Kurtuluş, 2010: 19-20).

Araştırmanın amacı, Trabzon'un ekoturizm potansiyelini tespit etmek ve Trabzon ve çevresinde ekoturizm faaliyetine katılan yerli turistlerin, Trabzon yöresinde ekoturizme yönelik algılamaları, memnuniyet düzeylerini tekrar bu yöreyi tercih etme eğilimlerini araştırıp, ortaya koymaktır. Böylelikle bölgenin sahip olduğu turistik potansiyelin ekoturizm adına değerlendirilmesi yapılarak, bu potansiyelin turizm sektörüne nasıl kazandırılacağı ve buna yönelik çözüm önerilerinin sunulması amaçlanmıştır. Araştırma evreni ve örnekleme gerekli olan veriler araştırılıp incelenerek saptanmış ve anket yöntemi doğrultusunda veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler SPSS programıyla analiz edilip araştırmanın bulgularına ulaşılmıştır. Bu araştırma çerçevesinde ziyaretçilerin demografik özellikleri tespit edilerek tatil tercihlerinin ne yönde olduğu, ekoturizme yönelik seyahatleri neticesinde oluşan memnuniyet düzeyleri, seyahat amaçları ve sıklığı, bölgede kalış

süreleri ile birlikte, bölgede gelişebileceğini düşündükleri alternatif turizm çeşitlerinin neler olabileceği sorularına cevap aranmıştır.

Bu araştırmada, Trabzon yöresine ziyarette bulunan yerli turistlerin ekoturizme yönelik algılamaları, memnuniyetleri ve tekrar yöreye tercih etme eğilimleri ile ilgili hipotezlere yer verilmiştir.

Araştırmanın Hipotezleri

Hipotez 1: Yerli ziyaretçilerin sosyo-demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim) ile ekoturizme yönelik algılamaları ve tekrar yöreyi tercih etme eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 2: Yerli ziyaretçilerin sosyo-demografik özellikleri (yaş, eğitim) ile ekoturizme yönelik memnuniyetleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 3: Yerli ziyaretçilerin sosyo-demografik özellikleri (yaş, meslek, eğitim) ile ekoturizme yönelik algılamaları, ekoturizme yönelik memnuniyetleri ve tekrar yöreyi tercih etme eğilimleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.

Hipotez 4: Yerli ziyaretçilerin tatil tercihleri (seyahate çıkma sıklığı ve seyahata kiminle gidildiği değişkenleri) ile ekoturizme yönelik memnuniyetleri ve tekrar yöreyi tercih etme eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 5: Yerli ziyaretçilerin tatil tercihleri (seyahate çıkma sıklığı ve Trabzon'da kalış süreleri değişkenleri) ile ekoturizme yönelik algılamaları, ekoturizme yönelik memnuniyetleri ve tekrar yöreyi tercih etme eğilimleri arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki vardır.

Hipotez 6: Yerli ziyaretçilerin ekoturizmden duydukları memnuniyetleri ile ekoturizme yönelik algılamaları ve gelecekte tekrar yöreyi tercih etme eğilimleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.

3.2 Evren ve Örneklem

Evren, araştırma sonuçlarının genellemek istendiği birimler bütünüdür. Herhangi bir araştırma kapsamına giren obje, olgu, olay ve bireylerin tümüne evren denilmektedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 53). Bu araştırma, Trabzon yöresinde Maçka/ Sümela (Meryemana) Manastırı, Çaykara/ Uzungöl ve Düzköy/Sera Gölü çevresinde eko-tur programı kapsamında rehber eşliğinde turda olan ziyaretçilerden, hazırlanan anketi yanıtlamayı kabul edenlere yapılmıştır.

Örneklem; belli bir evrenden, belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen küçük kümedir. Araştırmalar çoğunlukla örneklem kümeler üzerinde yapılır ve elde edilen sonuçlar ilgili evrenlere genellenir (Karasar, 2005: 110). Örnek bir küleden elde edilen verilerden yola çıkarak evren hakkında genellemeler yapmak olasılığa dayanır. Bu sebeple, örnek kütle büyüdükçe evren hakkında yapılan genellemelerde yanılma olasılığı azalır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda araştırmacının uygun örnek kütle için hem temsil yeteneği sağlayan bir örnek büyüklüğünü hem de maliyet zaman ve veri analizi şartlarını dikkate alarak bir dengeye ulaşması gerekir (Altunışık ve diğerleri, 2004: 124).

Örneklem büyüklüğünün belirlenmesi konusunda araştırmacılara yardımcı olmak amacıyla bazı formüller geliştirilmiştir. Ancak bu formüllerin uygulanabilmesi için bazı bilgilere ihtiyaç duyulmaktadır. Oysa söz konusu bu bilgiler çoğu zaman elde bulunmaz. Var olanlar ise büyük bir olasılıkla kesin, net değerler değildir. Formüller yardımı ile bu kesin olmayan rakamlara dayalı olarak örneklem büyüklüğü hesaplama yoluna gidildiğinden bulunan örneklem büyüklüğü için birebir uygunluktan söz etmek zordur. Ama özellikle genç araştırmacılar başta olmak üzere bu formüller herkes için iyi bir rehberdir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 47).

Çizelge 13. Belli Evrenler İçin Kabul Edilebilir Örnek Büyüklükleri

N: Evren Büyüklüğü

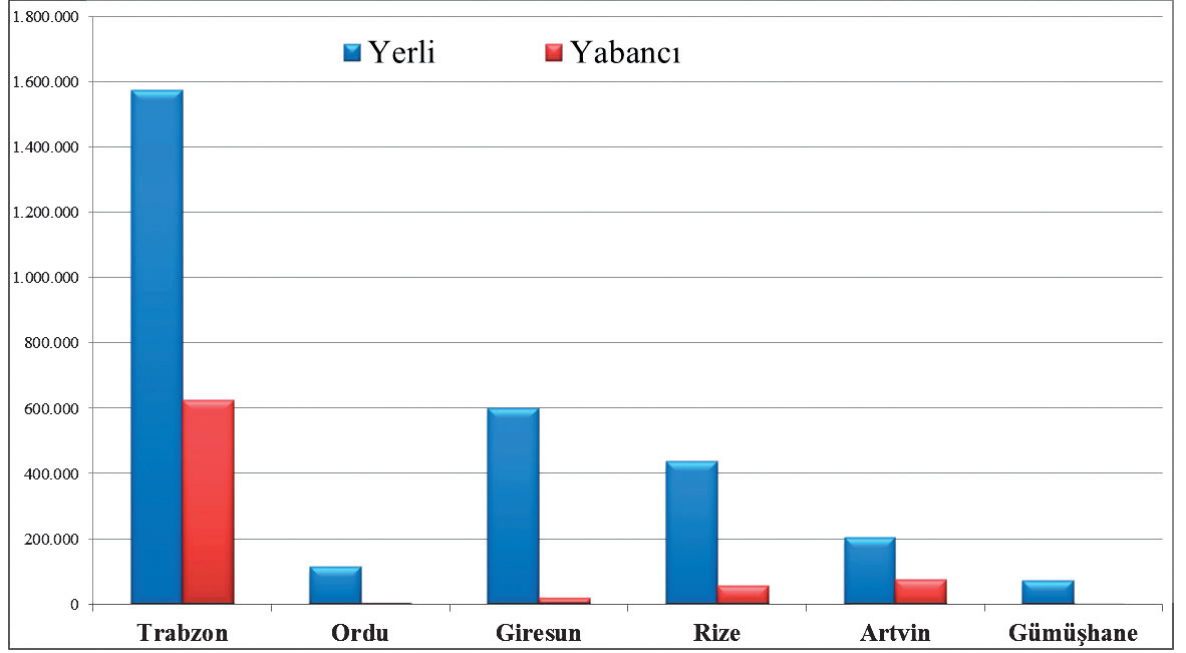
S: Gerekli Örnek Büyüklüğü

N	S	N	S	N	S	N	S
10	10	190	127	110	285	5000	357
20	19	200	132	1200	291	6000	361
30	28	250	152	1300	297	7000	364
40	36	300	169	1400	302	8000	367
50	44	350	185	1500	306	9000	368
60	52	400	196	1600	310	10000	370
70	59	450	212	1700	313	15000	375
80	66	500	217	1800	317	20000	377
90	73	550	226	1900	320	30000	379
100	80	600	234	2000	322	40000	380
110	86	650	242	2200	327	50000	381
120	92	700	248	2400	331	75000	382
130	97	750	254	2600	335	100000	384
140	103	800	260	2800	338	1000000	384
150	108	850	265	3000	341	10000000	384
160	113	900	269	3500	346		
170	118	950	274	4000	351		
180	123	1000	278	4500	354		

Kaynak: Altunışık, Remzi, Recai Coşkun, Serkan Bayraktaroğlu ve Engin Yıldırım.(2004). Sosyal Bilimlere Araştırma Yöntemleri, 3.b, Sakarya: Sakarya Kitapevi. s.125.

10.000-99.999 kişi arasındaki evren için kabul edilebilir örneklem büyüklüğü, 370-382 kişi aralığında olup, 100.000 kişiden sonrası için ise 384 olarak ifade edilmektedir (Altunışık ve diğerleri, 2004: 125). Örneklem sayısını belirlemek amacıyla bölgeyi ziyaret eden yerli turist sayısı araştırılmış ve Grafik 1’de bu bilgilere yer verilmiştir. Çizelge 13 ve Grafik 1 incelendiğinde araştırmanın örneklem sayısının (Trabzon iline gelen yerli turistlerin sayısı) 2009 yılı sonu verilerine göre, N: 1.576.093, S: 384 olmak üzere yukarıda belirtilen örnek büyüklükleri tablosu doğrultusunda belirlenmiştir (Altunışık ve diğerleri, 2004: 125). Bu nedenle basit tesadüfi örnekleme ile örneklem belirlenmiştir.

Grafik 1. Doğu Karadeniz Bölgesine Gelen Turistlerin İllere Göre Dağılımı (2009 Yılı Sonu, Trabzon İli)

Kaynak:<http://www.doka.org.tr/files/yayin/BolgePlan/BolgePlani/index.html#/1/> Erişim Tarihi: 23.01.2012)

Araştırmada, hatalı ya da geri dönmeyen anket sayısı da göz önüne alınarak ziyaretçilere araştırmanın amacı açıklanarak elden 500 anket formu dağıtılmış olup, bu 500 anket formunun 461'i geri dönmüştür. Geri dönen 461 anket formundan kullanılabilir 409 anket kalmıştır. Geri dönüş alınan anketlerden 52'si değişik sebeplerden dolayı değerlendirilmeye alınamamış (23 ankette her soruya aynı cevaplar verildiği için verdiği için, 29 anket %50'sinden fazlası boş bırakıldığı için), toplam 409 anket değerlendirilmiş ve böylelikle anketin geri dönüş oranı %82 olarak gerçekleşmiştir.

3.3 Veri Toplama Aracı ve Teknikleri

Veri toplama aracı olarak, konuyla ilgili akademik çalışmalar incelenerek, araştırmada kullanılacak sorular oluşturulmuş, Türkçe olarak tek dilde anket formu hazırlanmıştır. Anket formunda, kapalı uçlu demografik sorular, tatil tercihlerine, araştırma alanına, ekoturizmden memnuniyetleri ve tekrar gelmelerine yönelik derecelendirme soruları, Trabzon'da ekoturizm kapsamında geliştirilebilecek alternatif ekoturizm faaliyetleri ve 15 adet

ekoturizmin ziyaretçilerin ekoturizm algısını ölçmeye yönelik 5'li likert ölçeği türünde sorular bulunmaktadır (EK 1). Buna göre, sorularda yer alan ifadeler;

1=Kesinlikle Katılmıyorum

2=Katılmıyorum

3=Kararsızım

4=Katılıyorum

5=Kesinlikle Katılıyorum

şeklinde bir değerlendirme yapılacak biçimde düzenlenmiştir. Anket formu hazırlandıktan sonra, 38 yerli turist üzerinde bir pilot uygulama yapılarak, soruların anlaşılabilirliği ve anket formunun cevaplanma süresi kontrol edilmiş, anlam güçlüğü yaratan ifadeler düzeltilmiştir. Anketi cevaplayanlardan sağlıklı bilgiler alabilmek için soru sayısının sınırlı tutulmasına gayret gösterilmiştir. Anket formunda cevap aranan sorular, Çevirgen, (2004); Nayir, (2009); Çakır, (2011); Ulsan, (2009) kaynaklarından yararlanılarak, literatür çerçevesinde hazırlanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi ve Güvenilirlik

Verilerin analizi, araştırmada elde edilecek verileri düzenlemesi, analize uygun hale getirilmesi, istatistiksel veya içeriksel analizlerin uygulanması ve sonuçların yorumlanmasıdır (Kurtuluş, 2010: 15). Bu araştırmanın verilerinin çözümlenmesinde ve analizinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences, versiyon 19) istatistik programından faydalanılmıştır. Değişkenlerine ilişkin veriler, frekans ve yüzde değerleri, aritmetik ortalamalar kullanılarak değerlendirilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkileri ölçmek için korelasyon analizinden faydalanılmıştır. Değişkenler açısından anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla bağımsız örneklem t testi ve tek faktörlü varyans analizleri (tek yönlü Anova) yapılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, “Trabzon ve Ekoturizm: Yerli Ziyaretçilerin Yöreyi Değerlendirmesine Yönelik Bir Araştırma” kapsamında uygulanan anket sorularından elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde farklı istatistiki yöntemler kullanılmıştır. Araştırmada, öncelikle katılımcılara ve araştırma alanına ilişkin bulgular, frekans ve yüzde değerler şeklinde tablolar halinde hazırlanmıştır. Daha sonra, araştırmada kullanılan anket formuna ilişkin güvenilirlik analizleri yapılmıştır.

4.1 Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümünde ankete katılanların sosyo-demografik özelliklerine yer verilmektedir. Ankete katılanların sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik olarak cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, eğitim durumu, mesleği sorulmuştur. Ankete katılanların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgular Çizelge 14'de gösterilmektedir.

Çizelge 14. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler	Sayı	Yüzde (%)
Cinsiyeti		
<i>Erkek</i>	256	62,6
<i>Kadın</i>	153	37,4
<i>Toplam</i>	409	100
Yaşı		
<i>24 yaş ve altı</i>	32	7,8
<i>25-34 yaş arası</i>	102	24,9
<i>35-44 yaş arası</i>	104	25,4
<i>45-54 yaş arası</i>	99	24,2
<i>55-64 yaş arası</i>	47	11,5
<i>65 yaş ve üstü</i>	25	6,1
<i>Toplam</i>	409	100
Medeni Durum		
<i>Bekar</i>	182	44,5
<i>Evli</i>	227	55,5
<i>Toplam</i>	409	100
Eğitim Durumu		
<i>İlköğretim</i>	46	11,2
<i>Lise</i>	67	16,4
<i>Önlisans</i>	95	23,2
<i>Lisans</i>	142	34,7
<i>Lisansüstü</i>	52	12,7
<i>Toplam</i>	409	99,3
<i>Dikkate Alınmayan (Okur-yazar)</i>	7	1,7
Mesleği		
<i>Ev hanımı</i>	32	7,8
<i>Memur</i>	156	38,1
<i>Kendi işi</i>	92	22,5
<i>Emekli</i>	69	16,9
<i>Öğrenci</i>	39	9,5
<i>İşveren</i>	4	1,0
<i>İşçi</i>	17	4,2
<i>Toplam</i>	405	99,0
<i>Dikkate Alınmayan (İşveren)</i>	4	1,0

Araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre dağılımına bakıldığında, katılımcıların %62,2'sini (256 kişi) erkekler, %37,4'ünü de (153 kişi) bayanların oluşturduğu görülmektedir. Yaş gruplarına göre dağılımlara

bakıldığında ziyaretçilerden % 25,4'ü (104 kişi) 35–44 yaş grubunda, %24,9'u (102 kişi) 25–34 yaş grubunda, %24,2'si (99 kişi) 45–54 yaş grubunda, %11,5'i (47 kişi) 55-64 yaş grubunda, %7,8'i (32 kişi) 24 ve altı yaş grubunda ve %6,1'ide (25 kişi) 65 üzeri yaş grubunda yer almaktadır. Çizelge 14'deki sonuçlar incelendiğinde, araştırmaya katılanların % 7,8'i genç nüfus, % 74,5'i orta yaş ve % 17,6'lık grubu ise olgun yaş olarak nitelendirilen kesimin oluşturduğu görülmektedir. Trabzon yöresinde ekoturizm ile ilgili etkinlikleri gerçekleştiren yaş grubunun, özellikle %74,5'lik ortalama ile genel olarak 25-54 yaş grubundaki, yani orta yaş üzerindeki kişiler tarafından yapıldığı söylenebilir. Anketi cevaplayanların 182'si bekar, 227'sininde evli oldukları anlaşılmıştır.

Ankete katılanların eğitim durumlarına bakıldığında; %34,7'si (142 kişi) lisans mezunu, %23,2'si (95 kişi) önlisans, % 16,4'ü (67 kişi) lise mezunu, %12,7'si (52 kişi) lisansüstü mezunu, % 11,2'si (46 kişi) ilkokul mezunu olduğunu anlaşılmıştır. Bu veriler sonucunda, ankete katılan ziyaretçilerin yarısından fazlasının 237 kişinin (% 57,9)'a üniversite mezunlarından oluştuğu, buna ilave olarak lisansüstü eğitim alanlarla birlikte bu oran % 70,6'ya (289 kişi) ulaşmaktadır. Bu da gösteriyor ki, Trabzon yöresinde yapılan ekoturizm faaliyetlerini, eğitim düzeyleri yüksek ziyaretçilerin tercih etmekte olduğu görülmektedir.

Aynı alanda Nayir (2009)'un yapmış olduğu araştırmada; ankete katılan yerli turistlerin çoğunluğunun erkek, 34 yaş altı ve üniversite eğitimi olan kişilerin ekoturizm faaliyetlerinde bulunduğu sonucuna varmıştır. Bu araştırmada ise çoğunluğun erkekler, orta yaş grubu ve üniversite eğitimi olan kişiler tarafından oluştuğu yönünde benzerlikler bulunmaktadır.

Meslek dağılımına bakıldığında; ankete katılan ziyaretçilerin %38,1'i memur, %22,5'i kendi işi, %16,9'u emekli, %9,5'i öğrenci, %7,8'i ev hanımı, %4,2'si işçi olduğu anlaşılmaktadır. Bölgeyi ziyaret eden kişilerin sahip oldukları mesleklere göre ilk sırayı 156 kişiyle memurlar, ikinci sırayı 92 kişiyle kendi işi icra eden insanların oluşturduğu ve üçüncü sıranın da 69 kişiyle emekliler tarafından ekoturizmin tercih edildiği görülmektedir.

4.2 Araştırmaya Katılanların Tatil Tercihlerine İlişkin Bulgular

Çizelge 15. Tatil Tercihlerine İlişkin Bulguların Dağılımı

	Sayı	Yüzde(%)
Seyahat sıklıkları		
<i>Yılda 1 defa</i>	355	86,8
<i>Yılda 2 defa</i>	44	10,8
<i>Yılda 3 defa ve daha fazlası</i>	10	2,4
<i>Toplam</i>	409	100
Kiminle ya da kimlerle seyahat edersiniz?		
<i>Tek Başıma</i>	81	19,8
<i>Ailemle</i>	261	63,8
<i>Arkadaşlarımla</i>	67	16,4
<i>Toplam</i>	409	100
Seyahat Amaçları		
<i>Doğal güzellik</i>	173	42,3
<i>Kültür ve Tarih</i>	92	22,5
<i>Sağlık ve Termal</i>	42	10,3
<i>Eş-dost ziyareti</i>	65	15,9
<i>İş ve Kongre</i>	16	3,9
<i>Öğrenim</i>	19	4,6
<i>Toplam</i>	407	99,5
<i>Dikkate Alınmayan Tatil (deniz, kum, güneş)</i>	2	,5
Daha önce doğa ve kültürel amaçlı seyahate katılım		
<i>Evet</i>	134	32,8
<i>Hayır</i>	275	67,2
<i>Toplam</i>	409	100
Trabzon'da kalış süreleri ?		
<i>Günübirlik</i>	16	3,9
<i>1-3 gün</i>	157	38,4
<i>4-6 gün</i>	189	46,2
<i>7 gün ve daha fazlası</i>	47	11,5
<i>Toplam</i>	409	100

Ankete katılan yerli turistlerin seyahat sıklıkları incelendiğinde; %86,8'i (355 kişi) yılda 1 defa, %10,8'i (44 kişi) yılda 2 defa ve 10 kişi %2,4'ü (10 kişi) yılda 3 defadan daha fazla seyahat yaptıkları anlaşılmıştır. Buna göre yöreyi ziyaret eden katılımcıların yaklaşık %87'sinin yılda 1 defa tatil için seyahat yaptıkları görülmektedir.

Kiminle yada kimlerle seyahat edersiniz? sorusuyla ilgili olarak elde edilen bulgulara bakıldığında; ankete katılanların %63,8'i (261 kişi) ailesiyle, %19,8'i (81 kişi) tek başına, %16,4'ü (67 kişi) arkadaşıyla birlikte seyahati tercih etmişlerdir. Bu bulgulardan hareketle ziyaretçilerin yarısından fazlasının ekoturizme yönelik bir seyahate aileleri ile birlikte çıkma eğiliminde olduğu söylenebilir.

Ankete katılan ziyaretçiler seyahat amaçlarını; % 42,3'ü (173 kişi) ile doğal güzellik, %22,5'i (92 kişi) kültür ve tarih, %15,9'u (65 kişi) eş-dost ziyareti, % 10,3'ü (42 kişi) sağlık ve termal, %4,6'sı (19 kişi), %3,9'u (19 kişi) iş ve kongre olarak belirtmişlerdir. Yörenin tercih nedeni olarak doğal güzellikler ilk sırada yer almakla birlikte, %22,5' lik (92 kişi) oranla önemli bir kısmı da yörenin kültürü ve tarihine yönelik olanaklarından da yararlanmak istemektedirler. Deniz, kum, güneş üçlüsünün neredeyse hiç işaretlenmeyip, Trabzon yöresinde ankete katılan yerli turistlerin bu alanda deniz, kum, güneş olanaklarından yararlanmak istemedikleri, alışılmışın dışında farklı bir tatil yaşamak istedikleri görülmektedir.

Ankete katılanların % 32,8' i (134 kişi) daha önce doğa ile ilgili veya kültürel amaçlı bir seyahat deneyimi yaşayıp yaşamadıklarına ilişkin olarak hazırlanan soruya evet, % 67,2'si (275 kişi) hayır cevabını vermişlerdir. Buna bulguya göre daha önce doğa ile ilgili veya kültürel amaçlı bir seyahate katılan ziyaretçilerin büyük çoğunluğunun doğa veya kültürel amaçlı seyahat deneyimlerinin olmadığını göstermektedir.

Anket analizlerine göre, araştırmaya katılan yerli turistlerin Trabzon bölgesinde ortalama kalış sürelerine göre dağılımına bakıldığında; %46,2'si (189 kişi) 4-6 gün, %38,4'ü (157 kişi) 1-3 gün, %11,5'i (47 kişi) 7 gün ve üzeri ve % 3,9'u (16 kişi) gününbirlik olarak yörede konaklama yaptıkları görülmektedir. Bu duruma göre genel olarak etkinlikler için harcanan gün sayısı yaklaşık olarak ankete katılanların 4/3'ünden fazlasının (346 kişi-%84,6) belirttiği üzere 1-6 gün arasında olduğu anlaşılmıştır.

4.3 Araştırma Alanına İlişkin Bulgular

Çizelge 16. Ekoturizm Teriminin Katılımcılar Tarafından Ne Anlama Geldiğine Dair Bulguların Dağılımı

Ekoturizmin Anlamı	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Doğayı anlatan ve uygulamalı öğreten bir turizmdir.	210	51,3
Konforsuz basit ve sade olanaklar sunan turizmdir.	49	12,0
Stresden kaçış ve rahatlama sağlayan turizmdir.	14	3,4
Sportif faaliyetlerimi gerçekleştirebildiğim bir turizmdir.	22	5,4
Doğa ile ilgili turlar ve aktiviteleri kapsayan turizmdir.	106	25,9
Toplam	401	98
<i>Dikkate Alınmayan</i>		
<i>(Pahalı ve moda olan bir seyahat sunan turizmdir.)</i>	8	2,0

Ekoturizm kavramının ankete katılan ziyaretçiler için neyi ifade ettiği sorusuna, %51,3'ü (210 kişi) doğayı anlatan ve uygulamalı öğreten bir turizm, %25,9'u 106 kişi doğa ile ilgili turlar ve aktiviteleri kapsayan turizm, %12'si (49 kişi) konforsuz, basit, sade olanaklar sunan turizm, %5,4'ü 22 kişi sportif faaliyetlerimi gerçekleştirebildiğim bir turizm, % 3,4'ü (14 kişi) stresten kaçış ve rahatlama sunan turizm şeklinde cevaplar vermiştir. Bu veriler sonucunda ekoturizm kavramının farklı şekilde algılandığı ve tanımlandığı görülmektedir. Anketi cevaplayanların yarısından fazlası (%51,3)'ü ekoturizmi, doğayı anlatan ve uygulamalı öğreten bir turizm, ve %25 lik diğer bir kısım da ekoturizmi, doğa ile ilgili turlar ve etkinlikleri kapsayan turizm

olarak anlamaktadır. Sonuçta yapılan tanımlar hepsi teorikte ekoturizm bütününe oluşturduğu bileşenlerdir. Tespit edilen bir eksiklik ise ekoturizm sadece doğada yapıldığı düşüncesidir. Ankete katılan yerli turistlerin ekoturizm açısından önem taşıyan bu ilk iki tanımlamayı öncelikle belirtmeleri, onların çevreye duyarlı, hassas ve çevre bilincinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca anketi cevaplayanların " pahalı ve moda olan bir seyahat sunan turizm " ifadesine en son sırada yer vermeleri, ekoturizmin yapısına uygun olmayan bu tanımlamanın doğru algılandığını göstermektedir.

Çevirgen, (2002) çalışmasında ekoturizm tanımı konusunda ziyaretçilerin önem derecelerine göre, "doğayı anlatan ve öğreten turizm", "çevre dostu turizm", "doğa ile ilgili turlar ve aktiviteleri kapsayan turizm", "çevreyi koruyan ve yerel halkın refahına katkı sağlayan turizm", "stresten kaçış ve rahatlama sağlayan turizm" şeklinde tanımladıklarını ifade etmiştir. Nayir (2009)'da bu kavramın, genel olarak değerlendirildiğinde anketi katılan turistler tarafından farklı şekilde algılandığı ve tanımlandığı sonucuna varmıştır. Bu çalışmada da Çevirgen, (2002) ve Nayir, (2009)'un çalışmalarına benzer nitelikte, aynı özellikleri taşıyan sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir.

Çizelge 17. Katılımcıların Trabzon Yöresini Seçerken Kullandıkları Bilgi Kaynaklarının Dağılımı

Bilgi Kaynakları	Kişi Sayısı	Yüzde(%)
Arkadaş	106	25,9
Turizm fuarları ve konferansları	12	2,9
İnternet	211	51,6
Daha önce gelmişim	55	13,4
Rehber, broşür, kitap gibi materyaller	16	3,9
Toplam	400	97,8
<i>Dikkate Alınmayan</i>		
<i>(Daha önceki ekoturistlerin tavsiyeleri)</i>	3	0,7
<i>(Dergiler, gazeteler)</i>	2	0,5
<i>(TV ve radyo programları)</i>	4	1,0

Ankete katılan yerli turistlerin yöreyi seçmelerinde etkili olan bilgi kaynakları % 51,6 ile (211 kişi) internet, %25,9 ile (106 kişi) arkadaş (eş- dost tavsiyeleri), %13,4 lük oranla (55 kişi) Trabzon yöresine daha önce geldiği, %3,9 ile (16 kişi) rehber, broşür, kitap gibi materyallerden yararlandığı, %2,9'u (12 kişi) turizm fuarları ve konferanslar yoluyla yöreyi tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Yörenin seçiminde birinci sırayı alan internetin çok önemli bir yere sahip olup, yörenin seçiminde en önemli bilgi kaynağı olduğu ve sadece internet değil yöre seçiminde arkadaşların, eş-dost–akraba tavsiyelerinin de etkili olduğu ve ziyaretçilerinde %13,4 lük kısmının da yöreye ilk defa değil daha öncede geldikleri anlaşılmaktadır.

Çizelge 18. Katılımcıların “Trabzon ismini duyunca aklınıza gelen ilk turizm alanı neresidir?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

Turizm Alanı	Sayı	Yüzde(%)
Vazelon (Yahya) Kilisesi	15	3,7
Yaylalar	73	17,8
Uzungöl	124	30,3
Sümela Manastırı	169	41,3
Ayasofya Kilisesi (Müzesi)	13	3,2
Toplam	394	96,3
<i>Dikkate Alınmayan</i>		
<i>Trabzon Kalesi</i>	5	1,2
<i>Atatürk Köşkü</i>	6	1,5
<i>Çalköy Mağarası</i>	4	1,0

Trabzon ismini duyunca aklınıza gelen ilk turizm alanı neresidir? sorusuna verilen cevaplarda, %41,3'lük (169 kişi) oranıyla Trabzon ilinin Maçka ilçesinde bulunan Sümela Manastırı'nın ziyaretçilerin aklına ilk olarak geldiği görülmektedir. İkinci sırada %30,3'lük (124 kişi) oranıyla Uzungöl ve Trabzon ilinde bulunan, ekoturizme elverişli olan yaylaların % 17,8'lik (73 kişi) oranıyla üçüncü olarak akla gelen turizm alanları olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca Trabzon yöresinde bulunan diğer doğal, tarihi ve kültürel değerlerin ziyaretçiler tarafından çok az bilindiği veya bu konuda hiçbir şekilde bilgilerinin olmadığı görülmektedir. Ve bir başka dikkat çekilecek konu da ankette yer alan seçenekler haricinde diğer kısmında hiçbir farklı değer (Ör: Sera Gölü) ifade edilmemesi de ekoturizme yönelik destinasyon, bilgilendirme ve bölge tanıtımının yeterince yapılmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Çizelge 19. Ekoturizmi Tercih Nedenleriniz Dağılımı

Ekoturizm Tercih Nedenleri	Sayı	Yüzde(%)
Doğa ile baş başa olmak	26	6,4
Kendini keşfetmek	18	4,4
Merak	7	1,7
Macera Tutkusu	3	,7
Şehir gürültüsünden uzaklaşmak ve temiz hava	172	42,1
Yaylacılık faaliyetlerine ve festivallere katılmak	41	10,0
Yörenin doğal güzelliklerini öğrenmek	15	3,7
Farklı bir tatil yaşamak ve dinlenmek	82	20,0
Dağcılık ve doğa sporlarıyla ilgilenmek	20	4,9
Daha önce yapmadığım aktiviteleri gerçekleştirmek	25	6,1
Toplam	399	98,6
<i>Dikkate Alınmayan</i>		
<i>Merak</i>	7	1,7
<i>Macera Tutkusu</i>	3	0,7

Ekoturizm etkinliklerini tercih etmenizin veya seçmenizin nedenleri nelerdir sorusuna, ziyaretçilerin %42,1'i (172 kişi) şehir gürültüsünden uzaklaşmak ve temiz hava, %20'si (82 kişi) farklı bir tatil yaşamak ve dinlenmek, %10'u (41 kişi) yaylacılık faaliyetlerine ve festivallere katılmak, %6,4'ü (26 kişi) doğa ile baş başa olmak, %6,1'i (25 kişi) daha önce yapmadığım aktiviteleri gerçekleştirmek, %4,9'u (20 kişi) dağcılık ve doğa sporlarıyla ilgilenmek, %4,4'ü (18 kişi) kendini keşfetmek, %3,7'si (15 kişi) yörenin doğal güzelliklerini öğrenmek amacıyla bu yöreyi tercih etmişlerdir

Bu bulgulara göre; Trabzon ilinde, ekoturizm faaliyetlerine katılmak için gelen yerli turistlerin bu bölgenin doğal güzelliklerini merak etmek veya öğrenmek amacıyla seyahatlerini gerçekleştirmediklerini, asıl amaçlarının dinlenmek, temiz hava, şehir gürültüsünden uzaklaşmak, farklı bir tatil yaşamak ve %10'luk kısmının da yaylacılık faaliyetlerine ve festivallere katılmak amacıyla bu alanı seçtikleri veya tercih ettikleri söylenebilir.

Çizelge 20. Katılımcılara “Ne olması durumunda Trabzon’a gelmekten vazgeçersiniz” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

Vazgeçme Nedenleri	Sayı	Yüzde (%)
Çevresel sorunlar, doğal kaynakların tüketilmesi	155	37,9
Kalabalığın artması, sessizliğin bozulması	94	23,0
Kaliteli hizmet sunulmaması	95	23,2
Ulaşımın daha rahat ve konforlu hale getirilmemesi	58	14,2
Toplam	402	99,3
<i>Dikkate Alınmayan</i>		
<i>Çarpık yapılaşma, betonlaşma</i>	7	1,7

Ankete katılan yerli turistlere Trabzon bölgesinde ne olması durumunda gelmekten vazgeçersiniz sorusuna katılanların %37,9'u (155 kişi) çevresel sorunlar ve doğal kaynakların tüketilmesi, %23,2'si (95 kişi) kaliteli hizmetin sunulmaması, %23'ü (94 kişi) kalabalığın artması ve sessizliğin bozulması, %14,2'si (58 kişi) ulaşımın daha rahat ve konforlu hale getirilmemesinden dolayı bu alana gelemeyebileceklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 21. Katılımcıların “Trabzon Bölgesinde Geliştirilebilecek Alternatif Ekoturizm Türü Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

Ekoturizm Çeşitleri	Sayı	Yüzde(%)
Yayla Turizmi	228	55,7
Kültürel Turizmi	31	7,6
Akarsu (rafting-kano) Turizmi	133	32,5
Toplam	392	95,8
<i>Dikkate Alınmayan</i>		
<i>Dağ Turizmi</i>	8	2,0
<i>Mağara Turizmi</i>	4	1,0
<i>Doğa Turizmi</i>	1	0,2
<i>Botanik Turizmi</i>	4	1,0

Trabzon bölgesinde ekoturizm kapsamında hangi alternatif turizm çeşitleri geliştirilebilir sorusuna yerli turistler % 55,7' lik (228 kişi) oranla ilk sırada yayla turizmi, ikinci sırada ise %32,5'i (133 kişi) akarsu (rafting-kano) turizminin geliştirilebileceği yönünde cevaplar vermişlerdir. Cevapların dağılımına bakıldığında diğer alternatif ekoturizm çeşitlerininse neredeyse hiç geliştirilebileceğini düşünmedikleri anlaşılmaktadır.

Çizelge 22. Trabzon yöresinde yapılan ekoturizm faaliyetlerinden memnun oldunuz mu? Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

Memnuniyet düzeyi	Sayı	Yüzde (%)
Çok az	40	9,8
Az	32	7,8
Kararsızım	29	7,1
Fazla	87	21,3
Çok Fazla	221	54,0
Toplam	409	100,0

“Trabzon yöresinde yapılan ekoturizm faaliyetlerinden memnun oldunuz mu” yargısına ziyaretçilerin %54'i (221 kişi) “çok fazla”, %21,3'ü (87 kişi) “fazla”, %9,8'i (40 kişi) “çok az”, %7,8'i (32 kişi) “az”, ve %7,1'i de (29 kişi) “Kararsızım” yanıtını vermişlerdir. Bu cevaplara göre, Trabzon yöresinde

yapılan ekoturizm faaliyetlerinden ankete katılanların %75'i memnun olduklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 23. Gelecekte Trabzon'daki ekoturizm faaliyetlerine katılmak ister misiniz? Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

Katılım Düzeyi	Sayı	Yüzde (%)
Hiç istemem	39	9,5
İstemem	94	23,0
Kararsızım	17	4,2
İsterim	60	14,7
Çok isterim	199	48,7
Toplam	409	100,0

Çizelge 23 incelendiğinde, araştırmaya katılan turistlerin Trabzon'a tekrar gelme eğilimlerine göre dağılımını göstermektedir. Buna göre yerli turistlerin % 63,7'si bölgeye tekrar gelme eğilimindedir. % 32,5'lik kesimi ise Trabzon'daki ekoturizm faaliyetlerine katılmayı düşünmemektedir. Nayir, (2009) Isparta yöresinde yapmış olduğu çalışmada, bu soru için ankete katılanların büyük çoğunluğun yöredeki ekoturizm faaliyetlerine katılmak istediği sonucuna varmıştır. Bu çalışmada da sonuç benzerlik göstermektedir.

4.3.1 Ekoturizm Algılamasına” İfadelerine İlişkin Bulgular

Çizelge 24. “Ekoturizm Yönelik Algılama” İfadelerine İlişkin Verilerin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

İfadeler	Ortalama	Standart Sapma
Doğal değerleriyle Trabzon ve çevresi, ekoturizm için uygun bir yerdir.	4,03	1,48
Trabzon, ekoturizminin yanında diğer alternatif turizm çeşitleri bakımından da yeterli turizm potansiyeline sahiptir.	3,94	1,39
Trabzon’da alternatif turizmin geliştirilmesine yönelik çekim merkezleri ve cazibe noktalarının sayısı yeterlidir.	3,64	1,52
Trabzon’da ekoturizmin gelişmesi için çevre daha fazla korunmalı ve geliştirilmelidir.	4,31	1,01
Trabzon ve çevresinde korunan ve turizm merkezi ilan edilen alanların sayısının artması bölgede doğal yapıların korunmasına katkı sağlamıştır.	4,24	0,98
Trabzon’da alternatif turizm çeşitlerinin istenilen seviyeye ulaşabilmesi için gerekli olan altyapı ve üstyapı çalışmaları gerçekleştirilmektedir.	3,09	1,48
Trabzon ve çevresinin ulaşım imkânları ekoturizm için uygun ve yeterlidir.	2,43	1,53
Trabzon havaalanının uluslararası uçuşlara açılması ve yurtiçinde farklı güzergâhlara uçak seferleri konulması bölgede alternatif turizm potansiyelini artırır.	3,97	1,42
Trabzon ve çevresinde eko ve alternatif turizm çeşitleri ile ilgilenen profesyonel seyahat acentaları yeterli sayıdadır.	2,62	1,22
Trabzon’un alternatif turizme yönelik destinasyon ve bölge tanıtımı yeterince yapılmaktadır.	2,35	1,16
Trabzon ve çevresinin ulaşım ağı içerisindeki dinlenme noktalarında wc, kafe, restaurant gibi hizmet tesisleri, yol işaretleri ve bilgilendirme levhalarının sayısı oldukça yetersizdir.	3,19	1,56
Trabzon ve çevresinde mevcut tesisleri (altyapı) ve ekolojik konaklama imkanları çok kısıtlıdır.	3,18	1,53
Bu bölgede, yerel halk turistlere karşı olumsuz tutum içerisindedir.	1,60	1,07
Rehberler, Trabzon yöresinin tarihi, doğal ve kültürel özellikleri hakkında yeterince bilgiye ve donanıma sahip değillerdir.	2,12	1,30
Turizm ve Kültür Bakanlığının ekoturizm konusunda yeterli tanıtım ve bilgilendirme yapmamaktadır.	3,29	1,47

Bu bulgulara göre önermeler içerisinde en yüksek ortalama ($\bar{x}=4,31$) Trabzon'da ekoturizmin gelişmesi için çevre daha fazla korunmalı ve geliştirilmesi konusundaki 4. önermede gerçekleşmiştir. Trabzon ve çevresinde korunan ve turizm merkezi ilan edilen alanların sayısının artması bölgede doğal yapıların korunmasına katkı sağlamasına ilişkin 5. önerme ($\bar{x}=4,24$), Doğal değerleriyle Trabzon ve çevresi, ekoturizm için uygun bir yer olduğuna ilişkin 1. önerme ($\bar{x}=4,03$), Trabzon havaalanının uluslararası uçuşlara açılması ve yurtiçinde farklı güzergâhlara uçak seferleri konulması bölgede alternatif turizm potansiyelini artırdığına dair 8. Önerme ve Trabzon, ekoturizmin yanında diğer alternatif turizm çeşitleri bakımından da yeterli turizm potansiyeline sahip olduğuna ilişkin 2. Önerme ($\bar{x}=3,94$) ölçeğin en yüksek ortalamaya sahip önermeleridir. Trabzon bölgesinde, yerel halkın turistlere karşı olumsuz tutum içerisinde olup olmadığına ilişkin 13.önerme ($\bar{x}=1,60$) ve Rehberlerin, Trabzon yöresinin tarihi, doğal ve kültürel özellikleri hakkında yeterince bilgiye ve donanıma sahip olup olmadıklarına ilişkin 14. Önerme ($\bar{x}=2,12$) en düşük katılım düzeyi olan önermeler olarak belirlenmiştir. Bu analizler sonucu elde edilen bulguların Ulsan, (2011) farklı araştırma sahasında yapmış olduğu çalışmanın analizleriyle uygun ve benzer özellikler göstermektedir.

4.4. Güvenilirlik Analizine İlişkin Bulgular

Güvenilirlik analizi, herhangi bir konuda örnekleme oluşturan birimler üzerinde veri toplamak amacıyla geliştirilen ölçme aracını oluşturan ifadelerin (yargı, önerme, soru vb.) kendi aralarında tutarlılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla kullanılır. Ölçme aracını oluşturan ifadelerin birbirleriyle tutarlılık gösterip göstermediği, aralarındaki ilişkinin (korelasyonun) ölçülmesiyle ortaya çıkmaktadır. Güvenilirlik katsayısı 0 ile 1 arasında değerler alır ve bu değer 1'e yaklaştıkça güvenilirlik artar (Ural ve Kılıç, 2005: 258).

Çizelge 25. “Ekoturizm Yönelik Algılama” İfadelerine İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonuçları

(N=409)	Soru Silindiğinde Ölçek Ortalaması	Soru Silindiğinde Ölçek Varyansı	Toplam Soru Korelasyonu	Soru Silindiğinde Cronbach's Alpha
İfade 1	43,9804	118,166	,812	,846
İfade 2	44,0733	118,887	,848	,845
İfade 3	44,3716	117,808	,799	,846
İfade 4	43,7017	128,818	,724	,855
İfade 5	43,7702	132,476	,578	,861
İfade 6	44,9242	123,433	,634	,855
İfade 7	45,5770	128,387	,452	,865
İfade 8	44,0367	121,129	,744	,850
İfade 9	45,3863	134,100	,386	,867
İfade 10	45,6553	131,653	,504	,862
İfade 11	44,8191	132,840	,310	,873
İfade 12	44,8264	130,536	,387	,869
İfade 13	46,4083	148,409	-,119	,885
İfade 14	45,8851	139,519	,170	,877
İfade 15	44,7213	125,270	,580	,858
Ortalama: 48,0098 Varyans: 146,451 Standart Sapma: 12,10169 Cronbach's Alpha: .870				

Trabzon İlinin Ekoturizm Potansiyelinin Algılaması ölçeğinin güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach Alfa Katsayısı 0,870 olarak bulunmuştur. Bu sonuç performans ölçeğinin yüksek derecede güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir (Ural ve Kılıç, 2005: 258).

Ankete katılan ziyaretçilere ekoturizme yönelik algılamalarıyla ilgili olarak sorulan ifadeleri (Ekoturizmin Algılanması, Ulaşım ve Altyapı, Tanıtım ve Yerel Halkın Tutumu) dört grup oluşturmaktadır. Bu gruplara ait ifadeler tek tek ele alınıp yapılan Bağımsız Örneklem T testi ve Tek Faktörlü (Yönlü) Varyans (Anova) Analizleri sonucunda elde edilen bulgulardan yüzde değerleri, aritmetik ortalamaları ve sig. (p) değerleri birlikte Çizelge 26'da yer almaktadır.

Çizelge 26. Demografik Özelliklere Göre Aritmetik Ortalamalar, Bağımsız Örneklem T Testi ve Tek Faktörlü (Yönlü) Varyans (Anova) Analizi Sonuçlarına İlişkin Bulgular

GRUPLAR	İFADELER	DEĞERLER	CİNSİYET		YAŞ						M.DURUM		EĞİTİM				
			Erkek	Kadın	24 yaş ve altı	25-34 yaş arası	35-44 yaş arası	45-54 yaş arası	55-64 yaş arası	64 yaş ve üstü	Bekar	Evli	İlköğretim	Lise	Önlisans	Lisans	Lisansüstü Öğretim
Ekoturizmin Algılanması	İfade 1	Katılım Yüzdesi (%)	62.6	37.4	7,8	24,9	25,4	24,2	11,5	6,1	44,5	55,5	11,2	16,4	23,2	34,7	12,7
		Aritmetik Ortalama	4,10	3,90	4,59	3,29	3,77	4,70	4,66	3,56	3,79	4,22	4,37	3,85	4,05	4,20	3,35
		Sig (p) Değeri	.178		.000						.003		.003				
	İfade 2	Katılım Yüzdesi (%)	62.6	37.4	7,8	24,9	25,4	24,2	11,5	6,1	44,5	55,5	11,2	16,4	23,2	34,7	12,7
		Aritmetik Ortalama	4,04	3,76	3,91	3,30	3,91	4,63	3,96	3,88	3,82	4,03	3,65	3,88	4,39	3,94	3,31
		Sig (p) Değeri	.044		.000						.143		.000				
	İfade 3	Katılım Yüzdesi (%)	62.6	37.4	7,8	24,9	25,4	24,2	11,5	6,1	44,5	55,5	11,2	16,4	23,2	34,7	12,7
		Aritmetik Ortalama	3,69	3,55	3,69	2,72	3,63	4,42	3,91	3,72	3,39	3,84	3,43	3,94	3,91	3,69	2,71
		Sig (p) Değeri	.359		.000						.003		.000				
	İfade 4	Katılım Yüzdesi (%)	62.6	37.4	7,8	24,9	25,4	24,2	11,5	6,1	44,5	55,5	11,2	16,4	23,2	34,7	12,7
		Aritmetik Ortalama	4,39	4,18	4,81	3,82	4,21	4,53	4,66	4,52	4,29	4,33	4,37	4,19	4,56	4,52	3,31
		Sig (p) Değeri	.042		.000						.689		.000				
	İfade 5	Katılım Yüzdesi (%)	62.6	37.4	7,8	24,9	25,4	24,2	11,5	6,1	44,5	55,5	11,2	16,4	23,2	34,7	12,7
		Aritmetik Ortalama	4,30	4,14	4,53	3,78	4,08	4,61	4,34	4,76	4,19	4,28	3,74	4,48	4,39	4,42	3,62
		Sig (p) Değeri	.126		.000						.329		.000				
Ulaşım ve Altyapı	İfade 6	Katılım Yüzdesi (%)	62.6	37.4	7,8	24,9	25,4	24,2	11,5	6,1	44,5	55,5	11,2	16,4	23,2	34,7	12,7
		Aritmetik Ortalama	3,12	3,03	3,19	2,10	3,28	3,43	3,96	3,16	3,08	3,09	2,91	3,04	3,89	2,89	2,27
		Sig (p) Değeri	.577		.000						.969		.000				
	İfade 7	Katılım Yüzdesi (%)	62.6	37.4	7,8	24,9	25,4	24,2	11,5	6,1	44,5	55,5	11,2	16,4	23,2	34,7	12,7
		Aritmetik Ortalama	2,43	2,44	2,72	1,85	2,69	3,27	1,09	2,56	2,31	2,53	2,61	2,69	2,24	2,56	1,92
		Sig (p) Değeri	.958		.000						.140		.056				
	İfade 8	Katılım Yüzdesi (%)	62.6	37.4	7,8	24,9	25,4	24,2	11,5	6,1	44,5	55,5	11,2	16,4	23,2	34,7	12,7
		Aritmetik Ortalama	4,06	3,83	4,28	2,97	4,38	4,53	3,96	3,80	3,92	4,01	3,35	3,99	4,74	4,13	2,58
		Sig (p) Değeri	.116		.000						.525		.000				
	İfade 9	Katılım Yüzdesi (%)	62.6	37.4	7,8	24,9	25,4	24,2	11,5	6,1	44,5	55,5	11,2	16,4	23,2	34,7	12,7
		Aritmetik Ortalama	2,62	2,63	2,91	2,29	2,26	3,20	2,74	2,60	2,64	2,61	2,78	2,34	2,60	2,46	3,35
		Sig (p) Değeri	.893		.000						.148		.000				
	İfade 11	Katılım Yüzdesi (%)	62.6	37.4	7,8	24,9	25,4	24,2	11,5	6,1	44,5	55,5	11,2	16,4	23,2	34,7	12,7
		Aritmetik Ortalama	3,43	2,78	3,72	2,83	3,09	3,23	3,77	3,16	3,07	3,29	3,28	3,28	3,21	3,15	2,87
		Sig (p) Değeri	.000		.007						.087		.144				
İfade 12	Katılım Yüzdesi (%)	62.6	37.4	7,8	24,9	25,4	24,2	11,5	6,1	44,5	55,5	11,2	16,4	23,2	34,7	12,7	
	Aritmetik Ortalama	3,42	2,79	3,44	2,76	3,40	3,13	3,70	2,88	3,04	3,30	3,20	2,99	3,56	3,27	2,31	
	Sig (p) Değeri	.000		.004						.773		.000					

Çizelge 26'nın Devamı

Tanıtım	İfade 10	Katılım Yüzdesi (%)	62.6	37.4	7,8	24,9	25,4	24,2	11,5	6,1	44,5	55,5	11,2	16,4	23,2	34,7	12,7
		Aritmetik Ortalama	2,46	2,18	2,34	1,46	2,57	3,13	2,04	2,64	2,23	2,45	2,41	2,63	2,54	2,33	1,65
		Sig (p) Değeri	.016		.000						.054		.000				
	İfade 14	Katılım Yüzdesi (%)	62.6	37.4	7,8	24,9	25,4	24,2	11,5	6,1	44,5	55,5	11,2	16,4	23,2	34,7	12,7
		Aritmetik Ortalama	2,06	2,23	2,72	1,95	2,54	2,26	1,11	1,72	2,24	2,03	2,26	2,34	1,85	2,25	1,71
		Sig (p) Değeri	.212		.000						.104		.002				
	İfade 15	Katılım Yüzdesi (%)	62.6	37.4	7,8	24,9	25,4	24,2	11,5	6,1	44,5	55,5	11,2	16,4	23,2	34,7	12,7
		Aritmetik Ortalama	3,41	3,09	3,50	2,10	3,60	3,82	3,91	3,32	3,05	3,48	3,57	3,30	3,72	3,26	2,33
		Sig (p) Değeri	.035		.000						.004		.000				
Yerel Halkın Tutumu	İfade 13	Katılım Yüzdesi (%)	62.6	37.4	7,8	24,9	25,4	24,2	11,5	6,1	44,5	55,5	11,2	16,4	23,2	34,7	12,7
		Aritmetik Ortalama	1,72	1,41	2,19	1,53	1,61	1,38	1,94	1,36	1,69	1,53	2,04	1,22	1,96	1,45	1,00
		Sig (p) Değeri	.004		.001						.148		.000				

4.5 T Testi (Bağımsız Örneklem) Sonuçları ve Hipotezler

T testi iki grubun verdikleri cevaplar açısından anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Sosyal bilimler alanında birçok çalışmada farklı özellikleri bulunan değişkenlerin kullanıldığı bilinmektedir. Bu gibi durumlarda farklılık olup olmadığının tespit edilmesi için t testi uygun bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Bu çerçevede cinsiyet ile ilgili anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır.

Çizelge 27. Cinsiyet Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılanması Değişkenlerinin Karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	\bar{x}	S.S.	Standart Hata
Ekoturizm Algılanması	Erkek	256	3,2831	,73935	,04621
	Kadın	153	3,0627	,89414	,07229

Çizelge 27'yi incelediğimizde de görüldüğü gibi, ekoturizm algılanması açısından bakıldığında, erkek ($\bar{x} = 3,2831$) ve kadın ($\bar{x} = 3,0627$) kişiler arasında $p < 0,05$ düzeyinde, yapılan t-testi sonucunda grup ortalamalarına bakınca anlamlı bir fark belirlenmemiştir.

Çizelge 28. Cinsiyet Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılaması Değişkenleri İçin Bağımsız Örneklem T Testi

		Levene Testi		t-testi			
		F	Sig.	t	df	p (2- uçlu)	Ortalama Farkı
Ekoturizm Algılaması	Eşit Varyanslar	12,871	,000	2,693	407	,007	,22033
	Eşit Olmayan Varyanslar			2,568	274,305	,011	,22033

* 0.05 düzeyinde anlamlı farklılık.

Yapılan analiz sonucunda Levene testi anlamlılık düzeyi ekoturizm algılanması için Sig.(,000) değerinin $p < 0,05$ den küçük olduğu görülmektedir. Erkek veya kadın değişkeni açısından ekoturizm algılaması (Sig. 0,007) $< 0,05$ arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Çakır, (2011) yapmış olduğu araştırmada ankete katılanların cinsiyet değişkenine göre, ekoturizm ile ilgili yargıların farklılık göstermediği belirlemiştir. Bu çalışmada yazındaki bazı çalışmalardan farklı olarak cinsiyeti ile ekoturizm algılamaları arasında anlamlı bir farklılık yarattığı belirlenmiştir.

Sonuç olarak; Trabzon ilinde ekoturizm faaliyetine katılan ziyaretçilerin farklı cinsiyete sahip olmalarının, ekoturizm algılaması açısından verdikleri cevaplar üzerinde anlamlı bir etkinin olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise, ekoturizm faaliyetlerinin fiziksel güce (yürüme, tırmanma vs.) dayalı olmasından dolayı, erkek ziyaretçilerin kadın ziyaretçilere oranla daha az yorulma veya yorgunluk belirtileri gösterme ihtimaline bağlı olarak, daha dikkatli bir şekilde çevreyi ve yapılan faaliyetleri analiz edebilmeleri olarak yorumlanabilir. Bu nedenle *“Yerli ziyaretçilerin cinsiyeti ile ekoturizme yönelik algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.”* şeklindeki hipotez kabul edilmiştir.

Araştırmaya katılan kişilerin medeni hallerinin anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığının belirlenmesi için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır.

Çizelge 29. Medeni Durum Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılanması, Değişkenlerinin Karşılaştırılması

	Medeni Durum	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata
Ekoturizm Algılanması	Bekar	182	3,1165	,87845	,06511
	Evli	227	3,2681	,73943	,04908

Çizelge 29'da da görüldüğü gibi ekoturizm algılanması açısından bakıldığında, bekar ($\bar{x} = 3,1165$) ve evli ($\bar{x} = 3,2681$) kişiler arasında $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark belirlenememiştir.

Çizelge 30. Medeni Durum Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılanması Değişkenleri İçin Bağımsız Örneklem T Testi

		Levene Testi		t-testi			
		F	Sig.	t	df	p (2- uçlu)	Ortalama Farkı
Ekoturizm Algılanması	Eşit Varyanslar	13,076	,000	-1,895	407	,060	-,15165
	Eşit Olmayan Varyanslar			-1,860	353,653	,064	-,15165

Yapılan analiz sonucunda Levene testi anlamlılık düzeyi ekoturizm algılanması için Sig.(,000) değerinin $p < 0,05$ küçük olduğu anlaşılmaktadır. Medeni durum değişkeni açısından ekoturizm algılanması (Sig. 0,060) $p < 0,05$ kritik değer üstünde olduğundan aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Sonuç olarak ziyaretçilerin farklı medeni duruma sahip olmalarının ekoturizm algılamaları ile ilişkin görüşleri üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Çizelge 30'daki veriler incelendiğinde ankete katılan yerli turistlerin medeni durumları ile ekoturizm algılamalarına verdikleri cevaplara ilişkin ortalamaların birbirine çok yakın değerler olduğu görülebilmektedir. Bu sonuçtan hareketle *“Yerli ziyaretçilerin medeni durumları ile ekoturizme yönelik algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır” şeklindeki hipotez reddedilmiştir.*

4.6 Tek Faktörlü (Yönlü) Varyans (Anova) Analizi Sonuçları ve Hipotezler

İstatistik bilim dalında *varyans analizi* (Anova), gözlenen varyansı çeşitli kısımlara ayırma yöntemiyle bazı değişkenlerin başka bir değişken üzerindeki etkisini incelemeye yarayan bir grup modelleme türü ve bu modellerle ilişkili işlemlere verilen genel isimdir. Varyans (Anova), ana kütle ortalamaları arasında farkın olup olmamasını sınamaktadır. Kısaca bağımsız örneklem için tek faktörlü (yönlü) varyans analizi tek bir bağımsız değişkene ilişkin iki veya daha fazla grubun bağımlı bir değişkene göre ortalamalarını karşılaştırarak, ortalamalar arasındaki farkın belirli bir anlamlılık düzeyinde (%95, %99 gibi) önemli olup olmadığını test etmek için kullanılan istatistiksel bir tekniktir (Ural ve Kılıç, 2005:185). T Testi sadece iki grup arasındaki farklılıkların incelenmesi için uygun bir test iken ikiden fazla değişkenin karşılaştırılması gereken durumlarda uygulanan test ise varyans analizidir (Altunışık, vd., 2007, 182). Çalışmanın bu kısmında araştırmaya katılan kişilerin özellikleri itibarıyla farklılıkları incelenmiştir.

Yaş değişkeni ile ilgili olarak değişkenler arasında anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığını belirleyebilmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır.

Çizelge 31. Yaş Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılaması Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Tanımlayıcılar Tablosu

	Yaş Aralıkları	Sayı	Ortalama (\bar{x})	Standart Sapma	Standart Hata
Ekoturizm Algılaması	24 yaş ve altı	32	3,5021	,60179	,10638
	25-34 yaş arası	102	2,5850	,86216	,08537
	35-44 yaş arası	104	3,2679	,83659	,08203
	45-54 yaş arası	99	3,6182	,29212	,02936
	55-64 yaş arası	47	3,3163	,68404	,09978
	65 yaş ve üstü	25	3,1760	,85003	,17001
	Toplam	409	3,2007	,80678	,03989

Tabloda 25-34 yaş aralığındaki ziyaretçilerin ekoturizm algılarının diğer yaş gruplarına göre en düşük, 45-54 yaş aralığındaki ziyaretçilerin ekoturizm algılarının ise diğer yaş gruplarına göre en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Ancak bu farklılıkların gerçek bir algılama göstergesi olup olmadığını belirleyebilmek için Çizelge 32 incelenmelidir.

Çizelge 32. Yaş Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılaması Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Çizelgesi

		Kareler Toplamı	Standart sapma	Karelerin Ortalaması	F	Sig.	Anlamlı Fark
Ekoturizm Algılaması	Gruplararası	59,946	5	11,989	23,498	,000	25-34<Diğer yaş aralıkları
	Gruplar içinde	205,618	403	,510			
	Toplam	265,564	408				

* 0.05 düzeyinde anlamlı farklılık.

ANOVA tablosunun Sig. (Anlamlılık) sütunundaki değer 0,00 olduğu görülmektedir. Söz konusu değer 0,01'den ve 0,05 den küçük olduğu için, ziyaretçilerin yaşları ile ekoturizmi algılamaları arasındaki ilişkinin $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Ekoturizm algılaması ($F=23,498$, $p<0.05$) açısından belirlenen bu anlamlı farklılığın

kaynağını tespit etmek için Scheffe ve Tukey testleri yapılmıştır. Ekoturizm algılaması açısından 25-34 yaş aralığındaki kişiler ($\bar{x}=2,5850$), 24 yaş ve altındaki kişiler ve 35 yaş üstündeki kişiler arasında 25-34 yaş aralığındaki kişiler aleyhine anlamlı bir fark bulunmuştur. Ankete katılan ziyaretçilerin ekoturizm ile ilgili yargılarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapmış olduğu analizler sonucunda 16-24 yaş arası ile 35 yaş ve üstü yaş grubunda olan kişilerin düşünceleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu sonucuna varılmıştır.

Yaş değişkeni ile ekoturizmin algılanması arasında Çakır, (2011) ve Akgün, (2009)'un yapmış oldukları çalışmalarda da, yaş faktörünün ekoturizm algılamalarında önemli bir belirleyici ve birbirleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucunu tespit etmişlerdir. Bu çalışmada da yapılan analizler sonucunda benzer bulgulara ulaşılmıştır. Sonuç olarak; Trabzon ilinde ekoturizm faaliyetine katılan kişilerin farklı yaş gruplarında olmalarının ekoturizmin algılanması boyutuna verdikleri cevaplar üzerinde anlamlı bir etkinin olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise, 25-34 yaş grubundaki ziyaretçilerin iş hayatına yeni atılmaları, iş hayatından sıkılmaları, evlenme düşünceleri veya yeni çocuk sahibi olma ihtimaline bağlı olarak, paralarını harcarken dikkatli davranmaları olarak yorumlanabilir. Bu nedenle *“Yerli ziyaretçilerin yaşları ile ekoturizme yönelik algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.”* şeklindeki hipotez kabul edilmiştir.

Çizelge 33. Yaş Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılaması Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Tanımlayıcılar Tablosu

	Yaş Aralığı	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata
Memnuniyet	24 yaş ve altı	32	3,7188	1,52895	,27028
	25-34 yaş arası	102	3,6667	1,49145	,14768
	35-44 yaş arası	104	3,8846	1,55362	,15235
	45-54 yaş arası	99	4,5152	,66030	,06636
	55-64 yaş arası	47	4,3191	1,12494	,16409
	65 yaş ve üstü	25	3,8800	1,36382	,27276
	Toplam	409	4,0196	1,34478	,06650

Tabloda 25-34 yaş aralığındaki ziyaretçilerin Trabzon Bölgesi'nde katıldıkları ekoturizm faaliyetlerinden dolayı oluşan memnuniyet düzeyleri, diğer yaş gruplarına göre en düşük, 45-54 yaş aralığındaki ziyaretçilerin memnuniyet düzeylerinin ise diğer yaş gruplarına göre en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Ancak bu farklılıkların gerçek bir memnuniyet göstergesi olup olmadığını belirleyebilmek için Çizelge 34 incelenmelidir.

Çizelge 34. Yaş Değişkeni Açısından Trabzon Bölgesi'nde Ekoturizm Faaliyetinde Bulunan Yerli Turistlerin Memnuniyeti Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Çizelgesi

		Kareler Toplamı	Standart sapma	Karelerin Ortalaması	F	Sig.	Anlamlı Fark
Memnuniyet	Gruplararası	46,513	5	9,303	5,423	,000	45-54 yaş arası>35-44 yaş arası 45-54 yaş arası>25-34 yaş arası
	Gruplar içinde	691,331	403	1,715			
	Toplam	737,844	408				

* 0.05 düzeyinde anlamlı farklılık.

ANOVA tablosunun Sig. (Anlamlılık) sütunundaki değer 0,00 olduğu görülmektedir. Söz konusu değer 0,01'den ve 0,05 den küçük olduğu için, ziyaretçilerin yaşları ile ekoturizmi algılamaları arasındaki ilişkinin $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Ekoturizm algılaması ($F=5,423$, $p<0.05$) açısından belirlenen bu anlamlı farklılığın kaynağını tespit etmek için Scheffe ve Tukey testleri yapılmıştır. Ekoturizm algılaması açısından 45-54 yaş aralığındaki kişiler ($\bar{x}=4,5152$), 35-44 ($\bar{x}=3,8846$) ve 25-34 ($\bar{x}=3,6667$) yaş arasında 45-54 yaş aralığındaki kişiler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Akgün, (2009) yapmış olduğu çalışmada yaş değişkeninin ziyaretçilerin ekoturizmden memnun olma düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık yarattığını belirlemiştir. Bu çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Sonuç olarak; Trabzon ilinde ekoturizm faaliyetine katılan ziyaretçilerin farklı yaş gruplarında olmalarının, memnuniyet boyutunda verdikleri cevaplar üzerinde anlamlı bir etkinin olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise, 45-54 yaş grubundaki ziyaretçilerin iş hayatından sıkılmış olmaları, doğayla baş başa kalmak istemeleri, emekli olmaları veya emekliliklerinin yaklaşmış olmaları ihtimaline bağlı olarak, doğal, tarihi ve kültürel değerleri tanımak olarak yorumlanabilir. Bu analizler sonucunda; *“Yerli ziyaretçilerin yaşları ile ekoturizme yönelik memnuniyetleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.”* şeklindeki hipotez kabul edilmiştir.

Çizelge 35. Eğitim Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılaması Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Tanımlayıcılar Tablosu

	Eğitim düzeyi	Sayı	Ortalama (\bar{x})	Standart Sapma	Standart Hata
Ekoturizm Algılaması	İlköğretim	46	3,1986	,61991	,09140
	Lise	67	3,2109	,88082	,10761
	Önlisans	95	3,4400	,61359	,06295
	Lisans	142	3,2362	,80286	,06737
	Lisansüstü	52	2,5513	,85539	,11862
	Toplam	402	3,1274	,75451	,08959

Çizelge 35'e göre ortaya çıkan sonuçlar incelendiğinde lisansüstü eğitime sahip olan ziyaretçilerin ekoturizm algılarının ortalamaları ($\bar{x}=2,5513$) diğer eğitim düzeyine sahip olanlara göre en düşük, önlisans eğitim düzeyine sahip ziyaretçilerin ekoturizm algılarının ortalamaları ($\bar{x}=3,4400$) ise diğer eğitim düzeyine sahip gruplara göre en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Ancak bu farklılıkların gerçek bir algılama göstergesi olup olmadığını belirleyebilmek için Çizelge 36 incelenmelidir.

Çizelge 36. Eğitim Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılaması Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Çizelgesi

		Kareler Toplamı	Standart sapma	Karelerin Ortalaması	F	Sig.	Anlamlı Fark
Ekoturizm Algılaması	Gruplararası	31,715	5	6,343	10,931	,000	Lisansüstü eğitim>diğer eğitim grupları
	Gruplar içinde	233,850	403	,580			
	Toplam	265,564	408				

* 0.05 düzeyinde anlamlı farklılık.

ANOVA tablosunun Sig. (Anlamlılık) sütunundaki değer 0,00 olduğu görülmektedir. Söz konusu değer 0,01'den ve 0,05 den küçük olduğu için, ziyaretçilerin eğitim seviyeleri ile ekoturizmi algılamaları arasındaki ilişkinin $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Ekoturizm algılaması ($F=10,931$, $p<0.05$) açısından belirlenen bu anlamlı farklılığın kaynağını tespit etmek için Scheffe ve Tukey testleri yapılmıştır. Ekoturizm algılaması açısından lisansüstü eğitim seviyelerine sahip olan yerli turistlerin diğer eğitim düzeylerine sahip gruplarla aralarında lisansüstü eğitim düzeyine sahip olan kişiler aleyhine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Sonuç olarak; Trabzon ilinde ekoturizm faaliyetine katılanların farklı eğitim gruplarında olmalarının, ekoturizmi algılama boyutundaki verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise, işlerinin yoğun olup zamanlarının kısıtlı olmaması, tatilde olup daha çok aileleriyle zaman geçirmek durumunda kalmaları veya bulunulan alandan, yapılan ekoturizm faaliyetlerinden hoşlanmama ve sıkılmış olmaları ihtimaline bağlı olarak, lisansüstü eğitime sahip ziyaretçilerin, diğer eğitim düzeylerine sahip gruplardan farklı bir düşünce içerisinde oldukları şeklinde yorumlanabilir. Bu analizler sonucunda; *“Yerli ziyaretçilerin eğitim durumları ile ekoturizm algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır” şeklindeki hipotez kabul edilmiştir.*

Çizelge 37. Eğitim Değişkeni Açısından Trabzon Bölgesi'nde Ekoturizm Faaliyetinde Bulunan Yerli Turistlerin Memnuniyeti Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Tanımlayıcılar Tablosu

	Eğitim düzeyi	Sayı	Ortalama (\bar{x})	Standart Sapma	Standart Hata
Memnuniyet	İlköğretim	46	4,0000	,96609	,14244
	Lise	67	4,0597	1,30129	,15898
	Önlisans	95	4,1474	1,57080	,16116
	Lisans	142	3,9085	1,43860	,12072
	Lisansüstü	52	4,3654	,48624	,06743
	Toplam	402	4,4806	1,5161	,04291

Yerli turistlere yöneltilen ekoturizmden memnuniyetleri ile ilgili ortaya çıkan sonuçlar incelendiğinde, lisans eğitime sahip olan ziyaretçilerin ekoturizm memnuniyet düzeyi ortalamaları (\bar{x} =3,9085) diğer eğitim düzeyine sahip olanlara göre en düşük, lisansüstü eğitim düzeyine sahip olan ziyaretçilerin ortalamalarına göre (\bar{x} =4,3654) ekoturizm memnuniyetleri diğer eğitim düzeyine sahip olan gruplara göre en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Ancak bu farklılıkların gerçek bir algılama göstergesi olup olmadığını belirleyebilmek için Çizelge 38 incelenmelidir.

Çizelge 38. Eğitim Değişkeni Açısından Ekoturizm Memnuniyeti Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Çizelgesi

		Kareler Toplamı	Standart sapma	Karelerin Ortalaması	F	Sig.	Anlamlı Fark
Ekoturizm Algılaması	Gruplararası	46,849	5	9,370	5,465	,000	Lisansüstü> Diğer Eğitim Grupları
	Gruplar içinde	690,994	403	1,715			
	Toplam	737,844	408				

Ankete verilen cevapların dağılımına bakıldığında ortaya çıkan sonuçlara göre; kişilerin ekoturizm memnuniyetlerinin Sig. (Anlamlılık) sütunundaki değer 0,00 olduğu görülmektedir. Söz konusu değer 0,05 den

küçük olduğu için, ziyaretçilerin eğitim değişkenleri ile ekoturizmi memnuniyetleri arasındaki ilişkinin $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte olduğu görülmektedir. Ekoturizm memnuniyeti ($F=9,370$, $p < 0,05$) açısından belirlenen bu anlamlı farklılığın kaynağını tespit etmek için Scheffe ve Tukey testleri yapılmıştır. Ekoturizm memnuniyetleri değişkeni açısından lisansüstü eğitim düzeyine sahip olan yerli turistlerin diğer eğitim düzeylerine sahip gruplarla aralarında, lisansüstü eğitim düzeyine sahip olan kişiler aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur.

Sonuç olarak; Trabzon ilinde ekoturizm faaliyetlerine katılanların farklı eğitim gruplarından olmaları ve ekoturizme ilişkin memnuniyetleri noktasında verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir farkın görünmektedir. Çizelge 35 sonucunda ortaya çıkan lisansüstü eğitim düzeyine sahip olan ziyaretçilerin ekoturizm algılamalarının yüksek olduğu ve Çizelge 37 incelendiğinde ekoturizm kapsamında memnuniyet düzeylerinin de bu sonuç ile paralellik gösterip, yüksek olduğu söylenebilir. Eğitim seviyesi yüksek olan kişilerin turizmin bir sektör olduğunu ve ödedikleri veya ödeyecekleri miktarı, gidilecek yeri ve destinasyonu önceden internet aracılığıyla kolayca araştırıp bilgi edinebilmektedirler. Bu kişiler genel olarak tatillerini evlerinde planladıkları için, ödedikleri fiyat karşılığında kendileriyle ilgilenecek personelin, çalışanın veya rehberin olacağını, herhangi bir sıkıntı halinde onları savunacak kişilerin olduğunu, haklarını arayabileceklerini ve tatil esnasında konaklama, yeme-içme gibi ihtiyaçlarının karşılanacağını bildikleri için diğer eğitim gruplarına oranla ekoturizm faaliyetlerinden daha fazla memnun oldukları şeklinde yorumlanabilir. Bu nedenle; *“Yerli ziyaretçilerin eğitim durumları ile ekoturizme yönelik memnuniyetleri arasında anlamlı bir farklılık vardır” şeklindeki hipotez kabul edilmiştir.*

Çizelge 39. Seyahat Sıklığı Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılaması Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Tanımlayıcılar Tablosu

	Seyahat Sıklığı	Sayı	Ortalama (\bar{x})	Standart Sapma	Standart Hata
Ekoturizm Algılaması	Yılda 1 defa	355	3,1716	,82411	,04374
	Yılda 2 defa	44	3,3833	,72677	,10956
	Yılda 3 defa ve daha fazlası	10	3,4267	,13034	,04122
	Toplam	409	3,2007	,80678	,03989

Tabloda yılda 3 ve daha fazla sayıda seyahate çıkan ziyaretçilerin ekoturizm algılarının, yılda 2 ve daha az sayıda seyahate çıkan ziyaretçilerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak bu farklılıkların gerçek bir algılama göstergesi olup olmadığını belirleyebilmek için Çizelge 40 incelenmelidir. Seyahat sıklığına göre, ekoturizmin algılanması değişkeni açısından ($F=1,756$, $p<0.05$) belirlenen anlamlı farklılığın kaynağını tespit etmek için Scheffe ve Tukey testi yapılmıştır.

Çizelge 40. Seyahat Sıklığı Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılaması Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Çizelgesi

Ekoturizm Algılaması		Kareler Toplamı	Standart sapma	Karelerin Ortalaması	F	Sig.	Anlamlı Fark
	Gruplararası	2,278	2	1,139	1,756	,174	----
Gruplar içinde	263,286	406	,648				
Toplam	265,564	408					

ANOVA tablosunun Sig. (Anlamlılık) sütunundaki değer 0,174 olduğu görülmektedir. Söz konusu değer 0,05 den büyük olduğu için, ziyaretçilerin seyahate çıkma sıklığı ile ekoturizmi algılamaları arasındaki ilişkinin $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Dolayısıyla *“Yerli ziyaretçilerin seyahat sıklıkları ile ekoturizme yönelik algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır”* şeklindeki hipotez kabul reddedilmiştir.

Çizelge 41. Seyahate Kiminle Gidildiği Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılaması Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Tanımlayıcılar Tablosu

	Kiminle Seyahate Çıktığı	Sayı	Ortalama (\bar{x})	Standart Sapma	Standart Hata
Ekoturizm Algılaması	Tek Başıma	81	3,4477	,33271	,03697
	Ailemle	261	3,1106	,81011	,05014
	Arkadaşlarımla	67	3,2527	1,09289	,13352
	Toplam	409	3,2007	,80678	,03989

Ankete verilen cevapların dağılımına bakıldığında tek başına seyahate çıkan kişilerin ekoturizm algılarının, ailesiyle veya arkadaşlarıyla seyahate çıkan kişilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak bu farklılıkların gerçek bir algılamaya göstergesi olup olmadığını belirleyebilmek için Çizelge 42 incelenmelidir. Kiminle seyahat ettiğine göre, ekoturizmin algılanması değişkeni açısından ($F=5,692$, $p<0.05$) belirlenen anlamlı farklılığın kaynağını tespit etmek için Scheffe ve Tukey testi yapılmıştır.

Çizelge 42. Seyahate Kiminle Gidildiği Değişkeni Açısından Ekoturizm Algılaması Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Çizelgesi

		Kareler Toplamı	Standart sapma	Karelerin Ortalaması	F	Sig.	Anlamlı Fark
Ekoturizm Algılaması	Gruplararası	7,243	2	3,622	5,692	0,004	Tek başıma>Ailemle
	Gruplar içinde	258,321	406	0,636			
	Toplam	265,564	408				

ANOVA tablosunun Sig. (Anlamlılık) sütunundaki değer 0,004 olduğu görülmektedir. Söz konusu değer 0,05 den küçük olduğu için, ziyaretçilerin kiminle seyahat çıktığı ile ekoturizmi algılamaları arasındaki ilişkinin $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ekoturizm algılaması açısından 45-54 tek başına seyahate çıkan ziyaretçilerle, ailesiyle birlikte seyahate çıkan ziyaretçiler arasında tek başına seyahate çıkan

ziyaretçiler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. *Bunun nedeni tek başına tatile çıkan kişilerin sorumlulukları az, istediği yerde konaklayabilme ve özgürce hareket edebilmeleri olabilir.* Bu nedenle “*Yerli ziyaretçilerin seyahate kiminle gittiği ile ekoturizme yönelik algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır*” şeklindeki hipotez kabul edilmiştir.

4.7 Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular ve Hipotezler

Korelasyon analizi esas olarak, değişkenler arasındaki ilginin yönü ve derecesi ile ilgilenir. Korelasyon analizi, aralık ve rasyo seviyesinde ölçülmüş iki değişken arasındaki ilişkinin veya bağımlılığın şiddetini belirlemeye yönelik bir analiz tekniğidir (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2007, 129). Bu testin güvenilir sonuçlar verebilmesi için verinin metrik özellikler taşıması gerekmektedir. Korelasyon analizinde ölçülmeye çalışılan ilişki, değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal (lineer) olan kısmı ile ilgilidir. Korelasyon analizi sonucunda hesaplanan “korelasyon kat sayısı” “r” ile gösterilir. Korelasyon kat sayısı olan “r” -1 ile +1 arasında bir değer bir değer olabilir. Katsayının (r) +1 olması iki değişken arasında tam pozitif, -1 olması iki değişken arasında tam bir negatif doğrusal ilişkinin olduğu ifade edilir. Katsayının sıfır durumunda ise iki değişken arasında açık, görülebilir herhangi bir ilişkinin yönü ve gücü hakkında bilgi verir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2007: 260).

Ekoturizmin algılanması faktörleri, ekoturizm memnuniyetleri, demografik (yaş, meslek, öğrenim) ve araştırma alanı arasındaki ilişkileri değerlendirmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır (EK 2). Pearson korelasyon matrisinde yaş ile ekoturizmin algılanması faktörleri, ekoturizm memnuniyetleri ve tekrar gelme istekleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde; yaş ile ekoturizmin algılanması ($r=.215$; $p=.000<.01$), memnuniyetleri ($r=.168$; $p=.001<.01$) ve gelecekte tekrar gelme eğilimleri ($r=.214$; $p=.000<.01$) arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile Trabzon ilinde ekoturizm faaliyetlerine katılan yerli turistlerin yaşları ile ekoturizm algılamaları, memnuniyetleri ve tekrar gelme istekleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu bulgulardan hareketle;

- ❖ *“Yerli ziyaretçilerin yaşları ile ekoturizm algılanmaları arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.” şeklindeki hipotez kabul edilmiştir.*
- ❖ *“Yerli ziyaretçilerin yaşları ile ekoturizm sonucu oluşan memnuniyetleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.” şeklindeki hipotez kabul edilmiştir.*
- ❖ *“Yerli ziyaretçilerin yaşları ile gelecekte tekrar gelme eğilimleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.” şeklindeki hipotez kabul edilmiştir.*

Ankete katılan yerli ziyaretçilerin meslekleri ile ekoturizmin algılanması, ekoturizm memnuniyetleri ve tekrar gelme istekleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde; meslek ile ekoturizmin algılanması ($r=.280$; $p=.000<.01$), gelecekte tekrar gelme eğilimleri ($r=.185$; $p=.000<.01$) arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu, ekoturizm memnuniyetleri arasında ise bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Ankete katılanların mesleklerine göre, ekoturizm algılanmaları ve tekrar gelme istekleri arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu, ancak memnuniyetleri ile herhangi bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Bundan dolayı *“Yerli ziyaretçilerin meslek durumları ile ekoturizmin algılanması arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.” şeklindeki hipotez kabul edilmiştir.* Ayrıca eğitim düzeyleri ile ekoturizmin algılanması, ekoturizm memnuniyetleri ve tekrar gelme istekleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde; eğitim değişkeni ile ekoturizm memnuniyetleri ($r=.102$; $p=.040<.01$) arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin, ekoturizmin algılanması ile ($r= -.169$; $p=.001<.01$) arasında negatif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu, gelecekte tekrar gelme eğilimleri ile herhangi bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Bu noktadan hareketle genel anlamda bakıldığında;

- ✓ *“Yerli ziyaretçilerin eğitim durumları ile ekoturizmi algılanmaları arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.” şeklindeki hipotez reddedilmiştir.*
- ✓ *“Yerli ziyaretçilerin eğitim durumları ile ekoturizm sonucu oluşan memnuniyetleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.” şeklindeki hipotez kabul edilmiştir.*

- ✓ *“Yerli ziyaretçilerin eğitim durumları ile gelecekte tekrar gelme eğilimleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.” şeklindeki hipotez reddedilmiştir.*

Yapılan korelasyon analizi sonucunda Pearson korelasyon matrisinde bulunan diğer bir bulguya göre; ziyaretçilerin seyahate çıkma amaçları ile ekoturizmin algılanması, ekoturizm memnuniyetleri ve tekrar gelme istekleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde; seyahat amacı ile ekoturizmin algılanması ($r=.167$; $p=.001<.01$), arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Ekoturizm memnuniyetleri ve gelecekte tekrar gelme eğilimleri ile herhangi bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Bundan dolayı *“Yerli ziyaretçilerin seyahate çıkma sıklıkları ile ekoturizm memnuniyetleri ve gelecekte tekrar gelme istekleri arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki vardır.” şeklindeki hipotez reddedilmiştir.*

Ankete katılan yerli turistlerin Trabzon’da kalış süreleri ile ekoturizmin algılanması ekoturizm memnuniyetleri ve tekrar gelme istekleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde; Trabzon’da kalış süreleri ile ekoturizmi algılanmaları arasında herhangi bir ilişkinin olmadığı, gelecekte tekrar gelme eğilimleri ($r=.258$; $p=.000<.01$) ve ekoturizm memnuniyetleri arasında ($r=.239$; $p=.001<.01$) ise arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile ankete katılanların ekoturizm memnuniyetleri ve tekrar gelme istekleri arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu, ancak ekoturizm algılanmaları ile herhangi bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Bu sonuca göre; *“Yerli ziyaretçilerin Trabzon’da kalış süreleri ile ekoturizm memnuniyetleri ve gelecekte tekrar gelme istekleri arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki vardır.” şeklindeki hipotez kabul edilmiştir.*

Yapılan korelasyon analizi sonucunda Pearson korelasyon matrisinde bulunan, yapılan araştırmanın ana hatlarını oluşturan bulguya göre; ziyaretçilerin ekoturizm memnuniyetleri ile ekoturizmin algılanması ve tekrar gelme istekleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde; gelecekte tekrar gelme eğilimleri ($r=.871$; $p=.000<.01$) ve ekoturizmi algılanmaları ($r=.670$; $p=.000<.01$) arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Ziyaretçilerin ekoturizm memnuniyetleri ile ekoturizmin algılanması ve gelecekte tekrar gelme eğilimleri arasında güçlü, anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre; *“Yerli ziyaretçilerin ekoturizmden duydukları memnuniyet, ekoturizmi algılamaları ve gelecekte tekrar gelme eğilimleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.”* şeklindeki hipotez kabul edilmiştir.

Bunların dışında diğer bazı değişkenler arasında da pozitif yada negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu ilişkilerin değerleriyle ilgili veriler (EK 2)'de yer almaktadır..

Çizelge 43. Hipotez Sonuçları Çizelgesi

Hipotez 1	
Yerli ziyaretçilerin cinsiyeti ile ekoturizme yönelik algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Kabul
Yerli ziyaretçilerin medeni durumları ile ekoturizme yönelik algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Red
Yerli ziyaretçilerin yaşları ile ekoturizme yönelik algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Kabul
Yerli ziyaretçilerin eğitim durumları ile ekoturizme yönelik algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Kabul
Yerli ziyaretçilerin seyahat sıklıkları ile ekoturizme yönelik algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Red
Yerli ziyaretçilerin seyahate kiminle gittiği ile ekoturizme yönelik algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Kabul
Hipotez 2	
Yerli ziyaretçilerin yaşları ile ekoturizme yönelik memnuniyetleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Kabul
Yerli ziyaretçilerin eğitim durumları ile ekoturizm memnuniyetleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Kabul
Hipotez 3	
Yerli ziyaretçilerin yaşları ile ekoturizm algılanmaları arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul
Yerli ziyaretçilerin yaşları ile ekoturizm sonucu oluşan memnuniyetleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul
Yerli ziyaretçilerin yaşları ile gelecekte tekrar gelme eğilimleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul
Yerli ziyaretçilerin meslek durumları ile ekoturizmin algılanması arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul
Yerli ziyaretçilerin eğitim durumları ile ekoturizmi algılamaları arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Red
Yerli ziyaretçilerin eğitim durumları ile ekoturizm sonucu oluşan memnuniyetleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul
Yerli ziyaretçilerin eğitim durumları ile gelecekte tekrar gelme eğilimleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Red
Hipotez 4	
Yerli ziyaretçilerin seyahate çıkma sıklıkları ile ekoturizm memnuniyetleri ve gelecekte tekrar gelme istekleri arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki vardır.	Red
Hipotez 5	
Yerli ziyaretçilerin Trabzon'da kalış süreleri ile ekoturizm memnuniyetleri ve gelecekte tekrar gelme istekleri arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki vardır.	Kabul
Hipotez 6	
Yerli ziyaretçilerin ekoturizmden duydukları memnuniyet ile ekoturizmi algılamaları ve gelecekte tekrar gelme eğilimleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Sonuçlar

Bu çalışmanın amacı Trabzon'un ekoturizm potansiyelini analiz etmek ve Trabzon ve çevresinde ekoturizm faaliyetine katılan yerli turistlerin, Trabzon yöresinde ekoturizmi algılamaları, ekoturizm memnuniyetleri ve tekrar bu yöreye gelip gelmeme eğilimlerini araştırıp, ortaya koymaktır. Buna göre elde edilen sonuçlar ve öneriler şu şekilde özetlenebilir;

Günümüzde insanların eğitim ve kültür seviyelerinin artmasıyla doğa ve çevre bilinci de giderek artmaktadır. Buna bağlı olarak insanların turizm tercihlerinde oluşan değişiklikler kitlesel turizm hareketlerinden bireysel turizm hareketlerine, kalabalık destinasyonlardan doğal, bozulmamış sakin alanlara doğru yönelmiştir. Doğal alanlara yönelen bu talep karşısında bu alanların koruma–kullanma dengesi gözetilerek sürdürülebilir kullanımının ve kontrolünün sağlanması, planlı bir şekilde turizme açılması gereğini de beraberinde getirmiştir. Kitle turizminin olumsuz etkilerine karşı doğal çevrelerin korunmasının önemini anlaşılmasıyla bir tepki olarak 90'lı yıllarda ekoturizm kavramı güncellik kazanmıştır. Ekoturizm doğal ve kültürel alanlarda uygulanacak en uygun turizm türü olup, planlı ve kontrollü yapısı sayesinde bu alanların geleceği için de güvence oluşturmaktadır. Doğal olarak ekoturizm kaynakları koruyan ve geliştirilmesine katkı sağlayan bir turizm şeklidir (Orhan, 2008: 138).

İnanç turizmi açısından Trabzon ve yakın çevresindeki en önemli kaynaklar arasında Sümela Manastırı, Ayasofya Kilisesi, Vazelon Manastırı ve Küçük Ayrasıl Kilisesi, Santa Maria Kilisesi bulunmaktadır. Tarihin canlı tanıkları durumundaki bu eserler inanç ve kültür turizmi yönüyle Trabzon İlini ekoturizm açısından avantajlı duruma getirmektedir. Tarih boyunca Trabzon İli ve yakın çevresinde çeşitli inançlara ait izler, tarihi ve değerleri ile inanç turizmi açısından büyük bir potansiyel yaratmakta olup, bu potansiyelin ekoturizm amaçlı kullanılabilmesi ve sürekliliğinin sağlanabilmesi ise bu tarihi değerlerin tanıtımı ve korunmasına bağlıdır.

Trabzon'un gün içerisinde aldığı farklı görünüm (seher vakti-gün doğumu-günbatımı), deniz manzarası, kayalıkları, yaylaları, dağları, ormanları, mesire yerleri, gölleri, milli parkları, tabiat alanları, doğal güzellikleri, tarihi ve arkeolojik yapıları ile foto safari yapılmaya uygun bir ekoturizm alanıdır.

Araştırma sonuçları incelendiğinde; erkekler kadar bayanların da ekoturizm faaliyetlerine katıldıkları, ziyaretçilerin çoğunun aileleriyle birlikte tatile çıktıkları, genel olarak 25-54 yaş arasındaki, yani orta yaş üzerindeki kişilerin ağırlıklı olduğu ve iyi eğitilmiş kişilerin bu faaliyetlere katıldıkları görülmektedir. Daha az eğitilmiş insanların da ekoturizme katılma eğilimlerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yörenin tercih edilmesinin nedeni olarak doğal güzellikler, yörenin kültürü ve tarihi olduğu anlaşılmaktadır. Trabzon yöresinde tatile gelen yerli turistlerin deniz, kum, güneş olanaklarından yararlanmayı düşünmedikleri, alışılmışın dışında farklı bir tatil yaşamak istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Genel olarak etkinlikler için harcanan gün sayısının yaklaşık 1 hafta olduğu anlaşılmıştır.

Ziyaretçiler arasında ekoturizm kavramının farklı şekilde algılandığı ve tanımlandığı görülmektedir. Genel olarak ziyaretçiler ekoturizmi, doğayı anlatan ve uygulamalı öğreten bir turizm, ya da doğa ile ilgili turlar ve etkinlikleri kapsayan turizm olarak algılamaktadırlar. Sonuçta yapılan tanımların hepsi teorikte ekoturizm bütünü oluşturduğu bileşenlerdir. Tespit edilen bir eksiklik ise ekoturizm sadece doğada yapıldığı düşüncesidir. Araştırmaya katılan yerli turistler, ekoturizm açısından önem taşıyan bu ilk iki tanımlamayı öncelikle belirtmeleri, onların çevreye duyarlı, hassas ve çevre bilincinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca yapılan analizler sonucunda " pahalı ve moda olan bir seyahat sunan turizm " ifadesine en son sırada yer vermeleri, ekoturizmin ziyaretçiler tarafından doğru bir şekilde algılandığını göstermektedir.

Yörenin seçiminde en önemli bilgi kaynağının internet olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda yöre seçiminde arkadaşların, eş-dost –akraba tavsiyelerinin de internet kadar olmasa bile etkili olduğu ve ziyaretçilerin birçoğunun Trabzon yöresine ilk defa değil daha öncede geldikleri anlaşılmaktadır. Yapılan analizler sonucunda; dergiler ve gazeteler, turizm fuarları ve konferansları, TV ve radyo programları, daha önceki ekoturistlerin tavsiyeleri yörenin seçim aşamasında pek fazla bir etkilerinin olmadığı görülmektedir. Ayrıca Trabzon bölgesinin tanıtılması için doğal, kültürel ve tarihi değerlerini içeren harita, broşür, kitapçık ve benzeri materyaller hazırlanmalı ve doğrudan burada ziyarette bulunan geniş kitlelere ulaştırılmalı, internetten ve medya araçlarından kesinlikle yararlanılmalıdır.

Trabzon ismini duyunca yerli turistlerin aklına ilk olarak Trabzon İlinin Maçka ilçesinde bulunan Sümela Manastırı'nın geldiği, daha sonra sırasıyla Uzungöl Turizm Merkezi ve Trabzon İlinin yaylalarının geldiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Trabzon yöresinde bulunan diğer doğal, tarihi ve kültürel değerlerin ziyaretçiler tarafından çok az bilindiği veya bu konuda hiçbir şekilde bilgilerinin olmadığı görülmektedir. Ve bir başka dikkat çekilecek konu da ankette yer alan seçenekler haricinde diğer kısmında hiçbir farklı değer (Ör: Sera Gölü) ifade edilmemesi de ekoturizme yönelik destinasyon, bilgilendirme ve bölge tanıtımının yeterince yapılmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Trabzon ilinde, ekoturizm faaliyetlerine katılmak için gelen yerli turistlerin bu bölgenin doğal güzelliklerini merak etmek veya öğrenmek amacıyla seyahatlerini gerçekleştirmediklerini, asıl amaçlarının dinlenmek, temiz hava, şehir gürültüsünden uzaklaşmak, farklı bir tatil yaşamak ve çok az bir katılımcısında yaylacılık faaliyetlerine ve festivallere katılmak amacıyla bu alanı seçtikleri veya tercih ettikleri söylenebilir.

Ankete katılan ziyaretçilere ne olması durumunda Trabzon'a gelmekten vazgeçersiniz diye sorulmuştur. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu çevresel sorunlar ve doğal kaynaklar tüketildiği takdirde bölgeye gelmekten vazgeçecekleri cevabını vermişler. Verilen cevaptan da anlaşılacağı gibi bölgenin turistik çekim merkezi olmasının en büyük sebebi

doğal çekim kaynaklarının varlığı ve doğal çevre koşullarıdır. Bunların tüketilmesi ve yok olması durumunda Trabzon ve çevresi turizm cazibesini yitirecektir. Ekoturizmin varlığını sürdürebilmesinin en önemli sebebi doğal kaynaklar ve çevredir. Bu nedenle bölgede ekoturizm alt yapısı oluşturulurken sürdürülebilir turizm kavramı da dikkate alınmalıdır.

Trabzon bölgesinde ekoturizm kapsamında ilk sırada yayla turizminin, ikinci sırada ise akarsu (rafting-kano) turizminin geliştirilebileceği veya geliştirilmesinin gerekli olduğu yönünde cevaplar vermişlerdir. Cevapların dağılımına bakıldığında diğer alternatif ekoturizm çeşitlerininse neredeyse hiç geliştirilebileceğini düşünmedikleri anlaşılmaktadır.

Trabzon yöresinde yapılan ekoturizm faaliyetlerinden ankete katılanların çoğunluğunun memnun oldukları ve gelecekte yöredeki ekoturizm faaliyetlerine tekrar katılmak istedikleri sonucuna varılmıştır. Ayrıca rehberlerin Trabzon yöresi hakkında yeterince bilgiye sahip oldukları ve yerel halkında turistlere karşı kesinlikle olumsuz bir tutum içerisinde olmadıkları ortalamalar incelendiğinde görülmektedir. Ancak ziyaretçilerin büyük bir bölümü bölgenin tanıtımının yeterince yapılmadığı ve ulaşımın yetersiz olduğu bu yüzden sıkıntılar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Trabzon ilinde ekoturizm faaliyetine katılan ziyaretçilerin farklı cinsiyete sahip olmalarının, ekoturizm algılaması açısından aralarında anlamlı bir etkinin olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise, ekoturizm faaliyetlerinin fiziksel güce (yürüme, tırmanma vs.) dayalı olmasından dolayı, erkek ziyaretçilerin kadın ziyaretçilere oranla daha az yorulma veya yorgunluk belirtileri gösterme ihtimaline bağlı olarak, daha dikkatli bir şekilde çevreyi ve yapılan faaliyetleri analiz edebilmeleri olabilir.

Trabzon ilinde ekoturizm faaliyetine katılan yerli turistlerin yaşları ile, ekoturizm algılanmaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise, 25-34 yaş grubundaki ziyaretçilerin iş hayatına yeni atılmaları, iş hayatından sıkılmaları, evlenme düşünceleri veya yeni çocuk sahibi olma ihtimaline bağlı olarak, paralarını harcarken dikkatli davranmaları

olduğu söylenebilir. Aynı zamanda yerli turistlerin farklı yaş gruplarında olmalarının, ekoturizm memnuniyetleri arasında da anlamlı bir farkın olduğu görölmektedir. Bunun sebebi ise, 45-54 yaş grubundaki ziyaretçilerin iş hayatından sıkılmış olmaları, doğayla baş başa kalmak istemeleri, emekli olmaları veya emekliliklerinin yaklaşmış olmaları ihtimaline bağlı olarak, doğal, tarihi ve kültürel değeri tanımak olarak yorumlanabilir.

Ekoturizm algılaması açısından lisansüstü eğitim seviyelerine sahip olan yerli turistlerin diğer eğitim düzeylerine sahip gruplarla aralarında anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre lisansüstü eğitim alan yerli turistlerin, diğer eğitim düzeylerine sahip olan yerli turistlere göre ekoturizm algılamalarının daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda Trabzon yöresinde ekoturizm faaliyetlerine katılanların farklı eğitim gruplarından olmaları ve ekoturizme ilişkin memnuniyetleri arasında da anlamlı bir farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ankete katılan yerli turistlerin yaşları ile ekoturizm algılanmaları, ekoturizm sonucu oluşan memnuniyetleri, gelecekte tekrar gelme eğilimleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu durum ile ilgili olarak, yaşın eko turizmin algılanması, ekoturizm memnuniyetleri ve gelecekte tekrar gelme eğilimleri üzerinde olumlu bir etkisi vardır. Yaş arttıkça eko turizme yönelik bakış açısı olumlu değışmekte, insanlar yılların bakış açısına kattığı deneyimler ile doğanın ve sürdürülebilirliğin önemini kavrayarak, turistik faaliyetler esnasında daha bilinçli davranmaya çalışmaktadırlar. Bu durum sonucunda da yaptıkları ekoturizm faaliyetlerinden memnun olma düzeyleri yükselmektedir. Trabzon yöresinde ekoturizm faaliyetlerine katılan yerli turistlerin ekoturizm konusunda algılamalarının ve memnuniyetlerinin olumlu olması, gelecekte tekrar bu yöreye tekrar gelip ziyaret etmek isteyecekleri hususu anlaşılmaktadır.

Ankete katılanların mesleklerine göre, ekoturizm algılamaları ve tekrar gelme istekleri arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu, ancak memnuniyetleri ile herhangi bir ilişkinin olmadığı görölmektedir. Yani turistlerin mesleklerine göre ekoturizm algılamaları ve tekrar gelme istekleri

üzerinde olumlu bir etkinin olduğu ancak yapılan ekoturizm faaliyetlerinden memnun olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun sebebi ise konaklama tesislerinin yetersiz oluşu, kaliteli hizmetin sunulmaması, ulaşım ağının gelişmemiş olması, alt ve üst yapı eksikliklerinden dolayı memnun olmadıkları söylenebilir. Bu yüzden Trabzon yöresinde bu eksiklikler ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır.

Ziyaretçilerin eğitim durumları ile ekoturizmi algılamaları arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki, ekoturizm sonucu oluşan memnuniyetleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu, gelecekte tekrar gelme eğilimleri arasında da herhangi bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Ulaşılan bu sonuç gösteriyor ki eğitim seviyesi ne kadar yüksek olursa olsun, araştırmaya katılan yerli turistlerin ekoturizm algılamalarının düşük olduğu ve ekoturizm konusunda bir önyargıların bulunduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra ekoturizm algılamaları düşük olduğu halde bu yörede yapmış oldukları tatilden memnun oldukları ancak gelecekte tekrar Trabzon yöresini ziyaret edip etmeyecekleri konusunda kararsız oldukları ortaya çıkmaktadır.

Ziyaretçilerin seyahate çıkma sıklıkları ile ekoturizm memnuniyetleri ve gelecekte tekrar gelme istekleri arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığı sonucu ortaya çıkarken, ziyaretçilerin Trabzon'da kalış süreleri ile ekoturizm memnuniyetleri ve gelecekte tekrar gelme istekleri ve ankete katılan yerli turistlerin ekoturizmden duydukları memnuniyet, ekoturizmi algılamaları ve gelecekte tekrar gelme eğilimleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

5.2 Öneriler

Trabzon yöresini ekoturizm açısından ilgi gören bir merkez haline getirecek ve bölge halkına gelir sağlayacak, istihdam yaratacak potansiyel ürünlerin geliştirilmesi konusunda en önemli husus konaklama hizmeti ihtiyacının karşılanması olacaktır. Trabzon ve çevresinde ekoturizm anlayışıyla işletilen mekanların ihtiyacı karşılayacak sayıda olmaması, buralarda gerçekleştirilen aktivitelerin olanaksızlıklar nedeniyle sınırlı ölçülerde kalması, yöre ekoturizmi için büyük bir dezavantaj oluşturmaktadır. Trabzon ve çevresinde gerçekleştirilecek turlar için konaklama ünitelerinin yapılıp konaklama sorununun bir an önce çözülme kavuşturulması gereklidir.

Trabzon yöresinde doğa turizmi, özellikle ekoturizm olgusu yörenin en önemli unsuru sayılabilecek potansiyel dinamiklerinden birisidir. Bu potansiyeli hayata geçirmek için mevcut durum ortaya konulmalı ve eylem önceliklerinin belirlenmesi amaçlanmalıdır.

Festival ve şenlikler yöre tanıtımında değerlendirilebilecek ve yerel halkların ekonomik anlamda kazanç sağlamalarında önemli rol oynayan etkinliklerdir. Trabzon ve çevresinde yapılan veya yapılacak olan Şenlik ve festival gibi etkinliklerde yöreye özgü geleneksel kültürü temsil eden ürünlerin tanıtımı ve satışı için uygun ortam oluşturulmalıdır.

Trabzon ili ve çevresinin yalnızca yayla ve inanç turizmine elverişli olmadığı, bunun yanında Trekking, Dağcılık, Jeep safari, Kuş gözlemciliği ve diğer ekoturizm faaliyetleri de basta olmak üzere; iyi bir tanıtımla, sahip olduğu doğal zenginliği ile ön plana çıkartılmalıdır. Bu nedenle var olan bu potansiyelin değerlendirilebilmesi için turizm yatırımlarının çeşitlendirilmesi, yayla ve inanç turizminin yanında diğer ekoturizm etkinlikleri dikkate alınarak, turizm faaliyetlerinin tüm yıla yayılması yönünde çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Sümela Manastırı, Uzungöl Tabiat Parkı, Altındere Milli Parkı ve Sera Gölü Tabiat Parkı çevrelerinin uygun görülen yerlerinde orman içi rekreasyon alanı oluşturulmalı ve kurulmalıdır. Bu şekilde oluşturulan alanlar korunan orman alanlarına olabilecek yükü üzerine çekerek doğal alanların baskıya maruz kalmasını engelleyebilecektir.

Ekoturizm etkinlik alanları, doğa ve su sporları rotaları en kısa zamanda belirlenmeli ve ekoturizmin bu etkinliğini ortaya koyabilmek için doğal değerleri göz önünde bulundurularak bu rotaların envanteri çıkarılmalıdır.

Gezi faaliyeti sırasında çevreye hiçbir şekilde atık bırakılmamalı ve doğada silinemeyecek izler bırakmamasına özen gösterilmelidir.

Ekoturizm tur operatörleri, seyahat acentaları ve rehberler, ekoturizm kapsamında konu ile ilgili doğal ve kültürel değerlere yönelik bilgi birikimine sahip olmalı ve kokartsız rehber çalıştırmamalıdır.

Trabzon yöresinin ekoturizm potansiyelinin belirlenmesine ve bu potansiyelin bölge turizmine olan etkisini incelemeye yönelik yapılan çalışmaların sonuçlarını değerlendirdiğimizde; Trabzon'u ziyarete gelmiş olan yerli turistlere göre bölgenin turizme kazandırılmamasındaki başlıca sorun yeterince tanıtım yapılmamasıdır. Turizmi canlandırmak ve etkinliğini artırmak için etkili bir tanıtım politikası izlenmeli, yazılı ve sözlü basın araçlarından yararlanılmalı, bölgenin sahip olduğu tabii güzellikler kullanılmalı, alternatif ve ekoturizm çeşitlerinin de içerisinde olduğu çalışmalarla tanıtım yapılmalıdır.

Yayla turizminin gelişmesi için Trabzon yöresinde alt ve üst yapı sorunlarının doğal çevreyi bozmadan en kısa zamanda giderilmesi gerekmektedir. Ekoturizm için yörede altyapıya yönelik yapılan çalışmalarda yol inşaatları ve betonarme binalar ekolojik sorunların en önemli nedenlerini oluşturabilir. Bu tip uygulamalar doğaya ve yörenin geleneksel mimarisine uygun olarak yapılmalıdır.

Mesire yerleri canlandırılmalı birinci sınıf hizmet veren, alt ve üst yapıları yeterli tesislere kavuşturulmalıdır. Trabzon bölgesinde yapılacak olan bir faaliyette öncelikli olarak endemik bitki ve hayvan türleri dikkate alınmalı, onların korunması, üretimi, yetiştirilmesi önem verilmelidir.

Yerel yönetimlerle işbirliği yaparak bölge halkları arasında ekoturizm bilincini oluşturmak, halkın turizme aktif katılımını ve turizmden daha fazla pay almasını sağlayacak profesyonel anlamda ev pansiyonculuğunu geliştirmeye yönelik çalışmalara hız verilmelidir. Ayrıca yöre halkının kendi ürünlerini pazarlayarak turizmden daha fazla gelir elde etmesine yönelik projeler geliştirilmelidir.

Yerel yönetimler, Trabzon yöresinde olan ve/veya faaliyet gösteren tur operatörleri ve seyahat acenteleri etkinliklerini çevreyle barışık bir şekilde değerlendirerek, ekolojik tur faaliyetlerini desteklemeli ve tanıtmalı; bu amaçla her yıl konaklama tesisleri ve seyahat işletmelerini izleyerek çevreci davranışları ödül ve benzeri mekanizmalarla desteklemek yararlı olacaktır.

Trabzon ve çevresinde ekoturizm etkinliklerinin geliştirilmesi için eğitim, tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri artırılmalı, üniversitelerle işbirliği yapılmalı, doğal, tarihi ve kültürel kaynakları korunmalı, yöre insanların bu etkinliklere katılımı sağlanmalı, tur acentalarının teşvik edilmesi gibi somut önerilerden söz edilebilir.

Başka ulusların tarih ve kültürlerini taklit etmek yerine, yöresel ve geleneksel mimariye uygun, doğal çevrenin bütünlüğünü bozmayacak şekilde alt ve üst yapıların oluşması sağlanmalıdır. Bu da daha çok dikkat çekerek, doğal olarak bölgenin turistik faaliyetlerinin gelişmesini de katkı sağlayacaktır. yöresel ve geleneksel mimariye uygun olmayan, çevreye uyumsuz çok yıldızlı ve çok yataklı tesisler yapmak yerine , çevreye uygun daha küçük ölçekli konaklama birimlerinin tercih edilmesi yöreye ait ekoturizm potansiyelinin hızlanmasını sağlayacaktır.

Trabzon ve çevresi eşsiz güzellikleri, yaylaları, tarihi mekanları ve doğası ile turizme kazandırılmalıdır. Bu güzellikler konaklama yapılabilecek tesisler ve gezilerle desteklenmeli ve değerlendirilmelidir.

Trabzon İlinin iklim özellikleri nedeniyle özellikle yaz mevsiminde nem miktarının fazla olmasına bağlı olarak çevre illerden yayla amacıyla gelen insanların ağırlanması için uygun yerlere tesisler kurulmalıdır.

Yapılan bu çalışmada; öncelikle ülkemizin sahip olduğu ekoturizm çeşitleri belirlenmiş, bu konuda açıklayıcı bilgiler verilmiş, yörenin ekoturizme yönelik doğal ve kültürel kaynaklarını incelenerek, mevcut ve potansiyel ekoturizm aktivitelerinin Trabzon İlinde ekoturizm faaliyetleri içerisinde gerçekleştirilmesi için çözüm önerileri ortaya konmuştur.

KAYNAKÇA

- Alikılıç, Dündar. (2001). Tarih Boyunca Trabzon Havalisinde Kütüphaneler, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı:17, (ss.305-313), Erzurum.
- Akat, Ömer. (2000). Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği (2. Baskı), Bursa: Ekin Kitabevi.
- Akay, Bayram ve Zengin, Burhanettin. (2012). Ekoturizm Kaynaklarının Geliştirilmesi: Doğu Marmara Bölgesi Örneği, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14, (23), (ss.115-122).
- Akesen, Aytuğ. (2009). Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımında Eko Turizmin İşlevsel Önemi. (ss.367–374). 10. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı. 21–24 Ekim. Mersin. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Akın, Halil Murat, Gökçe, Fikret ve Tokmak, Ahmet. (2008). Ekoturizmin Sürdürülebilirliği Kapsamında Korunan Alanlara Etkileri. III. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, (17-19 Nisan 2008), Kongre Bildiri Kitabı içinde (ss.342-347), T.C. Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Balıkesir: Nobel Basımevi.
- Akpınar, Elif ve Bulut Yahya.(2010). Ülkemizde Alternatif Turizm Bir Dalı Olan Ekoturizm Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı ve Uygulama Alanları, III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, (20-22 Mayıs 2010), Cilt: IV, (ss.1575-1594).
- Albayrak, Ferruh Fatih. (2010). Korunan Alanların Ekoturizm Geleceğine Etkileri: Camili Biyosfer Rezervi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Artvin Çoruh Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Artvin. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 2 Aralık 2011 tarihinde alınmıştır).
- Altan, Şule. (2006). Türkiye’de Eko Turizm Uygulamaları ve Ekonomiye Katkıları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 29 Eylül 2011 tarihinde alınmıştır.)
- Altunışık, Remzi, Recai Coşkun, Serkan Bayraktaroğlu ve Engin Yıldırım (2004), Sosyal Bilimlere Araştırma Yöntemleri, 3.b, Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Anonim, (2010a). Her Yönüyle Trabzon 2010, <http://www.trabzonkulturturizm.gov.tr/belge/1-87239/her-yonuyle-trabzon.html> 10.03.2012
- Anonim, (2010b). TR90 Doğu Karadeniz Bölge Planı (Artvin - Giresun - Gümüşhane - Ordu -Rize – Trabzon), Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2010-1013.
- Anonim, (2010c). Türkiye Turizm Piyasaları Araştırması 2010. Gayrimenkul Değerleme ve Danışmanlık A.Ş, İstanbul.
- Anonim, (2011a). Trabzon ve Çevre, T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı; Trabzon Çevre ve Orman Müdürlüğü, Trabzon, 2011.
- Anonim (2011b), Doğu Karadeniz Master Planı (Giresun-Gümüşhane- Ordu-Rize-Trabzon), Barlas İmar Planlama Müşavirlik LTD.ŞTİ.
- Anonim, (2011c). Trabzon, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Trabzon, 2011.

- Arpacı, Özgür, Zengin, Burhanettin ve Batman, Orhan. (2012). Karamanın Mağara Turizmi Potansiyeli ve Turizm Açısından Kullanılabilirliği, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14, (23), (ss.59-64).
- Arslan, Yunus. (2003). Ekoturizm Amacı ve İlkeleri, Sosyal Bilimler Dergisi, Balıkesir Üniversitesi Erdek Meslek Yüksek Okulu, (ss.30-42) sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c8s13/makale/c8s13m12.pdf (ErişimTarihi:20.02.2012).
- Aydınözü, Duran. (2004). Karadeniz Bölgesi'nin İlk Yayla Kent Projesi; Hıdırnebi, Kastamonu Eğitim Dergisi Cilt:12, Sayı:1, (ss.205-210), Mart 2004.
- Ayvazoğlu, Ali, Kırmızı Hasan ve Köse İsmail. (2008). Pratik Anadolu Rehberi, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Bakırcı, Mehmet. (1992). Doğu Karadeniz Bölgesinin Turizme Kazandırılması. Doğu Karadeniz Turizmi Konferans-Workshop 22-25 Haziran, Trabzon, (ss.79-88).
- Baldıran, Şerif ve Ulubay, Atif. (2008). Trabzon, Rize ve Artvin. (Türkiye Turizm Coğrafyası içinde, Edt. Gürhan Aktaş). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bagul, A.H.B.Pengiran. (2009). Success of Ecotourism Sites and Local CommunityParticipation in Sabah, Victoria University of Wellington, Doctor of Philosophy in Tourism Management, researcharchive.vuw.ac.nz/bitstream/handle/10063/890/thesis.pdf. (ErişimTarihi:22.02.2012).
- Bekiroğlu, Merve. (2008). Uçmaktedere'nin (Tekirdağ) Doğal ve Kültürel Özelliklerinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 20 Ekim 2011 tarihinde alınmıştır).
- Bilgiç, İbrahim. (2007). Sakarya Yaylalarının Turizm Açısından Pazarlanabilirliği; Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 29 Eylül 2011 tarihinde alınmıştır).
- Bingöl, Zekeriya. (2007). Anadolu'da İnanç Turizmi, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Bolton, Melvin, (1997). Conservation and the Use of Wildlife Resources, Editor:Melvin Bolton, Chapman & Hall, Coined, "Loving them: Wildlife and Ecotourism" Earth Scan Publications, London, pp. 231-249.
- Boo, E., 1993. Ecotourism Planning for Protected Areas, Ecotourism: A Guide for Planners and Managers. The Ecotourism Society, North Bennington, Vermony, pp:15-31.
- Bozok, Düriye. (2004). Ekoturizm ve Kaz Dağında Bir Uygulama, 1.Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, (15-16 Nisan), Kongre Bildiri Kitabı içinde (ss.434-454), T.C. Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Balıkesir.
- Bozok, Düriye ve Özdemir, Gülay. (2008). Eko Turizm. (Turistik Ürün Çeşitlendirmesi İçinde, Edt. Necdet Hacıoğlu, Cevdet Avcıkurt). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Burnaz, Ersin. (2007). Trabzon İlinin Pazarlanabilirliği Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 2 Kasım 2011 tarihinde alınmıştır).
- Caldicott Julia., Fuller Don. (2005). The concept and relevance of ecotourism to İndigenous economic and human development in remote Australian communities. Centre for enterprise development and research, Southern Cross University Coffs Harbour Campus in Conjunction with the Centre for Regional Tourism Research (CEDOR), Occasional paper No:6, 18 s, Australia.
- Çakıcı, Celil ve Harman, Serhat. (2006). Kuş Gözlemciliğinin Önemi: Türkiye’de Kuş Gözlemcilerinin Profili. Anatolia, Cilt:17 Sayı:2, (ss161-168).
- Çakır, Gülay. (2011). İğneada ve Çevresinde Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Kırsal Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 19 Ekim 2011 tarihinde alınmıştır).
- Çavuş, Ahmet., Altaş, Namık Tanfer. (2010). Trabzon`da Gelişmekte Olan Bir Turizm Merkezi: Kayabaşı Yaylası. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 23, ss.203-223).
- Çekmez, Nursel. (2009). Kuzey Saroz Bölgesi'nin Ekonomik Kalkınmasında Ekoturizmden Yararlanma Olanakları, Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 19 Ekim 2011 tarihinde alınmıştır).
- Çevirgen Aydın. (2004). Edremit Yöresinde Ekoturizme Yönelik Bir Talep Araştırması, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:12, (ss.46-67)<http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c7s12/makale/c7s12m3.pdf>. (ErişimTarihi:23.02.2012).
- Çontu, Mehmet. (2006). Alternatif Turizm Çeşitleri ve Kızılcahamam Termal Turizmi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 29 Eylül 2011 tarihinde alınmıştır).
- Demir, Cengiz ve Çevirgen, Aydın. (2006). Ekoturizm yönetimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Diamantis D., and Ladkin, A., 1999. The Links Between Sustainable Tourism and Ecotourism: A Definitional And Operational Perspective, The Journal of Tourism Studies Vol. 10, No. 2, DEC. 1999, (pp. 35-46). http://www.jcu.edu.au/business/public/groups/everyone/documents/journal_article/jcu_dev_012705.pdf
- Dinçer Mithat Zeki, Dinçer, Füsun İstanbullu ve Avunduk, Zehra Binnur. (2011). Türkiye’de Kırsal Turizmin Sosyokültürel, Teknolojik, Ekonomik, Eğitimsel, Politik, Yasal, Ekolojik ve Demografik Açılardan Değerlendirilmesi (Steeped Analizi), (30 Kasım – 4 Aralık 2011), Kongre Bildiri Kitabı içinde (ss.177-194), T.C. Düzce Üniversitesi Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Akçakoça-DÜZCE.
- Dindar, Mürüvvet. (2002). Turizm ve Çevre İlişkileri, Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası Bildirileri, 2. Cilt, (ss.263–265), Ankara.
- Doğanay, Serkan. (2003). Coğrafi Özellikleri Açısından Altındere Vadisi Milli Parkı, Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt:8, Sayı: 10, (ss.43-64).

- Ertan, Adnan ve Güzel Özlem.(2008). Tarım Turizmi Kavramı ve Isparta'nın Tarım Turizmi Açısından Değerlendirilmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 2008, Cilt:1, Sayı: 7, (ss:81-96).
- Gaul, Dirk. (2003). Environmental impacts of ecotourism a review of literature. Web Sitesi: www.fao.org/forestry/foris/pdf/foph/ecotour.pdf, Erişim Tarihi: 05.01.2012.
- Gülüm, Kamile ve Torun, Fatma. (2009). Nemrut Dağı (Adıyaman) ve Civarının Eko-Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi.(ss.111-124). 10. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı. 21–24 Ekim. Mersin. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Erdoğan, Nazmiye. (2003). Çevre ve (Eko)Turizm. Ankara: Genel Yayın ve Dağıtım.
- Erdoğan, Nazmiye ve Erdoğan, İrfan. (2005). Eko Turizm Betimlemeleriyle İletilenlerin Doğası Doğası. Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi, Sayı,20(1), ss.55-82
- Erkut, Ferda Çağlar. (2005). Eko Turizm Kaynağı Olarak Akçay Vadisi ve Mardan Dağı'nın Değerlendirilmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın. www.tez2.yok.gov.tr adresinden 11 Ekim 2011 tarihinde alınmıştır.
- Freely, John. (2008), Türkiye Uygurlik Rehberi, Yapı Kredi Yayınları, 4.Baskı, İstanbul.
- Gökdeniz, Ayhan. (2003). Yerel Gündem 21 ve Sürdürülebilir Turizm Politikaları Çerçevesinde Ekoturizm. Standard Dergi, Yıl 42, Sayı 496, 24–32.
- Gürdal, Mehmet. (2001).Türkiye Turizm Coğrafyası, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Havuş, M. (2002). Karadenizname, Ankara: Ajans-Türk Basım ve Basın A. Ş.
- Herbig P. ve O'hara B. (1997). Ecotourism: a Guide for Marketers, European Business Review, 97 (5), 231-236.
- Hudman, E.L. (1992).Turizmin Rolü ve Çevre Sorunları ile Gelecekteki Olası Etkilerine Yaklaşım. Turizmde Seçme Makaleler:16, Özel Sayı Turizm ve Çevre, İstanbul: TUGEV Yayın No:24, 25–34.
- Kadioğlu, Yahya. (2007). Trabzon Havaalanı'na Coğrafi Bir Yaklaşım (A Geographical Perspective on Trabzon Airport), Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:15, (ss.173-190), Ocak-2007, İstanbul.
- Kahraman, Nükhet ve Türkay, Oğuz. (2004). Turizm ve Çevre. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Karasar, Niyazi. (2005). Bilimsel Araştırma Yöntemi. (12.Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kart, Doğan. (2009). Yahyalı İlçesi'nin Ekoturizm Potansiyeli ve Çevre Sorunları, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Niğde. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 13 Kasım 2011 tarihinde alınmıştır).
- Kaya, İsmet. (1997). Sürdürülebilir Turizm Kalkınması ve Ülkemiz Açısından Bir Değerlendirme, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Balıkesir.
- Kaypak, Şafak. (2012). Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14, (23), (ss.11-29).

- Koşan, Abdulkadir ve Güneş, Erkan. (2008). Spor Olimpiyatları ve Turizm İlişkisinde Kış Olimpiyatları. III. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, (17-19 Nisan 2008), Kongre Bildiri Kitabı içinde (ss.393-400), T.C. Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Balıkesir: Nobel Basımevi.
- Kozak, Metin., Nazmi Kozak., Meryem A. Kozak., (2001). Genel Turizm, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Kozak, Meryem Akoğlan. ve Bahçe, Sadık. (2009). Özel İlgi Turizmi. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kurtuluş, K. (2010), Araştırma Yöntemleri, İstanbul: Türkmen Kitapevi.
- Kuter, Nazan. (2009). Korunan Alanlarda Eko-turizm ve Çevresel Etkileri.(ss.331-340). 10. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı. 21–24 Ekim. Mersin. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Kuter, Nazan ve Ünal, H. Emre. (2009). Sürdürülebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri, Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi, 2009,Cilt: 9, Sayı:2, (ss.146-156).
- Küçükaslan, Nazife., Muğla, Seher., Doğan, E.Muhsin., Ak, İbrahim., Kantar, Faik ve Korkmaz, N.Nimet (2009). Kırsal Turizm; Turizme Entegrasyonu ve Bursa-Cumalıkızık Örneği. (ss.529-540). 10. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı. 21–24 Ekim. Mersin. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Masberg, B.A.ve Morales, N. (1999). A Case Analysis of Strategies in Ecotourism Development. Aquatic Ecosystem Health and Management, 2 (3), 289-300.
- Minbaeva, Aijana. (2010). Kırgızistan Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Uygulanabilecek Turistik Ürün Çeşitleri, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı. İzmir. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 9 Kasım 2011 tarihinde alınmıştır).
- Mor, Cemil. (2006). Trabzon İlinin Turizm Coğrafyası, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 21 Ekim 2011 tarihinde alınmıştır).
- Nayir, Ozan. (2009). Isparta Yöresi Korunan Doğal Alanlarında Ekoturizm Talep ve Eğilimlerinin Belirlenmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Isparta. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 9 Kasım 2011 tarihinde alınmıştır).
- Necdet Hacıoğlu, Ayhan Gökdeniz, Yakup Dinç, Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi, Ankara Detay Yayıncılık, 2003.
- Newsome, D., Milewski, A., Phillips., N. ve Annear, R. (2002). Effects of Horse Riding on National Park and Other Natural Ecosystems in Australia. Implications For Management. Journal of Ecotourism, 1 (1), 52-74.
- Orhan, Tuba. (2008). Uzundere İlçesi ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Sınıflandırılması, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Erzurum. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 2 Aralık 2011 tarihinde alınmıştır).

- Oruç, Onur. (2004). Bir Alternatif Turizm Türü Olan Doğa-Atlı Spor Turizminin Kastamonu Örneği Üzerinde İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı, İstanbul. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 22 Aralık 2011 tarihinde alınmıştır).
- Ovalı, Pınar Kısa. (2007). Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Kavram, Mimari ve Çevresel Etkiler Bakımından Karşılaştırılması, (Megaron) Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi E-Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, (ss.64-79).
- Özgen, Hande Mimaroğlu. (2009). Sürdürülebilir Çiftlik Turizmi İçin Stratejik Planlama Önerileri.(ss.541–554). 10. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı. 21–24 Ekim. Mersin. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Özkan, Erol ve Kubaş, Ahmet. (2012). Yıldız Dağlarında Kırsal Kalkınmada Ekoturizm Fırsatları, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14, (23), (ss.149-153).
- Özkök, Ferah.G. ve Çoban, Ömer. (2009). Ekoturizm mi Eko-terörizm mi?.(ss. 591–602). 10. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı. 21–24 Ekim. Mersin. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Özyaba, Murat. (2001), Doğu Karadeniz Bölgesi Yaylalarında Ekoturizm Olanaklarının Araştırılması ve Kentsel Bölgesel Ekonomiye Olan Etkileri, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Trabzon
- Pekçetinöz, Besen. (2006). Denizel Koruma Alanlarında Ekoturizmin Bir Segmenti Olarak Kuş Gözlemciliği Aktiviteleri ve İzmir Kuş Cennetinin Potansiyeli, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü. İzmir. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 13 Kasım 2011 tarihinde alınmıştır).
- Pınar, İge. ve İçöz, Onur. (2009). Tarım-Turizm İlişkisi ve Bir Alternatif Turizm Ürünü Olarak Türkiye’de Tarım Turizmi.(ss.555–577). 10. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı. 21–24 Ekim. Mersin. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Rahemtulla, Y. G., and Wellstead, A. M., 2001. Ecotourism: Understanding Competing Expert And Academic Definitions. Infor. Report Nor-X-380 Canada. http://nofc.cfs.nrcan.gc.ca/bookstore_pdfs/18729.pdf
- Salam, M.A., Lindsay, G.R. ve Beveridge, M.C.M. (2000). Eco-tourism to Protect The Reserve Mangrove Forest The Sunderbands and Its Flora and Fauna. *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 11, (pp.56-66).
- Sarı, Cemali. (2007). Antalya’nın Alternatif Turizm Kaynakları ve Planlaması.Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 29 Eylül 2011 tarihinde alınmıştır).
- Scheyvens, Regina. (1999). Ecotourism and The Empowerment of Local Communities, *Tourism Management*, Volume: 20Issue:2 April 1999, (pp:245-249).
- Selimoğlu, Öykü. (2004). Dünya’da ve Türkiye’de Eko Turizm, İstanbul Ticaret Odası Eğitim ve Araştırma Yayınları, (<http://www.ito.org.tr/Document/Sektor/1-31.pdf> adresinden 2 Eylül 2011 tarihinde alınmıştır).
- Seyyar, Ahmet. (2010). Trabzon’un Sosyo-Ekonomik Gelişimi (1900–1950), Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 2 Aralık 2011 tarihinde alınmıştır).

- Sofular, Hüseyin Şerif, Temel ScubaDalıcılığı, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2002, s.17.
- Somuncu, Mehmet. (2004). Dağcılık ve Dağ Turizmindeki İklim: Ekonomik Yarar ve Ekolojik Bedel, Coğrafi Bilimler Dergisi, Yıl:2004, Cilt: 2, Sayı:1, (ss.1-21).
- Soykan, Füsün. (2003). Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi, Ege Coğrafya Dergisi, 12 (2003), 1-11, İzmir.
- Soykan, Abdullah., Efe, Recep., Sönmez, Süleyman ve Cürebal İsa. (2008). Balıkesir İlinin Mağara Turizm Potansiyeli. III. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, (17-19 Nisan 2008), Kongre Bildiri Kitabı içinde (393-400), T.C. Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Balıkesir: Nobel Basımevi.
- Strong-Cvetich, N.J., 2007. Ecotourism in Post-Conflict: A New Tool for Reconciliation? <http://www.iipt.org/africa2007/PDFs/Strong-CvetichandScorse.pdf>
- Subaşı, Birgül. (2004). Yayla Turizmi Sektör Profili. İstanbul Ticaret Odası (İTO) Etüt ve Araştırma Şubesi: <http://www.ito.org.tr/Dokuman/Sektor/1-102.pdf>. 25 Kasım 2011.
- Swarbrooke, J. (2005). Sustainable tourism management. UK: CABI Publising.
- Şahin, Bayram ve Şahin, Seda (2009). Ekoturizmin Alanı Olarak Kazdağları ve Darıdere Örneği.(ss.1219-1238). 10. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı. 21–24 Ekim. Mersin. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Şahin, İbrahim Fevzi. (2009). Erzincan İli Turizm Potansiyeli ve İldeki Ekoturizm Uygulamaları, Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt 14, Sayı 22 (2009): <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/dogucogرافya/article/view/6940>
- Şafak, İsmail. (2003). Türkiye'deki Av Turizmi Uygulamalarının Özel Avlak İşletmelerine Etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri: A, Sayı: 2, , ISSN: 1302-7085, (ss.133-148).
- Şekercioğlu, Çağan. Hakkı. (2002). Impacts of Birdwathcing on Human and Avian Communities, Enviromental Conversation, 29 (3): 282-289.
- Tırıl, Alpay. (2006). Bir Turistik Çekicilik Olarak Türkiye'nin Biyolojik Çeşitliliği, Kırsal Çevre Yıllığı (ss.42-50).
- Tunç, Azize. ve Saç, Firuzan. (1998), Genel Turizm Gelişimi-Geleceği. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Türksoy, Adnan ve Yürük, Esin Özkan. (2008). Özel İlgi Turizmi. (Turistik Ürün Çeşitlendirmesi İçinde, Edt. Necdet Hacıoğlu, Cevdet Avcıkurt). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ural, A. ve KILIÇ, İ. (2005). Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi, Detay Yayıncılık, 1.Baskı, Ankara.
- Uluslan, Yeliz ve Batman, Orhan. (2010). Alternatif Turizm Çeşitlerinin Konya Turizmine Etkisi Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:23, (ss.243-260).
- Uluslan, Yeliz.(2009). Alternatif Turizm Çeşitlerinin Turizm Potansiyeline Etkisi: Konya Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 12 Ekim 2011 tarihinde alınmıştır).

- Verap, Bülent., Şahin, Cemalettin., Çiloğlu, Erhan ve İmamoğlu, H.Öğuz. (2002). Uzungöl'ün İklimi ve Çevresel Sorunları Üzerine Bir Çalışma, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı: 4, (ss.353-358), Erzurum.
- Wood, Megan Epler. (2002). Ecotourism: Principles, Practices & policies for Sustainability, United Nations Publication, UNEP, First Edition, (2002b).
- Yalçın, Gamze. (2007). Çiftlik İlçesi (Niğde) Doğal Kültürel Coğrafya Araştırmaları ve Ekoturizm Potansiyeli, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 1 Mart 2012 tarihinde alınmıştır).
- Yaraşlı, Göker Yarkın. (2005). Destinasyon İmajı ve Trabzon Yöresine Dönük Bir Çalışma, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 18 Mart 2012 tarihinde alınmıştır).
- Yaşar, Okan, Saros Körfezi Kıyılarında Sualtı Dalış Turizmi, Zeitschrift für die Welt der Türken, 2011, Vol.3, No:1, s.33-55
- Yazıcıoğlu, Yahşi ve Erdoğan Samiye. (2007). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Detay Yayıncılık, 2 Baskı, Ankara.
- Yavuz, Melek. (2011). Afyonkarahisar- Sandıklı İlçesi Akdağ Tabiat Parkı'nın Ekoturizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı. Afyon. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 12 Kasım 2011 tarihinde alınmıştır).
- Yılmaz, Hatice. (2008). Turizm Çeşitlendirilmesi Kapsamında Eko turizm Ürünü Olarak Tatil Çiftlikleri: Türkiye'deki Tatil Çiftliklerine Yönelik SWOT Analizi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon. (www.tez2.yok.gov.tr adresinden 29 Eylül 2011 tarihinde alınmıştır.)
- Yılmaz, Ersin., Coşgun, Ufuk., Koçak, Zekeriya., Ay, Zerrin., ve Orhan K. Hale. (2009). Katılımcı Yaklaşımla Ekoturizm Stratejilerinin Belirlenmesi ve Önceliklendirilmesi: Cehennemdere Vadisi ve Köprülü Kanyon Milli Parkı Örnekleri, Çevre ve Orman Bakanlığı Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Enstitüsü, Doa Yayın No: 51.Tarsus.
- Yurdağül, Yunus, Faktör Analizinde KMO ve Barlett Tsetleri Neyi Ölçer?
yunus.hacettepe.edu.tr/~yurdugul/3/indir/Kuresellik.pdf, Erisim Tarihi:
18.08.2010
- Yücel, Cemil. (2002). Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm. TÜRSAB Dergisi, Mayıs 2002, Sayı:219, 4–9.
- Yücel, Sunay Ünlü. (2004). Yayla turizmi. TÜRSAB Dergi, Sayı:244, 12–19. (www.tursab.org.tr/dosya/1017/may04yayla_1017_1683015.pdf) adresinden 29 Eylül 2011 tarihinde alınmıştır).
- Yücel, Cemil. (2006). Türkiye'de Rafting Akıntıya Kürek Çekiyor. TÜRSAB Dergisi, www.tursab.org.tr/dosya/1013/06eyraft2_1013_1553015.pdf (Erişim Tarihi:22.02.2012).

Yüksel Öztürk ve İrfan Yazıcıoğlu. (2002). Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:2, s.188, Ankara.

Yürük, Esin Özkan. (2008). Turizmin Geleceği: Ekoturizm. (cm.yo.ankara.edu.tr/~iktisad/TURKONF/web/YURIK.doc).

Zaman, Mehmet. (2005). Türkiye'nin Önemli İnanç Turizmi Merkezlerinden Biri: Sümela (Meryemana) Manastırı, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:6, Sayı:2, (ss.1-24), Erzurum.

Zengin, Burhanettin ve Bilgiç İbrahim. (2009). Sakarya Yaylalarının Turizm Açısından Özellikleri ve Pazarlanabilirliği, Sakarya Üniversitesi Yayınları, Sakarya.

Zengin, Burhanettin. (2008). Yayla Turizm. (Turistik Ürün Çeşitlendirmesi İçinde, Edt. Necdet Hacıoğlu, Cevdet Avcıkurt). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Zengin, Mustafa ve Kurtoğlu, İlker Zeki. (2006). Trabzon-Sera Gölündeki Kerevit Popülasyonunun Durumu Üzerine Bir Ön Değerlendirme, SÜMAE Yunus Araştırma Bülteni, Cilt:2, Sayı:6, (ss.6-7), Haziran.

İnternet Kaynakçası

- ✓ www.ecotourism.org adresinden 11 Kasım 2011'de alınmıştır.
- ✓ <http://ekoturist.com/ekoturizm-makaleler-bilgi/12-ekoturizm-turizm.html> adresinden 14 Şubat 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.novitas.com.tr/index2.htm> adresinden 6 Aralık 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.ecotourism.org/webmodules/webarticlesnet/templates/ecoItemplate.aspx?articleid=95&zoneid=2> adresinden 03 Kasım 2011'de alınmıştır.
- ✓ www.paradoks.org/old/makale/yil2_sayi2/nkaslan.pdf adresinden 12 Aralık 2011'de alınmıştır.
- ✓ (www.ttso.org.tr, 11.01.2012).
- ✓ <http://www.kentli.org/makale/sibel.htm> adresinden 23 Ocak 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://ttso.org.tr/index.php?link=sabit&no=67> adresinden 04 Nisan 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.ttso.org.tr/yta/index.php?go=trabzon> adresinden 11 Şubat 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.tbb.gen.tr/turkce/turizm/spor/index.html> adresinden 09 Ocak 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.kulturturizm.gov.tr/TR/belge/1-19408/botanik-turizmi.html> adresinden 16 Aralık 2011'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.kulturturizm.gov.tr/TR/belge/1-19417/kus-gozlemciligi.html> adresinden 02 Ocak 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.kulturturizm.gov.tr/TR,23173/tabiya-parklari.html> adresinden 16 Mart 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-19424/turkiye-de-avlana-bilen-av-hayvanlari.html> adresinden 24 Ocak 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.kultur.gov.tr/TR,26564/sumela-manastiri.html> adresinden 12 Mart 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-43089/magara-turizmi.html> adresinden 20 Ocak 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.trabzonkulturturizm.gov.tr/belge/1-34508/muze-ve-orenyerleri.html> adresinden 11 Mart 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.trabzonkulturturizm.gov.tr/belge/1-34514/onemli-yaylalarimiz.html> adresinden 22 Mart 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.trabzonkulturturizm.gov.tr/belge/1-68474/kaymakli-manastiri.html> adresinden 11 Mart 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.trabzonkulturturizm.gov.tr/belge/1-68531/cesitli-turizm-aktiviteleri.html> adresinden 19 Mart 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.trabzonkulturturizm.gov.tr/belge/1-72012/bitki-ortusu.html> adresinden 04 Nisan 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.trabzonkulturturizm.gov.tr/belge/1-34505/genel-bilgiler.html> adresinden 20 Ocak 2012'de alınmıştır.

- ✓ <http://www.trabzonkulturturizm.gov.tr/belge/1-71773/goller-ve-magaralar.html>, adresinden 16 Mart 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/belge/1-43073/ipek-yolu.html> adresinden 12 Aralık 2011'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,10149/trabzon-yaylalari.html> adresinden 16 Mart 2012'de alınmıştır.
- ✓ http://trabzon.cevreorman.gov.tr/Trabzon/AnaSayfa/Birimler/DKMP_Sb_Md/Milli_Parklar.aspx?sflang=tr adresinden 20 Mart 2012'de alınmıştır.
- ✓ http://trabzon.cevreorman.gov.tr/Trabzon/AnaSayfa/Birimler/DKMP_Sb_Md/Mesire_Yerleri.aspx?sflang=tr, adresinden 25 Mart 2012'de alınmıştır.
- ✓ http://trabzon.cevreorman.gov.tr/Trabzon/AnaSayfa/Birimler/DKMP_Sb_Md/Avyabanhayati.aspx?sflang=tr adresinden 18 Mart 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.turizm.gov.tr/TR/belge/1-19620/bazi-dalis-bolgeleri.html> adresinden 01 Şubat 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.macka.bel.tr/icerik.asp?id=20&pid=425> adresinden 16 Mart 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.macka.bel.tr/icerik.asp?id=32&pid=368> adresinden 19 Mart 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.trabzon.gov.tr/icerikDetay.asp?ID=1> adresinden 16 Mart 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.giresunkulturturizm.gov.tr/belge/1-57923/sis-dagi-yaylasi.html> adresinden 16 Mart 2012'de alınmıştır.
- ✓ www.tuik.gov.tr
- ✓ <http://www.csb.gov.tr/iller/trabzon/index.php?Sayfa=iceriksayfa&Id=7398> adresinden 23 Mart 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.tesob.org.tr/a2.php> adresinden 15 Mart 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.doka.org.tr/files/yayin/BolgePlan/BolgePlani/index.html#/1/> adresinden 23 Ocak 2012'de alınmıştır.
- ✓ <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44416/sumela-manastiri-trabzon.html> adresinden 17 Mart 2012'de alınmıştır.

EK-1 Anket Formu

Sayın Katılımcı

Bu çalışma Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmecilik ve Otelcilik Ana Bilim Dalı yüksek lisans tezi çalışması kapsamında yürütülmektedir. “Trabzon ve Ekoturizm: Yerli Ziyaretçilerin Yöreyi Değerlendirmesine Yönelik Bir Araştırma” kapsamında anket sorularını içermektedir. Çalışmada isminiz yer almayacak ve sizden de böyle bir bilgi vermeniz istenmeyecektir. Bilgiler kesinlikle gizli tutulacak ve başka amaçlarla kullanılmayacaktır. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

NOT:(Ekoturizm; doğayla iç içe, çevre dostu bir turizm çeşididir).

Sedat TAŞ
Yüksek Lisans Öğrencisi

Tez Danışmanı
Yrd.Doç.Dr. Sebahattin KARAMAN

1.Cinsiyetiniz:	☐ Erkek ☐ Kadın
2.Yaşınız:	☐ 24 yaş ve altı ☐ 25-34 ☐ 35-44 ☐ 45-54 ☐ 55-64 ☐ 65 yaş ve üstü

3.Medeni Haliniz:	☐ Bekar ☐ Evli ☐ Diğer.....
4.Öğrenim Durumunuz:	☐ Okur-Yazar ☐ İlköğretim ☐ Ortaöğretim ☐ Lise ☐ Önlisans ☐ Lisans ☐ Lisansüstü Öğretim
5.Mesleğiniz:	☐ Ev Hanımı ☐ Memur ☐ Kendi işi ☐ Emekli ☐ Öğrenci ☐ İşveren ☐ Çalışmıyorum ☐ İşçi ☐ Diğer.....

6.Ne sıklıkla seyahat edersiniz?

Yılda 1 defa Yılda 2 defa Yılda 3 defa ve daha fazla

7.Kimle ya da kimlerle seyahat edersiniz?

Tek başıma Ailemle Arkadaşlarımla Diğer

8.Hangi amaçla seyahat edersiniz?(1 tane seçenek işaretleyiniz.)

Doğal güzellik Kültür ve Tarih Sağlık ve Termal Eş-Dost Ziyareti
 Tatil (Deniz-kum-güneş) İş/Kongre Öğrenim Diğer.....

9.Daha önce, sadece ekoturizm (doğa ile ilgili veya kültürel) amaçlı bir turizm faaliyetinde bulundunuz mu?

Evet Hayır

10.Ekoturizm kavramı sizce ne anlam ifade etmektedir? (1 tane seçenek işaretleyiniz.)

Doğayı anlatan ve uygulamalı öğreten bir turizmdir. Pahalı ve moda olan bir seyahat sunan turizmdir.
 Konforsuz, basit ve sade olanaklar sunan turizmdir. Stresten kaçış ve rahatlama sağlayan turizmdir.
 Sportif faaliyetlerimi gerçekleştirebildiğim bir turizmdir. Yerel kalkınmaya yardımcı olan bir turizmdir.
 Doğa ile ilgili turlar ve aktiviteleri kapsayan turizmdir.
 Diğer.....

11.Ekoturizm etkinliklerini tercih etmenizin veya seçmenizin nedenleri nelerdir?

Doğa ile baş başa olmak Kendini keşfetmek Merak Macera tutkusu
 Şehir gürültüsünden uzaklaşmak ve temiz hava Yayılacılık faaliyetlerine ve festivallere katılmak
 Yörenin doğal güzelliklerini öğrenmek Farklı bir tatil yaşamak ve dinlenmek
 Dağcılık ve doğa sporlarıyla ilgilenmek, Daha önce yapmadığım aktiviteleri gerçekleştirmek
 Yöredeki yerel halkı tanımak ve yeni arkadaşlar edinmek
 Diğer.....

12.Trabzon'u ve çevresini seçmenizde dikkate aldığınız en önemli bilgi kaynağı nedir?

Daha önceki eko turistlerin tavsiyeleri Arkadaş Dergiler, gazeteler
 Turizm fuarları ve konferansları İnternet Daha önce gelmişim
 Rehber, broşür, kitap gibi materyaller TV ve radyo programları Diğer.....

13.Trabzon ismini duyunca aklınıza gelen ilk turizm alanı neresidir?

Trabzon Kalesi Vazelon(Yahya) kilisesi Yaylalar Uzungöl Atatürk Köşkü
 Sümela Manastırı Ayasofya Kilisesi(Müzesi) Çalköy Mağarası Diğer.....

14.Trabzon'da ne kadar kalacaksınız?

Günübirlik 1-3 gün 4-6 gün 7 gün ve daha fazla

Çevreyle ve doğayla bütünleşmiş bir turizm türü olan “**Ekoturizm**” ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden size en uygun olan seçeneği “**X**” ile işaretleyiniz.

(1) Arka sayfayı çeviriniz.

YARGILAR	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Doğal değerleriyle Trabzon ve çevresi, ekoturizm için uygun bir yerdir.					
Trabzon, ekoturizminin yanında diğer alternatif turizm çeşitleri bakımından da yeterli turizm potansiyeline sahiptir.					

Trabzon'da alternatif turizmin geliştirilmesine yönelik çekim merkezleri ve cazibe noktalarının sayısı yeterlidir.					
Trabzon'da ekoturizmin gelişmesi için çevre daha fazla korunmalı ve geliştirilmelidir.					
Trabzon ve çevresinde korunan ve turizm merkezi ilan edilen alanların sayısının artması bölgede doğal yapıların korunmasına katkı sağlamıştır.					
Trabzon'da alternatif turizm çeşitlerinin istenilen seviyeye ulaşabilmesi için gerekli olan altyapı ve üstyapı çalışmaları gerçekleştirilmektedir.					
Trabzon ve çevresinin ulaşım imkânları ekoturizm için uygun ve yeterlidir.					
Trabzon havaalanının uluslararası uçuşlara açılması ve yurtiçinde farklı güzergâhlara uçak seferleri konulması bölgede alternatif turizm potansiyelini artırır.					
Trabzon ve çevresinde eko ve alternatif turizm çeşitleri ile ilgilenen profesyonel seyahat acentaları yeterli sayıdadır.					
Trabzon'un alternatif turizme yönelik destinasyon ve bölge tanıtımı yeterince yapılmaktadır.					
Trabzon ve çevresinin ulaşım ağı içerisindeki dinlenme noktalarında wc, kafe, restaurant gibi hizmet tesisleri, yol işaretleri ve bilgilendirme levhalarının sayısı oldukça yetersizdir.					
Trabzon ve çevresinde mevcut tesisleri (altyapı) ve ekolojik konaklama imkanları çok kısıtlıdır.					
Bu bölgede, yerel halk turistlere karşı olumsuz tutum içerisindedir.					
Rehberler, Trabzon yöresinin tarihi, doğal ve kültürel özellikleri hakkında yeterince bilgiye ve donanıma sahip değildir.					
Turizm ve Kültür Bakanlığının ekoturizm konusunda yeterli tanıtım ve bilgilendirme yapmamaktadır.					

14. Ne olması durumunda Trabzon'a gelmekten vazgeçersiniz? (1 tane seçenek işaretleyiniz.)

- Çevresel sorunlar, doğal kaynakların tüketilmesi Geleneksel mimarinin dışına çıkılması
 Kalabalığın artması, sessizliğin bozulması Çarpık yapılaşma, betonlaşma
 Kaliteli hizmet sunulmaması Ulaşımın daha rahat ve konforlu hale getirilmemesi Diğer.....

15. Sizde Trabzon bölgesi, ekoturizm kapsamında hangi alternatif turizm türünün gelişmesine daha uygundur? (1 tane seçenek işaretleyiniz.)

- Yayla turizmi Kültürel turizm Kırsal turizm Dağ turizmi Mağara turizm
 Kongre turizmi Av turizmi Doğa Yürüyüşü Akarsu (rafting-kano) turizmi
 Botanik turizmi Kuş ve Yaban Hayatı Gözlemciliği
 Diğer.....

16. Sonuç olarak Trabzon yöresinde yapılan ekoturizm faaliyetlerinden memnun oldunuz mu? Lütfen memnuniyet derecenizi daire içerisinde belirtiniz?

Çok Az	Az	Kararsızım	Fazla	Çok Fazla
1	2	3	4	5

17. Gelecekte Trabzon'daki ekoturizm faaliyetlerine katılmak ister misiniz?

Hiç İstemem	İstemem	Kararsızım	İsterim	Çok İsterim
1	2	3	4	5

Anket Bitti. Cevapladığınız için teşekkürler...

EK-2 Korelasyon Analizi Sonuçları

Correlations (KORELASYON)															
		seyahat	kiminle	amaç	sadece	anlam	tercih	bilgi	t.alani	kalis	gelecekte	uygun	vazgeçme	memnuniyet	AlgOrt
cinsiyet	Pearson Correlation	.119*	.052	.089	.034	-.201**	-.004	-.187**	-.057	-.193**	-.197**	-.176**	-.097	-.113*	-.132**
	Sig. (2-tailed)	.016	.290	.072	.497	.000	.935	.000	.254	.000	.000	.000	.051	.022	.007
yas	P.C	.078	-.205**	-.042	-.384**	.277**	.092	.087	-.126*	.100*	.214**	-.250**	.009	.168**	.215**
	Sig.2	.114	.000	.401	.000	.000	.064	.079	.011	.044	.000	.000	.850	.001	.000
m.hal	P.C	.144**	-.100*	.067	-.038	-.052	.112*	-.084	-.167**	.248**	.084	-.018	-.071	.053	.094
	Sig.2	.003	.043	.175	.443	.292	.024	.092	.001	.000	.092	.713	.151	.282	.059
öğrenim	P.C	.095	-.069	-.058	.066	-.092	-.114*	.054	.007	.003	.014	.125*	.100*	.102*	-.169**
	Sig.2	.056	.167	.245	.182	.062	.021	.279	.891	.946	.778	.012	.043	.040	.001
meslek	P.C	-.007	-.101*	.124*	-.048	.156**	.130**	-.091	.044	-.219**	.185**	-.022	.121*	.135**	.280**
	Sig.2	.895	.041	.012	.334	.002	.009	.067	.379	.000	.000	.653	.015	.006	.000
seyahat	P.C	1	-.113*	.179**	-.062	-.064	-.006	-.121*	-.247**	.002	.051	.021	.007	.012	.090
	Sig.2		.022	.000	.214	.194	.906	.014	.000	.972	.302	.670	.883	.813	.070
kiminle	P.C	-.113*	1	-.381**	.255**	-.274**	-.205**	-.204**	.234**	.034	-.094	-.073	-.454**	-.163**	-.083
	Sig.2	.022		.000	.000	.000	.000	.000	.491	.059	.141	.000	.001	.092	
amaç	P.C	.179**	-.381**	1	-.196**	.127*	.235**	-.274**	-.059	-.137**	-.094	-.067	.177**	-.054	.167**
	Sig.2	.000	.000		.000	.010	.000	.000	.232	.005	.057	.174	.000	.273	.001
sadece	P.C	-.062	.255**	-.196**	1	-.074	-.033	-.118*	.250**	-.054	-.243**	.228**	-.186**	-.238**	-.230**
	Sig.2	.214	.000	.000		.133	.507	.017	.000	.280	.000	.000	.000	.000	.000
anlam	P.C	-.064	-.274**	.127*	-.074	1	.480**	.074	-.169**	-.203**	.122*	.045	.081	.203**	.089
	Sig.2	.194	.000	.010	.133		.000	.133	.001	.000	.014	.365	.100	.000	.073
	N	409	409	409	409	409	409	409	409	409	409	409	409	409	409
tercih	P.C	-.006	-.205**	.235**	-.033	.480**	1	-.079	-.261**	-.337**	.063	.027	.072	.073	.017
	Sig.2	.906	.000	.000	.507	.000		.109	.000	.000	.201	.588	.147	.139	.727
	N	409	409	409	409	409	409	409	409	409	409	409	409	409	409
bilgi	P.C	-.121*	-.204**	-.274**	-.118*	.074	-.079	1	.024	.119*	.107*	.147**	.124*	.008	-.127*
	Sig.2	.014	.000	.000	.017	.133	.109		.624	.016	.030	.003	.012	.874	.010
t.alani	P.C	-.247**	.234**	-.059	.250**	-.169**	-.261**	.024	1	-.112*	-.142**	-.074	-.119*	-.189**	-.078
	Sig.2	.000	.000	.232	.000	.001	.000	.624		.023	.004	.137	.016	.000	.116

EK-2 Devamı

kalis	P.C	.002	.034	-.137**	-.054	-.203**	-.337**	.119*	-.112*	1	.239**	.022	-.050	.258**	.094
	Sig.2	.972	.491	.005	.280	.000	.000	.016	.023		.000	.664	.313	.000	.057
gelecekte	P.C	.051	-.094	-.094	-.243**	.122*	.063	.107*	-.142**	.239**	1	-.383**	-.255**	.871**	.796**
	Sig.2	.302	.059	.057	.000	.014	.201	.030	.004	.000		.000	.000	.000	.000
uygun	P.C	.021	-.073	-.067	.228**	.045	.027	.147**	-.074	.022	-.383**	1	.131**	-.271**	-.406**
	Sig.2	.670	.141	.174	.000	.365	.588	.003	.137	.664	.000		.008	.000	.000
vazgeçme	P.C	.007	-.454**	.177**	-.186**	.081	.072	.124*	-.119*	-.050	-.255**	.131**	1	-.181**	-.235**
	Sig.2	.883	.000	.000	.000	.100	.147	.012	.016	.313	.000	.008		.000	.000
memnuniyet	P.C	.012	-.163**	-.054	-.238**	.203**	.073	.008	-.189**	.258**	.871**	-.271**	-.181**	1	.670**
	Sig.2	.813	.001	.273	.000	.000	.139	.874	.000	.000	.000	.000	.000		.000
AlgOrt	P.C	.090	-.083	.167**	-.230**	.089	.017	-.127*	-.078	.094	.796**	-.406**	-.235**	.670**	1
	Sig.2	.070	.092	.001	.000	.073	.727	.010	.116	.057	.000	.000	.000	.000	

** 0.01 düzeyinde anlamlı korelasyon (2-tailed). * 0.05 düzeyinde anlamlı korelasyon (2-tailed).

P.C: Pearson Correlation (Pearson Korelasyon)

Sig.2: Sig. (2-tailed) (Anlamlılık)

Seyahat: Seyahate çıkma sıklığı

Kiminle: Seyahate kimle çıktığı

Amaç: Seyahate çıkma amacı

Sadece: Daha önce doğa ile ilgili seyahat ettiniz mi? (evet, hayır)

Anlam: Ekoturizmin anlamı

Tercih: Ekoturizmi tercih etme nedenleri

Bilgi: Trabzon'un seçimindeki bilgi kaynakları

T.alanı: Trabzon'da ilk akla gelen turizm alanları

Kalış: Trabzon'da kalınacak süre

Gelecekte: Gelecekte Trabzon'daki ekoturizm faaliyetlerine katılmak ister misiniz?

Uygun: Trabzon bölgesi, ekoturizm kapsamında hangi alternatif turizm türünün gelişmesine daha uygun

Vazgeçme: Ne olması durumunda Trabzon'a gelmekten vazgeçme

Memnuniyet: Trabzon yöresinde yapılan ekoturizm faaliyetlerinden memnun olma

Algort: İfade sorularının ortalaması